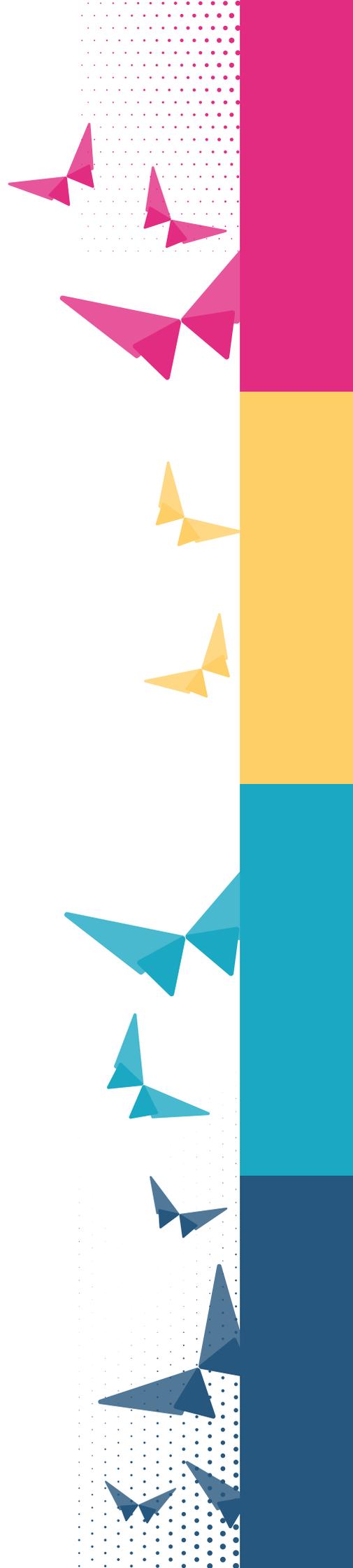

יוצאים עם נתונים

**שנתון יוצאות ויוצאי
החברה החרדית**

2025

עורכים: צביקה דויטש ואדר אניסמן

יוצאים עם נתונים

2025

עורכים: צביקה דויטש ואדר אניסמן

הפעלת מחלקת המחקר והוצאת השנתון לאור מתאפשרות הודות לתמיכת שותפותינו לדרך:

WEIL-BLOCH
FOUNDATION

THE DIANE & GUILFORD
GLAZER
FOUNDATION

nextgen
Philanthropic Funds

קרן משפחת שעשוע
Shashua Family Foundation

קרן חוסידמן
JUSIDMAN FOUNDATION

עורכים

צביקה דויטש ואדר אניסמן

עריכת טקסט: ענת פלדמן | עיצוב גרפי: שירה אלק

לציטוט

צביקה דויטש ואדר אניסמן (עורכים), יוצאים עם נתונים 2025, ירושלים: יוצאים לשינוי, 2025.

כל הזכויות שמורות לעמותת 'יוצאים לשינוי'
רח' הרברט סמואל 2, ירושלים

[אתר](#) [דוא"ל](#) [לתמיכה](#)

דברי פתיחה

זו השנה החמישית ברציפות שאנחנו מוציאים לאור את "יוצאים עם נתונים", שמרכז נתונים ותובנות על סיפור שרלוונטי לכולנו, אבל רובנו לא שמענו עליו: סיפורם של יוצאות ויוצאי החברה החרדית. היום, אחד מכל שבעה צעירים שנולדו לבית חרדי - ואחת מכל תשע צעירות - בוחרים באומץ לעזוב את העולם המוכר להם ולהשתלב בחברה הישראלית: בצבא, בהשכלה, בתעסוקה ובחיים האזרחיים.

אומנם סיפור זה לא פותח מהדורות, אבל מתחת לרדאר, שנה אחר שנה, אלפי צעירים וצעירות מקבלים החלטה גורלית שמשנה את חייהם מקצה לקצה ומשפיעה באופן דרמטי לא רק על עתידם - אלא על עתיד המדינה כולה.

הנתונים המובאים בשנתון שלפניכם מלמדים כי גם ב־2025 נמשכה מגמת ההתגייסות של היוצאים, תרתי משמע - עלייה בשירות הצבאי ונשיאה בנטל שירות המילואים. ראינו גם עלייה מסוימת בהשתלבותם בענף ההייטק וירידה כללית באבטלה, בהתאם למגמות רחבות יותר במשק.

לכאורה הכול נשמע מבטיח. אולם אם תעמיקו במספרים תיווכחו לדעת כי מדובר רק בקצה קצהו של הפוטנציאל האדיר הטמון באוכלוסייה זו: אוכלוסייה של צעירים וצעירות בעלי מוטיבציה גבוהה וצמא אדיר לקחת חלק בחברה הישראלית, להתגבר על הפערים הרבים שהם מתמודדים איתם ולחיות חיים מאושרים ומלאים כחלק אינטגרלי מן החברה הישראלית.

אכן, אי אפשר להתעלם מהפערים. אין יוצא או יוצאת שפגשתי שלא מתמודדים עם אתגרים ופערים במסע שלהם להשתלבות בחברה הישראלית - פערים שנובעים מהחינוך החרדי, כמו פערי השכלה ותרבות, ואתגרים שנובעים מתהליך היציאה, כגון בדידות וקשיים כלכליים.

פערים אלו בולטים במיוחד לנוכח ההשקעה הציבורית המצומצמת באוכלוסיית היוצאים, וודאי שביחס לגודל הפוטנציאל. בעוד שעיקר הקשב והמשאבים מופנים לשילוב אחיהם ואחיותיהם בחברה החרדית, היוצאות והיוצאים שבחרו להשתלב נותרים לא אחת מחוץ לשיח ולמאמצים המערכתיים. זוהי החמצה גדולה, שהרי מדובר בקבוצה שמבקשת הזדמנות הוגנת, ליווי ממוקד ודחיפה ראשונית שיסייעו לה להתגבר על המכשולים הראשוניים בדרך הארוכה ולהחזיק את הראש מעל המים בזמן השלמת הבגרויות, לימודי האנגלית וההתמודדות המורכבת.

חשוב לומר ביושר: מצבם של היוצאים בשנת 2025 טוב לאין ערוך מאשר בשנת 2021, השנה שבה יצאה המהדורה הראשונה של השנתון הזה. היום מוצעות יותר תוכניות ייעודיות ליוצאים וארגונים רבים הצטרפו לעשייה בעבודה מקצועית ומסורה. ובכל זאת, אנחנו רק בתחילת הדרך. יש לקוות שהצעדים החיוביים שאנו מזהים בחלק משרדי הממשלה יעמיקו ויתרחבו, כהשקעה מושכלת בעתיד המשותף של כולנו, במיוחד ביום שאחרי.

ולסיום, אי אפשר בלי לומר תודה אישית לצוות המחקר יוצא הדופן, שמצליח פעם אחר פעם להוציא מים מן הסלע, עם שיטות ופולפולים שהם שילוב בין עולם הישיבה לעולם האקדמיה: צביקה דויטש וד"ר אדר אניסמן, שיחד יצרו את הפלא הזה, ושני קפלן ולילה אוקס שעמלו יחד איתם על הנגשת השנתון והמידע לכולם. שכוח גדול!

נחי פסיקוב

מנכ"ל יוצאים לשינוי

אני גאה מאוד להציג את שנתון "יוצאים עם נתונים" 2025, הרואה אור זו השנה החמישית ברציפות.

השנתון שלפניכם מציג מידע חדש, עשיר ועדכני על תנועת היציאה, שעליו עמלו בשנה האחרונה צוות החוקרות והחוקרים של יוצאים לשינוי. במהלך הקריאה תקבלו סקירה מלאה ומקיפה על מספרי היוצאים, מגמות ביציאה ושיטות זיהוי שונות וכן על ההבדלים בין היוצאים ועל המכנים המשותפים להם.

כבכל שנה, הנתונים המוצגים בשנתון מספרים סיפור מורכב על יוצאי החברה החרדית. עולה מהם כי היוצאים הם קבוצה הטרוגנית, המשקפת בהרכבה את המורכבות וההטרוגניות של החברה הישראלית: גברים ונשים, חילונים ודתיים, ספרדים ואשכנזים, ימנים ושמאלנים. המשותף לכולם הוא הרצון העז להשתלב בחברה הכללית והפעולה האקטיבית שהם נוקטים לשם כך.

הנתונים מסייעים לנו להבין לעומק את החסמים, את האתגרים ואת הקשיים העומדים בדרכם של היוצאים והיוצאות. בה בעת הם מלמדים אותנו על הפוטנציאל הרב הטמון בקבוצה, על שאיפותיה ועל עוצמתה, ומכאן גם על התקווה הרבה הגלומה בהשתלבותה בחברה הישראלית.

מהנתונים אנו למדים שתנועת היציאה הולכת וגדלה, והנתח של היוצאים והיוצאות שמשתייכים בחברה הישראלית גדול במידה ניכרת מחלקם היחסי באוכלוסייה. אך שבשנים האחרונות ניכרת מגמה חיובית בפעילותם של מוסדות המדינה והפנמה של הפוטנציאל הרב של הקבוצה, הדרך עדיין ארוכה והעבודה מרובה. הנתונים מוכיחים שוב כי שילוב של היוצאות היוצאים הוא אינטרס של מדינת ישראל - בהיבט הכלכלי והביטחוני, וחשוב לא פחות - בהיבט של חוסן חברתי. לסיום אני מבקש להודות לצוות המסור שמצליח שנה אחר שנה להוציא פלא כזה תחת ידיו - צביקה דויטש, ד"ר אדר אניסמן, שני קפלן ולילה אוקס.

ד"ר שמוליק הס,
יו"ר יוצאים לשינוי

תוכן העניינים

7	מבוא.....
9	א. מגמות עזיבה מהחברה החרדית.....
10	א-1 מבוא.....
11	א-2 סקירה - שיטות לזיהוי השתייכות לחברה החרדית בעבר ובהווה.....
12	א-3 שיעור העזיבה מהחברה החרדית.....
12	א-4 מגמות בשיעורי העזיבה.....
13	א-4.1 שיעורי העזיבה לפי גיל ומגדר.....
14	א-4.2 מגמות בשיעורי העזיבה.....
17	תיבה: תקציר מחקר: מעברים - מתוך החברה החרדית ואליה.....
21	א-5 מידת הדתיות כיום של היוצאים.....
22	א-6 התפלגות גיל לפי קבוצות משנה.....
25	א-מקורות.....
26	א-נספחים.....
26	נספח א-1 השלמת נתונים.....
29	נספח א-2 שיעור העזיבה מהחברה החרדית - הערכת טווח עליון וטווח תחתון.....
31	ב. מאפייני היוצאים.....
33	ב-1 מבוא.....
33	ב-2 אזורי מגורים.....
33	ב-2.1 מחוזות מגורים.....
35	ב-2.2 ותק ביישוב ובדירת המגורים.....
37	ב-2.3 ארץ מוצא.....
38	ב-3 מצב משפחתי.....

42	תיבה ב-1: נישואין לפני היציאה
50	ב-4 שירות בצה"ל
55	ב-5 השכלה גבוהה
55	ב-5.1 תעודה גבוהה בקרב הנשים
56	ב-5.2 תעודה גבוהה בקרב הגברים
59	ב-לוחות
60	לוח ב-1: מחוז מגורים - לפי מגדר וקבוצות גיל
61	לוח ב-2: בעלי מוצא חו"ל - ילידי חו"ח וילדים להורים ילידי חו"ל
62	לוח ב-3: סטטוס משפחתי בקרב בני 25-64 - לפי מגדר
63	לוח ב-4: שיעור המשרתים בצה"ל או בשירות אזרחי - לפי מגדר וקבוצות גיל
63	לוח ב-5: שיעור המשרתים בצה"ל בקב גברים - לפי גיל ותקופה
64	לוח ב-6: התפלגות התעודה הגבוהה ביותר - נשים בנות 25-64
64	לוח ב-7: התפלגות התעודה הגבוהה ביותר - גברים בני 25-64
65	לוח ב-8: שיעור בעלי תואר אקדמי - גברים בחלוקה לקבוצות גיל
66	ב-מקורות
67	ב-נספחים
67	נספח ב-1 השלמת נתונים
68	ג. תעסוקת גברים.....
69	ג-1 מבוא
70	ג-2 מדדי השתלבות בשוק העבודה
70	ג-2.1 שיעור התעסוקה והשתתפות בכוח העבודה
72	ג-2.2 אבטלה (מחפשי עבודה)
74	ג-2.3 היקפי העבודה
77	ג-3 תחומי עיסוק
77	ג-3.1 רמות המיומנות של המועסקים
78	ג-3.2 מקצועות אקדמיים וחופשיים ומקצועות מקצועיים
80	ג-3.3 תעסוקה בהייטק

82	ג-4 שיעור היוצאים מתוך כוח העבודה של גברים מרקע חרדי.....
85	ג-לוחות.....
85	לוח ג-1: שיעור התעסוקה.....
86	לוח ג-2: מדדי תעסוקה לפי קבוצות גיל.....
87	לוח ג-3: היקפי משרה לפי קבוצות גיל.....
88	לוח ג-4: משלחי יד - 2023-2020.....
89	לוח ג-5: פירוט ענפי כלכלה של המועסקים - 2023-2020.....
89	לוח ג-6: שיעור המועסקים בתחום ההייטק לפי קבוצות גיל - 2023-2020.....
90	ג-מקורות.....
91	ג-השלמת נתונים.....
92	ג-נספחים.....
92	נספח ג-1 מילון מונחי תעסוקה.....
94	נספח ג-2 משלחי יד לפי רמות מיומנויות.....
95	ד. רווחה ועמדות.....
96	ד-1 מבוא.....
97	ד-2 קשר עם המשפחה.....
100	ד-3 מדדי רווחה כלכליים.....
100	ד-3.1 שביעות רצון מהמצב הכלכלי.....
107	ד-3.2 רמת חיים כללית.....
109	ד-3.3 שביעות רצון מאזור המגורים.....
111	ד-4 מדדי רווחה רגשיים.....
114	ד-4.1 חששות מסיכונים.....
117	תיבה: שינויים בביטחון ובאמון בגופי ממשל בעקבות אירועי שבעה באוקטובר והתנודות הפוליטיות.....
122	ד-מקורות.....
123	ד-לוחות.....
123	לוח ד-1: שביעות רצון מהקשר המשפחתי - לפי מצב משפחתי.....

- 124.....לוח ד-2: תחושת הערכה מהמשפחה - לפי מצב משפחתי
- 125.....לוח ד-3: רמת חיים - לפי מגדר ולפי קבוצות גיל
- 126.....לוח ד-4: שביעות רצון כללית וכלכלית - לפי מגדר ולפי קבוצות גיל
- 127.....לוח ד-5: רווחה נפשית - לפי מגדר ולפי קבוצות גיל
- 128.....לוח ד-6: רווחה נפשית - לפי תקופות
- 129.....לוח ד-7: מעורבות בחיים הציבוריים ועמדות כלפי מערכות השלטון
- 130.....לוח ד-8: שיעור הבעת אמון ושביעות רצון מתפקוד מוסדות הממשלה - לפי תקופות

ה. מעברים אל החברה החרדית - מגמות היסטוריות והשפעה בהווה..... 131

- 132.....ה-1 מבוא
- 133.....ה-2 סקירה - מעברים אל החברה החרדית
- 134.....ה-2.1 עזיבת החברה החרדית והצטרפות אליה לאחר קום המדינה
- 134.....ה-2.2 הצטרפות לחברה החרדית לאחר מלחמת יום הכיפורים
- 135.....ה-2.3 הצטרפות לחברה החרדית - הקמת תנועת ש"ס
- 136.....ה-3 מעברים בקרב קבוצות בחברה היהודית-ישראלית
- 138.....ה-4 מגמות עזיבת החברה החרדית והצטרפות אליה
- 140.....ה-5 הרכבן של הקבוצות בישראל
- 143.....ה-6 הצטרפות לחברה החרדית
- 143.....ה-6.1 הגדרה עצמית ותפיסת ה"חזרה בתשובה" בקרב המצטרפים
- 146.....ה-6.2 מוצא ורקע עדתי בקרב המצטרפים
- 148.....ה-7 עזיבת החברה החרדית בקרב ילדי המצטרפים
- 151.....ה-8 סיכום ודין
- 153.....ה-מקורות
- 155.....ה-נספח

מבוא

שנתון יוצאים עם נתונים שם לו למטרה להציג תמונה מייצגת, השוואתית ומקיפה של יוצאות ויוצאי החברה החרדית (המכונים גם "חרדים לשעבר") בכל האמור במאפייניהם הדמוגרפיים, ההשכלתיים והתעסוקתיים. עד כה המידע המחקרי עליהם היה מוגבל, שכן מלבד הנתונים שפורסמו בשנתון זה בשנים האחרונות בהתבסס על מאגרי הנתונים המייצגים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, כמעט שלא פורסמו נתונים מייצגים על יוצאי החברה החרדית, והמעט שפורסם אינו מציג תמונה מקיפה והשוואתית של מאפייניהם. שנתון זה בא למלא את החסר באמצעות ניתוח נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה והשוואת המידע על יוצאי החברה החרדית לקבוצות אחרות שמסווגות על בסיס השתייכותן לחברה החרדית בהווה ובעבר.

כמושג מפתח משמש המונח "יוצאי החברה החרדית", ולא המושג "יוצאים בשאלה", הרווח בציבור, הן בשל הכוונה לייצג את כלל עוזבי החברה החרדית, כלומר כאלה שכיום מגדירים עצמם חילונים, מסורתיים ודתיים; הן משום שהמושג יוצאים בשאלה אינו מיוחד ליוצאי החברה החרדית בלבד. בשנתון יכוננו יוצאי החברה החרדית בקיצור **יוצאים**.

קבוצות הניתוח בשנתון מסווגות על בסיס השתייכות בהווה (כן או לא חרדים בהווה) והשתייכות בעבר (האם הם מרקע חרדי או לא). לסימון השתייכות בהווה נעשה שימוש בכינוי "כיום" (למשל חרדים כיום או מידת הדתיות כיום), ולסימון ההשתייכות בעבר - האם מרקע חרדי או לא.

מחיתוך בין ההשתייכות בעבר ובהווה מתקבלות ארבע קבוצות משנה (טבלה 1). **יוצאים** (חרדים לשעבר) הוא הכינוי לבעלי רקע חרדי אך לא־חרדים כיום (קיצור ליוצאי החברה החרדית); **חרדים מבית** הוא כינוי לבעלי רקע חרדי שהם חרדים כיום (קיצור לחרדים מבית חרדי); **מצטרפים** ("מתחרדים") הם בעלי רקע לא־חרדי שהם חרדים כיום (קיצור למצטרפים לחברה החרדית - כולל בעלי תשובה ודתיים שהפכו לחרדים); **ולא־חרדים** הם בעלי רקע לא־חרדי שהם לא־חרדים (קיצור ליהודים לא־חרדים).

טבלה 1: קבוצות הניתוח כהצלבה בין השתייכות בהווה והשתייכות בעבר

קבוצות ההווה			קבוצות העבר
ללא־חרדים כיום	חרדים כיום	כלל היהודים	
יוצאים ²	חרדים מבית ¹	מרקע חרדי	קבוצות העבר
לא־חרדים ⁴	מצטרפים ³	מרקע לא־חרדי	

1. חרדים מבית: קיצור לחרדים מבית חרדי

2. יוצאים (חרדים לשעבר): קיצור ליוצאי החברה החרדית

3. מצטרפים ("מתחרדים"): קיצור למצטרפים לחברה החרדית

4. לא־חרדים: קיצור ליהודים לא־חרדים

כל הניתוחים (למעט חריגים) מבוססים על נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - סקר כוח אדם (סכ"א) לשנים 2021-2024 והסקר החברתי לשנים 2017-2024. כדי לזהות במאגרי הנתונים בעלי רקע חרדי וחרדים כיום, נעשה שימוש בשתי שיטות שנגזרות מאופי המידע המצוי בהם. השיטה הראשונה, שממצאה הוצגו בשני השנתונים הקודמים, היא שיטת דויטש, שנפלד ותירוש (שיטת דש"ת), המזהה בנתוני סכ"א בעלי רקע חרדי - גברים בוגרי ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי, וחרדים כיום - חרדים בהגדרה עצמית (זיהוי ברמת משק הבית). שיטה זו מאפשרת לזהות רקע חרדי בקרב גברים בלבד, והיא שימשה אותנו בעיקר לניתוח השתלבות בשוק העבודה וכן לניתוח של מאפייני השכלה לגברים.

השיטה השנייה מבוססת על נתוני הסקר החברתי, ומזהה לפי הגדרה עצמית הן בעלי רקע חרדי (גדלו בגיל 15 במשפחה חרדית) והן חרדים כיום, גברים ונשים. מקור זה שימש אותנו לניתוח מגמות בשיעורי היציאה מהחברה החרדית וניתוח מאפיינים דמוגרפיים ומאפייני רווחה כלכליים ורגשיים של היוצאות והיוצאים בהשוואה לחרדים וללא-חרדים.

פרק א מציג מגמות בשיעורי היציאה מהחברה החרדית, וכן מציג נתונים על גיל היוצאות והיוצאים ועל מידת דתיותם כיום.

פרק ב סוקר את המאפיינים של היוצאות והיוצאים: אזורי מגורים, מצבם המשפחתי, נתוני שירות בצה"ל או בשירות לאומי וכן רמות ההשכלה.

פרק ג עוסק בתעסוקה של גברים: מציג מגמות במדדי שילוב בכוח העבודה, בכללם שיעורי התעסוקה והאבטלה, וכן נתונים על מקצועות המועסקים בדגש על תחומי ההייטק.

פרק ד סוקר את מאפייני היוצאים בכל האמור בקשר עם המשפחה, מדדי רווחה כלכליים, כגון שביעות רצון מהמצב הכלכלי ורמת חיים כללית, וכן מדדי רווחה כמו תחושות של בדידות ודיכאון.

פרק ה בוחן את התמורות בהרכבה של החברה החרדית: סוקר את גלי ההצטרפות לחברה החרדית ואת הרכבה, ובוחן כיצד השינויים בה משפיעים על היוצאים ועל עזיבת החברה החרדית.

לשנתון מצורף **נספח מקוון** ובו מילון מונחים מורחב, דיון מתודולוגי על שיטת הזיהוי בסקר החברתי ובסקר כוח אדם בשיטת דש"ת ועל סקר ההשתלבות של יוצאים לשינוי, וכן הסבר על טעות הדגימה היחסית שלפיה הוחלט האם לפרסם נתונים או לסייגם.

מגמות עזיבה מהחברה החרדית

הפרק מציג את שיעורי עזיבת החברה החרדית לפי גיל ומגדר, וכן מגמות בעזיבת החברה החרדית. הנתונים מלמדים ששיעורי העזיבה נמצאים במגמת עלייה עקבית בשני העשורים האחרונים. שיעורי העזיבה גבוהים יותר בקרב גברים מאשר בקרב נשים. כתוצאה מהעלייה בשיעורי העזיבה, היוצאים הם הקבוצה הצעירה ביותר. שיעורם של היוצאים בחברה היהודית הלא-חרדית גדל במהירות, ועלה מכאחוז אחד בקרב ילידי שנות השמונים לקרוב ל-3% בקרב ילידי תחילת שנות האלפיים. קצב זה צפוי להמשיך לעלות גם אם יבלם קצב עזיבת החברה החרדית, מכיוון שקצב הגידול של החברה החרדית הוא הגבוה ביותר בחברה הישראלית.

שיעור הצעירים בקרב בני 20-54	הרצף הדתי ² בקרב היוצאים	עזיבת החברה החרדית בקרב צעירים
<p>50% מהיוצאים הם מתחת לגיל 30</p>	<p>66% מהיוצאים הם דתיים</p>	<p>14%-11% במוצע עוזבים את החברה החרדית</p>
<p>45% מהחרדים מבית</p> 	<p>69% בקרב היוצאים הצעירים</p>	<p>15%-13% מהגברים 13%-9% מהנשים</p>
<p>29% מהלא-חרדים</p> 	<p>59% בקרב היוצאים המבוגרים</p>	<p>היוצאים מהוויים 2.7% מכלל הצעירים הלא-חרדים</p>

1. צעירים בני 20-34 ומבוגרים הם בני 35-64

2. הרצף הדתי: שיעור היוצאים שהם דתיים או מסורתיים-דתיים

א. מגמות עזיבה מהחברה החרדית

קבוצות ומקורות נתונים

קבוצות

קבוצות הניתוח מסווגות על בסיס השתייכות כיום (חרדים כיום או לא) לעומת השתייכות בעבר (האם הם מרקע חרדי או לא).

קבוצות משנה

יוצאים (חרדים לשעבר): בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום - קיצור ליוצאי החברה החרדית.

חרדים מבית: בעלי רקע חרדי שהם חרדים כיום - קיצור לחרדים מבית חרדי.

מצטרפים ("מתחרדים"): בעלי רקע לא-חרדי שהם חרדים כיום - קיצור למצטרפים לחברה החרדית.

לא-חרדים: בעלי רקע לא-חרדי שאינם חרדים כיום - קיצור ליהודים לא-חרדים.

מקורות נתונים ושיטות זיהוי (*)

הסקר החברתי של הלמ"ס - לשנים 2007-2012 וכן 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

זיהוי רקע חרדי: גדלה/גדלה (בגיל 15) במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית (משתנה זה אינו זמין בנתונים לפני שנת 2007 ובשנים 2013-2016); זיהוי חרדי/ת כיום: לפי הגדרה עצמית.

סקר כוח אדם (סכ"א) של הלמ"ס - לשנים 2021-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64.

זיהוי רקע חרדי: בוגר ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי (שיטת דש"ת); זיהוי חרדי כיום: לפי הגדרה עצמית (רמת משק הבית).

(*) עוד על מקורות הנתונים ראו בנספח המקוון.

א-1 מבוא

שיעורי העזיבה מהחברה החרדית מחד גיסא וההצטרפות אליה מאידך גיסא אינם קבועים לאורך זמן. לאחר הקמת המדינה צעירים רבים שגדלו במשפחות חרדיות עזבו את החברה שגדלו בה והתערו בחברה הכללית, ולעומתם היו כאלה שגדלו בחברה הכללית ובחרו להצטרף לחברה החרדית. משנות השבעים של המאה ה-20 הואצו תהליכי ההסתגרות וההתבדלות של החברה החרדית, ושיעורי העזיבה ממנה ירדו, אולם בשני העשורים האחרונים ישנה מגמה חוזרת של עלייה בשיעורי העזיבה.

זיהוי של שיעורי העזיבה והמגמות לאורך זמן עשוי לסייע בהערכת מספרם של הצעירות והצעירים בוגרי החינוך החרדי המעוניינים להשתלב בצבא, בהשכלה ובתעסוקה, קרי במסגרות מעורבות עם האוכלוסייה הכללית ולא במסגרות מתבדלות, ולסייע לבעלי העניין להתאים באופן מיטבי את המענים הנדרשים לשם כך. אלא שמספרם של המחקרים הכמותניים המייצגים את המגמות או כאלה שמבוססים על מדגמים גדולים הבוחנים את המגמות בשיעור העזיבה לאורך זמן הוא מועט, ומרבית המחקר הקיים מתמצה בעבודה של רגב וגורדון (2021), בעבודתם של דויטש, שנפלד ואניסמן (2025) ובמחקרים שהתפרסמו במהדורות קודמות של שנתון זה. עבודות אחרות בדקו את שיעורי העזיבה על בסיס הסקר החברתי של הלמ"ס, אך לא ניתחו מגמות לאורך זמן.

פרק זה בשנתון מרחיב את הניתוחים שנעשו בשנתונים קודמים לגבי המגמות של עזיבת החברה החרדית (דויטש, 2024; דויטש ושנפלד, 2023) באמצעות ניתוח נתונים שברובם נלקחו ממסד נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - הסקר

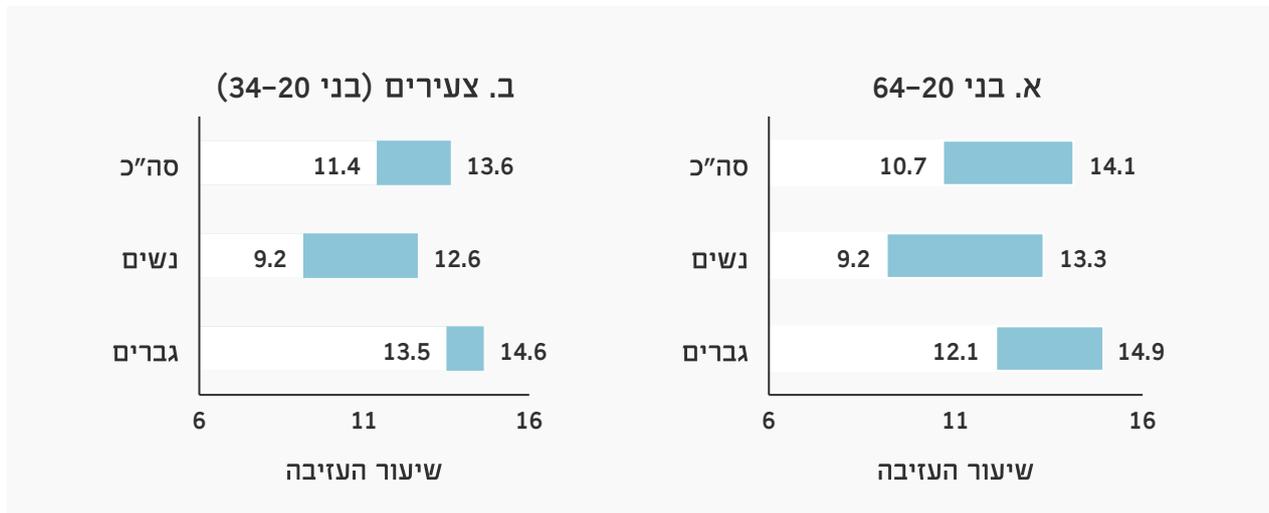
א-3 שיעור העזיבה מהחברה החרדית

בסעיף זה אנו מציגים אומדנים עדכניים של שיעורי העזיבה מהחברה החרדית. האומדנים מוצגים כערך עליון ותחתון ובחלוקה מגדרית, בהתבסס על נתוני סכ"א ונתוני הסקר החברתי.

כאמור, שימוש במקורות נתונים שונים לזיהוי בעלי רקע חרדי מניב אומדנים שונים של שיעורי העזיבה. מכיוון שכך, האומדנים יוצרים אי-ודאות מסוימת לגבי שיעור העזיבה המדויק, ולכן בסעיף זה אנו מציגים טווח עליון ותחתון של שיעורי העזיבה.

לפי נתונים אלו, שיעורי העזיבה (לבני 20-64) נעים בין 10.7% ל-14.1%, והם גבוהים יותר בקרב הגברים (12.1%-14.9%) בהשוואה לנשים (9.2%-13.3%). בקרב קבוצת הגיל הצעירה (20-34) הטווח מצומצם יותר, ובמיוחד בקרב גברים, ולכן אי-הוודאות בקרב הצעירים נמוכה יותר.

תרשים א-1: שיעורי העזיבה לפי מגדר וקבוצות גיל - אומדן תחתון ועליון

מקור: אמידה על בסיס נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024 ועל בסיס נתוני סכ"א בשיטת דש"ת לשנים 2021-2024. להצגת אופן החישוב ראו נספח א-2.

הערכים הגבוהים מתקבלים מאומדן שיעור העזיבה לפי סכ"א (לגברים), ואילו הערכים הנמוכים מתקבלים מאומדן שיעור העזיבה בהתבסס על נתוני הסקר החברתי (לנשים וגברים). שיעורי העזיבה המחושבים על בסיס נתוני סכ"א גבוהים יותר בקרב המבוגרים, אך יש לציין שמקור זה פחות מתאים לניתוח של מגמות אוכלוסייה בשל שיטת הדגימה (להרחבה ראו דו"טש ואחרים, 2025). בתרשים א-1 מוצגים נתונים שהם שקלול של טווחים אלו, כלומר שיעור העזיבה של נשים וגברים יחד הוא ממוצע של שיעור העזיבה של הגברים ושל הנשים. להסבר מורחב על אופן החישוב ולוחות עם כל האומדנים ראו נספח א-2.

א-4 מגמות בשיעורי העזיבה

עד כה הצגנו אומדנים עדכניים בנוגע לשיעורי עזיבה. בסעיף זה אנו בוחנים את המגמות בשיעורי העזיבה לאורך ציר הזמן. בנייתוח אנו מניחים כי אין שבשלב זה אין אפשרות להכריע בין האומדנים המתקבלים לפי המקורות השונים ולקבוע איזה מהם משקף טוב יותר את שיעור העזיבה, בכל זאת נתוני הסקר החברתי מאפשרים לקבל תמונה מהימנה לגבי המגמות בשיעורי העזיבה.

חלק זה מציג מגמות בשיעורי העזיבה על בסיס נתוני הסקר החברתי בחלוקה לפי מגדר וגיל. לצורך ניתוח המגמות תובא תחילה הצגה תיאורית של שיעור העזיבה בשנים 2017-2024 לפי קבוצות גיל ומגדר. לאחר מכן נציג מגמות בשיעורי העזיבה לאורך ציר הזמן: תחילה מגמות של שיעורי העזיבה לאורך שנתונים לידה לפי מגדר, ולאחר מכן מגמות העזיבה

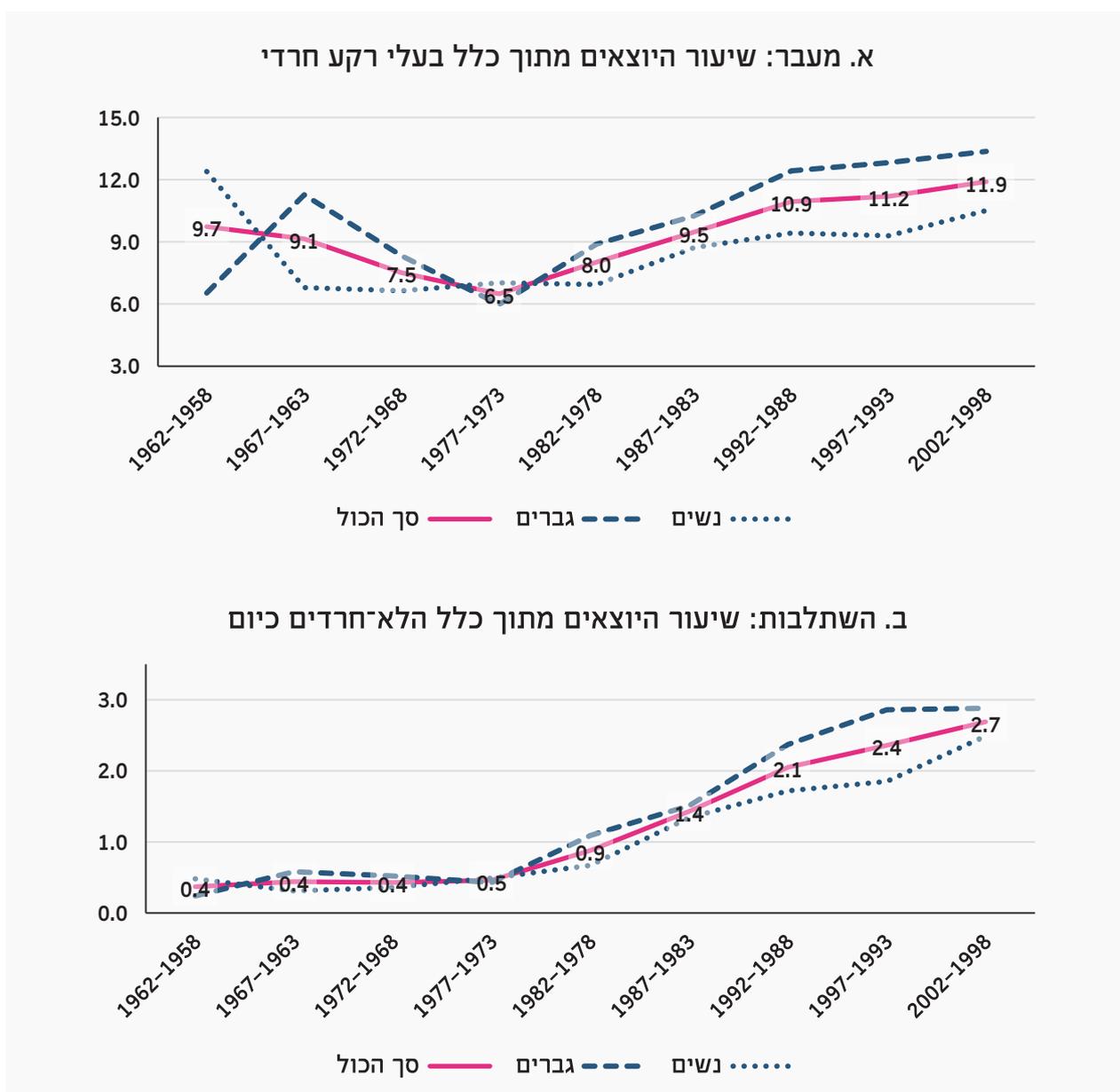
לחברה החרדית לאחר העזיבה, הרי שבניתוח של מגמות לפי גיל צפוי להימצא הפרש קבוע לאורך זמן ולא עלייה לאורך זמן בשיעור העזיבה של כל קבוצת גיל.

א-2.4 מגמות בשיעורי העזיבה

מגמות בשיעורי העזיבה לאורך שנתוני לידה

ניתוח המגמות בשיעורי העזיבה לאורך שנתוני הלידה ולפי מגדר מצביע על גידול ניכר בשיעור העזיבה בקרב נשים וגברים כאחד (תרשים א-3): 7% בקרב ילידי סוף שנות השישים ושנות השבעים, 9%-10% בקרב ילידי שנות השמונים וכ-11% בקרב ילידי שנות התשעים. בקרב ילידי סוף שנות התשעים ותחילת שנות האלפיים שיעור העזיבה גבוה אך יותר - כ-12%.

תרשים א-3: מגמות בשיעורי העזיבה לאורך שנתוני לידה - לפי מגדר

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2012-2007 וכן 2017-2024, יהודים (גברים ונשים) בני 20-64. בסקר החברתי נתוני הגיל מקובצים לחמישוניים. לצורך חישוב שנתון הלידה שימש גיל האמצע של כל קבוצת גיל כבסיס לחישוב שנת לידה.

נוסף על העלייה בשיעור העזיבה, שמלמדת על שיעור המעבר מתוך אוכלוסיית המקור (יוצאים מתוך בעלי רקע חרדי), ניכרת גם עלייה עקבית בשיעור ההשתלבות באוכלוסיית היעד (שיעור היוצאים מתוך כלל הלא-חרדים כיום). בקרב ילידי שנות השבעים או מוקדם יותר היוצאים מהווים פחות מ-1% מתוך כלל הלא-חרדים כיום, לעומת 2.7% בקירוב בקרב ילידי שנת 1997 והלאה (תרשים א-33).

מגמות בשיעורי העזיבה לאורך שנות הסקר לפי גיל

בסעיף זה אנו בוחנים מגמות בשיעורי העזיבה לאורך שנות הסקר כממוצע נע בחלונות זמן של שנתיים (תרשים א-4). השימוש בממוצע הנע נבחר בשל מספר התצפיות הנמוך בכל שנה.

הניתוח מוצג בחלוקה לשתי קבוצות גיל: קבוצת הגיל הצעירה (20-34) וקבוצת גיל הביניים (35-49) ובחלוקה לשתי תקופות: השנים 2007-2012 והשנים 2017-2024. הניתוח עבור תקופות קלנדריות נותן תמונה משלימה של שיעור המעבר וההשתלבות בכל קבוצת גיל.

בתקופה הראשונה ככלל אין שינוי ניכר בשיעורי העזיבה בין תחילת התקופה לסופה, אך הנתונים לא יציבים. לעומת זאת, משנת 2017 ואילך ניכרת מגמה של עלייה עקבית בשיעורי העזיבה בקבוצת גיל הביניים (35-49) ויציבות יחסית בקבוצה הצעירה יותר. לכל אורך הזמן שיעורי העזיבה בקבוצת הגיל הצעירה (20-34) גבוהים (10.7%-12.8%) מאלה שבקבוצת גיל הביניים (5%-11%). שיעורי העזיבה הנמוכים יותר בקבוצת גיל הביניים מקורם בין היתר בירידה בשיעורי העזיבה בקרב ילידות וילידי שנות השבעים.

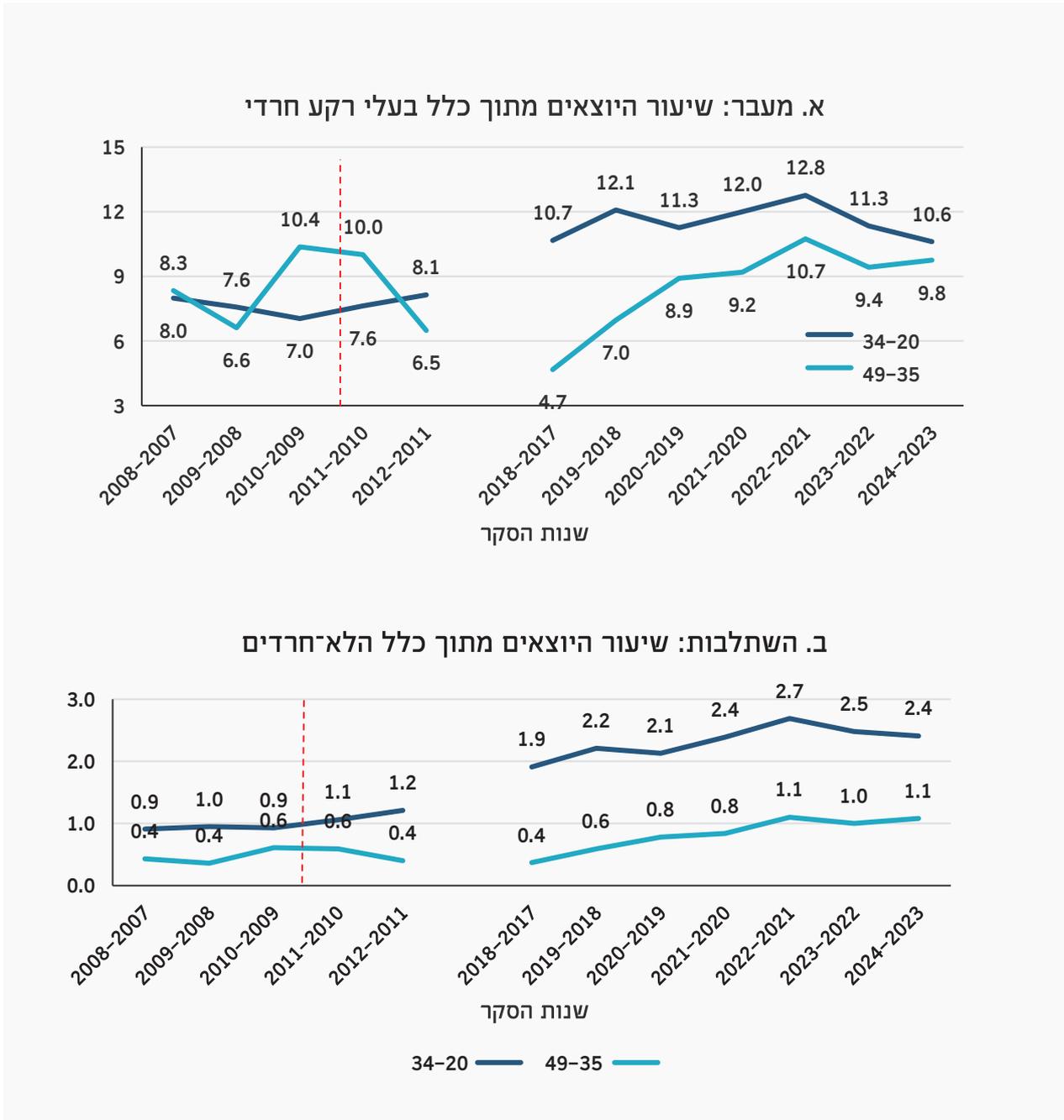
העלייה הנצפית בשיעורי העזיבה בקבוצת גיל הביניים החל משנת 2017 נובעת כפי הנראה מעלייה כללית בשיעורי העזיבה. מכל מקום יש לציין שהנתונים אינם כוללים מידע על שנת העזיבה, אלא רק על שנת ההשבה לסקר, כלומר מי שבשנים 2009-2010 היו בני 25-34 והשתייכו לקבוצת הגיל הצעירה (שיעור עזיבה של כ-7%-8%) משתייכים בשנים 2019-2020 לקבוצת גיל הביניים, המציגה שיעור עזיבה דומה (8%-9%).

גם בנתונים אלו ניכרת עלייה עקבית ומתמשכת בשיעור ההשתלבות בתוך אוכלוסיית היעד (כפי שבאה לידי ביטוי בשיעורם של היוצאים מתוך כלל הלא-חרדים כיום). בקבוצת גיל הביניים שיעור ההשתלבות של היוצאים הוא כ-1%, ובקבוצת הגיל הצעירה השיעור גדל ל-3% בקירוב, והצפי שהוא ימשיך לעלות עם הזמן.

ניתוח הנתונים לפי שנות לידה חושף עלייה עקבית בשיעורי העזיבה, אך עם האטה בקצב הגידול בשנתונים המאוחרים ביותר. לעומת זאת, הנתונים על אודות שיעור העזיבה לאורך שנות הסקר מציגים תמונה שיכולה להתפרש כעצירה בעלייה בשיעורי העזיבה. יש לציין כי ניתוח לפי שנות הסקר יכול להיות מושפע מתנודות חד-שנתיות, למשל גורמים חברתיים שבגינם רמות ההשבה היו נמוכות יותר או השפיעו על ההגדרה העצמית של אחת הקבוצות, כגון התנהלות המוסדות החרדיים בזמן הקורונה. ניתוח לאורך שנתונים לידה ממצע השפעות כאלו שכן אותה שנת לידה מקבלת משקל זהה בכל שנת סקר. באופן זה, אם רמת השיא שנרשמה בשנים 2021-2022 נגרמה בשל אירוע חד-פעמי שהשפיע על שתי קבוצות הגיל (כגון מגפת הקורונה), הרי שזו תשפיע על תמונת המגמות רק בניתוח לפי שנות הסקר ולא בניתוח לפי שנות לידה.

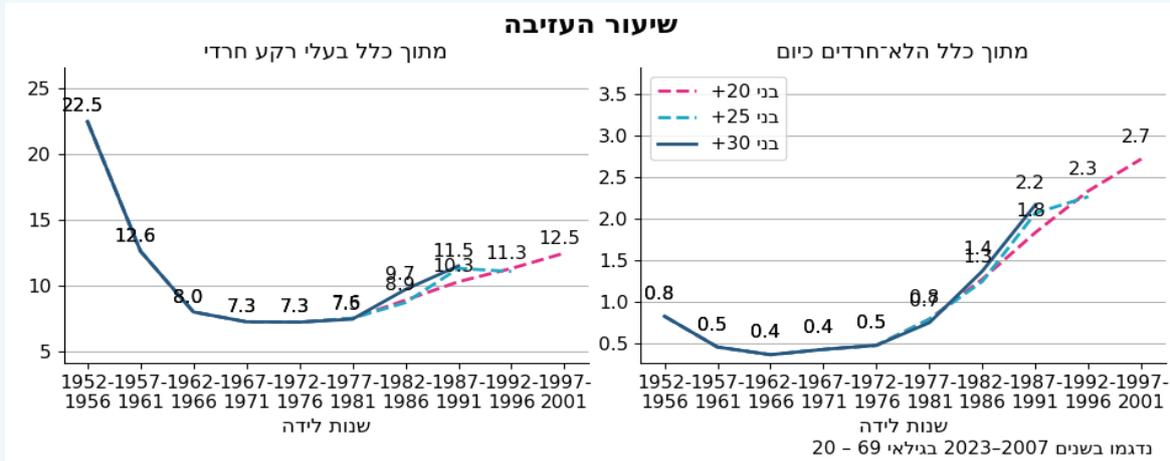
אומנם לניתוח מגמות לאורך שנות לידה יש חיסרון מכיוון שהוא אינו מזהה עזיבה בגיל מאוחר, אך השפעתו של חיסרון זה נמוכה ביחס לאומדנים של שיעור העזיבה (להרחבה ראו תיבה א-5). ככל שמגבלה זו משפיעה על האומדנים, היא אמורה למתן את העלייה ולהקטין את אומדני המגמות של שיעורי העזיבה לאורך שנתונים הלידה בקרב השנתונים המאוחרים. למרות הציפייה שניתוח זה יוביל לאומדנים נמוכים יותר, בפועל ניתוח המגמות לאורך שנתונים לידה מלמד על עלייה בשיעורי העזיבה. לכן סביר להניח שהירידה שנצפתה בניתוח מגמות לאורך שנות הסקר היא בעיקר בשל השפעות תקופתיות של טעויות הסקר, ואין היא משקפת ירידה אמיתית בשיעורי היציאה.

תרשים א-4: מגמות בשיעורי העזיבה מהחברה החרדית לאורך שנות הסקר - לפי קבוצות גיל (נשים וגברים)

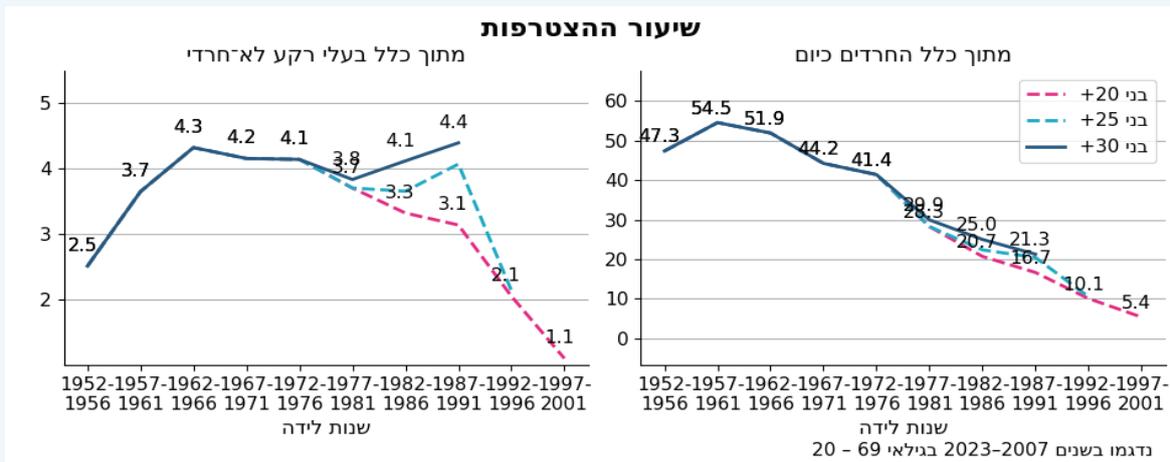

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים המצוינות בתרשים, גברים ונשים.
 המשתנה "רמת דתיות הבית בגיל 15" אינו זמין בנתונים לפני שנת 2007 ובשנים 2013-2016.
 הקו האנכי (אדום) מסמן שינוי מתודי בסקר החברתי ביחס לדגימת חרדים (לפרטים ראו בנספח המקוון).
 לנתונים לפי מגדר ראו תרשים א-נ-1 בנספח א-1.

תרשים א-ת-1: מגמות בשיעורי העזיבה לפי גיל ההשבה

תרשים א-ת-2: מגמות בשיעורי ההצטרפות לפי גיל ההשבה

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2007-2012 וכן 2017-2023, יהודים בני 20-69 (בעת ההשבה). נתוני 2023 הם עד 7 באוקטובר. בסקר החברתי נתוני הגיל מקובצים לחמישיונים. לצורך חישוב שנתון הלידה שימש גיל האמצע של כל קבוצת גיל כבסיס לחישוב שנת לידה.

יש לציין כי אומדני ההצטרפות רגישים להגדרת גיל ההשבה רק ביחס לשיעור המצטרפים מתוך קבוצת המקור (כלומר שיעור המצטרפים מתוך בעלי רקע לא-חרדי), אך לא ביחס לשיעורם מתוך כלל החרדים כיום. שיעור זה הולך וקטן בכל קבוצות הגיל, גם כאשר שיעור ההצטרפות נותר קבוע, וזאת משום שחלקם היחסי של המצטרפים באוכלוסייה החרדית הולך וקטן בשל קצב הגידול המהיר שלה. הצטרפות בגיל מאוחר עשויה למתן במקצת את הירידה בשיעורם של המצטרפים מתוך כלל החרדים כיום, אך לא לשנות את המגמה. להרחבה על משמעויות אפשריות של השינויים בהרכב הדמוגרפי של החברה החרדית על עזיבת החברה החרדית, ראו פרק ה.

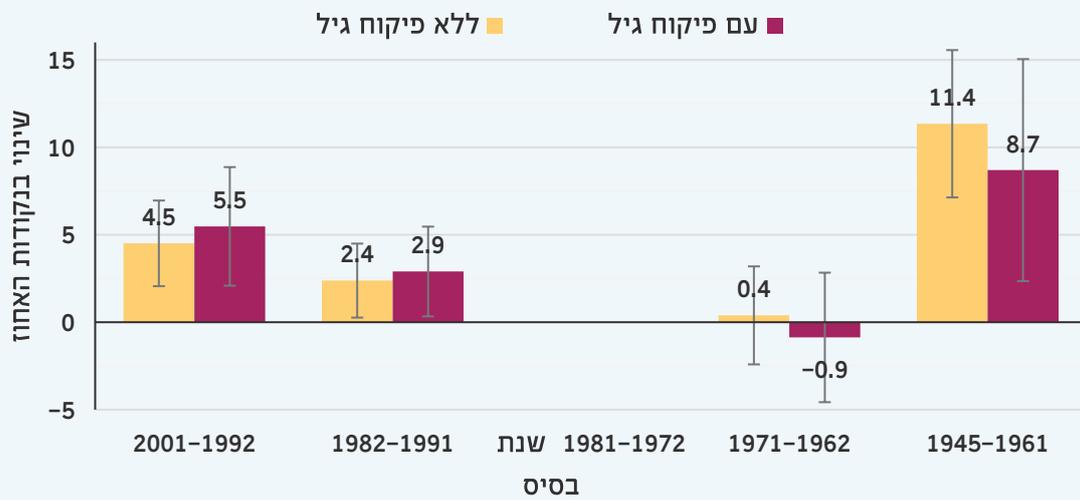
אמידת המגמות באמצעות ניתוח רב-משתני

שינויים במגמות העזיבה וההצטרפות נאמדו באמצעות רגרסיה לינארית כפונקציה של שנות לידה (תרשים א-ת-3).

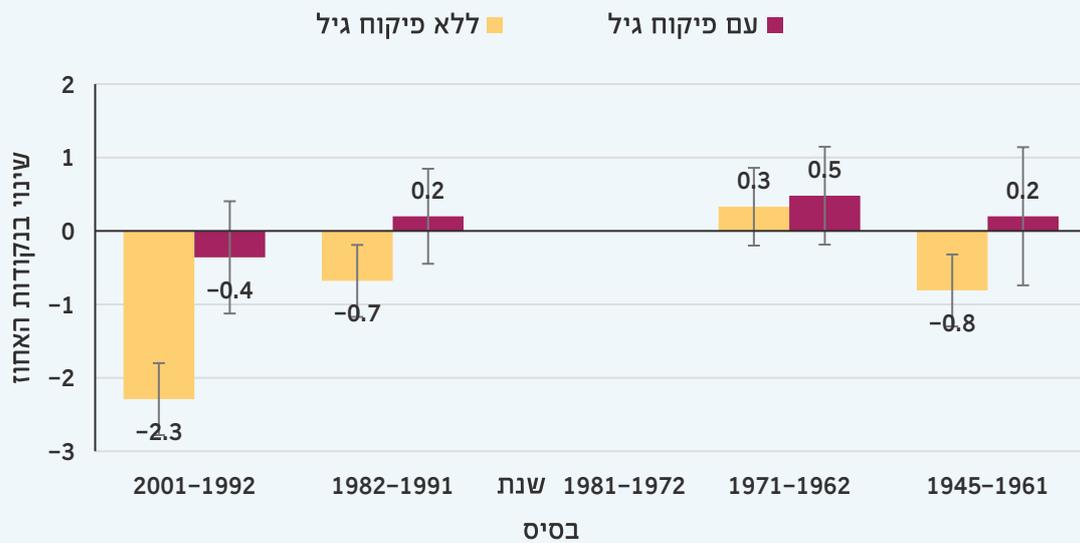
המודל הראשון בוחן את מגמות העזיבה וההצטרפות לאורך שנות לידה, ובו קבוצת ילידי 1981-1972 משמשת בסיס להשוואה. לשם כך נעשו שני ניתוחים: ניתוח ראשון ללא פיקוח על משתנה הגיל וניתוח שני עם פיקוח על משתנה הגיל, וזאת משום שיש אנשים שנדגמו בגיל צעיר וייתכן שעדיין לא הספיקו לבצע את המעבר. ככל שמשקלה של תופעת המעברים בגיל מאוחר עולה, נצפה להבדלים משמעותיים יותר בין שני הניתוחים.

תרשים א-ת-3: אמידת השינוי בשיעורי העזיבה וההצטרפות ביחס לילידי 1981-1972 - עם וללא פיקוח על גיל (שינוי בנקודות האחוז)

א. שיעור עזיבה

ב. שיעור הצטרפות

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2012-2007 וכן 2017-2023, יהודים בני 20-64 (בעת ההשבה). נתוני 2023 הם עד 7 באוקטובר. בסקר החברתי נתוני הגיל מקובצים לחמישונים. לצורך חישוב שנתון הלידה שימש גיל האמצע של כל קבוצת גיל כבסיס לחישוב שנת לידה.

הניתוח הראה שהעלייה בשיעורי העזיבה בקרב צעירים החל מילידי שנות השמונים מובהקת סטטיסטית, עם ובלי פיקוח על גיל. הממצא מחזק ממצאים קודמים שהצביעו שעיקר העזיבה מתרחשת בגיל צעיר, ולגיל בעת ההשבה אין השפעה על שיעורי העזיבה.

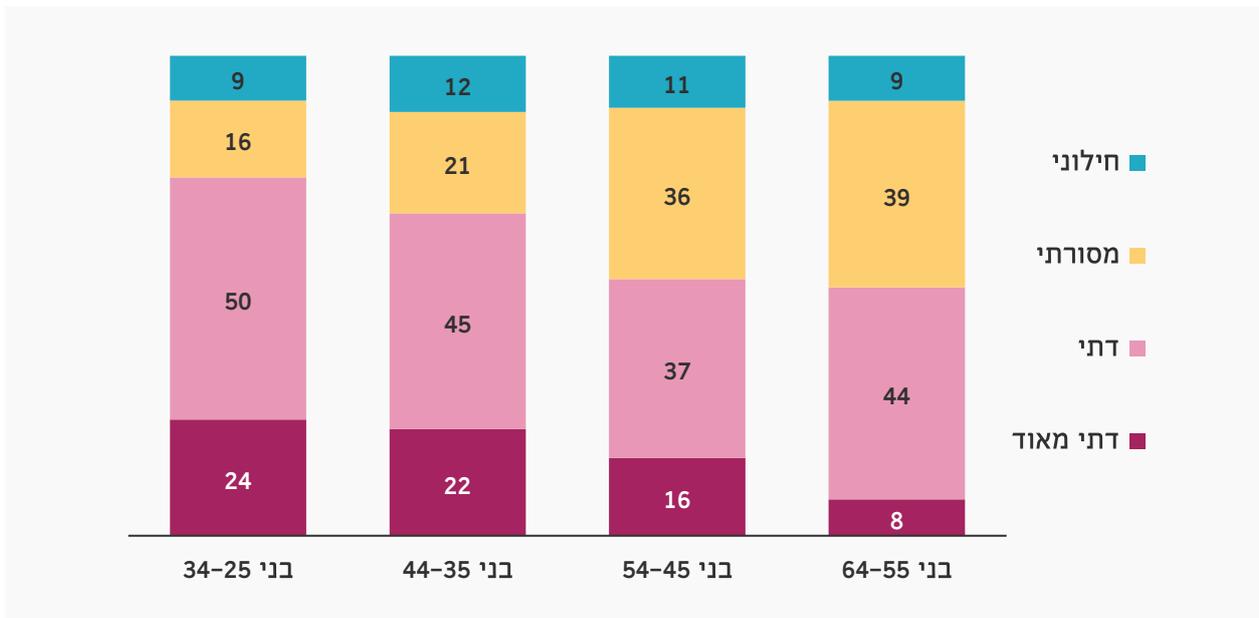
בהסתכלות היסטורית רחבה יותר (במודל עם פיקוח על גיל) נמצא כי שיעורי העזיבה הגבוהים ביותר הם בקרב אלו שנולדו עד 1961. שיעורי העזיבה בקרב ילידי 1962-1971 דומים לאלו של ילידי שנות השבעים (שנות הבסיס), ולאחר שנות הבסיס ניכרת עלייה בשיעורי העזיבה, אך אלו נמוכים ביחס לשיעורי העזיבה בקרב ילידי השנים הראשונות לקום המדינה.

להבדיל, בשיעורי ההצטרפות נמצאה ירידה מובהקת סטטיסטית, אך זאת רק בניתוח ללא פיקוח על גיל. בפיקוח על גיל יש עלייה קטנה שאינה מובהקת סטטיסטית. ממצא זה מצביע על כך שההצטרפות לחברה החרדית נמשכת עד גיל מבוגר יחסית, ולכן אומדנים שכוללים גם את הקבוצות הצעירות מזהים בחסר את שיעורי ההצטרפות.

לסיכום, האמידה הסטטיסטית מצביעה על שתי מגמות חשובות. ראשית, שיעורי העזיבה מהחברה החרדית עולים בעקביות לאורך זמן, במיוחד בקרב הדור הצעיר. שנית, בניגוד לדינמיות בשיעורי העזיבה, שיעורי ההצטרפות נותרו יציבים יחסית לאורך כל התקופה הנחקרת. ממצאים אלו ממחישים כיצד אי-התחשבות בגיל עלולה להוביל למסקנות שגויות, בייחוד כאשר בוחנים קבוצות גיל צעירות.

נתוני סכ"א בשיטת דש"ת (לגברים) מציגים מגמה עקבית של מתאם שלילי בין רמות הדתיות לבין הגיל (תרשים א-6).¹¹ בעוד שכשלושה רבעים מהיוצאים הצעירים (בני 25-34) מתגוררים במשק בית דתי (דתי או דתי מאוד) הרי ששיעור זה יורד לשני שלישים בקרב בני 35-44 ולכמחצית בשתי קבוצות הגיל של בני 45-64. יש לציין, למרות הדמיון בשיעורם של הדתיים בשתי קבוצות הגיל המבוגרות (52%-53%), התפלגות מידת הדתיות שונה ביניהן: בקבוצה הצעירה יותר של המבוגרים (45-54) כ-16% הם דתיים מאוד לעומת 8% בקבוצה המבוגרת (55-64).¹²

תרשים א-6: התפלגות מידת הדתיות של יוצאים גברים - בחלוקה לקבוצות גיל (%)

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2021-2024, יוצאים ילידי ישראל בני 25-64. מידת הדתיות: אורח החיים מבחינת דתיות של המתגוררים במשק הבית. הושמטו 4%-9% משקי בית עם אורח חיים מעורב (משק בית עם יותר מנפש אחת שיש בו יותר מאורח חיים אחד מבחינה דתית).

השכיחות הנמוכה יותר של משקי בית דתיים בקרב היוצאים המבוגרים יכולה להיות מוסברת בשתי דרכים. אפשרות אחת היא שהיוצאים נהיים פחות דתיים עם הגיל. אפשרות אחרת היא שעם השנים מאפייני היוצאים השתנו, כך שההבדל אינו מבטא שינוי ברמת הדתיות בגיל המבוגר, אלא משקף אוכלוסיות שונות של יוצאים.¹³ בחינה של מכלול ההבדלים והגורמים להם דורשת מחקר מעמיק יותר.

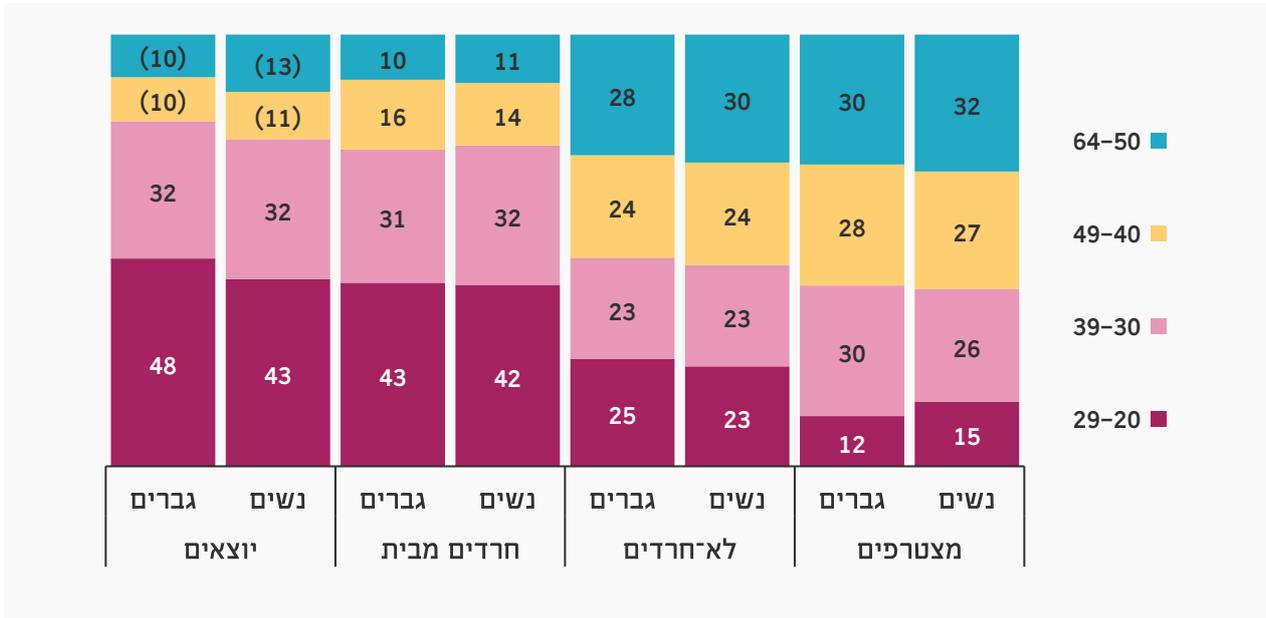
א-6 התפלגות גיל לפי קבוצות משנה

ההתפלגות של גיל היוצאים מושפעת משתי מגמות. האחת היא הגידול הדמוגרפי בחברה החרדית: במצב שבו שיעור העזיבה קבוע, מספר היוצאים ילך ויגדל מכיוון שהשנתונים החרדיים הולכים וגדלים. מגמה זו משפיעה באופן דומה על יוצאים ועל חרדים מבית. המגמה האחרת המשפיעה על התפלגות גיל היוצאים היא שינויים בשיעורי העזיבה.

מתרשים א-7, המציג את התפלגות הגיל בקרב בני 20-54 בארבע קבוצות המשנה (יוצאים, חרדים מבית, לא-חרדים ומצטרפים), ניכר כי שיעורם של הצעירים בקרב חרדים מבית - ועוד יותר בקרב היוצאים - הוא גבוה. כמחצית מהיוצאים

11. בשל השיטה, המתבססת על מוסדות לימוד חרדיים, נתוני סכ"א הם עבור גברים בלבד. לפירוט ראו בנספח המקוון.
 12. לפי רגב וגורדון (2021), בניתוח המתבסס על נתוני סכ"א 2017 (בשיטת זיהוי שונה) נמצא דמיון יחסי כאשר בממוצע 64% הם דתיים או דתיים מאוד ו-24% הם מסורתיים או חילונים, לעומת 58% ו-34% בהתאמה לפי נתוני סכ"א (תרשים א-ג-2).
 13. ביחס לנתוני סכ"א שבוחן מידת דתיות ברמת משק הבית, ההבדל הגבוה יותר אולי מוסבר בכך שבגילים הצעירים יוצאים מתגוררים במשקי בית שאורח החיים העיקרי בו דתי יותר, אבל בגילים מבוגרים אנשים מתגוררים בעיקר עם הדומים להם.

תרשים א-8: התפלגות הגיל בקרב בני 20-64 - לפי מגדר וקבוצות משנה (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64.
 הנתונים אינם מסתכמים ל-100% בשל עיגול המספרים.

בנספח מובאת גם התפלגות הגיל של יוצאים ומצטרפים לפי רגב וגורדון (2021) וכן השוואה בין נתוני סכ"א (שיטת דש"ת) ובין נתוני הסקר החברתי לגברים בשנים 2017-2024 (תרשים א-5). יש לציין כי קיימים הבדלים בין המקורות בהתפלגות גיל היוצאים והמצטרפים. מכיוון שסכ"א - שגם רגב וגורדון (2021) מתבססים עליו - נועד לייצג את מספר משקי הבית בישראל ולא את מספר הנפשות (כמו בסקר החברתי), להערכתנו הסקר החברתי מהימן יותר ביצוג ההתפלגות של קבוצות הגיל (להרחבה ראו בנספח המקוון).¹⁴

14. התפלגות גיל המצטרפים לפי נתוני הסקר החברתי דומה יחסית להתפלגות לפי נתוני סכ"א בשיטת דש"ת, אך שונה באופן מהותי מהתפלגות לפי רגב וגורדון (2021) (תרשים א-5). בכל האמור ביוצאים גברים, קיימים הבדלים בין נתוני הסקר החברתי לסכ"א (שיטת דש"ת), אך אלו קטנים מההבדלים בין רגב וגורדון לסקר החברתי.

א-נספחים

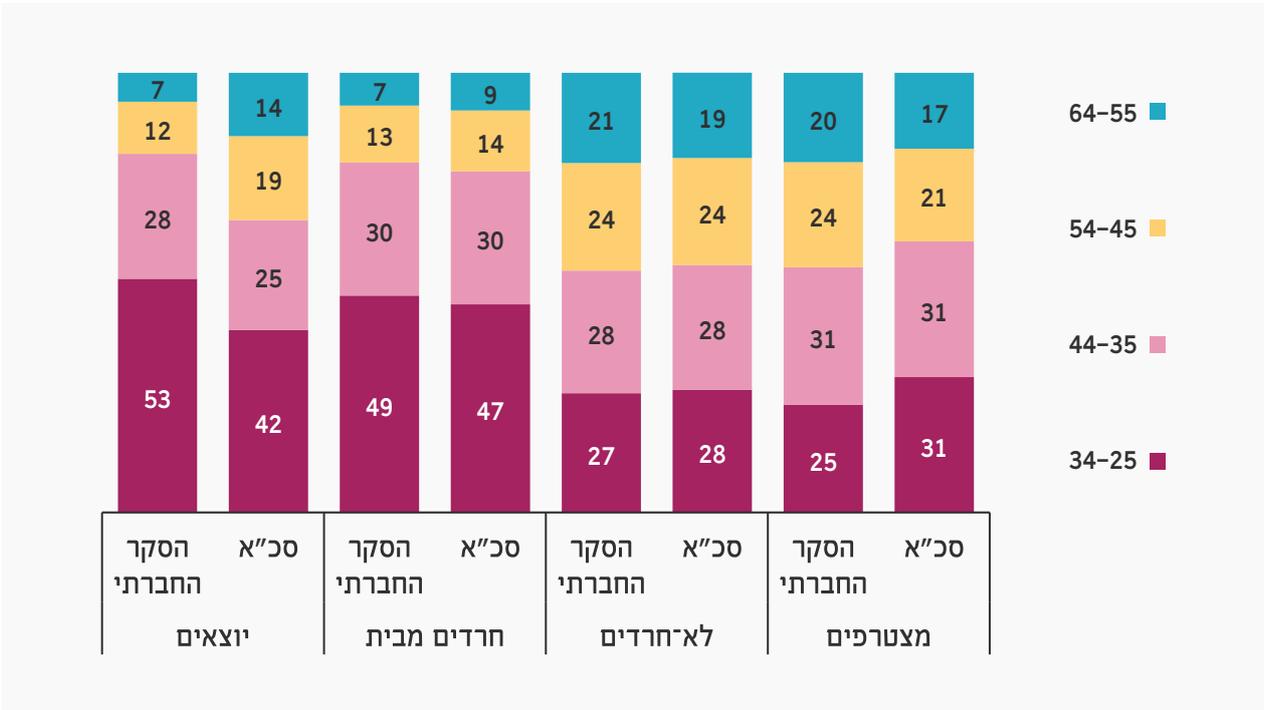
נספח א-1 השלמת נתונים

תרשים א-נ-1: מגמות בשיעורי עזיבת החברה החרדית לאורך שנות הסקר - בקרב בני 20-64 לפי מגדר

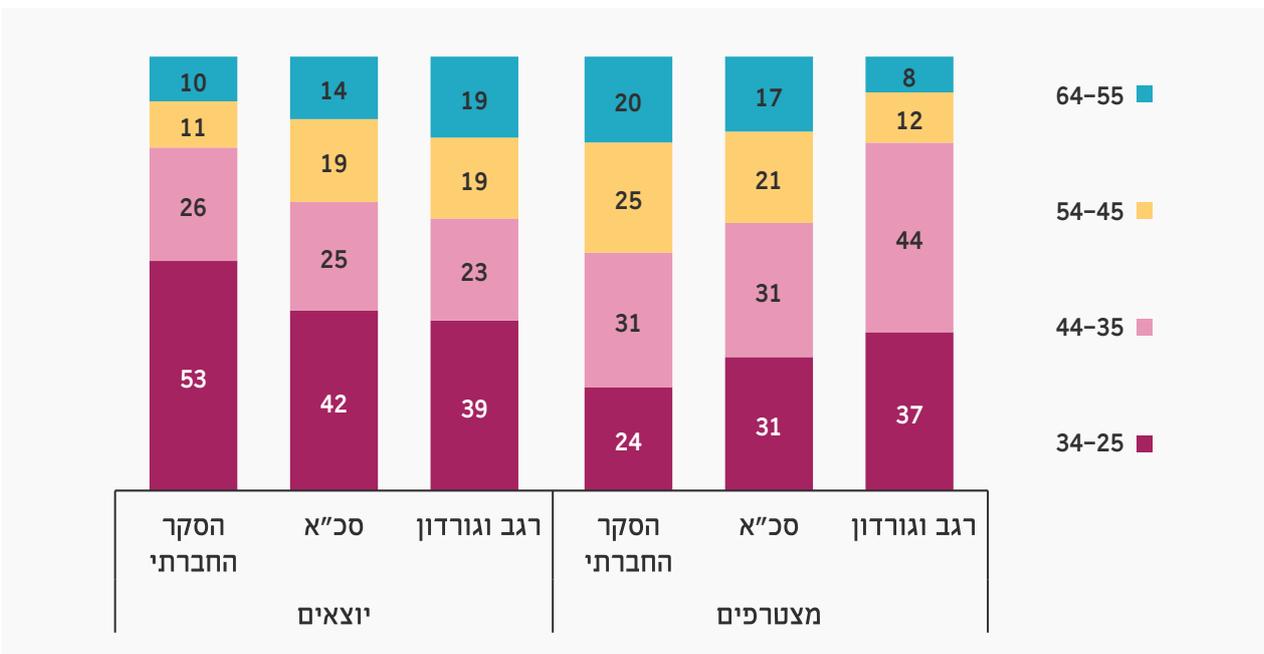
מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים המצוינות בתרשים. המשתנה "רמת דתיות הבית בגיל 15" אינו זמין בנתונים לפני שנת 2007 ובשנים 2013-2016. הקו האנכי (אדום) מסמן שינוי מתודי בסקר החברתי ביחס לדגימת חרדים (לפרטים ראו בנספח המקוון).

תרשים א-נ-4: התפלגות הגיל לפי סכ"א והסקר החברתי - גברים בני 25-64 (%)

הסקר החברתי: נתוני הסקר החברתי המזהה בעלי רקע חרדי וחרדים כיום לפי הגדרה עצמית. סכ"א: נתוני סכ"א בקרב ילידי ישראל, המזהה בעלי רקע חרדי כבוגרי ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי (דש"ת, 2024) וחרדים כיום לפי הגדרת עצמית. שני המקורות הם לגברים בני 25-64 ולשנים 2017-2024.

תרשים א-נ-5: התפלגות קבוצות הגיל של יוצאים ומצטרפים בני 25-64 - בשלוש שיטות (%)

מקורות:

הסקר החברתי: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, נשים וגברים, המזהה בעלי רקע חרדי וחרדים כיום לפי הגדרה עצמית. סכ"א: נתוני סכ"א לשנים 2017-2024, גברים ילידי ישראל, המזהה בעלי רקע חרדי כבוגרי ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי (דש"ת, 2024) וחרדים כיום לפי הגדרת עצמית. רגב וגורדון: עיבודי רגב וגורדון (2021) לנתוני סכ"א לשנת 2017, נשים וגברים.

לוח נ-א-2: אומדני שיעורי העזיבה לפי סקר כוח אדם בשיטת דש"ת

סה"כ	גברים	נשים (הנחה)	הנחת ההפרש בין גברים לנשים
בני 34-25	14.1	14.6	13.6
בני 54-35	14.9	15.4	14.4
בני 54-25	14.5	15.0	14.0
בני 34-25	13.6	14.6	12.6
בני 54-35	14.4	15.4	13.4
בני 54-25	14.0	15.0	13.0
בני 54-25	14.2	15.0	13.4
			1.6 - צעירים 2 ומבוגרים 1

הדגשה: הנתונים ששימשו במודל הסופי. מקור: נתוני סכ"א לשנים 2021-2024 בקרב גברים ילידי ישראל בני 25-54. השיעור בקרב הנשים הוא ההפרש מהשיעור בקרב הגברים לפי ההפרש המוצג בטור השמאלי ביותר. החישוב הממוצע של בני 25-54 מבוסס על ההנחה שבקרב החרדים הצעירים בני 25-34 מהווים 60% מכלל האוכלוסייה.

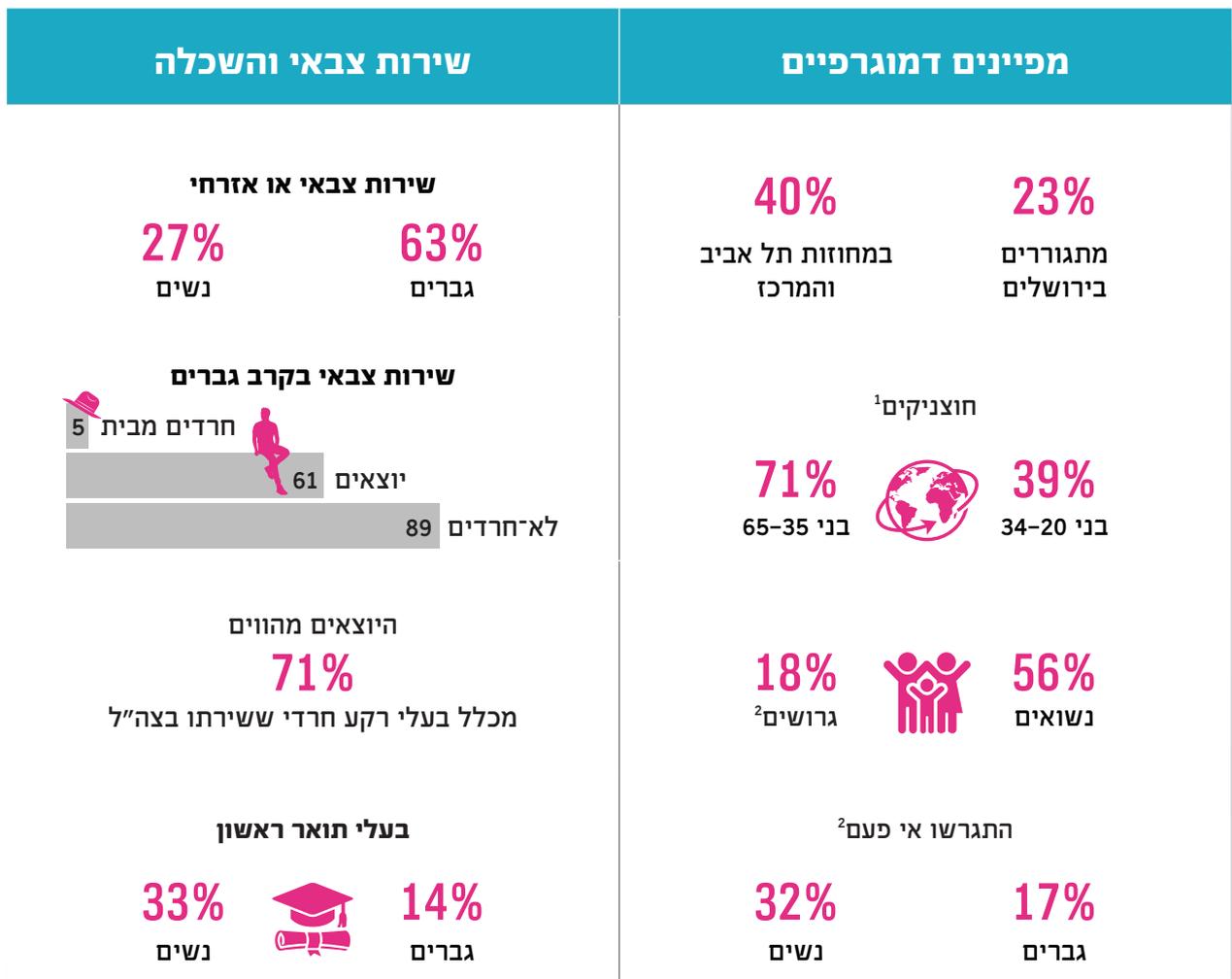
לסיכום, בנתונים שהוצגו עד כה הערך העליון מתקבל מנתוני סכ"א (14.2%) והערך התחתון מנתוני הסקר החברתי (10.7%).

לוח נ-א-3: סיכום האומדנים לפי שלושת המקורות - הסקר החברתי, סכ"א בשיטת דש"ת

סה"כ	הסקר החברתי	גברים ונשים	גברים	נשים
	הסקר החברתי	10.8	12.1	9.4
	סכ"א בשיטת דש"ת	14.2	15.0	13.4
	ערך תחתון	10.7	12.1	9.4
	ערך עליון	14.2	15.0	13.4
צעירים	הסקר החברתי	11.4-11.6	13.5	9.6-9.2
	סכ"א דש"ת	13.6	14.6	12.6
	ערך תחתון	11.4	12.8	10.5
	ערך עליון	13.6	14.6	12.6
מבוגרים	הסקר החברתי	9.6	10.0	9.2
	סכ"א דש"ת	14.9	15.4	14.4
	ערך תחתון	9.6	10.0	9.2
	ערך עליון	14.9	15.4	14.4

מאפייני היוצאים

פרק זה סוקר את מאפייני הבסיס של יוצאי החברה החרדית: אזורי מגוריהם, ארץ המוצא ומצבם משפחתי. כמו כן מוצגים נתונים לגבי שיעור המשרתים בשירות צבאי ושירות לאומי ורמות השכלה, כל אלו בחלוקה למגדר. הנתונים מלמדים כי היוצאים אינם מרבים להתנייד בין יישובים. ריכוז גבוה של היוצאים מתגורר באזור ירושלים, אך בגילים המבוגרים עולה שיעור המתגוררים במרכז הארץ (מחוזות תל אביב והמרכז). המאפיינים המשפחתיים של היוצאים דומים בדרך כלל לאלו של לא־חרדים, אם כי יש בקרבם שיעור גבוה יותר שעברו תהליך גירושין, במיוחד בקרב הנשים היוצאות. רוב הגברים היוצאים מתגייסים לצה"ל ושיעור ניכר אך משרתים במילואים. שיעור בעלי התארים האקדמיים נמוך יחסית הן בקרב היוצאים הן בקרב החרדים - נשים וגברים כאחד.

1. הם או אחד מהוריהם ילידי חו"ל

2. כולל אלמנים ופרודים

ב. מאפייני היוצאים

קבוצות ומקורות נתונים

קבוצות

סיווג הקבוצות נעשה על פי השתייכות כיום (חרדים כיום או לא) לעומת השתייכות בעבר (האם הם מרקע חרדי או לא).

קבוצות משנה

יוצאים (חרדים לשעבר): בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום - קיצור ליוצאי החברה החרדית.

חרדים מבית: בעלי רקע חרדי שהם חרדים כיום - קיצור לחרדים מבית חרדי.

מצטרפים ("מתחרדים"): בעלי רקע לא־חרדי שהם חרדים כיום - קיצור למצטרפים לחברה החרדית.

לא־חרדים: בעלי רקע לא־חרדי שאינם חרדים כיום - קיצור ליהודים לא־חרדים.

מקורות נתונים ושיטות זיהוי (*)

הסקר החברתי של הלמ"ס - לשנים 2007-2012 וכן 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

זיהוי רקע חרדי: גדל/ה (בגיל 15) במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית (משתנה זה אינו זמין בנתונים לפני שנת 2007 ובשנים 2013-2016); זיהוי חרדי/ת כיום: לפי הגדרה עצמית.

סקר כוח אדם (סכ"א) של הלמ"ס - לשנים 2021-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64.

זיהוי רקע חרדי: בוגר ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי (שיטת דש"ת); זיהוי חרדי כיום: לפי הגדרה עצמית (רמת משק הבית).

סקר ההשתלבות - סקר מקוון שהועבר על ידי יוצאים לשינוי במאי-יוני 2025.

זיהוי עבר חרדי: גדל במשפחה חרדית בהגדרה עצמית (בגיל 15); זיהוי הווה לא־חרדי: לא־חרדי כיום בהגדרה עצמית.

(*) עוד על מקורות הנתונים ראו בנספח המקוון.

ב-1 מבוא

יוצאי החברה החרדית (חרדים לשעבר) הם אוכלוסייה הטרוגנית במאפייני הרקע שלה: הם מגיעים מקבוצות שונות בחברה זו, והם עזבו אותה מסיבות שונות ובשלבם שונים בחיים. אם בכל זאת ניתן להתייחס אליהם כאל קבוצה חברתית מובחנת, הרי שהמאפיין המשותף לכולם הוא ההגירה מהחברה החרדית לחברה הכללית והימצאותם, כמהגרים פנימיים, בתווך שבין שתי החברות (החרדית והלא־חרדית) ברבים ממאפייניהם.

פרק זה משקף את המגוון באמצעות סקירת מאפייני הבסיס של יוצאות ויוצאי החברה החרדית (יוצאים): אזורי מגוריהם, ארץ המוצא ומצבם משפחתי. כמו כן מוצגים נתונים לגבי שיעור המשרתים בשירות צבאי ושירות לאומי ורמות השכלה, כל אלו בחלוקה למגדר. בכל הנושאים מוצגים נתוני היוצאים בהשוואה לשלוש קבוצות המשנה האחרות - חרדים מבית (חרדים מבית חרדי), מצטרפים (מצטרפים לחברה החרדית), ולא־חרדים (יהודים לא־חרדים), ובחלקם גם בחלוקה לקבוצות גיל ובחלוקה למגדר.

רוב הניתוחים בפרק מתבססים על נתוני הסקר החברתי, גברים ונשים, למעט נתוני השכלה לגברים, שעבורם נעשה שימוש גם בנתונים מסקר כוח אדם (סכ"א) לפי שיטת דש"ת (2024). בסכ"א המדגם גדול יותר ולכן מאפשר ניתוחים מעמיקים יותר, אך בכל האמור ביוצאים ניתן לזהות באמצעותו (בשיטת דש"ת) גברים בלבד.

סעיף ב-2 מציג היבטים שקשורים באזורי המגורים של היוצאים, נתונים על הגירה בין אזורים ונתונים על ארץ המוצא; סעיף ב-3 עוסק במצבם המשפחתי של היוצאים, ובתיבה המובאת בסעיף זה נבחן הקשר שבין שלב עזיבת החברה החרדית לבין מצבם המשפחתי של היוצאים; סעיף ב-4 מציג את שיעור המשרתים בשירות לאומי או צבאי, וסעיף ב-5 מציג מדדים של השכלה גבוהה במגוון היבטים והשוואות בחלוקה למגדר.

ב-2 אזורי מגורים

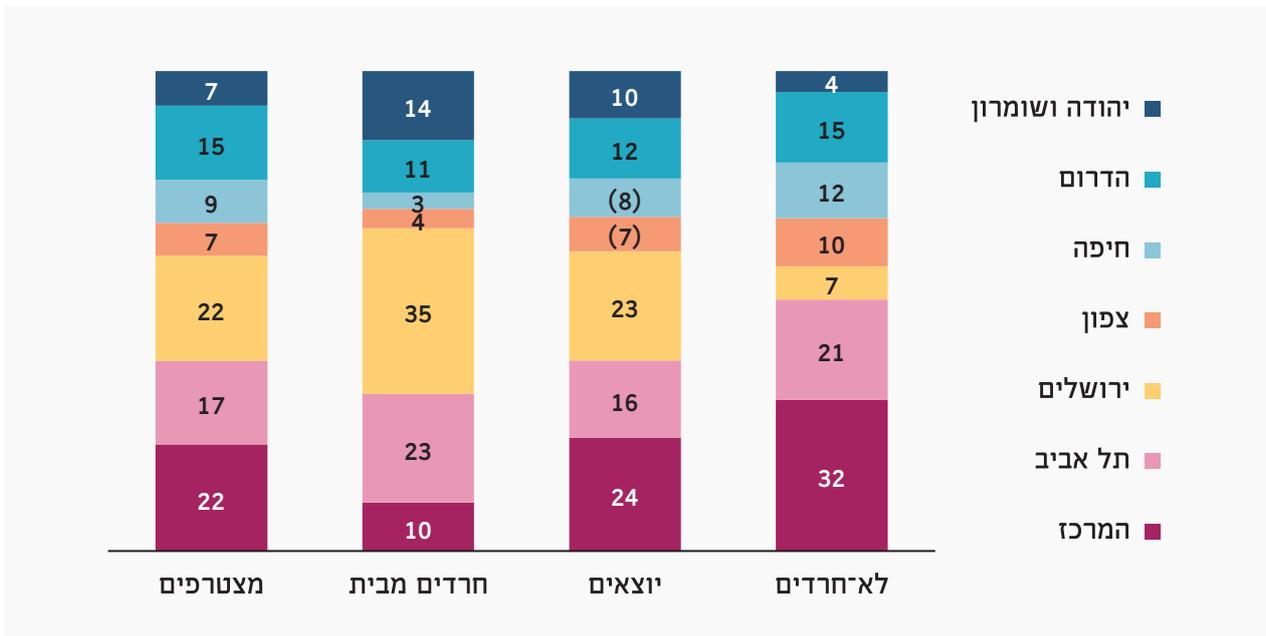
חרדים רבים מתגוררים באזורים מופרדים ובעלי צביון חרדי - בשכונות נפרדות בערים שבהן יש ריכוז חרדים גבוה או בערים שבהן רוב התושבים חרדים. שיעור גבוה במיוחד מבין החרדים מתגורר בירושלים, ובכך הם נבדלים מיהודים לא־חרדים, שרובם מתגוררים במחוזות תל אביב והמרכז. היוצאים - כקבוצת אוכלוסייה שהיגרה מהחברה החרדית לחברה הכללית - מציגים דגם ביניים: כמו החרדים מבית, שיעור גבוה מהם חי בירושלים; ובדומה ללא־חרדים, שיעור גבוה מתגורר ביישובי המרכז.

ב-2.1 מחוזות מגורים**ריכוז גבוה של היוצאים
חי במחוז ירושלים**

בדומה ללא־חרדים ולחרדים מבית, כשני שלישים מהיוצאים מתגוררים בשלושה מחוזות מנהליים בארץ: מחוז ירושלים, מחוז תל אביב ומחוז המרכז.¹⁸ ההבדל בין הקבוצות ניכר בשיעור המתגוררים בכל מחוז: כשליש מהחרדים מבית (35%) וכרבע מהיוצאים (23%) מתגוררים בירושלים, לעומת שיעור נמוך מאוד (7%) מהלא־חרדים (תרשים ב-1). לעומת זה, רק כעשירית מהחרדים מבית מתגוררים במחוז המרכז, בהשוואה לכרבע מהיוצאים (24%) וכשליש מהלא־חרדים (32%). מחוז תל אביב, שהעיר בני ברק משתייכת אליו, מאכלס כמעט רבע מהחרדים מבית (23%) ומהלא־חרדים (21%) ושיעור מעט נמוך יותר של יוצאים (16%).

18. ערים מרכזיות בעלות ריכוז חרדי גדול במחוזות אלו הן ירושלים ובית שמש במחוז ירושלים; בני ברק במחוז תל אביב; אלעד, פתח תקווה, נתניה ורחובות במחוז המרכז. ערים בעלות ריכוז חרדי גבוה מחוץ למחוזות אלו הן אשדוד בדרום ובית"ר עילית ומודיעין עילית באיו"ש.

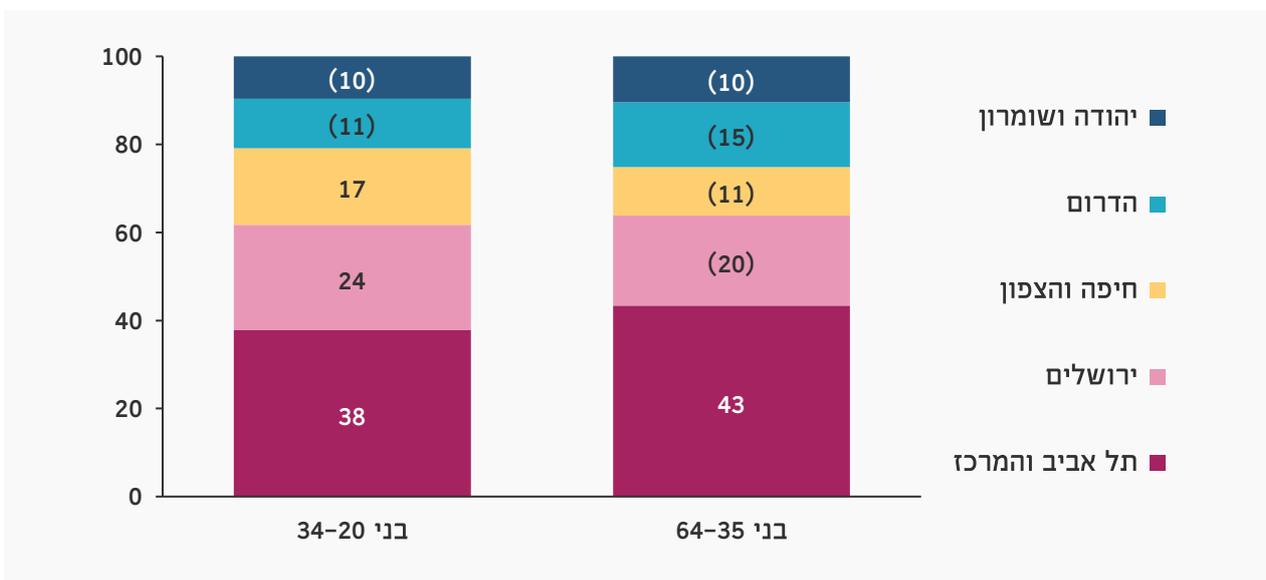
תרשים ב-1: התפלגות מחוזות המגורים - בחלוקה לקבוצות משנה (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.
 לנתונים עבור קבוצות נוספות ובחלוקה לפי מגדר ראו לוח ב-1.
 הנתונים אינם מסתכמים ל-100% בשל עיגול המספרים.

מכיוון שעוזבי החברה החרדית גדלו בריכוזים חרדיים, נשאלת השאלה: האם מתקיימת הגירה גבוהה של היוצאים אל מחוץ לריכוזים החרדיים? יש מקום לצפות שבגיל צעיר שיעור גבוה מהיוצאים יגורו בירושלים, ועם העלייה בגיל שיעורם בירושלים ילך ויפחת. ואולם מניתוח הנתונים לא עלו הבדלים במחוזות המגורים בין יוצאים צעירים (בני 20-34) ליוצאים מבוגרים יותר (בני 35-64) (תרשים ב-2): בשתי קבוצות הגיל כ-40% מתגוררים במחוזות תל אביב והמרכז ובין חמישית לרבע במחוז ירושלים.

תרשים ב-2: התפלגות מחוזות מגורי היוצאים - בחלוקה לקבוצות גיל (%)

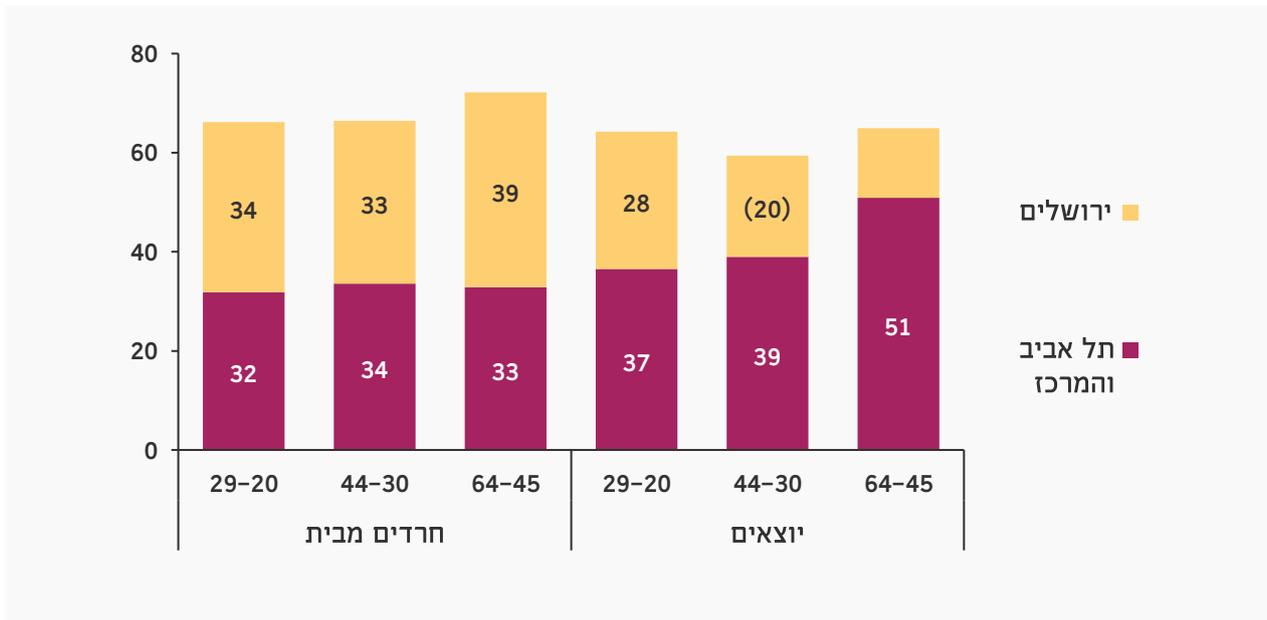

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יוצאים (נשים וגברים) בני 20-64.

שיעור היוצאים במחוזות תל אביב והמרכז עולה עם הגיל

ואולם למרות הדמיון היחסי בין קבוצות הגיל במחוזות המגורים, ניתוח לפי חתכי גיל מפורטים מרמז על מעבר ממחוז ירושלים למחוזות תל אביב והמרכז, הבא לידי ביטוי בעלייה בשיעור המתגוררים במחוזות תל אביב והמרכז בקרב בני 45 ומעלה. עלייה זו עשויה להיות קשורה, לכאורה, לשינוי הפריסה הארצית של החרדים באופן כללי, אך הנתונים מראים כי בקרב חרדים מבית יש בגיל המבוגר דווקא עלייה בשיעור המתגוררים בירושלים. מכיוון שניתוח זה מתבסס על מיעוט יחסי של תצפיות, נדרש מחקר עומק נוסף.

תרשים ב-3: שיעור המתגוררים במחוז ירושלים ובמחוזות תל אביב והמרכז לפי קבוצות גיל - בחלוקה לקבוצות משנה

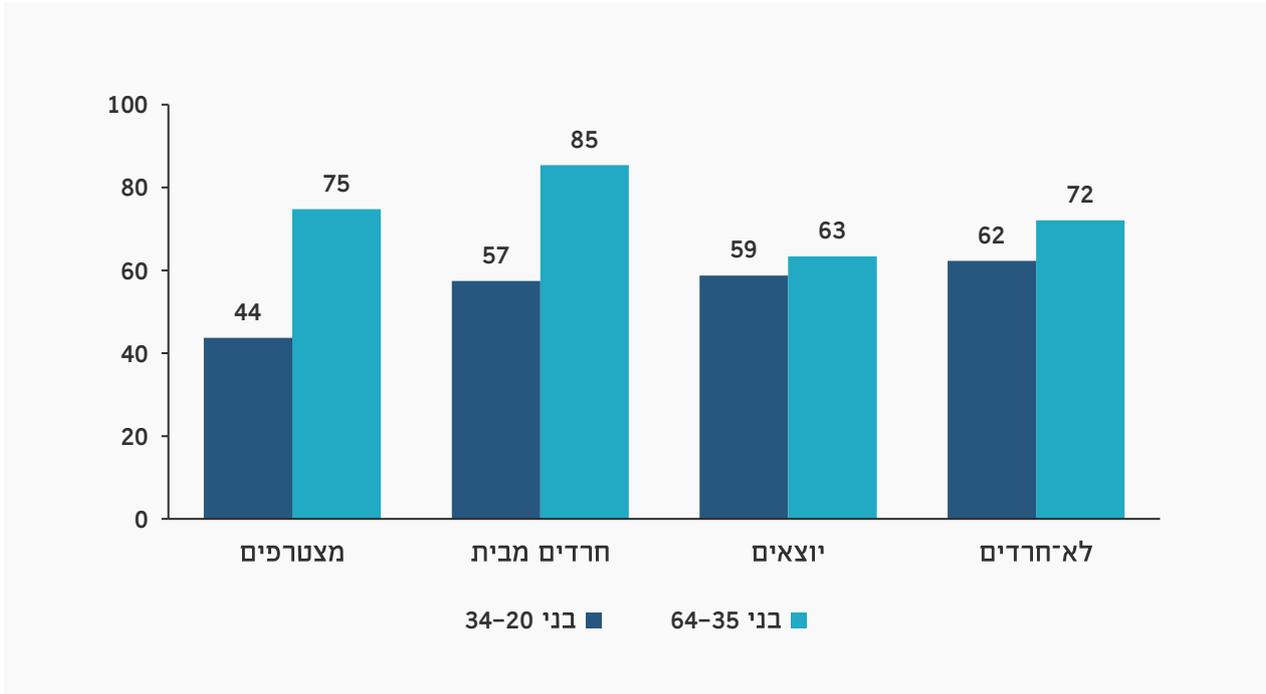
בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יוצאים (נשים וגברים) בני 20-64.

ב-2.2 ותק ביישוב ובדירת המגורים

הדמיון בין היוצאים הצעירים לבין כלל היוצאים בא לידי ביטוי גם בהיבט של נידות בין יישובים: בשתי קבוצות הגיל נמצא כי היוצאים אינם מרבים להתנייד בין יישובים וכ-60% מהם מתגוררים ביישוב מגוריהם יותר מעשור, גם בגילים הצעירים. יתרה מכך, נתונים אלו דומים לאלו של הלא-חרדים (תרשים ב-4).

היוצאים אינם מרבים להתנייד בין יישובים, בדומה ללא-חרדים

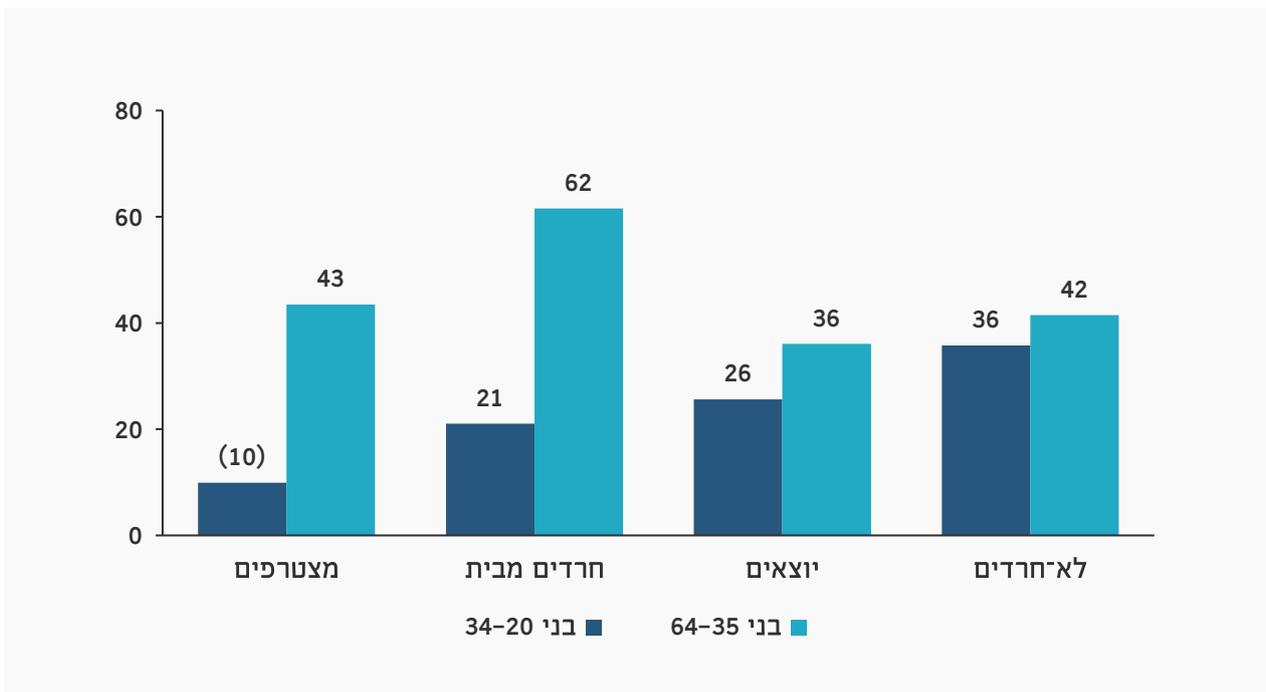
תרשים ב-4: שיעור המתגוררים (נשים וגברים) יותר מעשור באותו יישוב - בחלוקה לקבוצות גיל

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 64-20.

ניתוח נוסף העלה כי מעט יותר מרבע (26%) מהיוצאים בני 34-20 מתגוררים בדירתם יותר מעשור (תרשים ב-5), פחות מהשיעור בקרב בני 64-35 (36%) ומשיעור הלא־חרדים בגילים אלו (36%). ככל הנראה, ההבדל נובע מכך שהיוצאים אינם יכולים להמשיך להתגורר בבית הוריהם לאחר היציאה, מכיוון שמגורים בבית הוריהם ידרשו מהם לשמור על אורח חיים חרדי.

תרשים ב-5: שיעור המתגוררים יותר מעשור באותה דירה - בחלוקה לקבוצות גיל

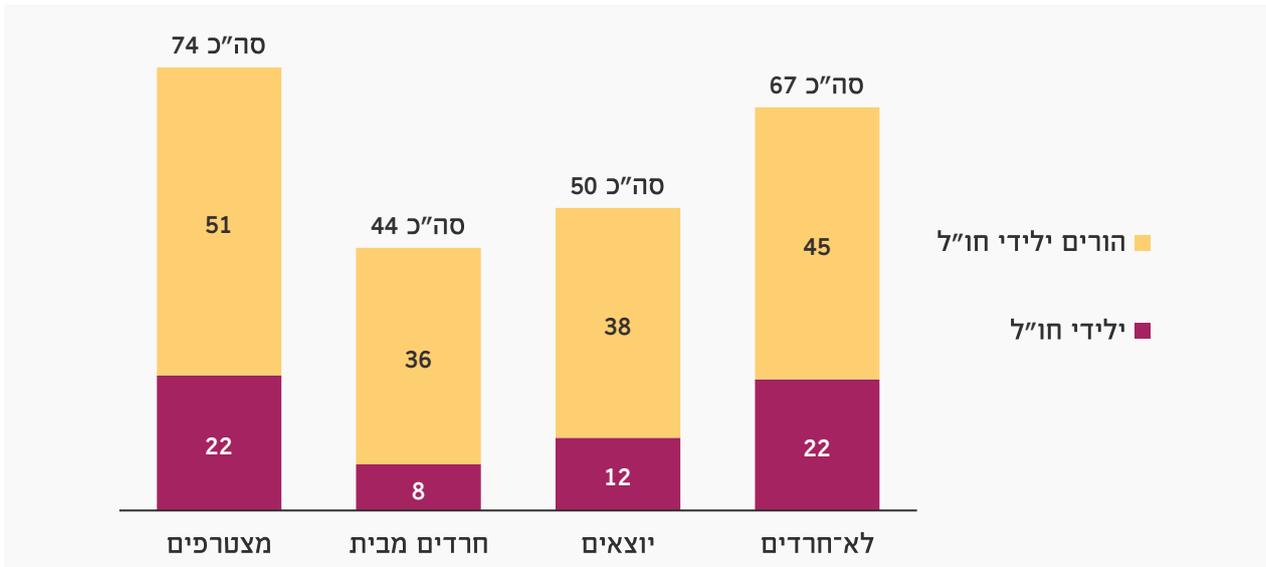
בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 64-20.

ב-2.3 ארץ מוצא

היוצאים דומים לחרדים מבית בכך שכמחציתם נולדו להורים ילידי חו"ל. כעשירית מהיוצאים עצמם לא נולדו בישראל - שיעור נמוך בהשוואה לכחמישית מהלא-חרדים ומהמצטרפים (תרשים ב-6). שיעור זה מושפע במידה מסוימת מקבוצת הגיל המבוגרת - כמו שאר קבוצות המשנה, שיעור גבוה יותר של היוצאים הצעירים הם דור שלישי בארץ.

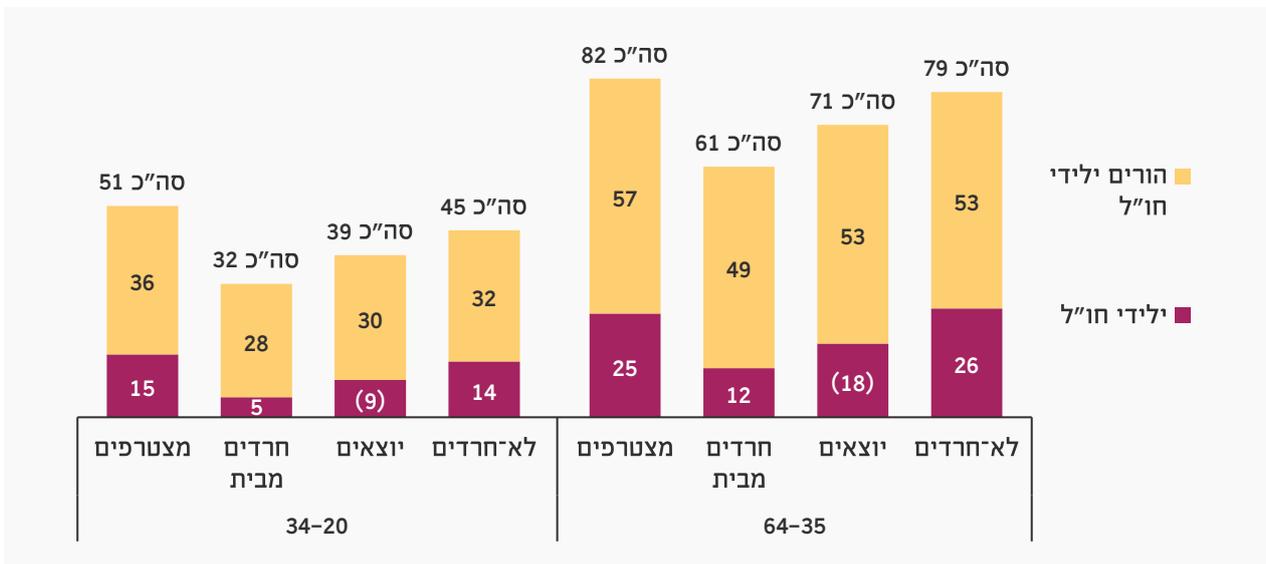
תרשים ב-6: מדינת מוצא - ילידי חו"ל או הורים ילידי חו"ל (%)

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. לנתונים עבור קבוצות נוספות ראו לוח ב-2.

אחת ההשערות שהועלתה בעבר היא ששיעורי העזיבה של החברה החרדית גבוהים במיוחד בקרב בעלי מוצא חו"ל (הורוביץ, 2018), אולם על פי הנתונים אין להשערה זו תימוכין (תרשים ב-7). נראה שהיוצאים נמצאים בתווך שבין הלא-חרדים והחרדים מבית: גם בקבוצת הגיל הצעירה וגם בקבוצת הגיל המבוגרת שיעור היוצאים בעלי מוצא חו"ל גבוה משיעורם בקרב החרדים מבית, אך נמוך מזה של הלא-חרדים. בכלל האוכלוסייה ניתן לראות ששיעור אלו שמוצאם מחו"ל הולך ויורד.

תרשים ב-7: בעלי מוצא חו"ל (ילידי חו"ל וילדים להורים ילידי חו"ל) - לפי קבוצות גיל (%)

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. הורים ילידי חו"ל: לפחות אחד מההורים נולד בחו"ל.

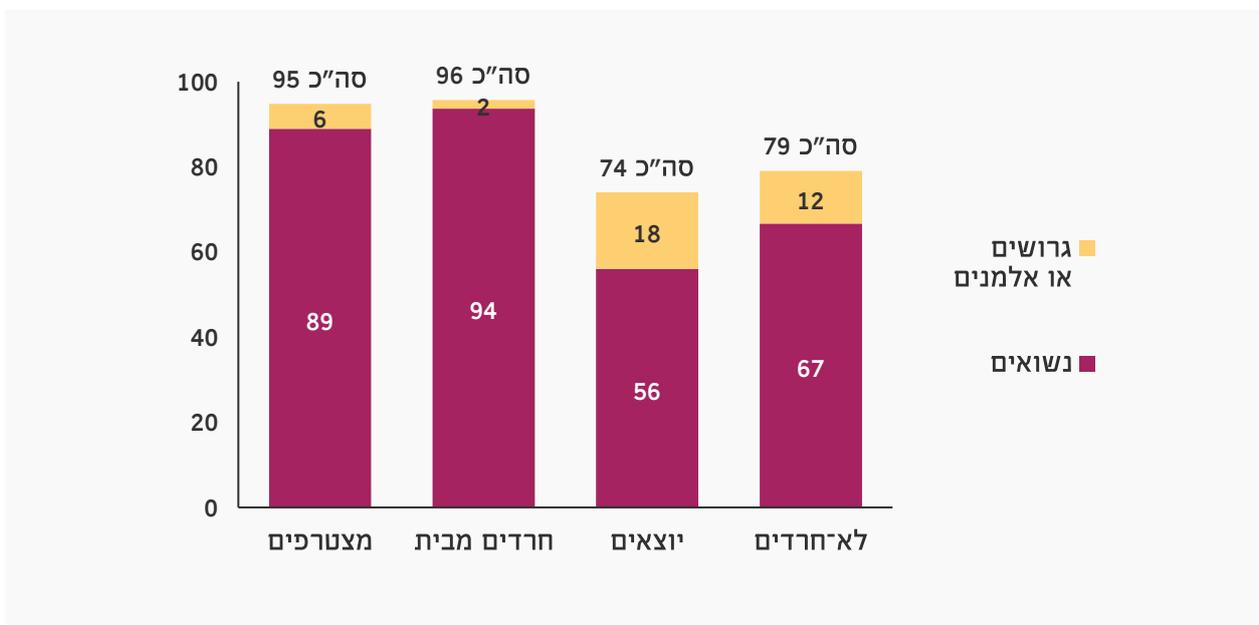
ב-3 מצב משפחתי

המאפיינים המשפחתיים של יוצאי החברה החרדית דומים בדרך כלל לאלו של לא־חרדים

יוצאות ויוצאי החברה החרדית עוזבים חברה שמאפייניה שונים מאוד מאלו של החברה שאליה הם מהגרים: חברה שרוב הבוגרים בה נשואים, נישואין מתרחשים בגיל צעיר וגירושין אינם מקובלים. לעומת זאת, החברה אליה הם מהגרים היא חברה שבה גיל הנישואין הולך ועולה וכך גם שיעור הרווקים בה, תופעת הגירושין שכיחה ומספר הילדים יורד. מהנתונים עולה כי היוצאים לרוב עוזבים את החברה החרדית בגיל צעיר, ומאמצים את הנורמות של החברה הלא־חרדית בנוגע לנישואין והקמת משפחה (תרשים ב-8).

כ-75% מהיוצאים מוגדרים כלא־רווקים (נשואים בהווה ובעבר) - שיעור דומה לזה שבקרב הלא־חרדים, אך נמוך במידה ניכרת משיעורם של הלא־רווקים בקרב החרדים. למרות הדמיון בשיעור הלא־רווקים בין היוצאים ללא־חרדים, יש הבדלים בין הקבוצות בחלוקה הפנימית (נשואים, גרושים, פרודים או אלמנים): 56% מהיוצאים נשואים לעומת 67% בקרב הלא־חרדים. שיעורים אלה נמוכים מאוד בהשוואה לחברה החרדית (94% בקרב החרדים מבית ו-89% בקרב המצטרפים).

תרשים ב-8: שיעור הלא־רווקים (נשואים בהווה ובעבר) - בקרב בני 25-64

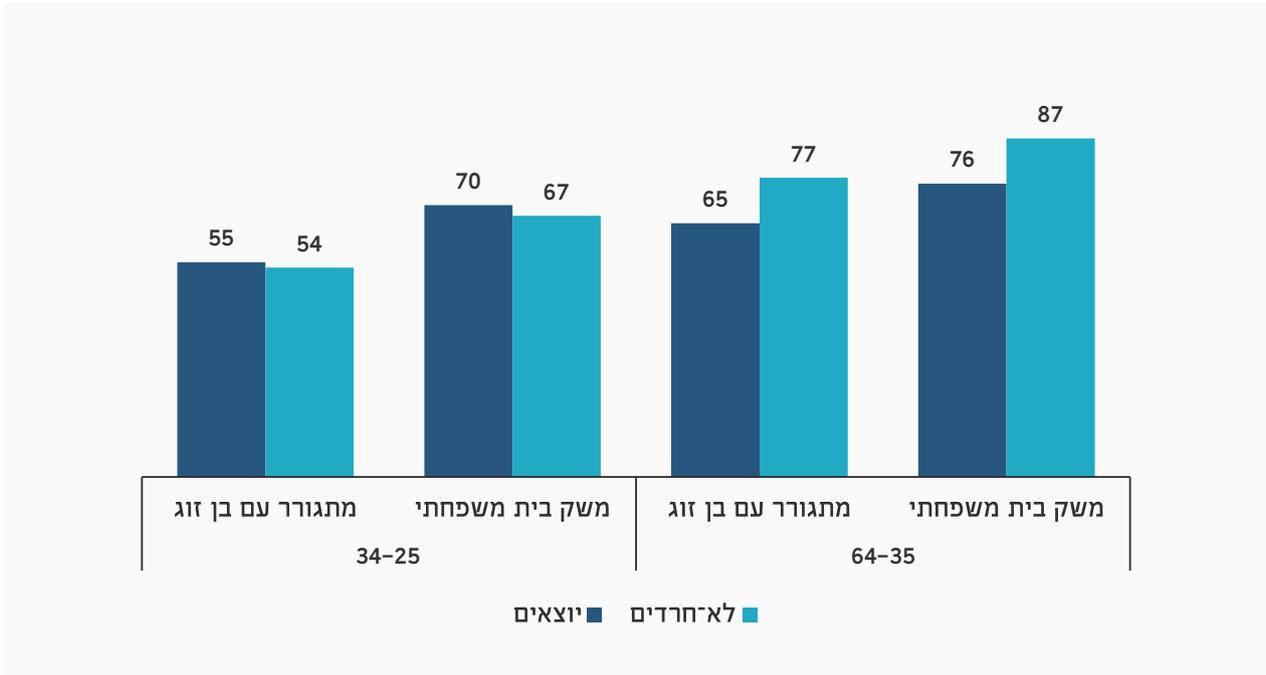

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 25-64. לנתונים עבור קבוצות נוספות ובחלוקה לפי קבוצות גיל ראו לוח ב-3. גרושים: כולל פרודים.

בחלוקה למגדר (תרשים ב-9) ניכר הבדל בין גברים לנשים: שיעור הגברים הלא־רווקים בקרב היוצאים נמוך בהשוואה ללא־חרדים, ואילו בקרב הנשים יש דמיון בין היוצאות ללא־חרדיות. עם זאת, שיעור הגרושות בקרב היוצאות גבוה בהשוואה ללא־חרדיות (להרחבה ראו תרשים ת-ב-2 בתיבה). יש לציין שבכל קבוצת גיל היוצאים בממוצע צעירים יותר משאר קבוצות המשנה, ולכן בשקלול הגיל ההבדל משקף פער שבמציאות הוא אף גבוה יותר.

בניתוח לפי קבוצות גיל (תרשים ב-9) עולה כי שיעור הלא־רווקים בקרב היוצאים בקבוצת הגיל הצעירה (25-34) גבוה משיעורם בקרב הלא־חרדים (60% לעומת 49%) ובקבוצת הגיל המבוגרת (35-64) הוא זהה (90%). ואולם למרות הדמיון היחסי, שיעור הגרושים בקרב היוצאים גבוה בשתי קבוצות הגיל, אולי בשל עזיבת החברה החרדית לאחר נישואין וגירושין.

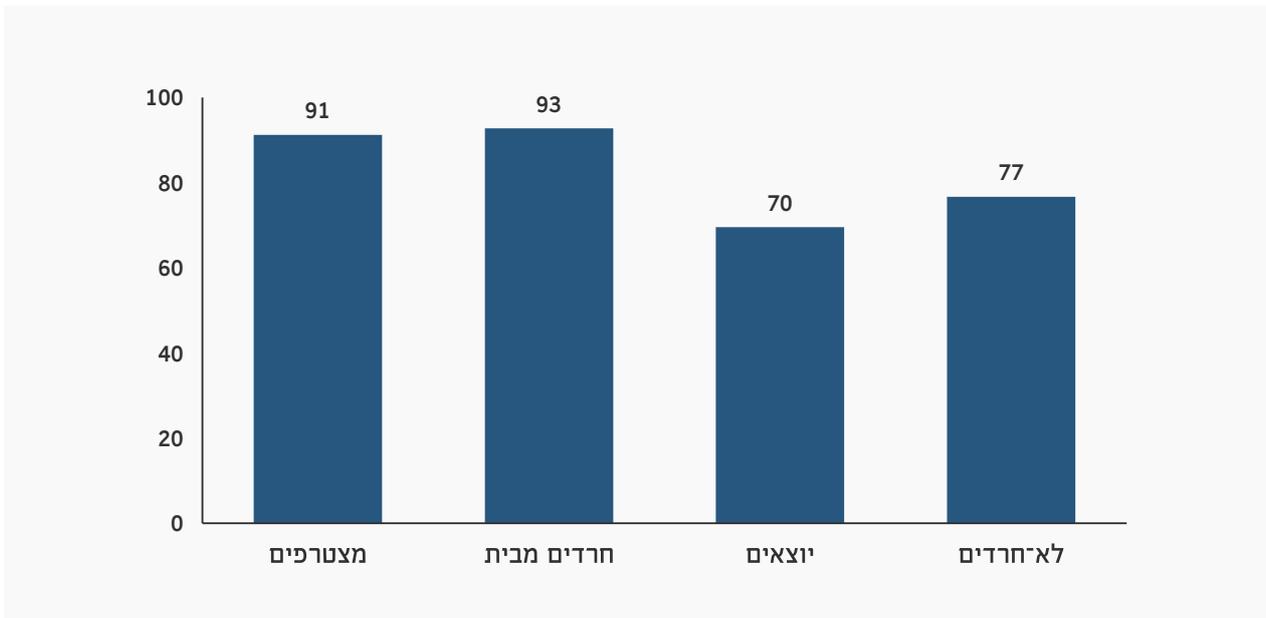
תרשים ב-10: שיעור המתגוררים עם בן זוג ובמשק בית משפחתי - לפי גיל

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 25-64.

בהשוואה בין קבוצות המשנה, ניכר דמיון בין היוצאים לבין הלא-חרדים בשיעור ההורים לילדים (תרשים ב-11).

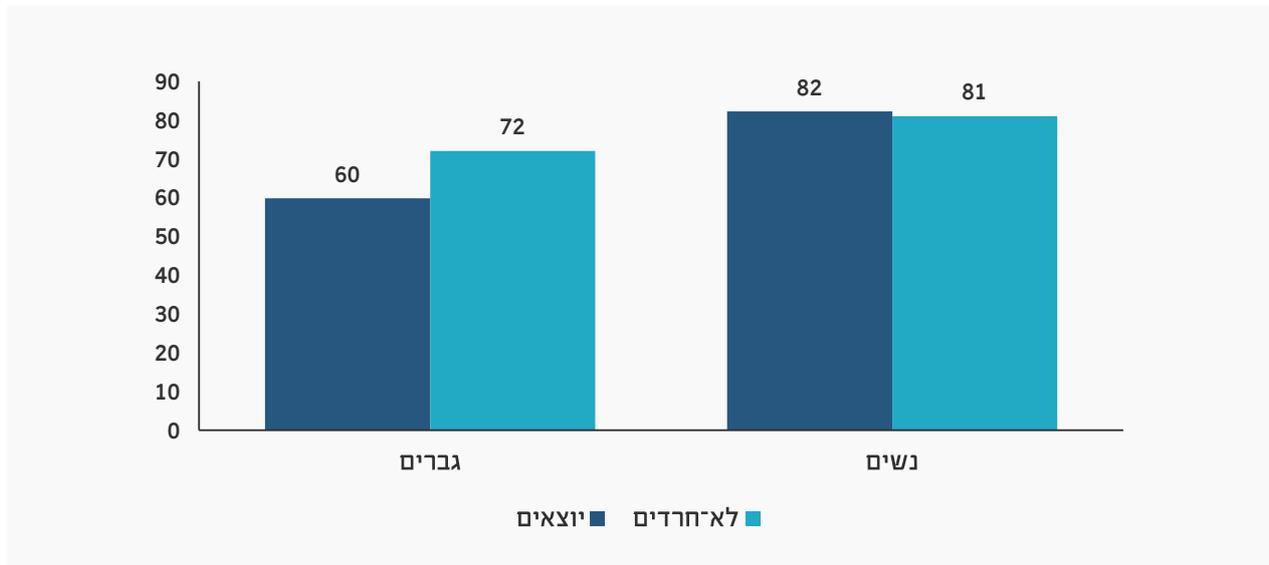
תרשים ב-11: שיעור ההורים לילדים (נשים וגברים)

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 25-64.

בפילוח שיעור ההורים לפי מגדר עולה כי הדמיון בין שתי הקבוצות נובע בעיקר מדמיון גבוה בקרב הנשים - שיעור היוצאות האימהות דומה לשיעור האימהות בקרב הלא־חרדיות. לעומת זאת, אצל הגברים שיעור ההורים לילדים בקרב היוצאים נמוך במקצת משיעורם בקרב הגברים הלא־חרדים. ככל הנראה, חלק מפער זה נובע מגילם הצעיר של היוצאים.

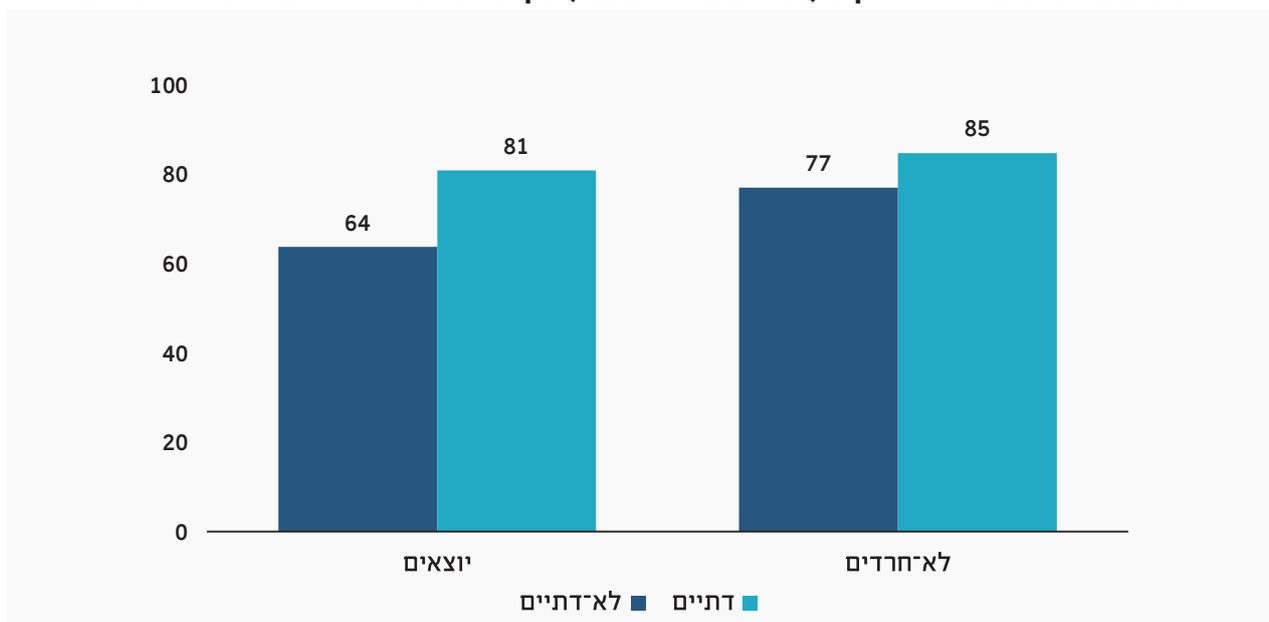
תרשים ב-12: שיעור ההורים לילדים - לפי מגדר

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 25-64.

הדמיון בין היוצאים ללא־חרדים בכל האמור במצב המשפחתי ניכר גם בפילוח נתוני היוצאים לפי מידת דתיותם כיום (תרשים ב-13): שיעור הלא־רווקים בקרב היוצאים הדתיים כיום (81%) דומה יחסית לשיעורם בקרב הלא־חרדים הדתיים כיום (85%) ונמוך משיעורם בקרב החרדים מבית (96%, תרשים ב-8 לעיל).

תרשים ב-13: שיעור הלא־רווקים (נשואים בהווה ובעבר) בקרב יוצאים ולא־חרדים - לפי דתיות כיום

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 25-64. גרושים או אלמנים: כולל פרודים.

תיבה ב-1: נישואין לפני היציאה

עזיבת החברה החרדית כמוה כהגירה לחברה חדשה: היוצאים נדרשים להשלים שירות צבאי או אזרחי, לרכוש השכלת בסיס ותעודות, להשתלב בלימודים על-תיכוניים ובתעסוקה, וכל זאת בזמן שעליהם להשלים פערים תרבותיים ולהסתגל לנורמות חברתיות חדשות. תהליכים אלו דורשים זמן ומשאבים, ועל כן עשויים להשפיע על המועד שבו היוצאים מקימים משפחה.

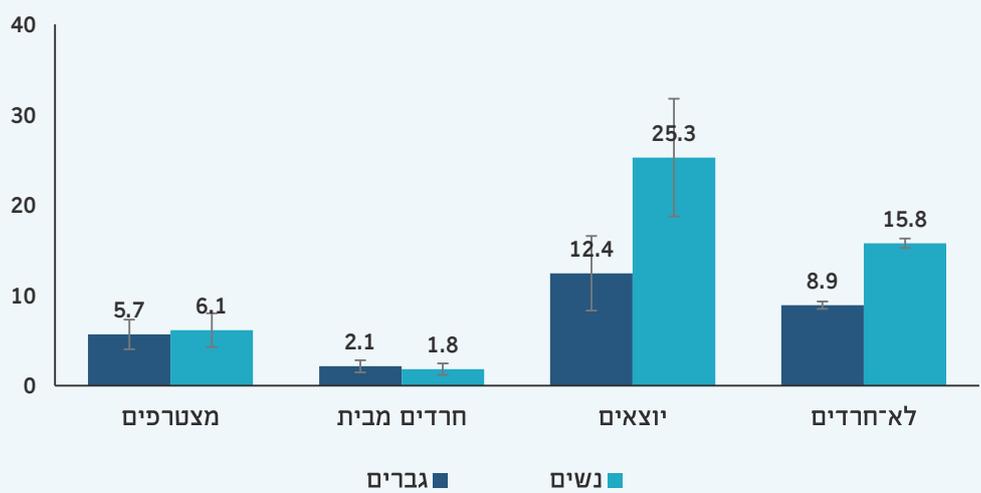
בה בעת, היוצאים מושפעים גם מהנורמות של החברה החרדית, שבה שיעורי הנישואין מתקרבים ל-100% וגיל הנישואין המקובל הוא הנמוך ביותר בישראל: כלל הנשים היהודיות מתחתנות במוצא בגיל 26, נשים מוסלמיות מתחתנות במוצא בגיל 24, ואילו נשים חרדיות – בגיל 22 (הלמ"ס, 2024). נתון זה חשוב במיוחד נוכח העובדה שמרבית העזיבה מתרחשת בגילי 17-25 (דויטש ואחרים, 2025; הורוביץ, 2018), כלומר במהלך תקופת הנישואין המקובלת בחברה זו.

מכאן עולה השאלה: באיזו מידה הרקע החרדי וגיל עזיבת החברה החרדית קשורים לסטטוס המשפחתי הנוכחי של היוצאים והמשך חיי המשפחה שלהם?

אומנם שיעור הלא-רווקים דומה בין היוצאים לבין הלא-חרדים, אך החלוקה הפנימית שונה: בקרב הלא-חרדים שיעור הנישואים גבוה יותר, ואילו בקרב היוצאים שיעורם של הגרושים גבוה יותר. בהתאמה לגיל הנישואין הצעיר בחברה החרדית, בפרט של נשים, שיעור הגירושין הגבוה בולט במיוחד בקרב הנשים היוצאות, וככל הנראה משקף את השיעור הגבוה של נשים שהתחתנו עוד לפני שעזבו את החברה החרדית (תרשים ת-ב-1): כרבע מהנשים היוצאות בגילי 25-64 הן גרושות, שיעור גבוה בהשוואה לגברים יוצאים (12%) ולנשים לא-חרדיות (16%).

שיעור היוצאים שהתגרשו אי פעם גבוה משמעותית משיעור הלא-חרדים שהתגרשו, ומשקף תופעה של עזיבת החברה החרדית לאחר הנישואין

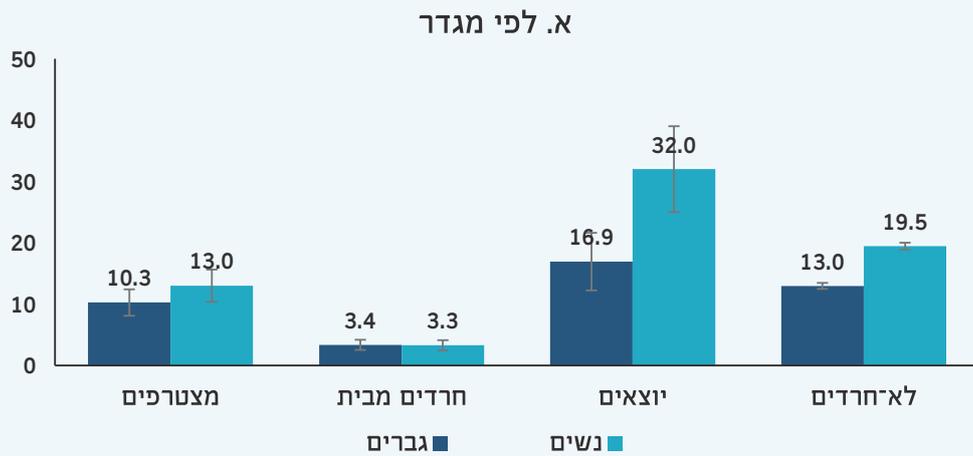
תרשים ת-ב-1: שיעור גרושים או פרודים - לפי מגדר

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים בני 25-64. גרושים או פרודים: כולל אלמנים.

נתונים אלו תומכים בהשערה שיעור הגירושין הגבוה בקרב היוצאים קשור לרקע החרדי שלהם ולמצב המשפחתי שלהם בעת היציאה מהחברה החרדית. בחינת שיעור אלו שהתגרשו אי פעם מחזקת את הסברה הזו: שיעור המתגרשים אי פעם בקרב היוצאים גבוה באופן עקבי משיעורם בקרב שאר קבוצות האוכלוסייה - בשתי קבוצות הגיל, ובמיוחד בקרב הנשים (תרשים ת-ב-2).

תרשים ת-ב-2: שיעור שהתגרשו אי פעם - לפי מגדר ולפי קבוצת גיל

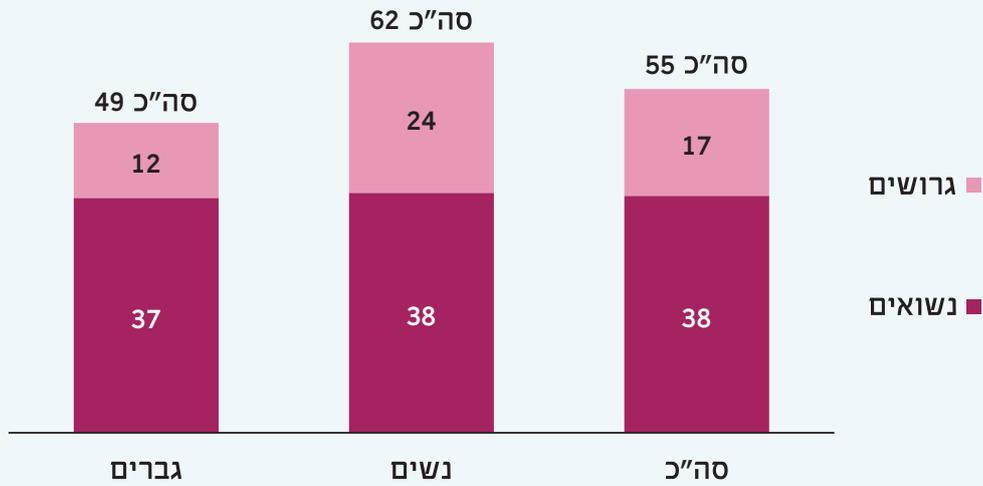

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים בני 25-64. מי שהתגרשו אי פעם: כולל גרושים, פרודים ואלמנים.

נושא זה נבחן בסקר שהועבר במאי-יוני 2025 בהשתתפות 939 יוצאות ויוצאי החברה החרדית ("סקר ההשתלבות 2025").

מבין 631 המשיבים שהיו בזמן הסקר בני 25 ומעלה, 55% היו לאירווקים: 38% נשואים, 17% גרושים או פרודים.

תרשים ת-ב-3: שיעור הלא־רווקים - לפי מגדר (סקר ההשתלבות 2025)

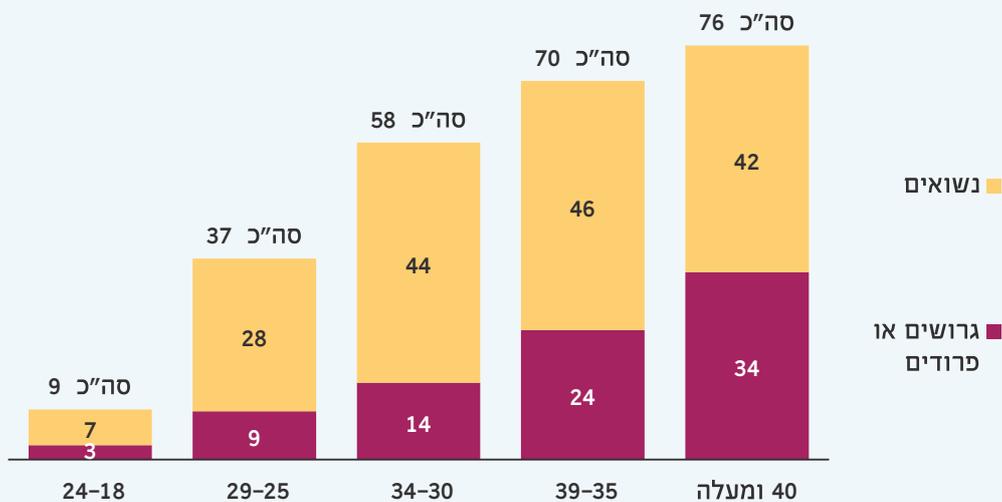

מקור: סקר ההשתלבות - סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מאי-יוני 2025 בקרב 631 יוצאים (גברים ונשים) בני 25 ויותר (בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום, לפי הגדרה עצמית). גרופים או פרודים: כולל אלמנים.

כאמור, שיעור הלא־רווקים שנמצא בסקר ההשתלבות נמוך בהשוואה למדגם המייצג בסקר החברתי (55% לעומת 74%). למרות הבדל זה, גם בנתוני סקר ההשתלבות שיעור הנשים הגרושות היה גבוה פי שניים משיעור הגברים הגרושים (תרשים ת-ב-3). עם זאת, יש לציין שאוכלוסיית המשיבים בסקר ההשתלבות צעירה מאוד - גם בקרב המשיבים שהם בני 25 ומעלה כשני שלישים הם מתחת לגיל 35.

בחינת המצב המשפחתי לפי גיל העלטה שגם בגילים המבוגרים שיעור הלא־רווקים מעט נמוך בהשוואה לנתוני הלמ"ס המייצגים: בקרב בני 30 ומעלה כ־45% הם נשואים, ואילו שיעור הגרושים עולה עם הגיל (תרשים ת-ב-4).

תרשים ת-ב-4: שיעור הלא־רווקים - לפי גיל (סקר ההשתלבות 2025)

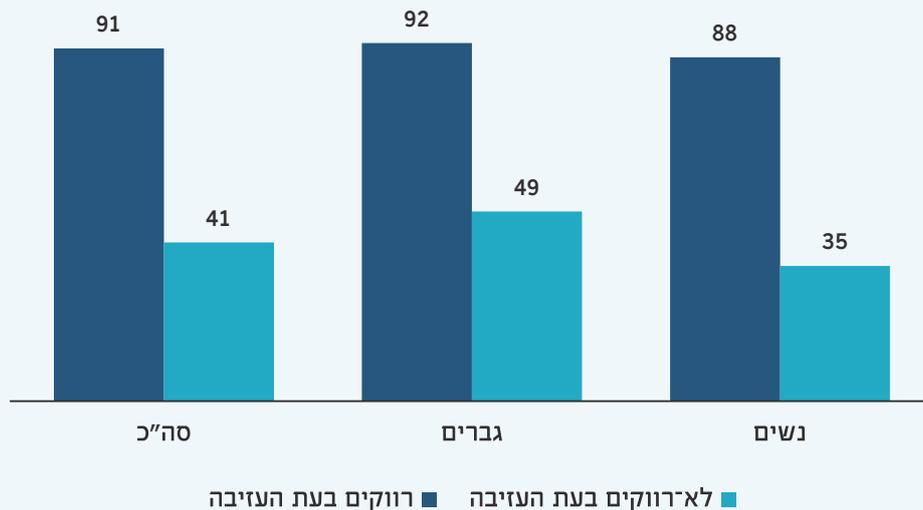

מקור: סקר ההשתלבות - סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מאי-יוני 2025 בקרב 939 יוצאים (גברים ונשים) בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום, לפי הגדרה עצמית). גרופים או פרודים: כולל אלמנים.

תופעה מוכרת במחקר היא שהמשיבים לשאלונים המופצים על ידי עמותות וקבוצות המסייעות ליוצאי החברה החרדית מייצגים אוכלוסייה שלה מגוון צרכים ואתגרים רבים שאיתם היא מתמודדת (דויטש ואניסמן, 2024). לפיכך הפערים בין משיבי הסקר לבין נתוני הלמ"ס יכולים לרמזו שקבוצת הגרושים היא קבוצה שלה צרכים רבים יותר. בתיבה זו אנו בוחנים את הקשר שבין הסטטוס המשפחתי בעת העזיבה לבין הסטטוס המשפחתי בעת ההשבה לסקר ההשתלבות, במטרה לזהות סמנים לצרכים כאלו בחיי המשפחה. הניתוחים שיוצגו להלן הם של כלל המשיבים הלא-רווקים - אלו שהיו נשואים בעת ההשבה לסקר (נשואים כיום) או שהיו נשואים בעבר.

בקרב משיבי הסקר ניכר קשר בין סטטוס משפחתי כיום לבין סטטוס משפחתי בעת העזיבה: בקרב מי שהתחתנו רק אחרי עזיבת החברה החרדית, מעל ל-90% היו נשואים בעת ההשבה לסקר - בדומה למשיבים בסקר החברתי. לעומת זאת, רק כמחצית מהגברים ושליש מהנשים שהתחתנו לראשונה לפני העזיבה היו נשואים כיום, והיתר גרושים או פרודים (תרשים ת-ב-5).

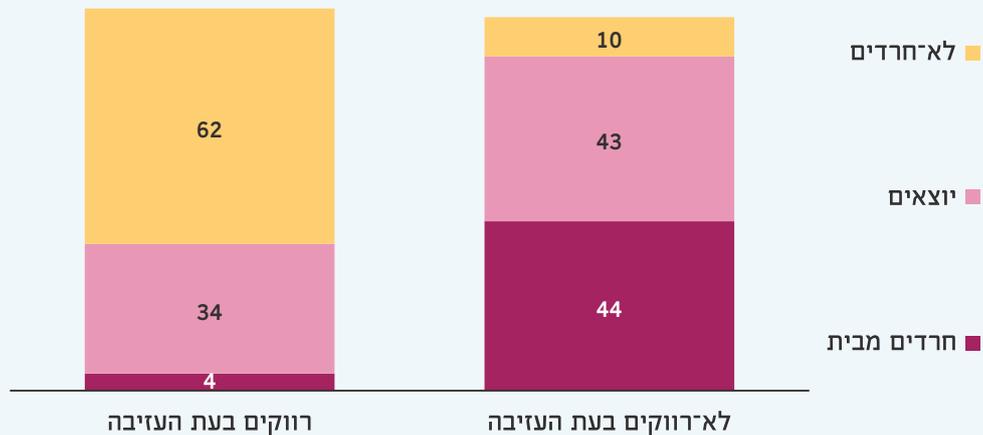
תרשים ת-ב-5: שיעור הנשואים מתוך הלא-רווקים כיום לפי מצב משפחתי בעת העזיבה - בחלוקה למגדר (סקר ההשתלבות)

מקור: סקר ההשתלבות - סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מאי-יוני 2025 בקרב יוצאים (בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום, לפי הגדרה עצמית). משיבים: 173 גברים לא-רווקים ו-164 נשים לא-רווקות.

הסטטוס המשפחתי בעת עזיבת החברה החרדית קשור גם לרקע של בני הזוג: בשתי הקבוצות, כ-40% מהמשיבים דיווחו שבני זוגם (כיום או בעבר) הם יוצאים. בקרב מי שעזבו כרווקים, קרוב לשני שלישים (62%) מבני הזוג הם לא-חרדים, לעומת 10% בלבד בקרב מי שהתחתנו לראשונה לפני העזיבה (תרשים ת-ב-6).

תרשים ת-ב-6: בן הזוג האחרון של היוצאים - לפי סטטוס משפחה בעזיבה (סקר ההשתלבות)

מקור: סקר ההשתלבות - סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מאי-יוני 2025 בקרב יוצאים (בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום, לפי הגדרה עצמית). משיבים: 173 גברים לא-רווקים ו-164 נשים לא-רווקות. העמודות לא מסתכמות ל-100% מכיוון שהושמטו נתוני הנשואים למצטרפים. לנשואים - מתייחס לבן זוג נוכחי, לגרושים ופרודים - מתייחס לבן זוג מנישואים אחרונים.

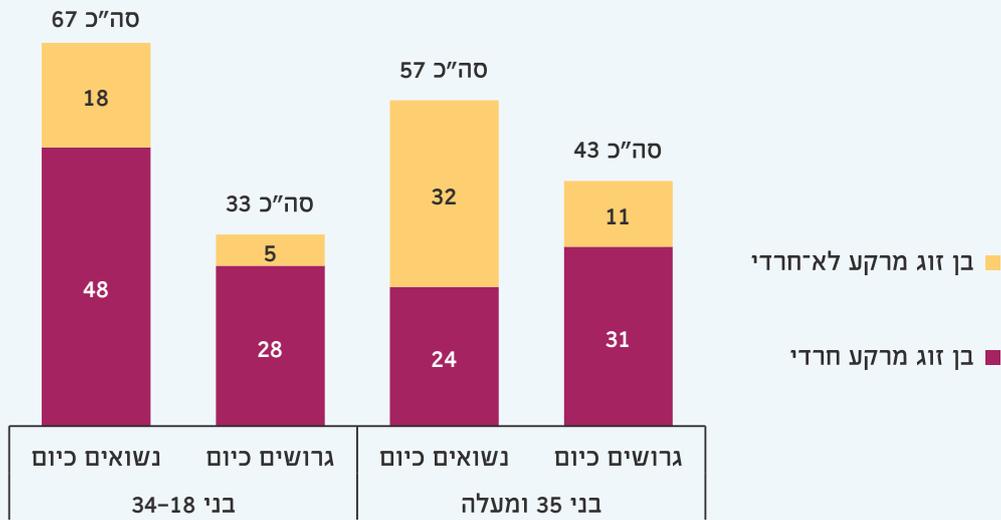
בקרב מי שהתחתנו לראשונה לפני עזיבת החברה החרדית, 44% דיווחו שבני זוגם הם חרדים מבית. בקבוצה זו שיעור גבוה הם גרושים כיום (מעל 60%), וככל הנראה הגירושים שלהם קשורים לבחירתם לעזוב את החברה החרדית.

בקרב מי שהתחתנו לראשונה לפני עזיבת החברה החרדית ועודם נשואים כיום קיימת קבוצה לא מבוטלת של נשואים לבעלי רקע חרדי (יוצאים וחרדים מבית). ייתכן שמדובר ביוצאים שעזבו יחד כזוג או בכאלה שבני זוגם נשארו חרדים, אך הם בחרו להמשיך לחיות כמשפחה ולא להיפרד על רקע עזיבת בן/בת הזוג.

כפי שאפשר לראות בתרשים ת-ב-7, תופעה זו בולטת במיוחד בקבוצת הגיל הצעירה (18-34): כשני שלישים מהמשיבים בגילים אלו שהתחתנו אי פעם היו נשואים בעת ההשבה - 48% לבעל רקע חרדי (יוצאים וחרדים מבית) וכ-18% לבן זוג מרקע לא-חרדי. מבין הגרושים (שליש מכלל המשיבים) 28% גרושים מבעל רקע חרדי ומיעוט קטן מבעל רקע לא-חרדי. בקבוצת הגיל המבוגרת (בני 35 ומעלה) שיעור הנשואים נמוך במקצת (57%) ושיעור הגרושים גבוה במקצת (43%). בקבוצה זו שיעור הנשואים לבעל רקע חרדי נמוך יותר - כ-24% מכלל הלא-רווקים נשואים כיום לבעל רקע חרדי ו-31% מכלל הלא-רווקים היו נשואים לבעל רקע חרדי.

ההבדלים בין קבוצות הגיל עשויים להעיד שבקרב משיבי הסקר יותר ויותר זוגות צעירים בוחרים לעזוב את החברה החרדית יחד או להישאר נשואים גם לאחר עזיבת החברה החרדית על ידי אחד מבני הזוג, ומכאן ששיעור הגירושים אינו קשור בהכרח לעזיבת החברה החרדית. אפשרות נוספת היא ששיעור גבוה מאלו שנשואים לבעלי רקע חרדי יתגרשו עם הזמן, ושיעורם של הגרושים נשאר דומה מכיוון שחלקם יתחתנו בשנית עם בני זוג שאינם מרקע חרדי. מחקר נוסף נדרש כדי לבחון אם מדובר בתופעה חדשה או בשינוי סטטוס משפחתי לאורך זמן.

תרשים ת-ב-7: בני זוג מרקע חרדי בקרב לא־רווקים - לפי הרקע של בן הזוג ובחלוקה לקבוצות גיל (סקר ההשתלבות)

מקור: סקר ההשתלבות - סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מאי-יוני 2025 בקרב יוצאים (בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום, לפי הגדרה עצמית). משיבים: 173 גברים לא־רווקים ו-164 נשים לא־רווקות. בן זוג אחרון - לנשואים נוכחי, לגרושים אחרון.

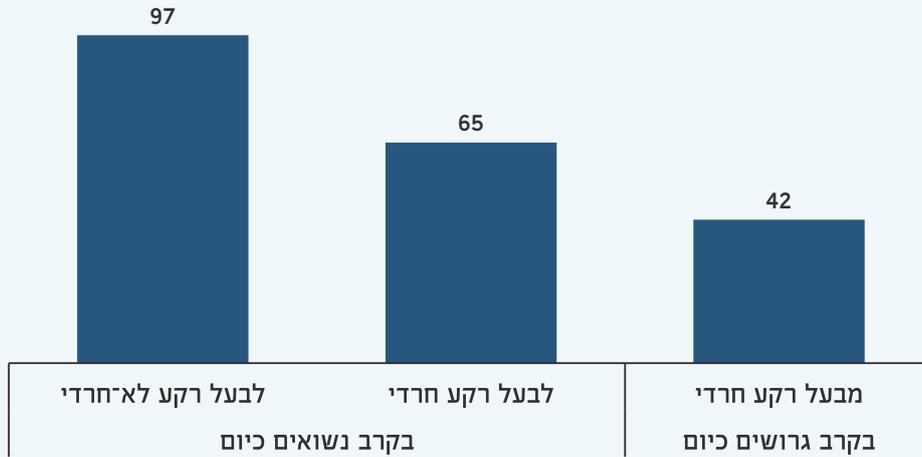
אחת הסוגיות המעניינות בנוגע ליוצאי החברה החרדית היא לאיזו מערכת חינוך היוצאים שולחים את ילדיהם, ובאיזו מידה יש להם יכולת בחירה במערכת חינוך המתאימה להעדפותיהם ולערכים שלהם.

כאמור, ישנו קשר בין זמן עזיבת החברה החרדית לבין הרקע של בן/בת הזוג. רוב היוצאים שמתחננים לראשונה לאחר העזיבה מתחננים עם לא־חרדים או עם יוצאים; לעומת זאת, בקרב מי שהתחננו לראשונה כשעוד היו חרדים, שיעור גבוה התגרשו או נשואים לבני זוג מרקע חרדי (חרדים מבית ויוצאים). פערים אלה ניכרים כאשר בוחנים את מערכות החינוך שאליהן היוצאים בוחרים לשלוח את ילדיהם.

כמעט כל המשיבים מבין אלו שנשואים לבן זוג מרקע לא־חרדי שולחים את כל ילדיהם לבתי ספר לא־חרדיים. לעומת זאת, מבין הנשואים לבעלי רקע חרדי שיעור השולחים את כל ילדיהם למוסדות לא־חרדיים הוא כשני שלישים, ושליש שולחים לפחות ילד אחד למוסד חרדי. זוגות כאלו יכולים להשתייך למספר קבוצות: זוגות שהתחננו כחרדים ועזבו יחד את החברה החרדית בתהליך מדורג; זוגות שבהם אחד מבני הזוג עזב את החברה החרדית ואילו השני נשאר חרדי, והם בוחרים להמשיך לחיות כמשפחה; או בני זוג ששניהם יוצאים ונפגשו לאחר העזיבה. בקרב מי שגרושים מבעלי רקע חרדי נמצא כי 42% מההורים שולחים את ילדיהם ללמוד במוסדות לא־חרדיים, כלומר רובם שולחים את ילדיהם לבתי ספר חרדיים (תרשים ת-ב-8).

רוב מי שעוזבים את החברה החרדית אך ממשיכים לשלוח את ילדיהם לבתי ספר חרדים הם אלו שנדרשים לעשות זאת בשל ההורה השני

תרשים ת-ב-8: שיעור השולחים את ילדיהם למוסדות לא־חרדיים - לפי קבוצת השתייכות של בן או בת הזוג (סקר ההשתלבות)

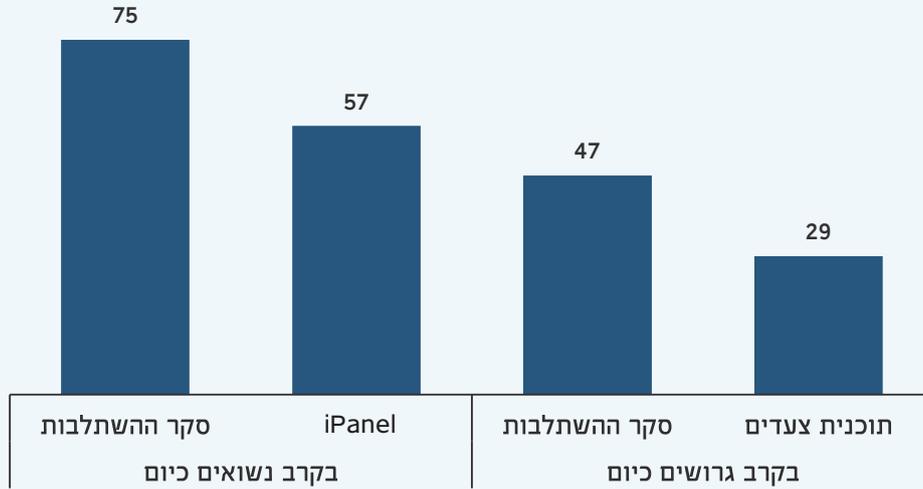
מקור: סקר ההשתלבות - סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מאי-יוני 2025 בקרב יוצאים (בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום, לפי הגדרה עצמית). משיבים: 173 גברים לא־רווקים ו־164 נשים לא־רווקות.

שיעור זה נמצא גבוה אך יותר בקרב משתתפי סקר ייעודי שנעשה מטעם תוכנית "צעדים", המסייעת ליוצאים הנמצאים בסכסוך גירושין עצים בשל עזיבת החברה החרדית. מבין המשיבים לסקר זה רק 29% שולחים את ילדיהם לבתי ספר ממלכתיים וממלכתיים־דתיים, ואילו כמעט שני שלישים שולחים את ילדיהם לבתי ספר חרדיים - לרוב בשל צו של בית הדין או הסכם הגירושין.

שיעור ביניים נמצא בקרב משיבים לסקר ההשתלבות שנדגמו באמצעות iPanel, דגימה שהתמקדה בעוזבי החברה החרדית שהם דתיים כיום ושאין מחוברים לארגונים. בקבוצה זו כ־57% שולחים את ילדיהם למוסדות לא־חרדיים, דומה יחסית לממוצע של 65% בסקר ההשתלבות.

ההבדל בין הקבוצות השונות מרמז שכאשר ניתנת בידיהם האפשרות, מרבית היוצאים מעדיפים להשתלב בחברה הלא־חרדית, ובכלל זאת לשלב את ילדיהם במערכת החינוך הממלכתית והממלכתית־דתית. רוב מי שעוזבים את החברה החרדית וממשיכים לשלוח את ילדיהם לבתי ספר חרדיים הם אלו שנדרשים לעשות זאת בשל ההורה השני (תרשים ת-ב-9).

תרשים ת-ב-9: שיעור השולחים את ילדיהם למוסדות לא-חרדיים - לפי סטטוס משפחתי (סקרים שונים)

מקור: סקר ההשתלבות - סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מאי-יוני 2025 בקרב 291 יוצאים (בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום, לפי הגדרה עצמית), הורים לילדים בני 3-18.

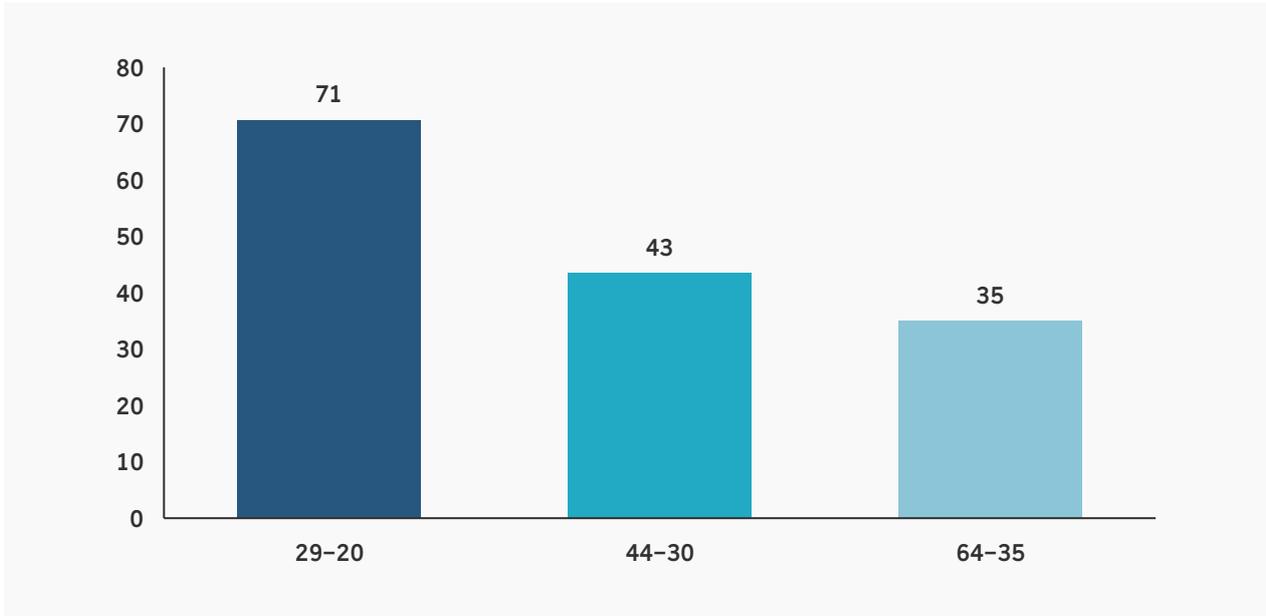
iPanel: סקר ההשתלבות שהועבר בפלטפורמת iPanel בחודשים יוני-יולי 2025. לסקר השיבו סה"כ 194 יוצאים (בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום, לפי הגדרה עצמית).

תוכנית צעדים: 156 משיבים לסקר שהועבר בחודש יוני 2025 על ידי תוכנית "צעדים", המסייעת ליוצאי החברה החרדית; הורים לילדים שהתגרשו על רקע עזיבת החברה החרדית ונמצאים בסכסוך גירושין עצים מול בן או בת הזוג שנשארו חרדים. שולחים למוסד לימוד לא-חרדי: כל הילדים לומדים במערכת החינוך הממלכתית או הממלכתית-דתית (דיווח ההורה היוצא). השאלה נשאלה באופן זהה בכל הסקרים. לא ידוע מה שיעור המשיבים שהשיבו ליותר מסקר אחד.

ב-4 שירות בצה"ל

בחברה החרדית יש התנגדות רבה לשירות צבאי - של גברים ונשים כאחד. לכן, באופן טבעי, שיעור הגברים מרקע חרדי המתגייסים לצה"ל בכל שנה נמוך, ועומד על כ-12% בגילים הצעירים. כתוצאה מכך, בגילים הצעירים (20-29) היוצאים מהווים 60%-70% מתוך כלל המשרתים מרקע חרדי (יוצאים וחרדים מבית) המתגייסים לצה"ל (תרשים ב-14).

תרשים ב-14: שיעור היוצאים מתוך כלל המשרתים מרקע חרדי, לפי קבוצות גיל

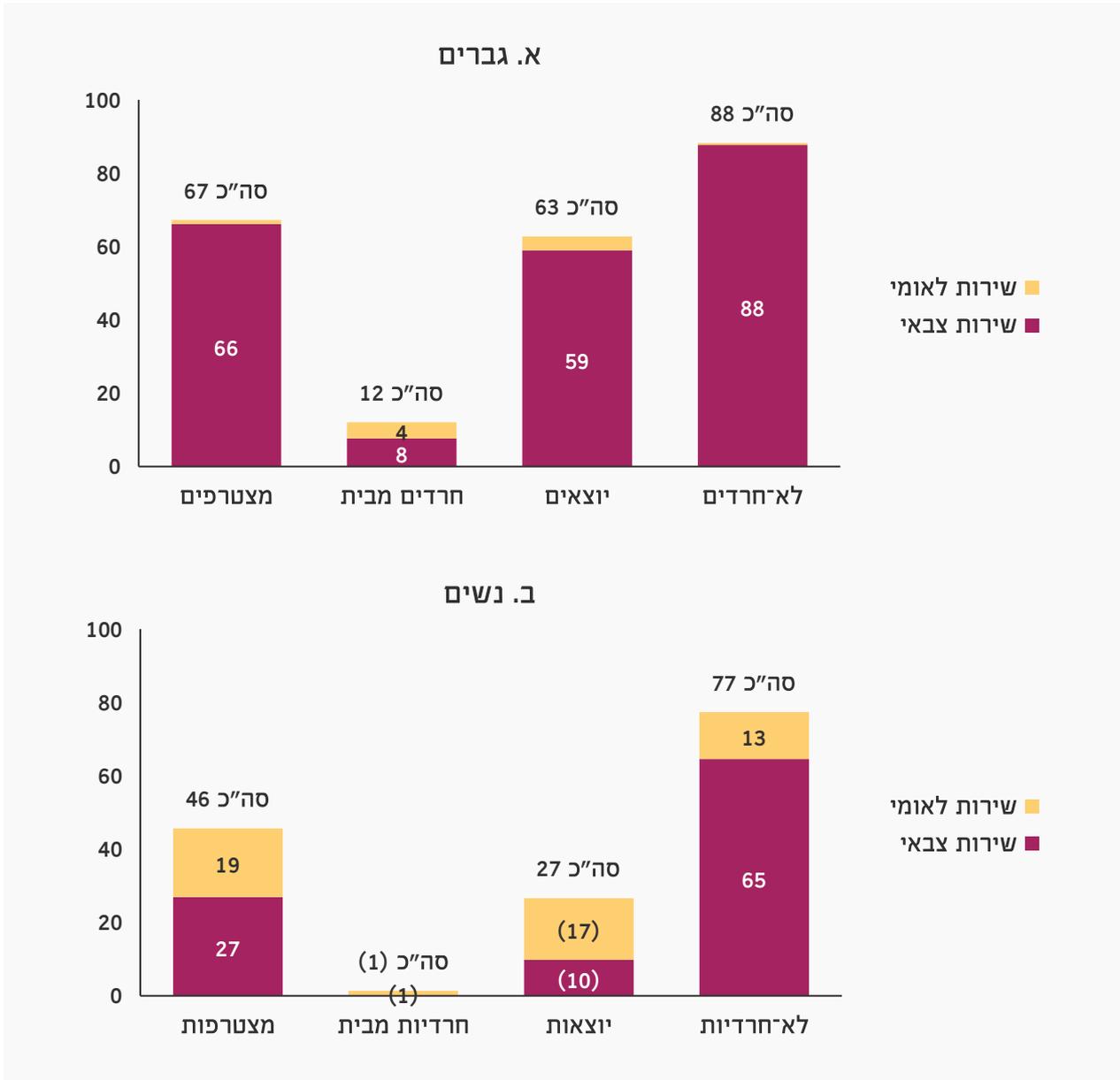
מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, גברים יהודים בני 20-64 (יוצאים וחרדים מבית). זיהוי רקע חרדי וחרדי כיום לפי הגדרה עצמית, ושירות צבאי לפי דיווח עצמי.

לעומת זאת, בחברה הלא-חרדית השירות הצבאי נתפס לא רק ככורח של הנסיבות וכשלב חשוב במהלך החיים של צעירים ישראלים, אלא פעמים רבות גם ככרטיס הכניסה לחברה הישראלית עבור קבוצות בפריפריה החברתית. הרצון להשתלב ניכר בשיעורי הגיוס של הגברים היוצאים (תרשים ב-15א): 59% שירתו בצה"ל, שיעור הנמוך מהשיעור בחברה הלא-חרדית (88%), אך גבוה במידה ניכרת משיעור המשרתים בקרב החרדים מבית (8%). כצפוי, שיעור המשרתים מקרב המצטרפים גבוה גם כן - 66%.

59% מהיוצאים הגברים שירתו בצה"ל - לעומת 8% מהגברים החרדים

לעומת הגברים, שיעור היוצאות ששירתו בצה"ל נמוך יחסית, ובצירוף שיעור הנשים ששירתו שירות לאומי עומד על 27% מהיוצאות, מהן כשליש משרתות בצה"ל וכשני שלישים בשירות לאומי (תרשים ב-15ב). שיעור הגיוס הנמוך משקף בראש ובראשונה את הפטור מטעמי דת שמקבלות היוצאות עוד בהיותן תלמידות בבית הספר החרדי ואת העובדה כי שירות צבאי לנשים אינו מקובל כלל בחברה החרדית.

תרשים ב-15: שיעור המשרתים בצה"ל או בשירות לאומי

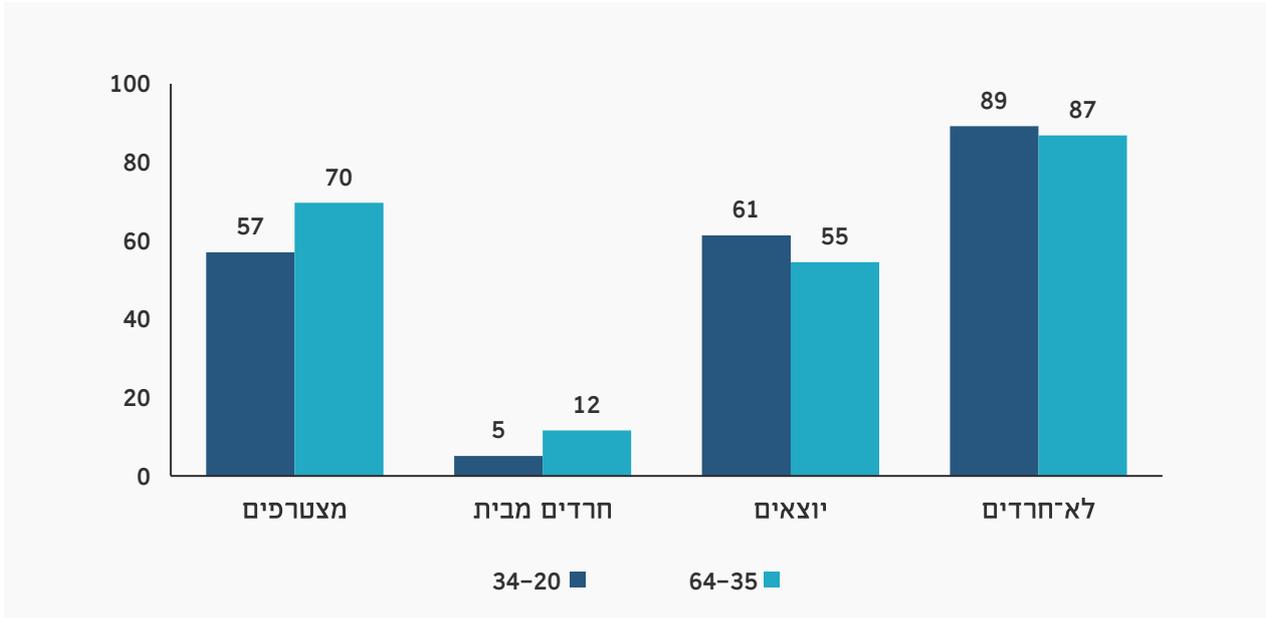
בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, גברים יהודים בני 20-64.

לנתונים עבור קבוצות נוספות ראו לוח ב-4.

ניתוח של שיעור השירות בצה"ל בקרב בעלי רקע חרדי לפי קבוצת גיל (תרשים ב-16) חושף הבדלים בין יוצאים לבין חרדים מבית: בעוד שבקרב יוצאים שיעור המשרתים בשתי קבוצות הגיל דומה - 61% מהיוצאים בני 20-34 ו-55% מבני 35-64, הרי שבקרב חרדים מבית יש פער בין קבוצות הגיל - 5% מבני 20-34 שירתו בצה"ל לעומת 12% מבני 35-64. דפוס זה יכול לנבוע מגיוס בגיל מבוגר יותר בקרב חרדים מבית או מירידה בשיעור המשרתים בגילים הצעירים יותר.

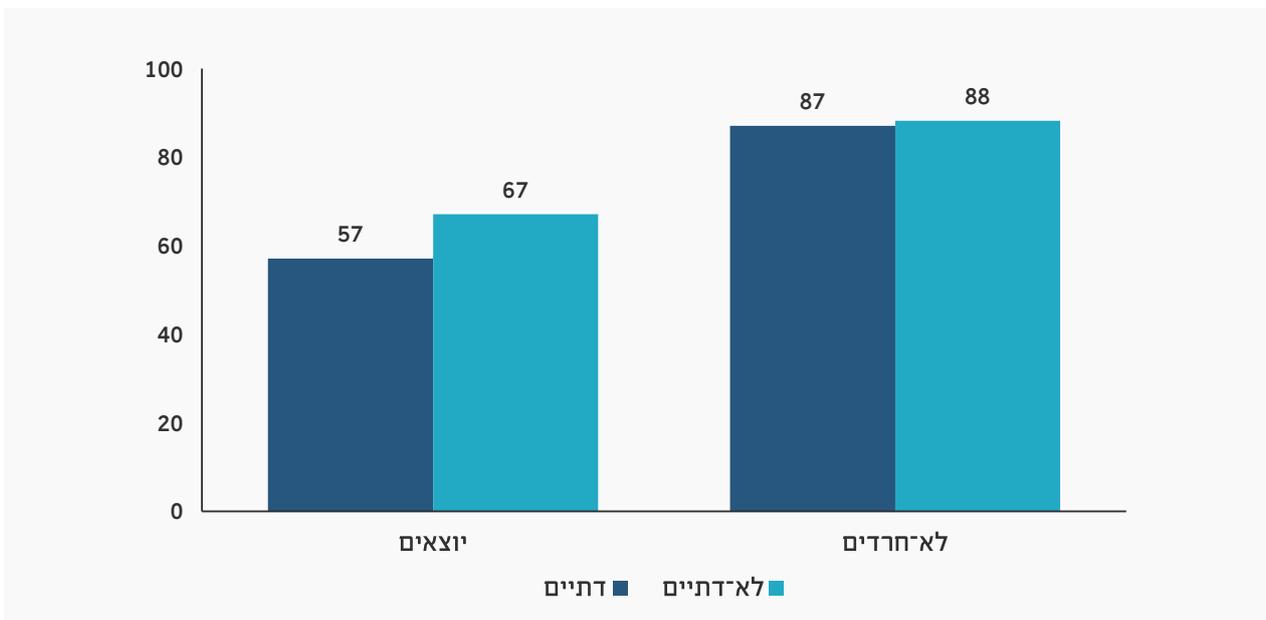
תרשים ב-16: שיעור הגברים המשרתים בצה"ל - לפי קבוצת גיל

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, גברים יהודים בני 20-64.

לבסוף, בקרב גברים בחברה הלא־חרדית נמצא שאין הבדל בשיעורי המשרתים בין דתיים ללא־דתיים (תרשים ב-17). לעומת זאת, אצל היוצאים שיעור המשרתים בקרב הלא־דתיים גבוה יותר מאשר בקרב היוצאים הדתיים. ייתכן שהפער נובע מכך שיוצאים דתיים נוטים לשמור על הנורמות המקובלות בחברה החרדית בכל הנוגע לגיוס לצה"ל. הסבר אחר הוא שיוצאים דתיים נשארים בקשר טוב יותר עם הוריהם מאשר יוצאים לא־דתיים, מכיוון שלא עזבו את הדת למרות השינוי באורח חייהם. במצב זה, ייתכן שהם נמנעים מגיוס בשל חשש שצעד זה יפגע בקשר עם הוריהם.

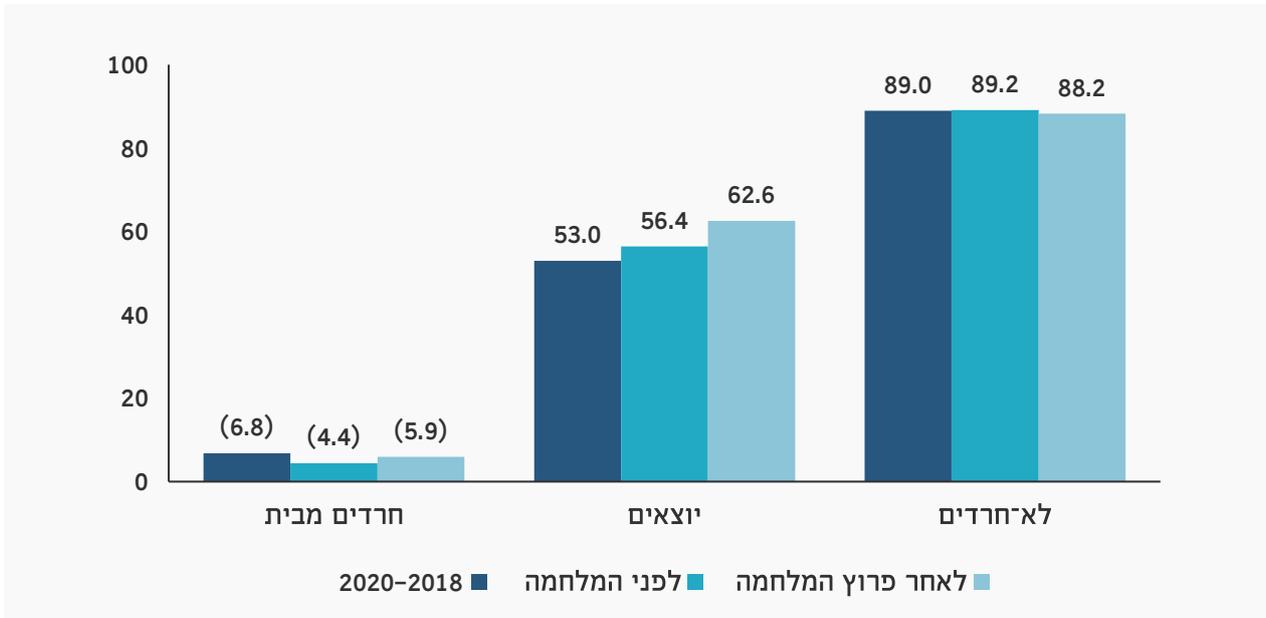
תרשים ב-17: שיעור הגברים המשרתים בצה"ל - לפי מידת דתיות (בני 25-64)

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, גברים יהודים בני 25-64. הנתונים מוצגים לבני 25 ומעלה, במטרה לזהות תופעה של התגייסות בגיל מבוגר יותר, שכנראה שכיחה יותר בקרב הדתיים.

אירועי שבעה באוקטובר העצימו את השיח על גיוס חרדים, נושא המהווה זה שנים מוקד חיכוך בין החברה היהודית הלא-חרדית לבין החברה החרדית. ניתוח שיעור המשרתים לפי תקופות מעלה כי ייתכן שבעקבות מלחמת "חרבות ברזל" עלה במקצת שיעור המשרתים בקרב גברים יוצאים, אך נתונים אלו אינם חד־משמעיים ויש לבחון את הנושא בשנים הבאות. בקרב חרדים מבית, לעומת זאת, לא נמצא הבדל בשיעורי המשרתים בצה"ל בתקופות השונות.

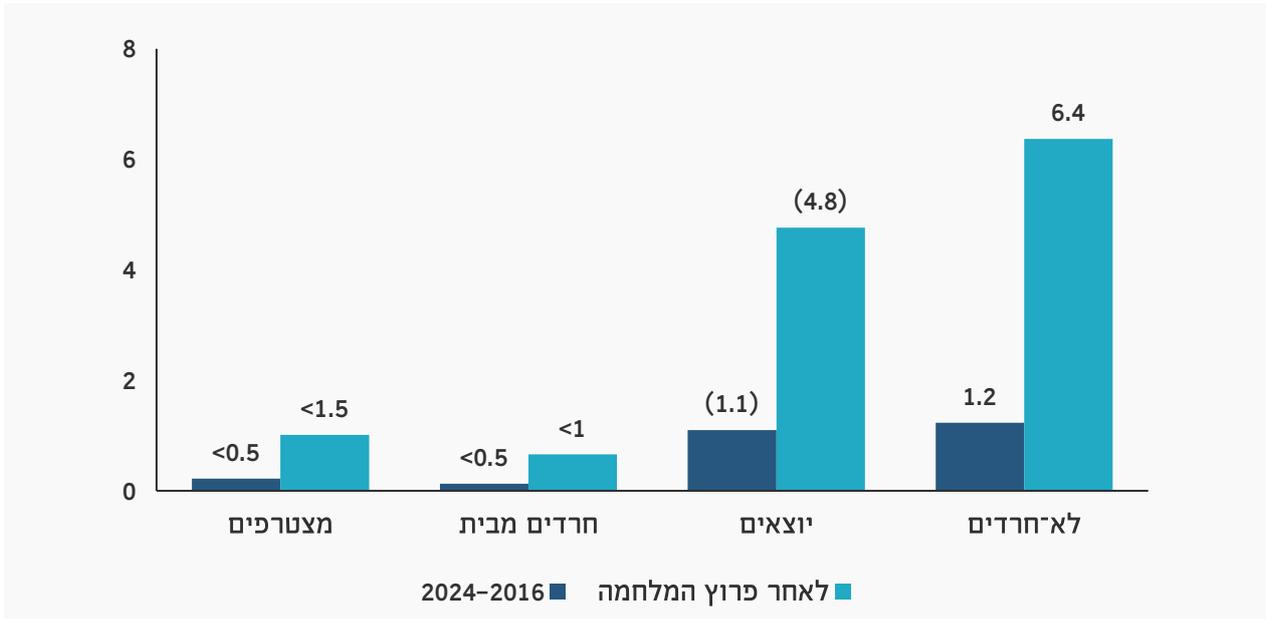
תרשים ב-18: שיעור הגברים בני 20-44 המשרתים בצה"ל - לפי תקופה

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3.
 מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2018-2024, גברים יהודים בני 20-64.
 לפני המלחמה: 2021 ועד שבעה באוקטובר 2023; לאחר פרוץ המלחמה: לאחר שבעה באוקטובר 2023.
 לנתונים עבור קבוצות נוספות ראו לוח ב-5.

מאורעות שבעה באוקטובר ומלחמת חרבות ברזל באים לידי ביטוי גם בשיעור המשרתים במילואים (תרשים ב-19). מאז שבעה באוקטובר 4.8% מהגברים היוצאים בגילי 25-44 ו-6.4% מהגברים הלא־חרדים שירתו במילואים לעומת שיעורים של כ-1.1%-1.2% לפני שבעה באוקטובר (בקרב שתי הקבוצות). מאידך שיעור המשרתים מהחברה החרדית נמוך מאוד - גם לאחר שבעה באוקטובר, הן בקרב חרדים מבית והן בקרב המצטרפים (נמוך מ-1.5%).

תרשים ב-19: שיעור הגברים המשרתים במילואים - לפי תקופה

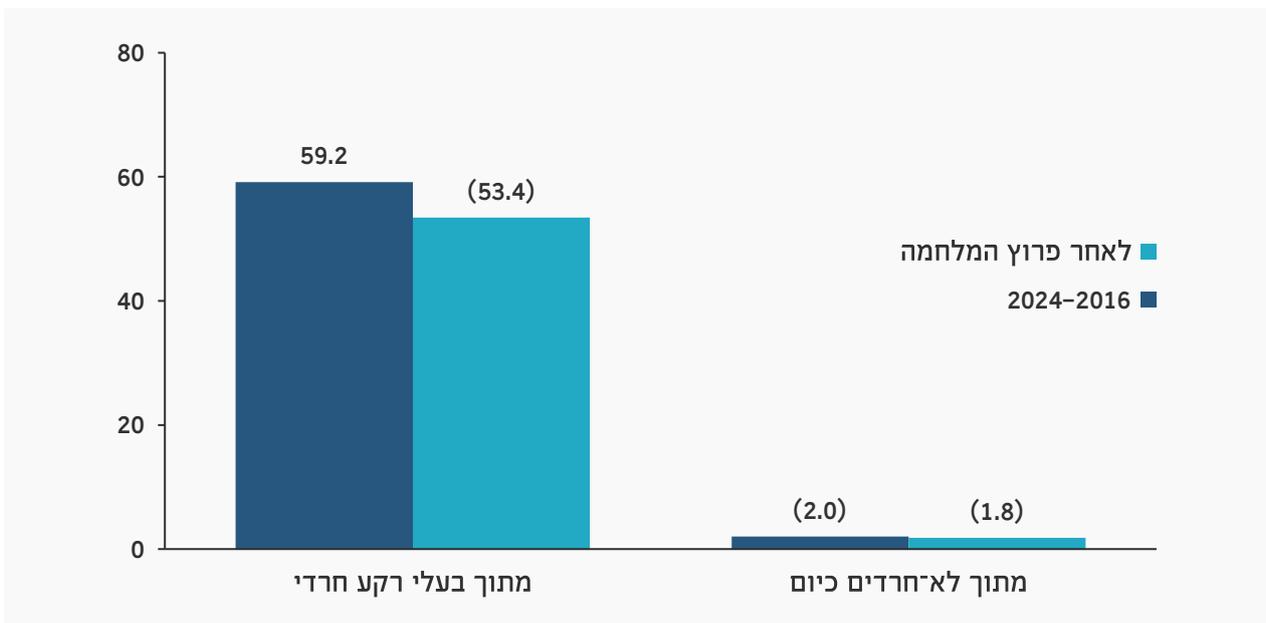

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. ערך מקסימלי סומן כאשר טעות הדגימה היחסית גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס לשנים 2017-2024, גברים יהודים בני 25-44. לאחר פרוץ המלחמה: שנת 2024 וב-2023 לאחר שבעה באוקטובר.

באופן עקבי, שיעור היוצאים המשרתים במילואים מתוך כלל היהודים הלא־חרדים כיום הוא כ-2%, בדומה לשיעורם באוכלוסייה. לעומת זאת, מתוך כלל בעלי רקע חרדי המשרתים במילואים הם מהווים כ-53%-59%, בהתאמה לשיעורי הגיוס הגבוהים בקרב היוצאים לעומת החרדים מבית (תרשים ב-20).

תרשים ב-20: שיעור היוצאים מתוך כלל המשרתים במילואים - לפי תקופה

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס לשנים 2017-2024, גברים יהודים בני 25-44. לאחר פרוץ המלחמה: שנת 2024 וב-2023 לאחר השבעה באוקטובר.

ב-5 השכלה גבוהה

הגברים היוצאים והחרדים מבית הם בוגרי מערכת החינוך החרדית, שבה כמעט שאין לומדים לימודי ליבה. בישיבות הקטנות, שרובם למדו בהן בגילי התיכון, לומדים לימודי קודש בלבד, ללא לימודי מתמטיקה או אנגלית¹⁹.

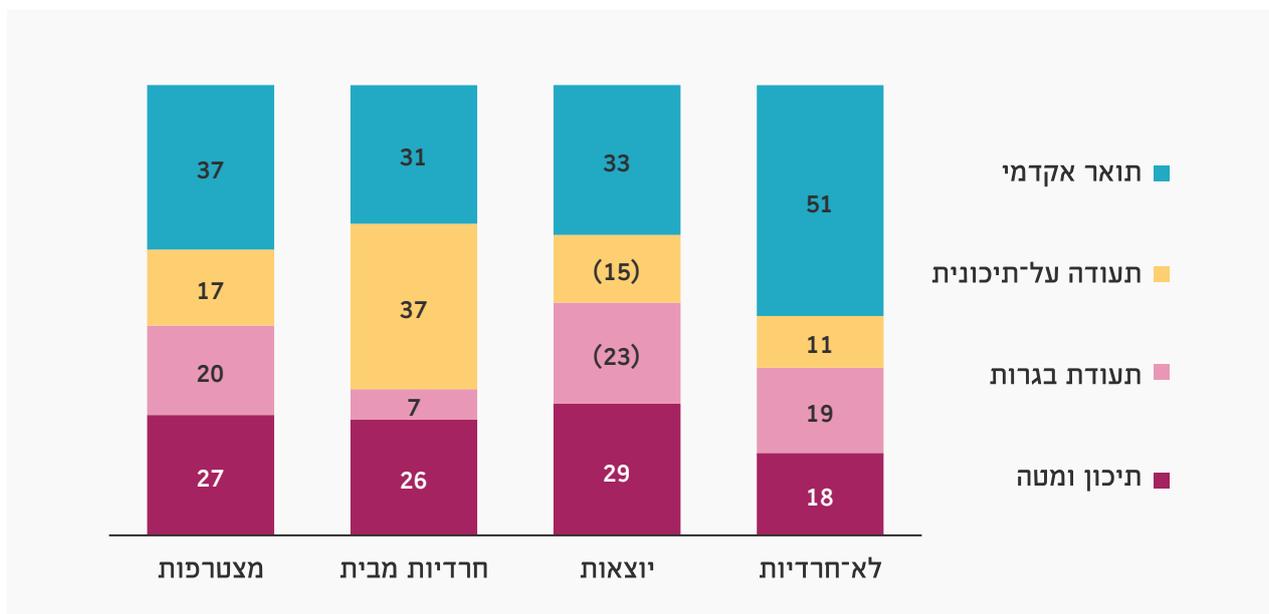
בניגוד לגברים, רוב הבנות במערכת החינוך החרדית לומדות לימודי ליבה בהיקף כמעט מלא. עם זאת, שיעור הזכאיות לתעודת בגרות נמוך במידה ניכרת משיעורן בקרב בוגרות מערכת החינוך הממלכתית. רוב התלמידות נבחנות בבחינות חיצוניות (בגרות או מבחני סאלד) בהיקף חלקי, ובסיום לימודיהן מקבלות תעודת סאלד, המוכרת על ידי משרד החינוך כשוות ערך ל-11 יחידות לימוד (להרחבה ראו קפלן ואניסמן, 2024).²⁰ לאחר סיום התיכון רובן ממשיכות ללימודים בסמינר ("ג-י"ד) במסלול לקבלת תעודה על-תיכונית (כגון תעודת הוראה או תעודת הנדסאית מטעם מה"ט - המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית). הנתונים מלמדים כי שיעור בעלי תואר אקדמי בקרב היוצאים - נשים וגברים כאחד - נמוך מאוד ביחס ללא-חרדים וקרוב יותר לשיעורו בקרב החרדים מבית.

שיעור בעלי התארים האקדמיים נמוך יחסית הן בקרב היוצאים הן בקרב החרדים - נשים וגברים כאחד

ב-5.1 תעודה גבוהה בקרב הנשים

מהשוואת רמת ההשכלה של נשים בארבע קבוצות המשנה (תרשים ב-21) עולה כי יש הבדל בין בעלות תואר אקדמי - ששיעורן בקרב היוצאות ובקרב החרדיות מבית דומה (33% ו-31%, בהתאמה) - ובין בוגרות לימודים אחרים. בכל האמור בתעודה גבוהה על-תיכונית (במוסד אקדמי או במוסד על-תיכוני), דיווחו 68% מהחרדיות מבית על תעודה כזאת בהשוואה לכ-48% מהיוצאות.

תרשים ב-21: התפלגות התעודה הגבוהה ביותר של נשים בנות 25-64 (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, נשים יהודיות בנות 25-64.
 לנתונים עבור קבוצות נוספות ובחלוקה לקבוצות גיל ראו לוח ב-6.
 הנתונים אינם מסתכמים ל-100% בשל עיגול המספרים.

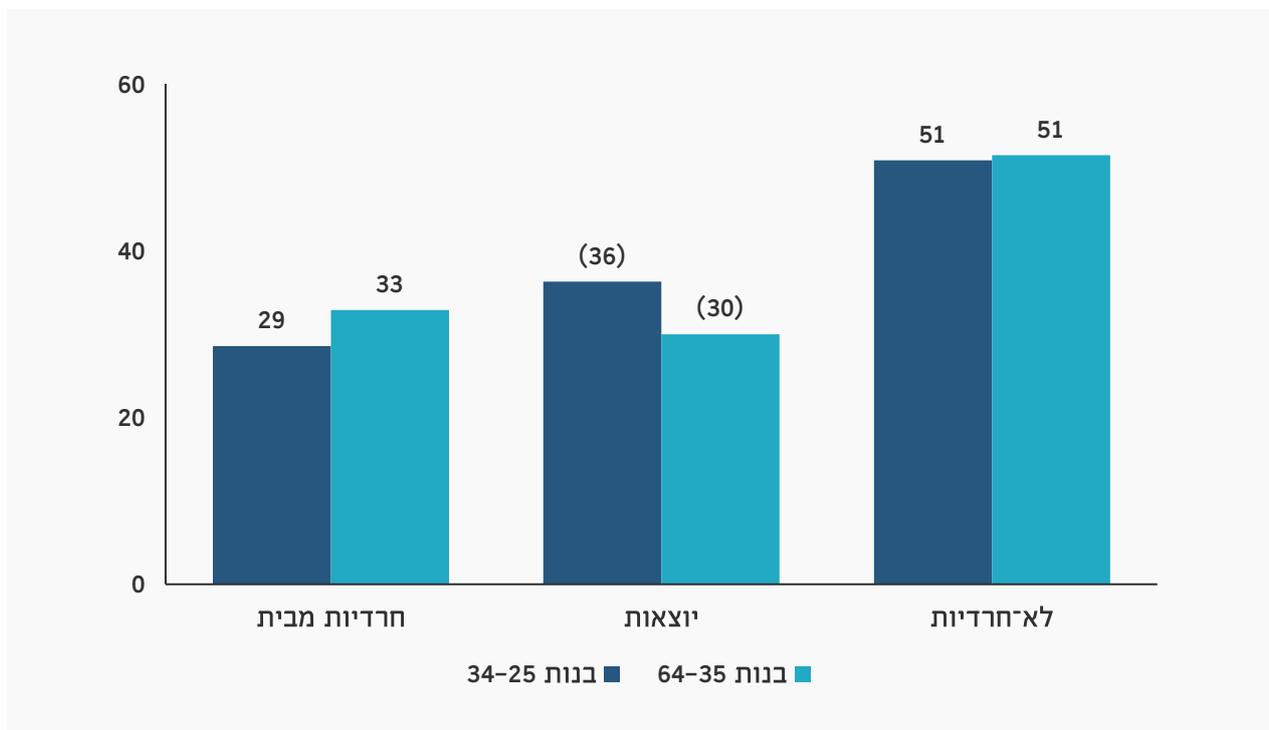
19. בשנת 2022, מתוך כלל הבנים שבכיתה י"ב למדו בחינוך שבפיקוח חרדי, רק 6% היו זכאים לתעודת בגרות. השיעור בפועל נמוך יותר, שכן מבין הבנים הלומדים בכיתה י"ב בחינוך החרדי יש כאלו שאינם רשומים במשרד החינוך הממלכתי (כהנר ומלאך, 2025).

20. תעודות סאלד הן תעודות שניתנות על בסיס מבחני חוץ שערך מכון הנרייטה סאלד בסמינרי בית יעקב. לא ידוע מהו שיעור הבנות הזכאיות לתעודות אלה, אך ככל הנראה מדובר בשיעור גבוה מתוך כלל הבנות בוגרות החינוך החרדי. שיעורן של בוגרות החינוך החרדי שנבחנו בבחינת בגרות אחת לפחות עומד על 77%, ואולם רק 25% זכאיות לתעודת בגרות מלאה לעומת 89% בחינוך הממלכתי (כהנר ומלאך, 2025).

נוסף על כך, בקרב החרדיות מבית שיעור אלו שהתעודה הגבוהה ביותר שלהן היא תעודת בגרות נמוך מזה שבקרב יוצאות - 7% לעומת 23%. פער זה עשוי לנבוע משילוב של שני גורמים: שיעור עזיבה גבוה יותר בקרב בוגרות בתי ספר חרדיים שמגישים לבגרות מלאה ושיעור גבוה של יוצאות שאינן ממשיכות ללימודים על-תיכוניים במסגרת הסמינרים (כיתות י"ג-י"ד), המעניקים תעודת מקצוע.

בבחינת שיעור מקבלות התארים לפי קבוצת גיל (תרשים ב-22) עולה כי מרבית הנשים רוכשות תואר אקדמי לפני גיל 35, בכל אחת מהקבוצות. בקרב היוצאות שיעור בעלות התואר הצעירות (בנות 25-34) גבוה מזה של המבוגרות - ממצא שעשוי להעיד על עלייה בשיעור הנשים שרוכשות השכלה גבוהה. עם זאת, יש לפרש ממצא זה בזהירות הנדרשת מכיוון שמספר התצפיות שעליהן התבסס הניתוח נמוך.

תרשים ב-22: נשים בעלות תואר אקדמי - לפי קבוצת גיל (%)

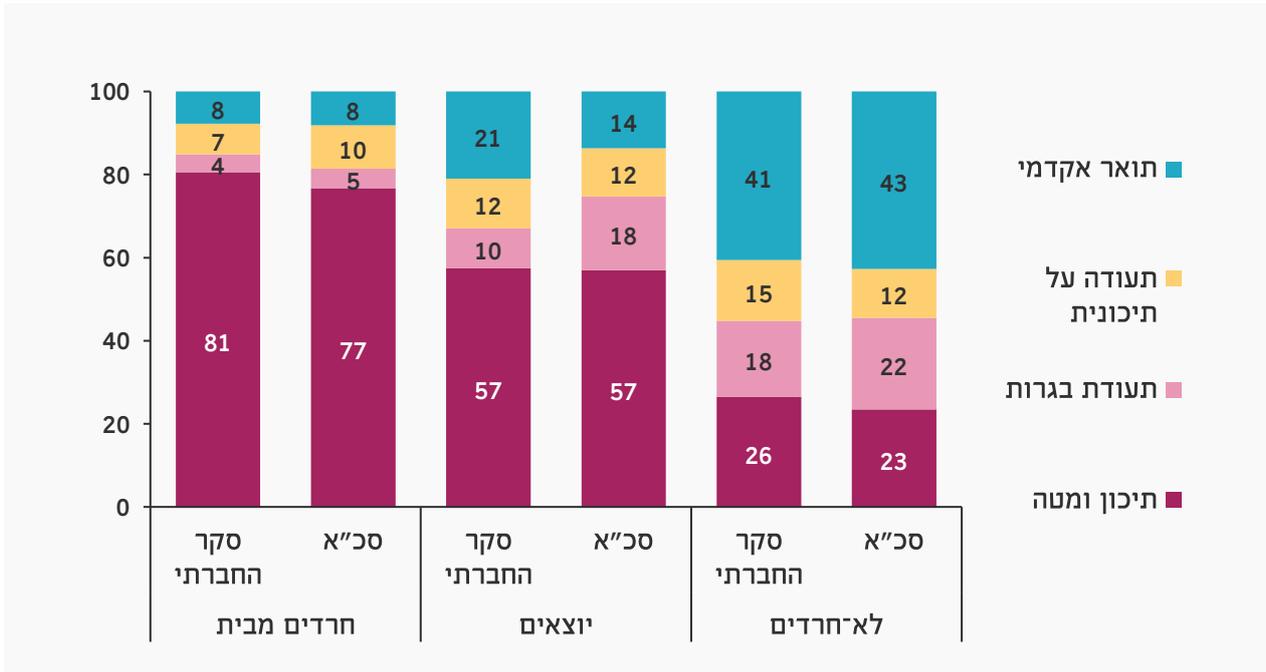
בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, נשים יהודיות בנות 25-64.

ב-5.2 תעודה גבוהה בקרב הגברים

ניתוח נתוני ההשכלה של הגברים מבוסס על נתונים משני מקורות מידע - הסקר החברתי וסק"א (שלא כמו נתוני ההשכלה של נשים המצויים רק בסקר החברתי). התמונה העולה משני המקורות דומה יחסית, ולפיה רמות ההשכלה של היוצאים נמוכות במידה ניכרת מאלו של הלא-חרדים וגבוהות מאלה של החרדים מבית: כ-57% מהיוצאים הם חסרי תעודה לעומת כ-80% מהחרדים מבית וכרבע מהלא-חרדים (תרשים ב-23).

בהתאמה לכך, שיעור היוצאים בעלי תואר אקדמי נמוך מזה שבקרב הלא-חרדים (41%-43%) וגבוה מזה שבקרב חרדים מבית (8%), אך קיים הבדל בין המקורות: לפי אומדן סכ"א ל-14% מהיוצאים יש תואר אקדמי, ואילו לפי אומדן הסקר החברתי - ל-21%. יש לציין כי לפי נתוני סכ"א שיעור בעלי תעודת הבגרות גבוה מזה שבסקר החברתי, וכך למרות ההבדל בין המקורות, הרי שבסכימת בעלי תעודת הבגרות ובעלי תואר אקדמי יש דמיון בין שני המקורות: 32% בסכ"א ו-31% בסקר החברתי.

תרשים ב-23: התפלגות התעודה הגבוהה ביותר של גברים בני 25-64 - בשני מקורות (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקורות: **הסקר החברתי** - נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, המזהה רקע חרדי וחרדי כיום לפי הגדרה עצמית; **סק"א** - נתוני סכ"א לשנים 2021-2024, יהודים ילידי ישראל, המזהה רקע חרדי לפי דיווח עצמי על לימודים בישיבה חרדית וחרדי כיום בהגדרה עצמית.

לנתונים עבור הקבוצות הנוספות ראו לוח ב-7.

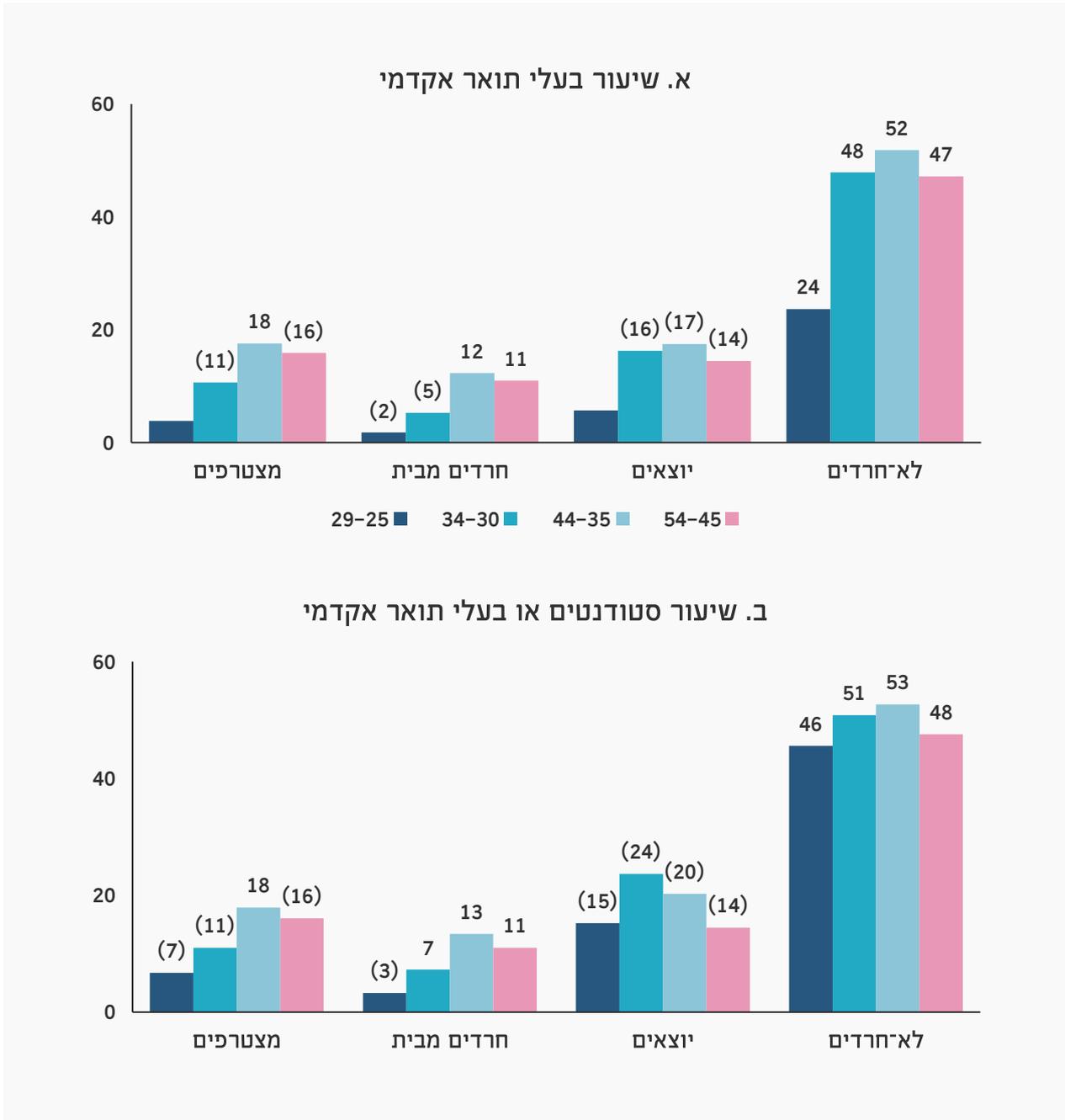
הנתונים אינם מסתכמים ל-100% בשל עיגול המספרים.

מהשוואה של שיעור בעלי תואר אקדמי לפי קבוצות גיל על בסיס נתוני סכ"א (תרשים ב-24א) עולה כי לאחר גיל 30 לכ-14%-17% מהיוצאים יש תואר אקדמי בהשוואה ל-5%-11% מהחרדים מבית. הוספה לקבוצת בעלי התואר האקדמי גם את אלו שמצויים בשלב הלימודים לקראת קבלת התואר (תרשים ב-24ב)²¹ מלמדת כי 24% מהיוצאים הגברים בני 30-34 הם בעלי תואר אקדמי או בלימודים לקראתו.

שיעור זה גבוה משיעורם של היוצאים בעלי תואר אקדמי בגילים המבוגרים, דבר שעשוי להעיד על אחת מן השתיים: עלייה במספר היוצאים הפונים ללימודים אקדמיים או לחלופין נשירה גבוהה מלימודים אקדמיים בקרב היוצאים. כך או אחרת, חשוב לסייג כי השיעור הגבוה הוא בקבוצת גיל אחת ויחידה (30-34) ועל כן נדרשים נתונים נוספים כדי לתקף ממצאים אלו.

21. שלב לימודים אקדמיים הוגדר למי שדיווח בסכ"א שהוא לומד כיום וכן דיווח שמוסד הלימודים האחרון שלו הוא מוסד לימודים לקראת תואר אקדמי.

תרשים ב-24: גברים בעלי תואר אקדמי - בחלוקה לקבוצות גיל (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2021-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64. סטודנטים: מי שדיווח שהוא לומד כיום וכן דיווח שמוסד הלימודים האחרון שלו הוא מוסד לקראת תואר אקדמי.

ב-לוחות

בלוחות הבאים מוצגים נתונים מורחבים בנוגע לארבע קבוצות המשנה שעבורן הוצגו נתונים בגוף הפרק: **יוצאים (חרדים לשעבר)** - בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום; **חרדים מבית** - בעלי רקע חרדי שהם חרדים כיום; **מצטרפים ("מתחרדים")** - בעלי רקע לא־חרדי שהם חרדים כיום; **לא־חרדים** - בעלי רקע לא־חרדי שאינם חרדים כיום.

בנוסף מוצגים נתונים לשתי קבוצות הניתוח הרחבות לפי השתייכות בעבר וכיום:

- **כלל בעלי רקע חרדי** (חרדים מבית ויוצאים)
- **כלל החרדים כיום** (חרדים מבית ומצטרפים)

הערכים של קבוצת **כלל הלא־חרדים כיום** (לא־חרדים ויוצאים) אינם מובאים בלוחות, כיוון שבערכיהם הם דומים מאוד לערכים של לא־חרדים.

לוח ב-1: מחוז מגורים - לפי מגדר וקבוצות גיל (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
גברים ונשים						
32	33	22	35	23	7	ירושלים
13	12	22	10	24	32	המרכז
21	22	17	23	16	21	תל אביב
9	8	16	7	15	22	חיפה והצפון
12	11	15	11	12	15	הדרום
13	14	7	14	10	4	יהודה ושומרון
גברים						
31	33	20	35	22	7	ירושלים
14	12	23	11	21	31	המרכז
21	22	19	22	18	21	תל אביב
10	9	16	8	(15)	21	חיפה והצפון
11	11	15	10	(13)	15	הדרום
12	14	(7)	14	(11)	4	יהודה ושומרון
נשים						
32	33	24	34	24	7	ירושלים
12	11	21	10	27	32	המרכז
22	22	16	23	(13)	21	תל אביב
9	8	15	7	(16)	22	חיפה והצפון
13	12	16	12	(11)	14	הדרום
13	14	(8)	14	(8)	4	יהודה ושומרון
בני 20-34 (גברים ונשים)						
32	33	19	34	24	8	ירושלים
12	12	20	11	23	29	המרכז
21	20	19	21	15	21	תל אביב
10	10	18	9	17	21	חיפה והצפון
12	11	17	11	(11)	16	הדרום
13	13	(7)	14	(10)	5	יהודה ושומרון

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024 בקרב בני 20-64.

לוח ב-3: סטטוס משפחתי בקרב בני 25-64 - לפי מגדר (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
גברים ונשים						
5	7	5	4	26	21	רווקים
29	90	89	94	56	67	נשואים
3	4	6	2	18	12	גרופים, פרודים, אלמנים
92	90	91	93	70	77	הורים לילדים
6	5	11	3	23	16	התגרשו או התאלמנו אי פעם
גברים						
5	8	(7)	5	33	25	רווקים
19	89	87	93	54	67	נשואים
3	3	(6)	(2)	(12)	9	גרופים, פרודים, אלמנים
19	88	89	92	60	72	אבות לילדים
5	5	10	(3)	(17)	13	התגרשו או התאלמנו אי פעם
נשים						
4	5	(3)	4	(16)	18	רווקות
93	91	91	94	59	67	נשואות
3	4	(6)	(2)	(25)	16	גרופים, פרודות, אלמנות
49	93	94	94	82	81	אמהות לילדים
6	6	13	(3)	23	91	התגרשו או התאלמנו אי פעם

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024.

לוח ב-4: שיעור המשרתים בצה"ל או בשירות אזרחי - לפי מגדר וקבוצות גיל

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא־חרדים	
גברים ונשים						
15	8	49	4	38	76	שירות צבאי
4	4	9	3	(9)	7	שירות אזרחי
19	11	58	7	47	83	סה"כ שירות צבאי או אזרחי
גברים						
23	14	66	8	59	88	שירות צבאי
4	4	<2	4	<5	1	שירות אזרחי
26	18	67	12	63	88	סה"כ שירות צבאי או אזרחי
נשים						
6	(1)	27	<1	(10)	65	שירות צבאי
5	3	19	(1)	(17)	13	שירות אזרחי
11	4	46	(1)	27	77	שירות צבאי או אזרחי
בני 20-34 (נשים וגברים)						
8	7	42	3	38	80	שירות צבאי
4	3	(11)	3	(10)	10	שירות אזרחי
11	10	53	5	49	91	שירות צבאי או אזרחי

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024 בקרב בני 20-64.

לוח ב-5: שיעור המשרתים בצה"ל בקרב גברים - לפי גיל ותקופה (%)

חרדים כיום	בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא־חרדים	
23	14	66	8	59	88	סה"כ
לפי גיל						
12	12	57	5	61	89	34-20
34	16	70	12	55	87	64-35
לפי תקופה						
22	14	60	8	56	87	2020-2018
21	13	67	(7)	56	89	2021-עד פרוץ המלחמה
22	14	67	(7)	64	88	2023.7.10 עד 2024

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024 בקרב בני 20-64.

לוח ב-6: התפלגות התעודה הגבוהה ביותר - נשים בנות 25-64 (%)

כלל החרדיות כיום	כלל בעלות רקע חרדי	מצטרפות	חרדיות מבית	יוצאות	לא־חרדיות	
26	26	27	26	29	18	סיום תיכון ומטה
10	8	20	7	(23)	19	תעודת בגרות
32	35	17	37	(15)	11	תעודה על־תיכונית
32	31	37	31	33	51	תואר אקדמי

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל־0.3.
מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024.

לוח ב-7: התפלגות התעודה הגבוהה ביותר - גברים בני 25-64, לפי מקורות נתונים (%)

כלל חרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא־חרדים	
הסקר החברתי¹						
71	78	48	81	57	26	סיום תיכון ומטה
9	5	21	4	(10)	18	בגרות
9	8	13	7	(12)	15	תעודה על־תיכונית
11	9	19	8	21	41	תואר אקדמי
סכ"א²						
72	74	57	77	57	23	סיום תיכון ומטה
8	7	18	5	18	22	תעודת בגרות
11	11	13	10	12	12	תעודה על־תיכונית
9	9	13	8	14	43	תואר אקדמי

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל־0.3.
מקורות:

- נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, המזהה רקע חרדי וחרדי כיום לפי הגדרה עצמית.
- נתוני סכ"א לשנים 2021-2024, גברים ילידי ישראל, המזהה רקע חרדי לפי דיווח עצמי על לימודים בישיבה חרדית וחרדי כיום בהגדרת עצמית.

ב-מקורות

דויטש צ' ואניסמן, א' (2024) **יוצאים עם נתונים 2024**. יוצאים לשינוי.

דויטש, צ' ושנפלד, מ' (2023). גיוס גברים מרקע חרדי: חרדים מבית ויוצאים. **יוצאים עם נתונים 2023**. יוצאים לשינוי.

הורביץ נ' (2018). **יציאה בשאלה: סיכון, סיכוי ומדיניות חברתית**. יוצאים לשינוי

הלמ"ס (2024). לקט נתונים לקראת ט"ו באב - תשפ"ד. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

כהנר, ל' ומלאך, ג' (2025). **שנתון החברה החרדית בישראל**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.

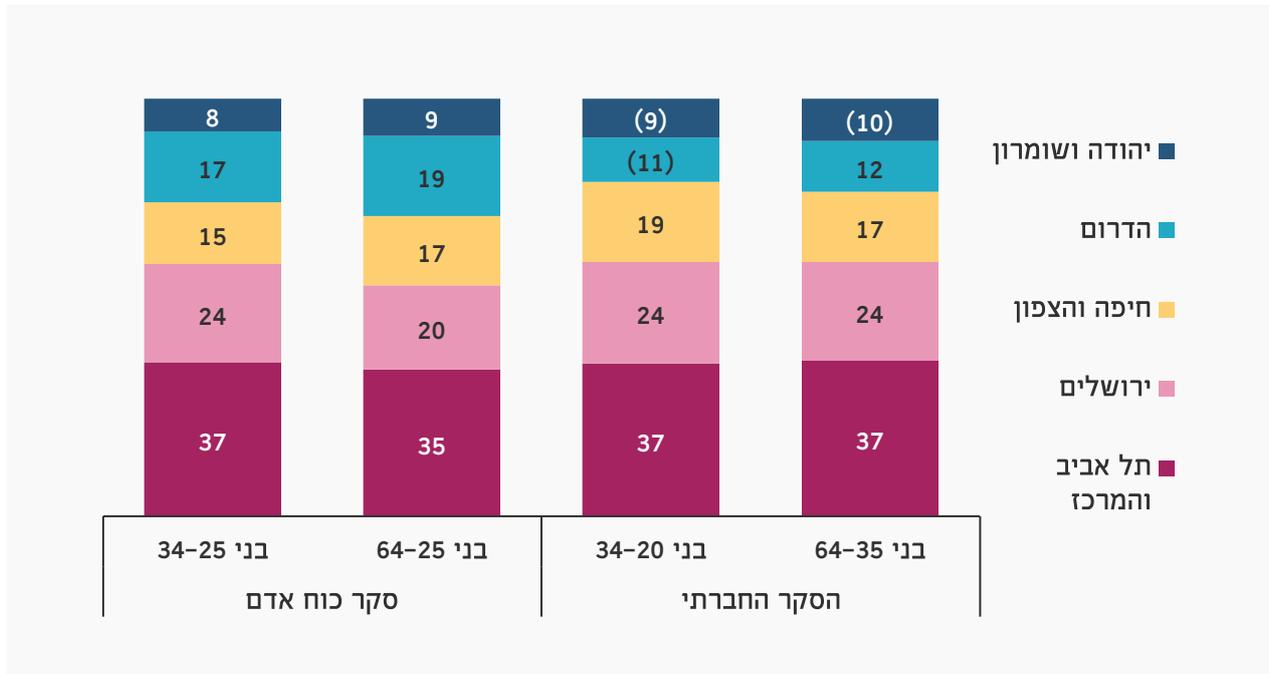
רגב, א' וגורדון, ג' (2021). **מגמות ההצטרפות והעזיבה במגזר החרדי**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.

צה"ל (2024, 19 במאי). **תשובת צה"ל לשאילתת חופש מידע במסגרת עתירות חוק הגיוס והתמיכות**

ב-נספחים

נספח ב-1 השלמת נתונים

תרשים ב-נ-1: מחוזות מגורים של היוצאים (נשים וגברים) בחלוקה לקבוצות גיל - לפי שני מקורות נתונים (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקורות: **הסקר החברתי** - נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023 (גברים ונשים), המזהה רקע חרדי וחרדית/ת כיום לפי הגדרה עצמית; **סכ"א** - נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים ילידי ישראל, המזהה רקע חרדי לפי דיווח עצמי על לימודים בישיבה חרדית וחרדי כיום בהגדרה עצמית.

תעסוקת גברים

הפרק מציג נתונים השוואתיים של היקפי השתלבות בשוק העבודה ומאפייני המקצועות של המועסקים. הנתונים מלמדים שהיוצאים דומים ללא־חרדים בכל ההיבטים שבשליטתם: שיעורי התעסוקה והיקפי המשרה של גברים יוצאי החברה החרדית דומים יחסית לאלו של יהודים לא־חרדים וגבוהים במידה ניכרת מאלו של חרדים מבית. מאידך בכל האמור לסוגי מקצועות, היוצאים דומים יותר לחרדים מבית: שיעור גבוה מועסקים בעבודות כפיים וכנהגים, לעומת שיעור נמוך יחסית המועסקים במקצועות אקדמיים וחופשיים ובכללם בהייטק.

חלקם של היוצאים מתוך כלל בעלי רקע חרדי ⁴ בשוק העבודה	משלח יד	היקפי ההשתלבות
<p>22% מתוך המועסקים</p>	<p>58% עבודות מקצועיות *בעלי מלאכה, נהגים ומכירות</p>	<p>77.1% מהיוצאים מועסקים</p>
<p>27% מתוך מחפשי העבודה (מובטלים)</p>	<p>29% מקצועות אקדמיים וחופשיים * ללא הוראה</p>	<p>85.7% עובדים במשרה מלאה¹</p>
<p>25% מתוך סך תשומות (שעות) העבודה</p>	<p>10.3% מקצועות ההייטק³</p>	<p>4.1% שיעור האבטלה²</p>

1. עובדים לפחות 35 שעות שבועיות
2. מחפשי עבודה מתוך המשתתפים בכוח העבודה
3. מקצועות ההייטק בקרב בני 30-45
4. בעלי רקע חרדי - יוצאים וחרדים מבית

ג. תעסוקת גברים

קבוצות ומקורות נתונים

קבוצות

קבוצות הניתוח מסווגות על בסיס השתייכות כיום (חרדים כיום או לא) לעומת השתייכות בעבר (האם הם מרקע חרדי או לא).

קבוצות משנה

יוצאים (חרדים לשעבר): בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום - קיצור ליוצאי החברה החרדית.
חרדים מבית: בעלי רקע חרדי שהם חרדים כיום - קיצור לחרדים מבית חרדי.
מצטרפים ("מתחרדים"): בעלי רקע לא-חרדי שהם חרדים כיום - קיצור למצטרפים לחברה החרדית.
לא-חרדים: בעלי רקע לא-חרדי שאינם חרדים כיום - קיצור ליהודים לא-חרדים.

מקורות נתונים ושיטות זיהוי (*)

סקר כוח אדם (סכ"א) של הלמ"ס - לשנים 2021-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64. זיהוי רקע חרדי: בוגר ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי (שיטת דש"ת); זיהוי חרדי כיום: לפי הגדרה עצמית (רמת משק הבית).
 (*) עוד על מקורות הנתונים ראו בנספח המקוון.

ג-1 מבוא

בפרק זה מובאים נתונים מייצגים והשוואתיים על אודות מדדי תעסוקה של יוצאי החברה החרדית ושל קבוצות נוספות, ובכלל זה נתונים על מגמות במדדי השתלבות בכוח העבודה ועל תחומי עיסוק וכן ניתוח מעמיק של מדדי תעסוקה בקרב בעלי רקע חרדי.

בניגוד לשיעור התעסוקה של הנשים החרדיות, שכבר השיג את היעד הממשלתי לשנת 2030 וקרוב לזה של יהודיות לא-חרדיות, שיעור התעסוקה של הגברים החרדים רחוק מהיעד הממשלתי,²² והיקפי העבודה שלהם נמוכים במידה ניכרת מאלו של יהודים לא-חרדים. שיעור התעסוקה הנמוך של הגברים החרדים ואיכות התעסוקה שלהם - כפי שבאים לידי ביטוי למשל בהיקפי העבודה שלהם ובגובה השכר - נובעים מהבדלים תרבותיים ומפערי השכלה (ראו פרק ב-5).

יוצאי החברה החרדית (חרדים לשעבר), כבוגרי אותה מערכת חינוך כמו חרדים מבית, מתמודדים עם פערי השכלה, בעיקר בשנים הראשונות לאחר היציאה. משום כך יש חשיבות מיוחדת לניתוח מאפייני התעסוקה שלהם. בשל מחסור במידע ובמחקרים על תעסוקת נשים וגברים יוצאי החברה החרדית, הסתמכנו במחקר כאן על נתוני סקר כוח אדם (סכ"א) של הלמ"ס. מכיוון שנתוני סכ"א בשיטת דש"ת מאפשרים לזהות רק גברים בעלי רקע חרדי (על סמך לימודים בישיבה), הניתוח בפרק זה מתמקד רק בגברים יוצאי החברה החרדית.

הפרק מציג נתוני תעסוקה של יוצאי החברה החרדית (יוצאים) גברים בהשוואה לשלוש קבוצות המשנה האחרות: חרדים מבית (חרדים מבית חרדי), מצטרפים (לחברה החרדית) ולא-חרדים (יהודים לא-חרדים). מהנתונים עולה כי היוצאים דומים ללא-חרדים בכל ההיבטים שבשליטתם וכי הם מאמצים את הנורמות המקובלות בשוק התעסוקה

22. על פי החלטת ממשלה 198 היעד הממשלתי הוא 65% לגברים חרדים ו-81% לנשים חרדיות עבור בני 25-66 (הממשלה ה-36, 2021). בשנת 2024 עמד שיעור התעסוקה העדכני של חרדיות כיום על 81% ועל 82.4% בקרב לא-חרדיות כיום. בקרב גברים עמד שיעור התעסוקה על 53.9% בקרב חרדים כיום ועל 86.8% בקרב לא-חרדים כיום (למ"ס, 2025).

הלא־חרדי. באופן כללי, היצע העבודה של היוצאים גבוה - ונמוך רק במעט מזה של הלא־חרדים - כפי שבא לידי ביטוי ברמות הגבוהות של השתתפות בכוח העבודה ושל היקף העבודה. עם זאת, שיעור האבטלה בקרב היוצאים הוא גבוה. עוד נמצא כי רמת ההשכלה ופיריון העבודה של היוצאים נמוכים יחסית, ואלו באים לידי ביטוי בשיעור השתלבות נמוך במקצועות שדורשים מיומנויות גבוהות.

בסעיף ג-2 מוצגים מדדי השתלבות בכוח העבודה: שיעור השתתפות בכוח העבודה והתעסוקה, אבטלה והיקפי עבודה; בסעיף ג-3 מוצג ניתוח של תחומי העיסוק העיקריים של היוצאים, בין היתר במשלחי יד אקדמיים ובמקצועות בתחומים מדעיים ובהייטק; ובסעיף ג-4 מוצג ניתוח לגבי חלקם של היוצאים בכוח העבודה מתוך כלל בעלי רקע החרדי (יוצאים וחרדים מבית).

ג-2 מדדי השתלבות בשוק העבודה

סעיף זה מציג מדדי השתלבות בשוק העבודה באמצעות נתונים על היקף השתתפות בכוח העבודה ורמות התעסוקה, האבטלה והיקפי העבודה בקרב מועסקים בחלוקה לארבע קבוצות משנה: לא־חרדים, יוצאים, חרדים מבית ומצטרפים. בנספח מוצגים תרשימים משלימים לקבוצות הרחבות של כלל בעלי רקע חרדי וכלל החרדים כיום.

ג-2.1 שיעור התעסוקה והשתתפות בכוח העבודה

ההשתלבות בתעסוקה נבחנה באמצעות שני המדדים הנפוצים ביותר: **שיעור התעסוקה ושיעור השתתפות בכוח העבודה**. המדד הראשון מתייחס רק למועסקים והמדד השני כולל גם את מחפשי העבודה (להגדרות ראו נספח ג-2). תחילה מוצגות מגמות של שני מדדים אלו לאורך השנים 2016-2024, ולאחר מכן מוצגת השוואה בין שתי קבוצות גיל עבור הממוצע לשנים 2021-2024.

כמתואר בתרשים ג-1א, במשך כל התקופה היה שיעור התעסוקה בכל קבוצות המשנה יציב יחסית, למעט ירידות קלות בשנות הקורונה (2020-2021), עלייה קלה בשנת 2023 בקרב חרדים מבית ועלייה חדה באותה השנה בקרב המצטרפים ולאחר מכן ירידה מסוימת בשנת 2024. שיעורי התעסוקה גבוהים יותר בקרב הלא־חרדים (כ-88%) ובקרב היוצאים (77%-81%). בקרב היוצאים נרשמה ירידה בשיעור התעסוקה בשנים 2023-2024, אך זו באה לידי ביטוי רק אם כוללים את רבעון המלחמה (רבעון 4). ללא רבעון זה, שיעור התעסוקה בקרב היוצאים נותר דומה (ראו תרשים ג-1ב).

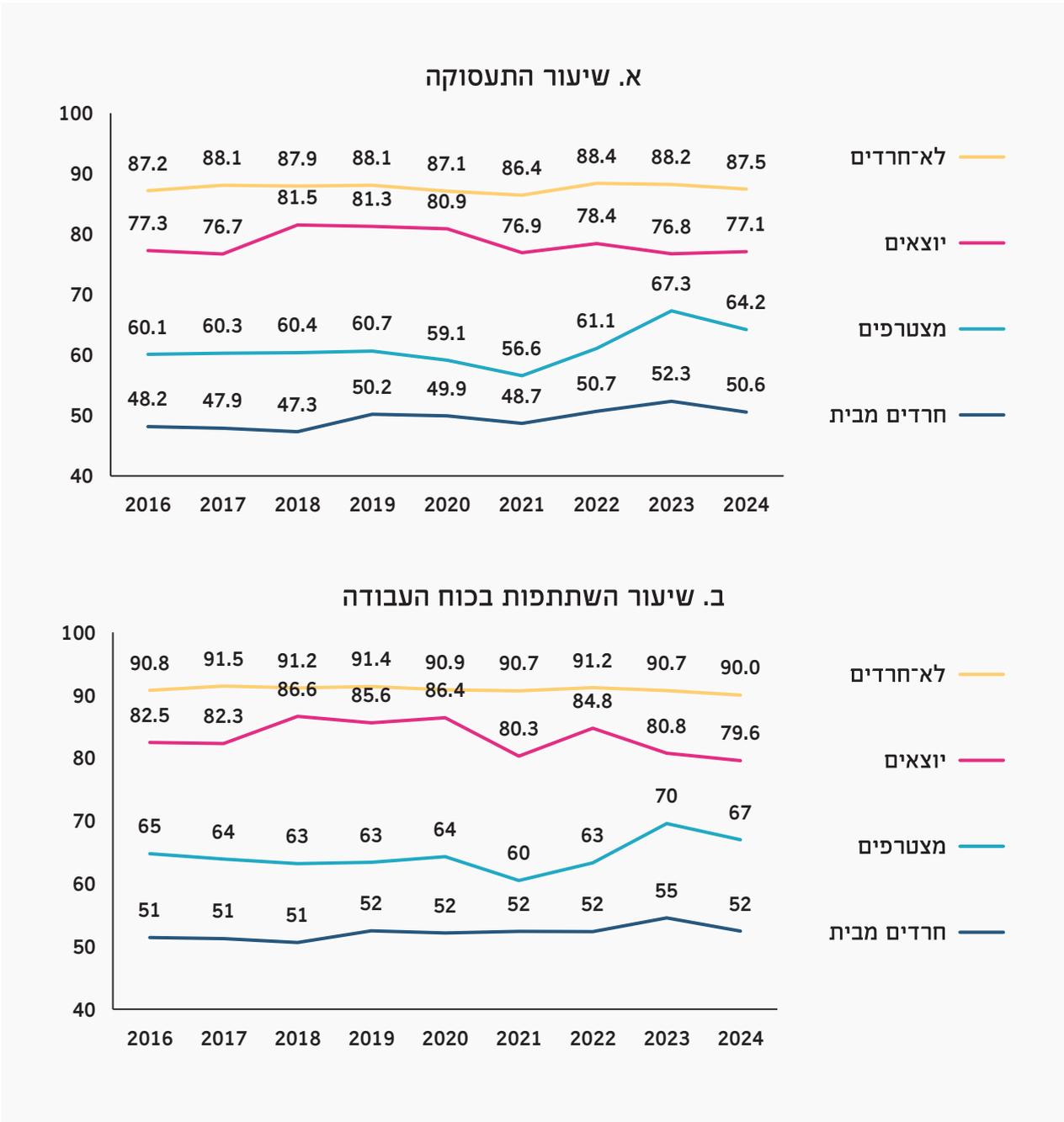
שיעור התעסוקה של יוצאים עומד על כ-77% בהשוואה ל-88% בקרב לא־חרדים ו-51% בקרב החרדים מבית

מהנתונים הקיימים אי אפשר לקבוע אם אכן המלחמה היא שגרמה לירידה בשיעור התעסוקה של היוצאים בשנת 2023 או שמא מדובר בירידה שמקורה בטעות המדגם בשל גודל המדגם בקרב היוצאים²³.

בהשוואה ליוצאים, שיעור התעסוקה בקרב חרדים כיום נמוך בהרבה: עד שנת 2022 עמד שיעור התעסוקה בקרב החרדים מבית על 47%-51% ואילו בקרב המצטרפים על 60%-61%, למעט ירידה קלה בשנות הקורונה. לאורך זמן הפער בין שתי קבוצות אלה הוא של 10-12 נקודות אחוז.

23. ייתכן שהמלחמה פגעה בביקוש לעובדים במקצועות שבהם מועסקים יוצאים רבים, בדומה לעלייה ברמות האבטלה אצל היוצאים בתקופת הקורונה (ראו דויטש ואחרים, 2024). אפשרות נוספת היא שבקרב היוצאים שהיו בשירות מילואים שיעורי ההשבה היו נמוכים יותר, וככל ששיעור התעסוקה בקרבם גבוה יותר כך לא נכללו בחישוב יוצאים רבים יותר. מכאן ששיעור גבוה של מילואימניקים יטה את שיעור התעסוקה כלפי מטה.

תרשים ג-1: מגמות השתלבות בתעסוקה לאורך זמן

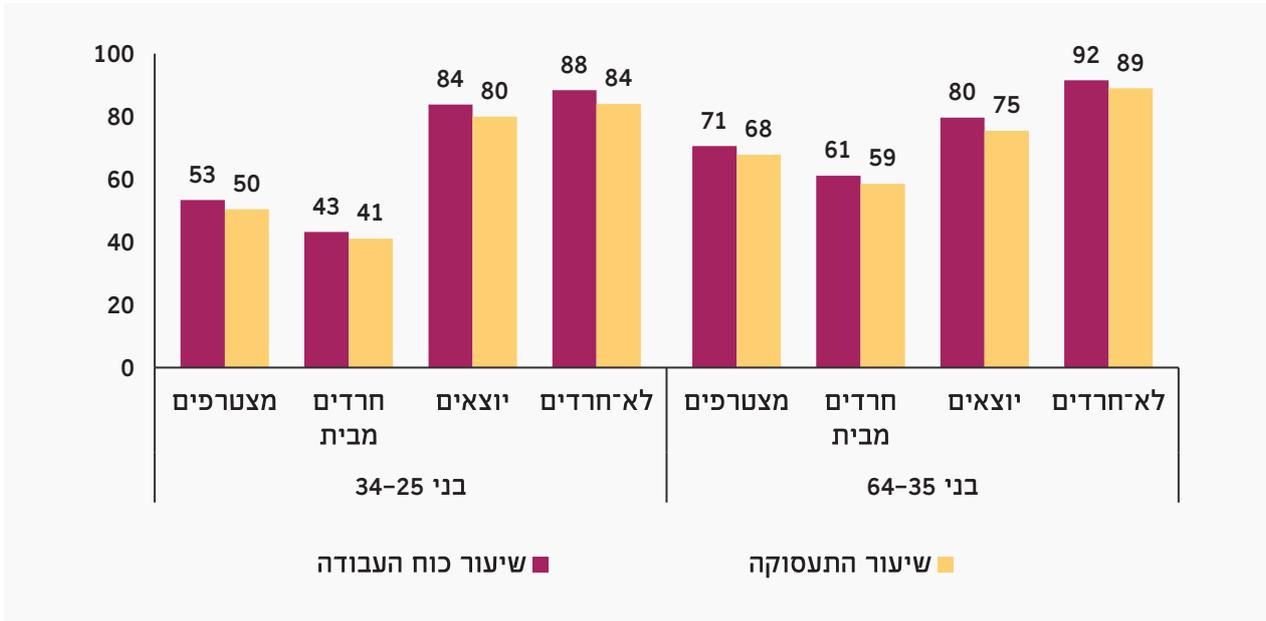
מקור: נתוני סכ"א לשנים 2016-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64. לנתונים עבור קבוצות נוספות ובחלוקה לפי קבוצות גיל ראו לוח ג-1.

כעולה מתרשים ג-1, המגמות בשיעורי ההשתתפות בכוח העבודה דומות למגמות שנמצאו בשיעורי התעסוקה.

ניתוח של השתלבות בתעסוקה בחלוקה לצעירים (בני 25-34) ולמבוגרים (בני 35-64) מלמד כי רמות ההשתלבות בתעסוקה של חרדים צעירים נמוך אך יותר מזה של חרדים מבוגרים (תרשים ג-2). כך למשל, אך שיעור התעסוקה של לא־חרדים דומה בשתי קבוצות הגיל, הרי שהפער בשיעור התעסוקה בינם ובין חרדים מבית עומד על כ-45 נקודות אחוז בגיל הצעיר ועל 30 נקודות אחוז בגיל המבוגר.

היוצאים נכנסים לשוק העבודה בגיל צעיר יחסית, והחרדים מבית בגיל מבוגר יחסית

תרשים ג-2: השתלבות בתעסוקה - לפי קבוצות גיל (%)

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2021-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64. לנתונים עבור קבוצות נוספות ובחלוקה לפי קבוצות גיל ראו לוח ג-2.

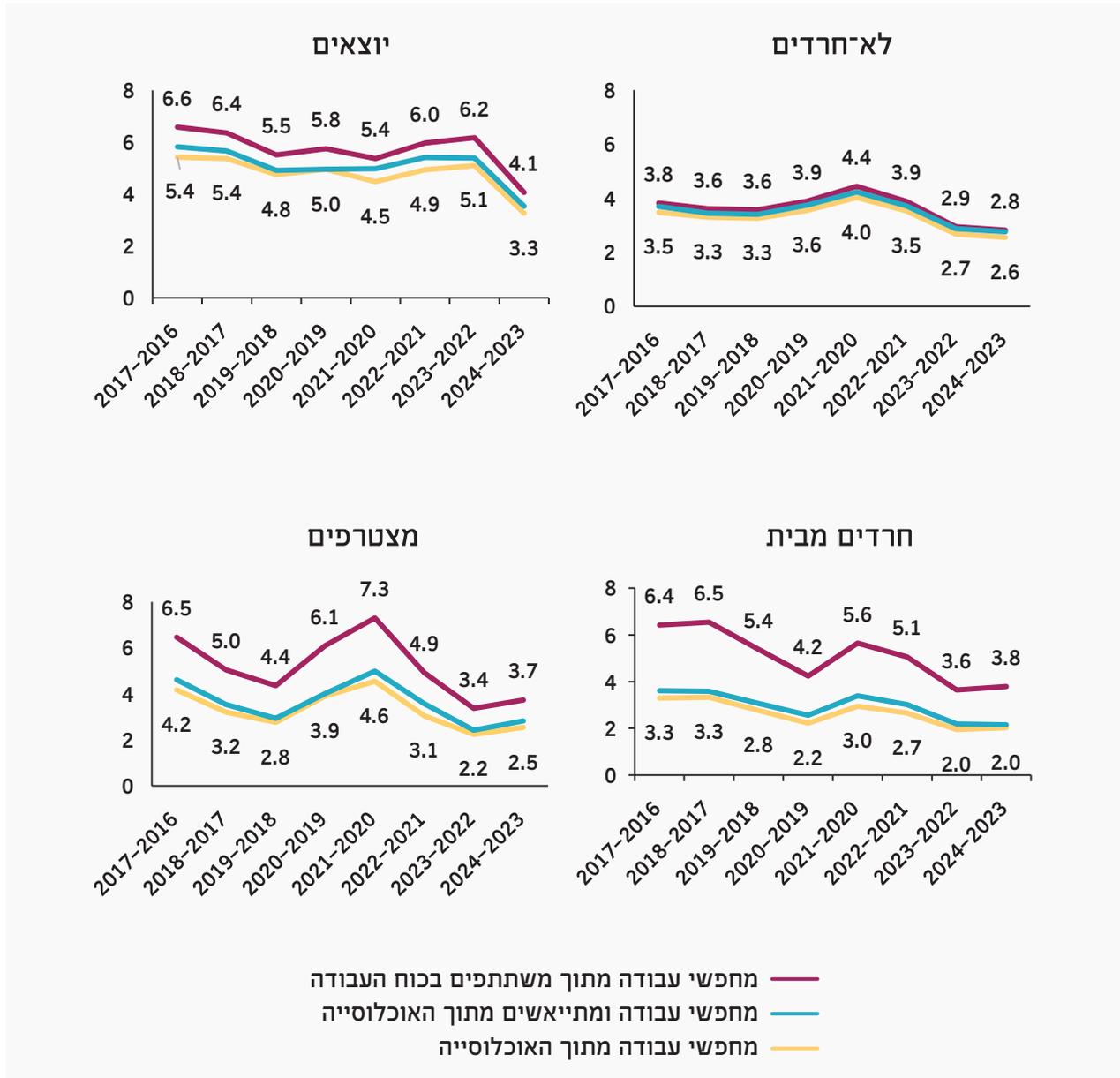
הפער בגיל הצעיר נגרם בשל כניסה מאוחרת לשוק העבודה (גם בקרב אלו שעתידים לעבוד) בחברה החרדית. בניגוד ללא-חרדים וליוצאים, שאצלם יש דמיון בשיעורי התעסוקה של המבוגרים והצעירים, בקרב החרדים מבית שיעור ההשתתפות בכוח העבודה של צעירים נמוך ב-18 נקודות אחוז מזה של המבוגרים (43% לעומת 61%).

ג-2.2 אבטלה (מחפשי עבודה)

מובטל (מחפש עבודה) הוא מי שלא היה מועסק בזמן הסקר וחיפש עבודה באופן פעיל בארבעת השבועות שקדמו לסקר. הנמנים עם קבוצה זו מעוניינים להשתלב בשוק העבודה ומוכנים להשקיע בכך מאמץ. מדד **שיעור האבטלה** מחושב כמספר מחפשי עבודה מתוך כלל המשתתפים בכוח העבודה (מועסקים ומחפשי עבודה), והוא מייצג את שיעורם של אלה שמעוניינים לעבוד אבל אינם מצליחים להשתלב בשוק התעסוקה (להרחבה ראו נספח ג-1).

במקרה של הגברים החרדים חישוב באופן זה מניב ערך גבוה במיוחד של שיעור אבטלה, וזאת בשל השתתפותם הנמוכה בשוק העבודה. לפיכך השוואת שיעור האבטלה מתוך כוח העבודה בינם לבין קבוצות אחרות אינה מספקת תמונה מלאה. לצורך השלמת התמונה אנו מציגים אפוא גם ניתוח של **שיעור מחפשי העבודה מתוך כלל האוכלוסייה** (משתתפים ולא-משתתפים בכוח העבודה) וכן ניתוח של **שיעור המתייאשים מחיפוש עבודה מתוך כלל האוכלוסייה** (תרשים ג-3).

תרשים ג-3: רמות אבטלה על פני זמן - השוואת מדדי אבטלה (מוצג כממוצע נע, %)

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2016-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64. להגדרות ראו נספח ג-1.

כפי שאפשר לראות בתרשים ג-3, במבט על פני ציר הזמן רמות האבטלה הגבוהות ביותר הן בקרב היוצאים, ושיעור מחפשי העבודה מתוך כלל האוכלוסייה ולא רק מתוך המשתתפים בכוח העבודה הוא גבוה במיוחד.²⁴

שנת 2024, ככל הנראה בהשפעת המלחמה, נרשמה ירידה בהיקפי העבודה בכל הקבוצות

בשנת 2024 לראשונה נרשמה לראשונה ירידה בשיעור האבטלה בקרב היוצאים, וזאת כנראה כחלק ממגמה כללית של ירידה ברמות האבטלה במשק בכל המגזרים - יהודים וערבים כאחד (ראו תרשים ג-2).

בשנתיים קודם לכן הייתה ירידה בשיעורי האבטלה בכל הקבוצות, למעט בקרב היוצאים. בשנים 2023-2024 עמד שיעור האבטלה מתוך כוח העבודה בקרב היוצאים על 4.1%, לעומת 2.8% בקרב הלא-חרדים ו-3.7%-3.8% בקבוצות החרדים כיום.

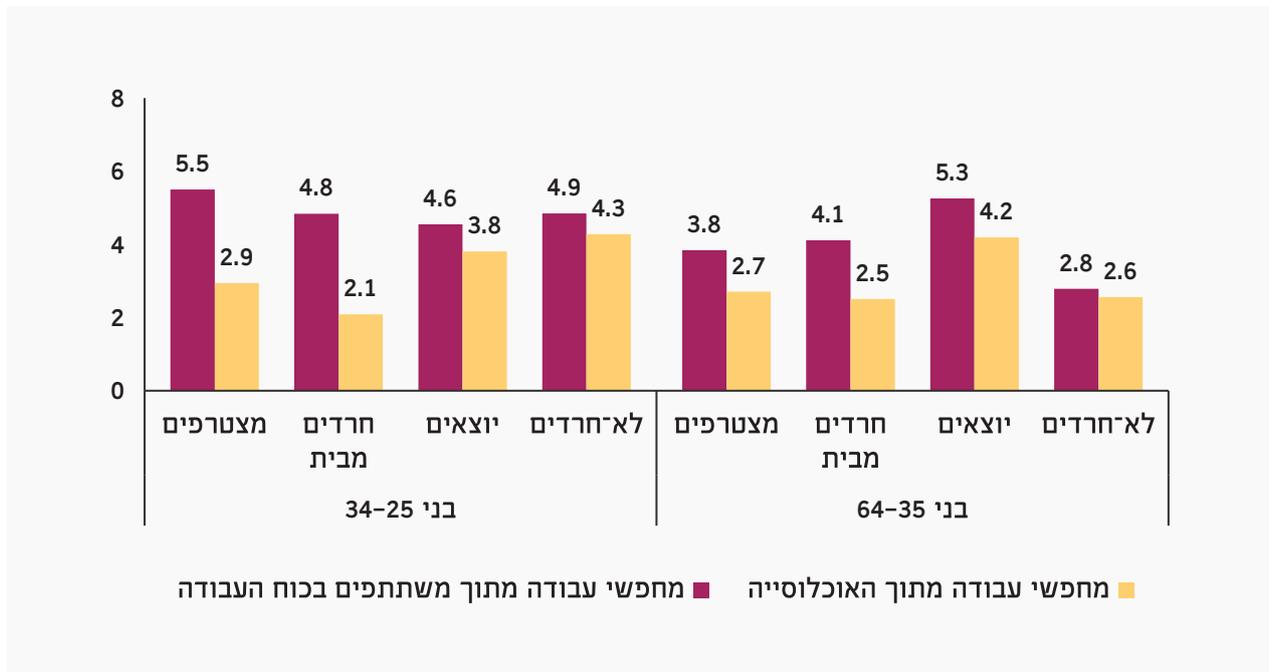
24. בקרב המצטרפים שיעור האבטלה מראה תנודתיות: בחלק מהשנים שיעורו מתוך כוח העבודה גבוה בהשוואה ליוצאים ובשנים אחרות נמוך יותר.

מגמה דומה נמצאה גם בשיעור מחפשי העבודה מתוך כלל האוכלוסייה - ירידה בכל הקבוצות למעט בקרב היוצאים. בשנים 2024-2023 שיעור מחפשי העבודה מתוך כלל האוכלוסייה היה 3.3% בקרב היוצאים, לעומת 2.6% בקרב הלא-חרדים ו-2% בקרב החרדים מבית.

רמות האבטלה של יוצאים מבוגרים גבוהות יחסית לכל הקבוצות

ניתוח מדדים אלו לפי קבוצות גיל מלמד כי בקרב היוצאים רמות האבטלה גבוהות יותר בקבוצת המבוגרים, וזאת בשונה מהלא-חרדים, שאצלם רמות האבטלה גבוהות יותר בקרב צעירים (תרשים ג-4). הגיל הצעיר הוא תקופת הכניסה לשוק העבודה, ובאופן טבעי מתאפיין לכן בשיעור גבוה יותר של אנשים המחפשים עבודה, ובהתאמה - ברמות אבטלה גבוהות יותר. העובדה שבקרב היוצאים שיעור האבטלה גבוה יותר בקרב המבוגרים עשויה להעיד על קשיים בהשתלבות בשוק העבודה לאורך זמן.

תרשים ג-4: שיעור האבטלה - לפי קבוצות גיל

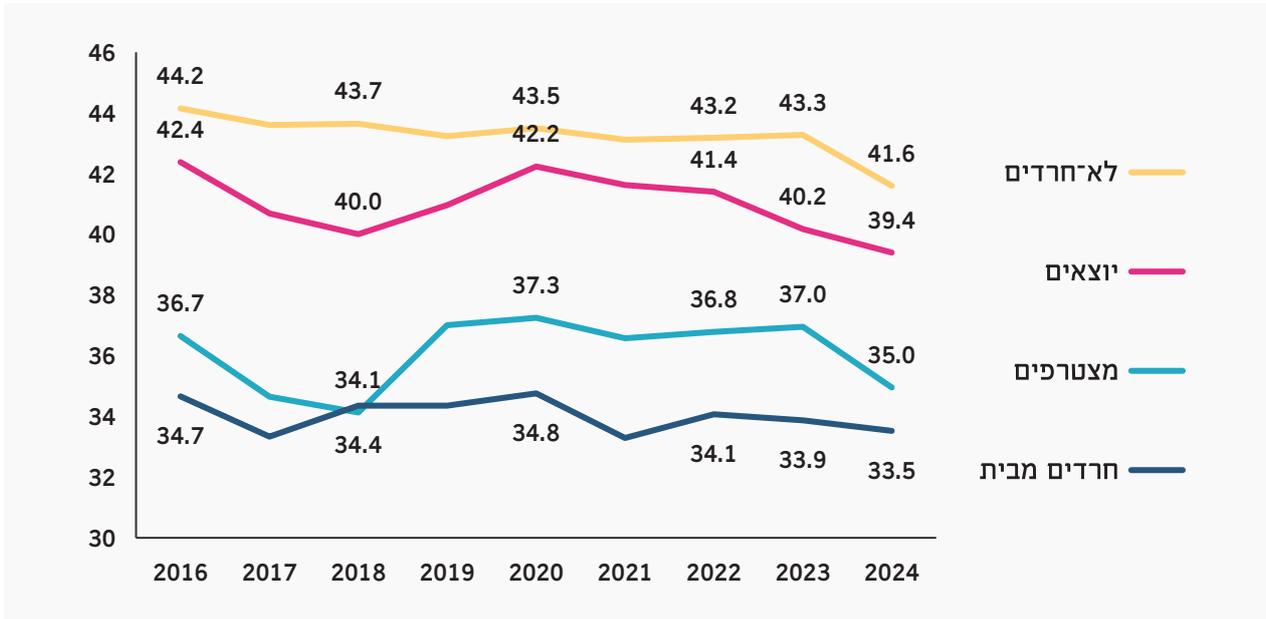
מקור: נתוני סכ"א לשנים 2021-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64. לנתונים עבור קבוצות נוספות ובחלוקה לפי קבוצות גיל ראו לוח ג-2.

יש לציין כי מספר התצפיות של היוצאים והמצטרפים הוא נמוך יחסית, ועל כן האומדנים עבורם מושפעים מטעויות דגימה יותר מאשר האומדנים עבור הלא-חרדים וחרדים מבית. עם זאת, הממצאים דומים לנתוני עבר שפורסמו בשנתונים הקודמים ומראים ששיעורי האבטלה בקרב היוצאים גבוהים, ונראה כי חזרתם של היוצאים לשוק העבודה בתקופות של גידול ברמת האבטלה איטית מעט יותר, כפי שהשתקף בחזרה לרמות הנמוכות רק בשנת 2024.

ג-2.3 היקפי העבודה

היקפי העבודה של המועסקים חושבו על בסיס ממוצע שעות העבודה השבועיות ושיעור המועסקים העובדים בדרך כלל בהיקף מלא. היקף עבודה מלא הוא 35 שעות שבועיות ויותר על פי הגדרת הלמ"ס ו-30 שעות ויותר על פי הגדרת ה-OECD (להגדרות ראו נספח ג-1).

תרשים ג-5: ממוצע שעות עבודה על פני זמן

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2016-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64. ממוצע שעות העבודה נמדד בקרב המועסקים בפועל.

מן הניתוח עולה כי היוצאים עובדים בהיקפי עבודה נמוכים רק במעט מאלה של לא-חרדים - 40-42 שעות שבועיות בממוצע לעומת 43-44 שעות (תרשים ג-5). היקפי עבודה אלה גבוהים מאלה של החרדים: 34-35 שעות בממוצע בקרב החרדים מבית ו-37 שעות בקרב המצטרפים (ברוב התקופה).

היוצאים עובדים בהיקפי עבודה דומים לאלה של לא-חרדים, הגבוהים מאלה של החרדים

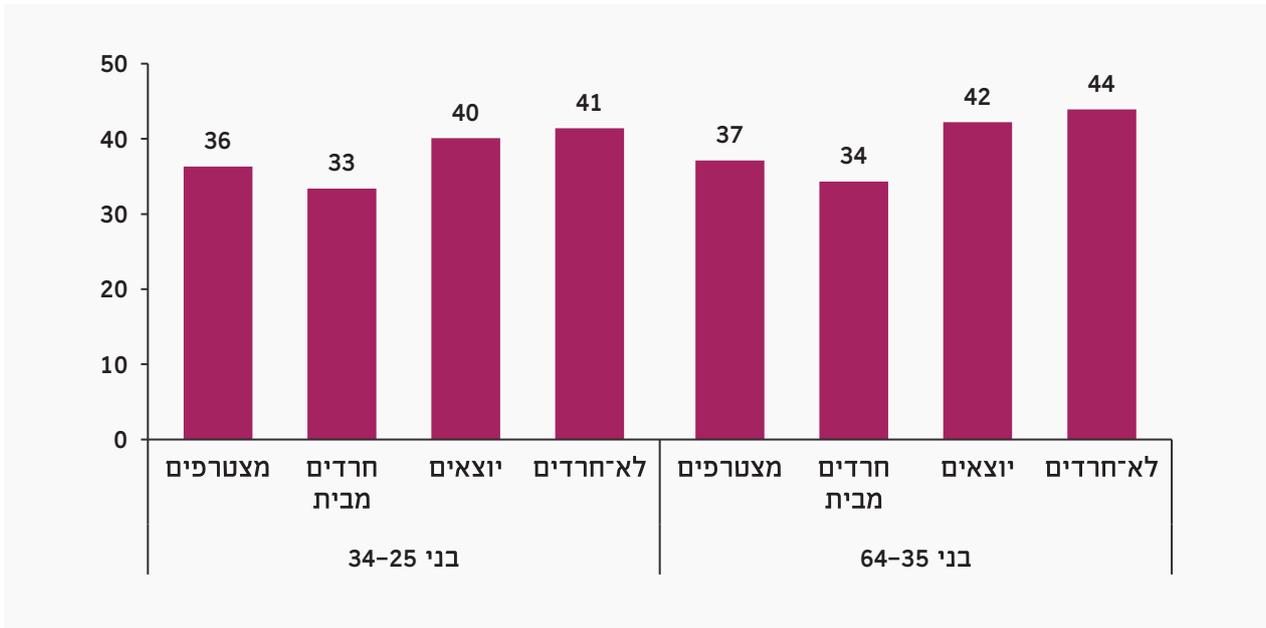
ברוב שנות התקופה הנבדקת (2016-2024) נרשמה יציבות גבוהה יחסית בהיקפי העבודה, בעיקר בקרב הלא-חרדים. לעומת זאת, בשנת 2024 חלה ירידה ניכרת בהיקפי העבודה בכל הקבוצות, למעט חרדים מבית שאצלם הירידה הייתה מתונה יותר. בקרב היוצאים הירידה בהיקף העבודה החלה כבר בשנת 2023 ונמשכה גם בשנת 2024. הירידה בשנת 2024, בכל הקבוצות, קשורה

בשנת 2024, ככל הנראה בהשפעת המלחמה, נרשמה ירידה בהיקפי העבודה בכל הקבוצות

כפי הנראה למלחמה, ולא פסחה גם על היוצאים.

ניתוח לפי קבוצות גיל עבור השנים 2021-2024 מלמד שבכל האמור בממוצע שעות העבודה קיים דמיון בין שתי קבוצות הגיל בכל אחת מקבוצות המשנה, כשקבוצת הגיל המבוגרת נוטה לעבוד מעט יותר שעות בהשוואה לקבוצת הגיל הצעירה באותה קבוצת משנה (תרשים ג-6): אצל הלא-חרדים הממוצע גבוה ב-3 שעות בקבוצת הגיל המבוגרת, אצל היוצאים בשנתיים, ואצל החרדים כיום (חרדים מבית ומצטרפים) - בשעה.

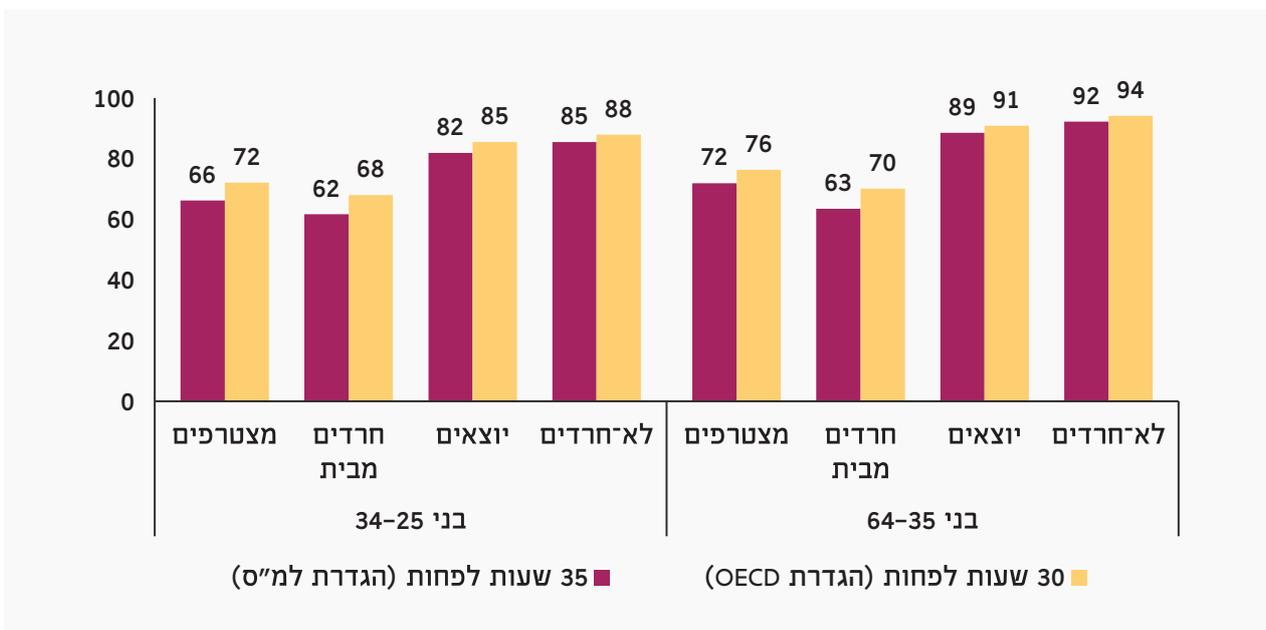
תרשים ג-6: ממוצע שעות עבודה שבועיות - לפי קבוצות גיל

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2021-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64 שהיו מועסקים בפועל. לנתונים עבור קבוצות נוספות ובחלוקה לפי קבוצות גיל ראו לוח ג-3.

בחינה של שיעור המועסקים בהיקף עבודה מלא - 35 שעות ויותר (תרשים ג-7) חושפת ששיעורם נמוך בקרב החרדים כיום, ובייחוד בקבוצת החרדים מבית: 62% בקרב חרדים מבית ו־66% בקרב מצטרפים לעומת 82%-85% מהצעירים היוצאים והלא־חרדים. היקף העבודה של חרדים מבית דומה בין שתי קבוצות הגיל, וזאת בניגוד לשלוש קבוצות המשנה האחרות, שבהן היקפי העבודה בקרב מבוגרים גבוהים יותר ב־6-7 נקודות אחוז מאלה של הצעירים.

תרשים ג-7: שיעור המועסקים בהיקף עבודה מלא - לפי קבוצות גיל

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2021-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64 שהיו מועסקים. לנתונים עבור קבוצות נוספות ובחלוקה לפי קבוצות גיל ראו לוח ג-3. היקף עבודה מלא: עובדים בדרך כלל לפחות 30 ש"ש (לפי הגדרת ה־OECD) או לפחות 35 ש"ש (הגדרת הלמ"ס).

ג-3 תחומי עיסוק

בחלק זה מוצגים נתונים על תחומי העיסוק של היוצאים - משלחי היד (המקצוע שבו הפרט עוסק, ללא תלות במקום העבודה) וענפי הכלכלה (תחום העיסוק של מקום העבודה, ללא תלות בתפקיד בפועל של הפרט) שבהם הם מועסקים.²⁵ תחילה מוצגים נתונים כלליים על המקצועות השונים לפי רמות המיומנות הנדרשות במשרה, לאחר מכן מוצג פירוט של המקצועות לפי רמת המיומנות הנדרשת, ולבסוף מובאים שיעורי המועסקים בענפי הכלכלה ובמשלחי היד בתחום ההייטק.²⁶

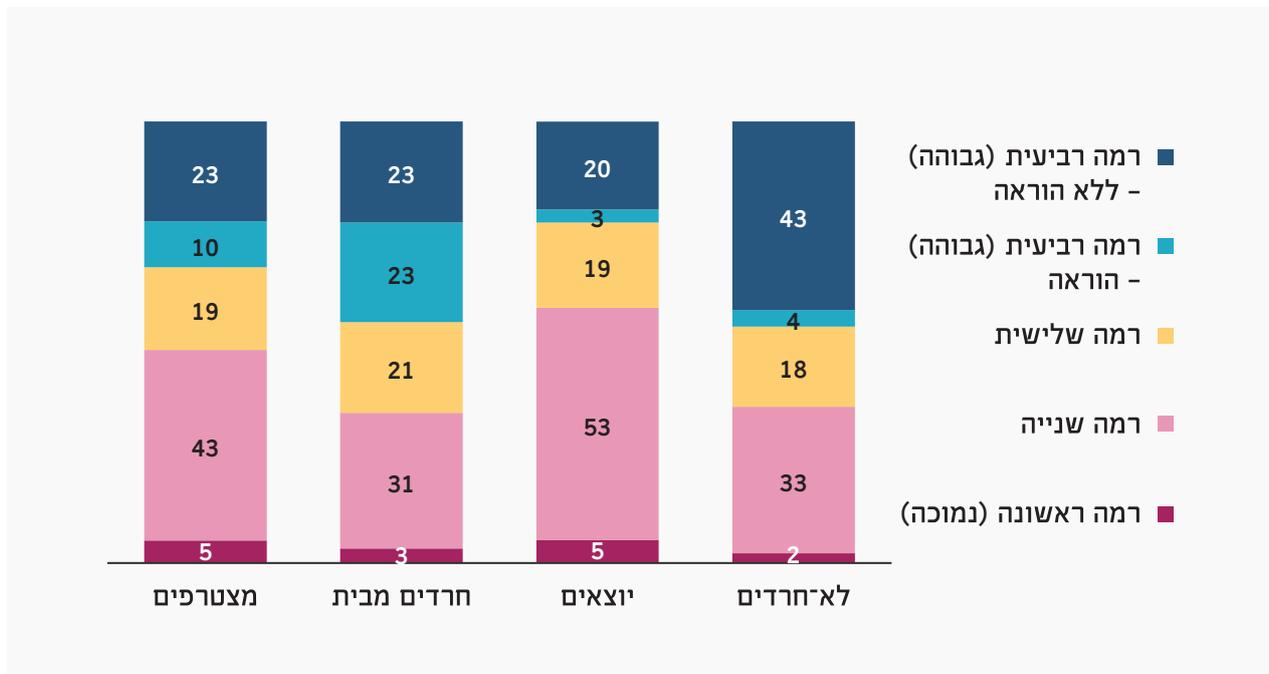
הנתונים מראים כי שיעור גבוה מבין היוצאים מועסקים כבעלי מלאכה (עבודות כפיים) וכנהגים, ובאופן כללי במקצועות שאינם דורשים הכשרה אקדמית ומקצועית. עוד מראים הנתונים כי שיעור דומה של יוצאים וחרדים מבית עוסקים במקצועות שדורשים הכשרה אקדמית ומקצועית, אך עם דגשים שונים - היוצאים מועסקים במקצועות טכנולוגיים ומדעיים ובקרב החרדים מבית שיעור גבוה עוסק בהוראה ובמשפטים. בקרב הלא־חרדים בולט העיסוק במדעים ובמקצועות טכנולוגיים.

ג-3.1 רמות המיומנות של המועסקים

בשלב ראשון סווגו משלחי היד לארבע רמות המיומנות הנדרשות במשרה (ראו נספח ג-2). עם זאת, מכיוון שבקרב החרדים מבית שיעור גבוה מועסק בהוראה (23% בהשוואה לפחות מ-5% בקרב היוצאים והלא־חרדים) - המוגדרת מקצוע אקדמי ברמה גבוהה (אף שהוראה בישיבות איננה מצריכה הכשרה אקדמית) - פוצלה רמה זו לשתי קטגוריות: רמה רביעית ללא הוראה ורמה רביעית - הוראה בלבד.

השוואה לפי רמת המיומנות הנדרשת במקצוע (תרשים ג-8) מעלה כי 58% מהיוצאים ו-48% מהמצטרפים עבדו במקצועות שמשתייכים לשתי הרמות הנמוכות בהשוואה ל-34% מהחרדים מבית ו-35% מכלל הלא־חרדים.

תרשים ג-8: התפלגות המועסקים לפי רמת המיומנות הנדרשת במקצוע (%)

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2021-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64, שהיו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על משלח יד.

25. הנתונים מוצגים גם בנוגע לאלו שבזמן הסקר לא היו מועסקים, בתנאי שהם היו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על תחומי העיסוק. בצורה זו אפשר להציג באופן מהימן יותר את התפלגות המקצועות גם בתקופה שכוללת ירידה בשיעורי התעסוקה כמו לאחר שבעה באוקטובר ובשנות הקורונה.

26. לרשימת ענפי הכלכלה ומשלחי היד שסווגו כהייטק ראו לוחות ג-1, ג-2 ו-ג-2 בנספח ג-2.

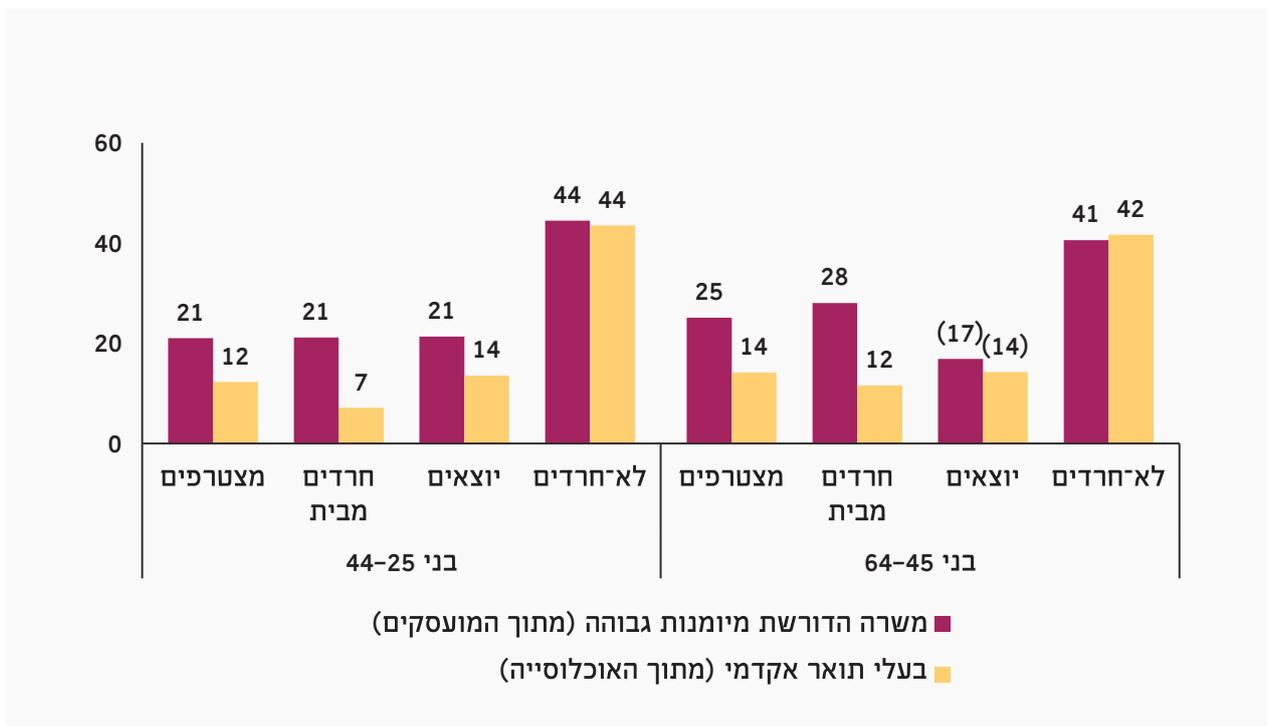
שיעור היוצאים שמועסקים ברמת המיומנות הגבוהה שאינה הוראה הוא 20%, דומה לשיעור בקרב החרדים מבית (23%) ונמוך בהרבה מהשיעור בקרב הלא־חרדים (43%).

מהנתונים גם עולה כי קיים קשר בין תעסוקה ברמת המיומנות הגבוהה ובין השכלה (תרשים ג-9). בקרב הלא־חרדים יותר מ־40% הועסקו במקצועות שדורשים מיומנות גבוהה, שיעור דומה יחסית לשיעור בעלי תואר אקדמי באוכלוסייה זו. גם בקרב היוצאים נמצא דמיון בין שיעור העוסקים במקצועות אלה (17%-21%) לבין שיעור האקדמאים בקרבם (14%). בקרב החרדים מבית כרבע עבדו במקצועות של מיומנות גבוהה (21%-28%), אך רק לשמינית מהם תואר אקדמי (7%-12%).

הן היוצאים והן החרדים מבית הם בוגרי ישיבות חרדיות, אשר לרוב לא נלמדים בהם לימודי ליבה. כתוצאה מכך רבים מהם מתמודדים עם פערי השכלה ועם מחסור במיומנויות שנדרשות להשתלבות בהייטק, בעיקר באנגלית ומתמטיקה. פערים אלו עשויים להסביר את שיעורי ההשתלבות הנמוכים שלהם בהשכלה ובמשרות שדורשות רמת מיומנות גבוהה.

רק כחמישית מהיוצאים ומהחרדים מבית מועסקים במיומנויות גבוהות שאינן הוראה לעומת יותר מ־40% בקרב הלא־חרדים

תרשים ג-9: שיעור בעלי תואר אקדמי ומועסקים במשרות הדורשות רמת מיומנות גבוהה - לפי קבוצות גיל

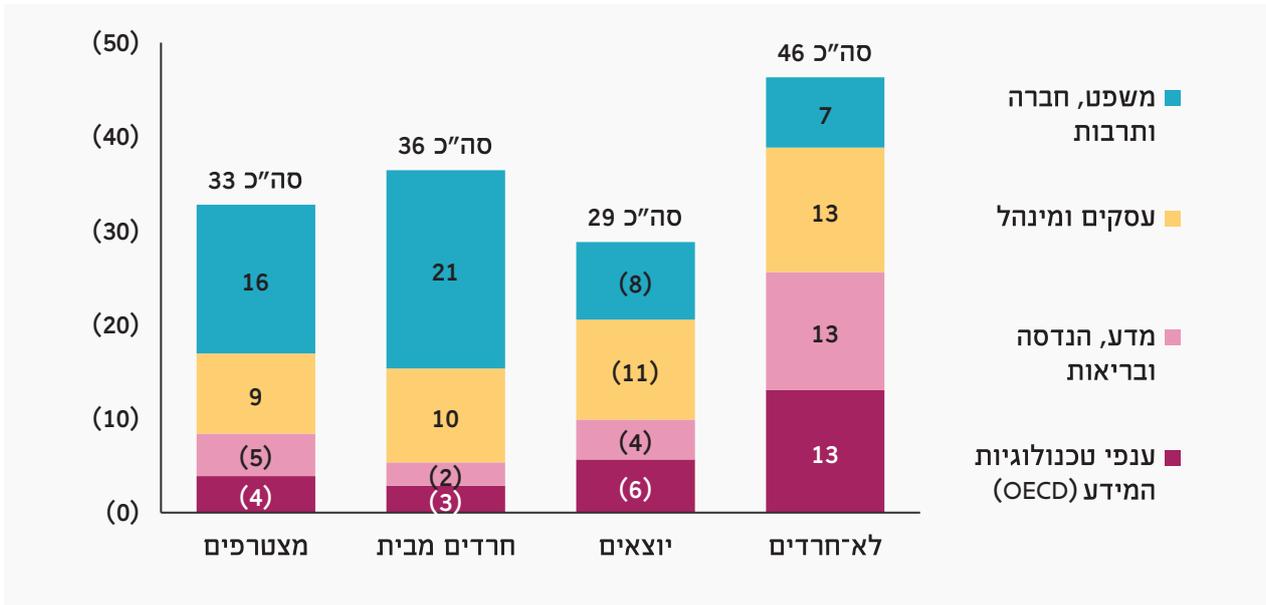

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2021-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64. שיעור המועסקים במשרות הדורשות מיומנות גבוהה הוא מתוך אלו שהיו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על משלח יד. מקצוע במיומנות גבוהה: מועסקים במשלחי יד מנהליים (למעט בתחומי הארחה) או במשלחי יד אקדמיים (למעט הוראה).

ג-2.3 מקצועות אקדמיים וחופשיים ומקצועות מקצועיים

מלבד פערי ההשכלה בין הקבוצות נמצא הבדל גם במאפייני המקצועות בכל אחת מרמות המיומנות. בקרב החרדים מבית 21% מכלל המועסקים עובדים במקצועות של משפט, חברה ותרבות, שיעור גבוה במקצת מהמצטרפים (16%) וגבוה במידה ניכרת מהיוצאים (8%) ומהלא־חרדים (7%) (תרשים ג-10). במקצועות המדע וענפי הטכנולוגיה התמונה הפוכה: כרבע (26%) מהמועסקים הלא־חרדים עובדים במקצועות אלה, בהשוואה לכעשירית מהיוצאים (10%) ומהמצטרפים (9%) ו־5% בלבד מהמועסקים שהם חרדים מבית. מקרב העובדים במיומנויות הגבוהות שאינן הוראה וניהול, כמחצית מהלא־חרדים וכשליש מהיוצאים עובדים במקצועות המדע וענפי הטכנולוגיה, בהשוואה לכרבע מהמצטרפים וכשמינית מהחרדים מבית.

תרשים ג-10: מועסקים במקצועות בעלי משלח יד אקדמי וחופשיים - לפי סוג משלח היד (%)

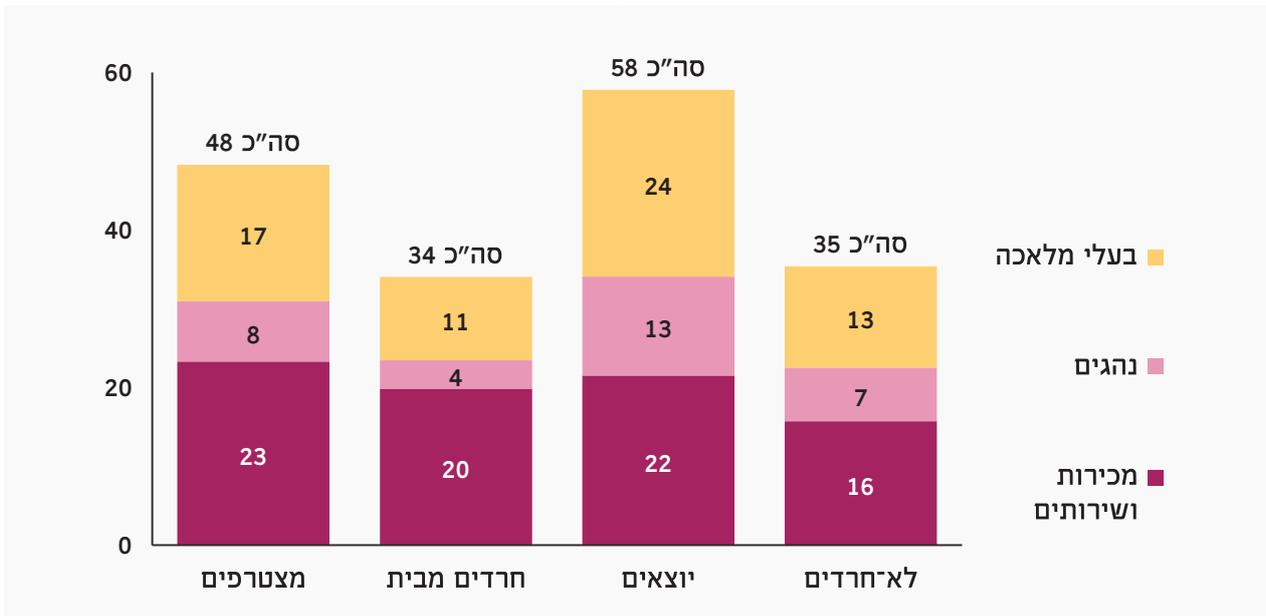

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2021-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64 שהיו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על משלח יד. הנתונים הם חיבור של מועסקים בעלי משלח יד אקדמי (רמה רביעית) ובעלי משלח יד בתחום הנדסאים, טכנאים וכדומה (רמה 3). לפירוט הנתונים ולקבוצות נוספות ראו לוח ג-4. אי־ההתאמה בין המספרים לסה"כ נובעת מעיגול הספרות.

אשר למועסקים ברמות הנמוכות, כמעט 60% מהיוצאים מועסקים במשרות שמשתייכות לשתי הרמות הנמוכות ושממוצע השכר בהן נמוך (בשנת 2021 היה השכר הממוצע במקצועות אלו כ־10,000 ₪ ומטה). שיעור זה גבוה ביחס לשיעורם בקרב החרדים מבית והלא־חרדים (33%-36% בשתי הקבוצות). במשרות אלו נכללים שלושה מקצועות עיקריים: בעלי מלאכה (עבודות כפיים), נהגים (כולל מפעילי מכונות ניידים) ועבודות משרדיות פשוטות (כולל אנשי מכירות).

מבין העובדים המקצועיים, כרבע מהיוצאים (24%) מועסקים כבעלי מלאכה, בהשוואה לכעשירית (11%) מהחרדים מבית וכשמינית מהלא־חרדים (13%) (תרשים ג-11). גם שיעור המועסקים כנהגים (כולל מפעילי מכונות) גבוה יחסית בקרב היוצאים (13%), בהשוואה ל־4%, 7% ו־8% בקרב חרדים מבית, לא־חרדים ומצטרפים, בהתאמה. במקצועות המכירות ועבודות משרדיות נמצא דמיון יחסי בין הקבוצות.

תרשים ג-11: מועסקים כעובדים מקצועיים - לפי סוג משלח היד (%)

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2021-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64 שהיו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על משלח יד. אי־ההתאמה בין המספרים ללוח ג-4 נובעת מעיגול הספרות.

לסיכום, בקרב היוצאים שיעור גבוה יחסית מועסק כבעלי מלאכה, כעובדים בעבודות כפיים וכנהגים וכן במקצועות שאינם דורשים הכשרה אקדמית ומקצועית. בקרב החרדים בכלל ובקרב החרדים מבית פרט בולט העיסוק בהוראה ובמשפטים. המאפיינים של קבוצות אלה שונים מאלו של לא־חרדים, שאצלם בולט העיסוק במדעים ובמקצועות טכנולוגיים (לפירוט מורחב של משלחי יד ושל ענפי כלכלה ראו להלן לוחות ג-4 וג-5).

ג-3.3 תעסוקה בהייטק

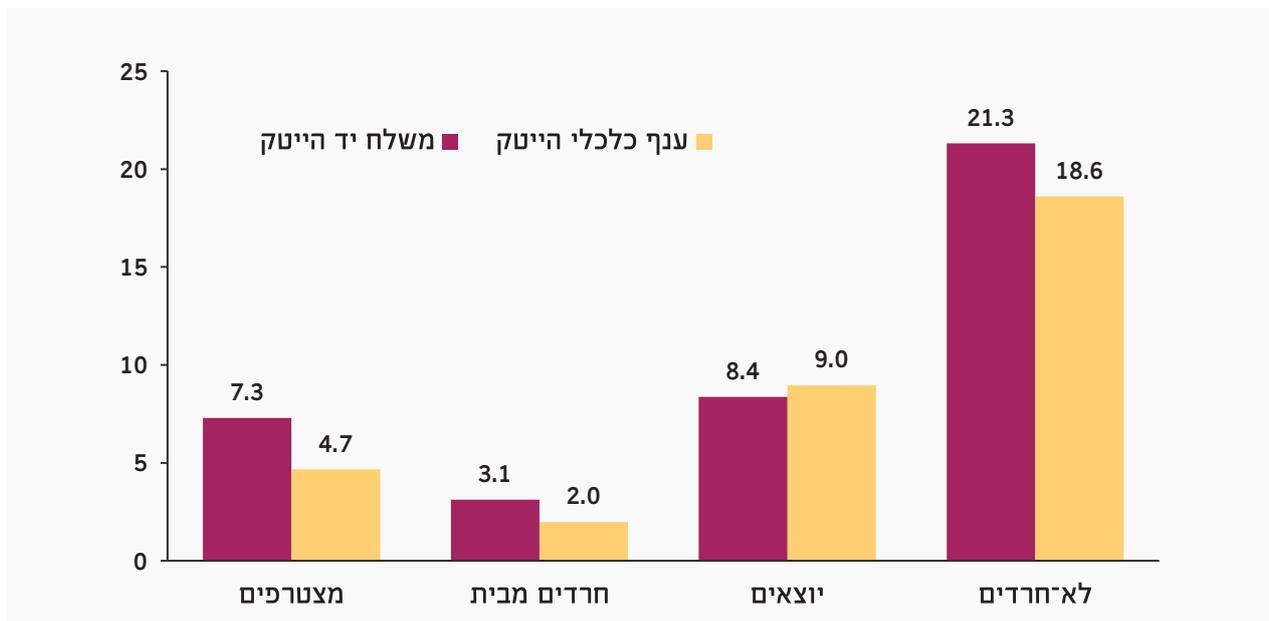
רמות ההשתלבות של היוצאים בעסקים שבתחומי ההייטק - במשלח יד (מקצוע) ובענפי כלכלה (מקום עבודה) הייטק (להגדרות ראו נספח ג-1) - נמוכות בהשוואה לרמות בקרב לא־חרדים וגבוהות מאלה של החרדים.

כעולה מתרשים ג-12, בשנים 2020-2023 רק 8.4% מהיוצאים הועסקו במשלחי יד הקשורים להייטק - שיעור הנמוך במידה ניכרת מזה שבקרב הלא־חרדים (21.3%), דומה יחסית לשיעור בקרב המצטרפים (7.3%) וגבוה מהשיעור בקרב חרדים מבית (3.1%). שיעור היוצאים שהשתלבו בענפי כלכלה של ההייטק דומה למדי לשיעורם של בעלי משלח יד

בקרב היוצאים שיעור המועסקים בהייטק נמוך משיעורם בקרב לא־חרדים וגבוה במקצת משיעורם בקרב החרדים

הייטק - בניגוד לקבוצות האחרות, שבהן השיעור נמוך במקצת.

תרשים ג-12: שיעור העובדים בתחומי ההייטק

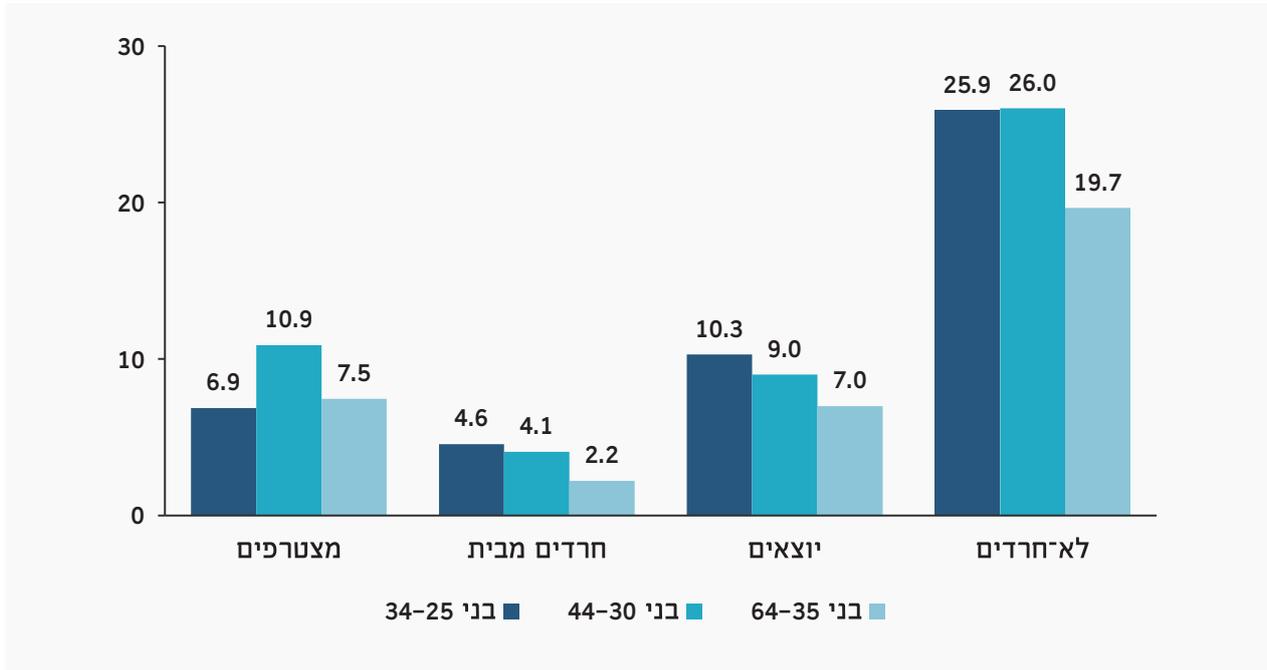

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64 שהיו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על משלח יד - בהתאמה למדד ענף כלכלי ומשלח יד.

לנתונים עבור קבוצות נוספות ובחלוקה לפי קבוצות גיל ראו לוח ג-6.

בכל קבוצות המשנה, למעט המצטרפים, שיעור הצעירים (בני 25-34) העובדים בתחומי ההייטק גבוה מאשר המבוגרים (בני 35-64): 10.3% לעומת 7% בקרב היוצאים; 4.6% לעומת 2.2% בקרב חרדים מבית; ו-25.9% לעומת 19.7% בקרב הלא־חרדים.

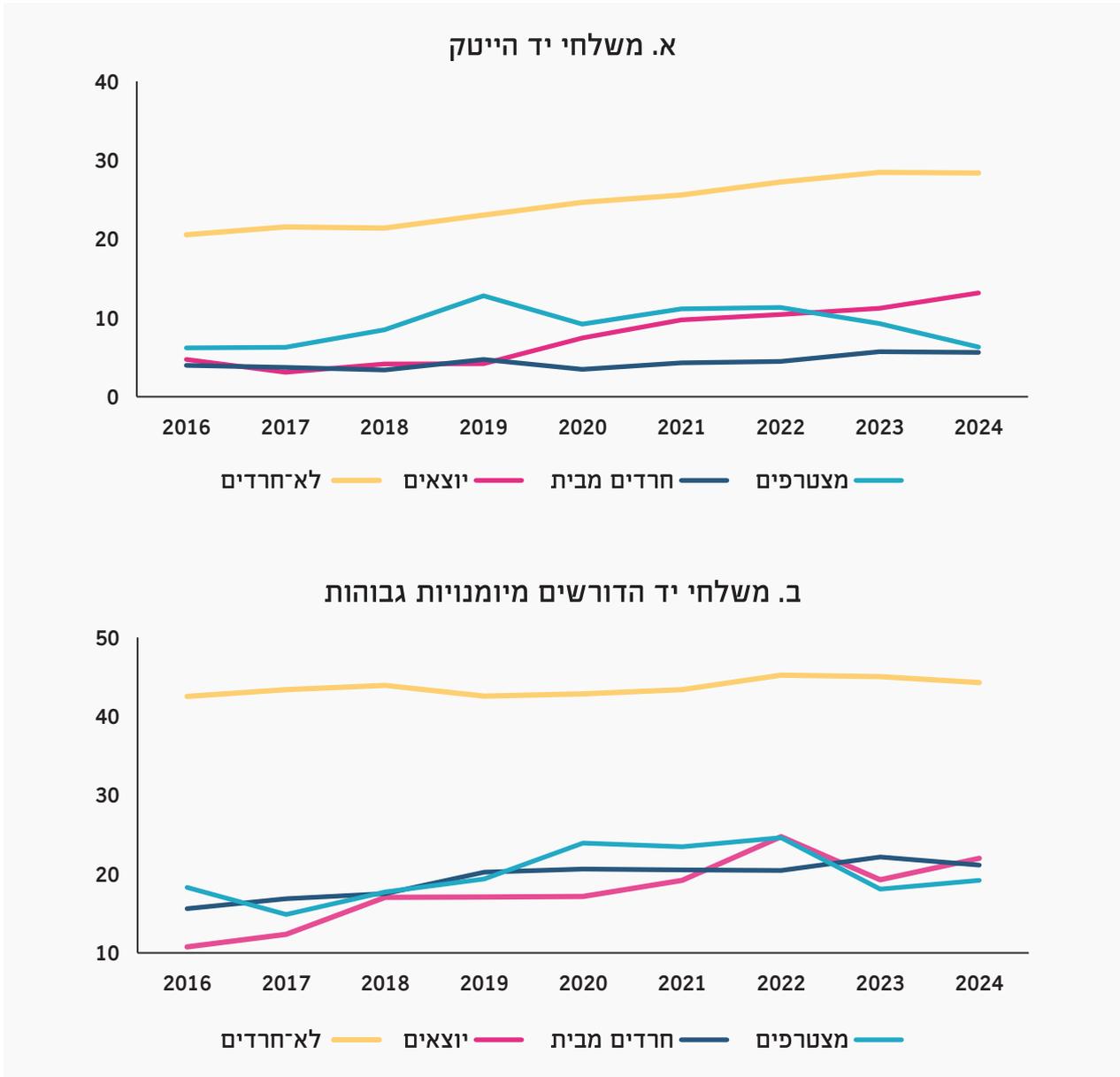
תרשים ג-13: שיעור העובדים במשלח יד הייטק - לפי גיל

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64 שהיו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על משלח יד. לנתונים עבור קבוצות נוספות ראו לוח ג-6.

בשנים האחרונות נרשמה עלייה מתמדת בשיעור היוצאים המשתלבים בתחומי המדע וההייטק, בניגוד ליציבות היחסית בשיעור העובדים במקצועות הדורשים רמות מיומנויות גבוהות (תרשים ג-14). עלייה זו חדה מהעלייה שנמצאה בקרב החרדים מבית, וכתוצאה מכך שיעורם של היוצאים העוסקים בתחומי המדע וההייטק גבוה בהשוואה לחרדים מבית. להבדיל מכך, קיים דמיון יחסי בין שתי הקבוצות בשיעור העובדים במשרות הדורשות מיומנויות גבוהות (שאינן הוראה). ייתכן שמקורם של חלק מההבדלים בטעויות של המדגם, אך מכיוון שהעלייה נרשמה בכל קבוצות הגיל והיא עקבית, סביר להניח שאכן היא גבוהה יותר בקרב היוצאים. אשר לדמיון בין שתי הקבוצות בשיעור בעלי משלח יד הדורשים מיומנויות גבוהות, אפשר להסביר זאת בבחירת המקצוע. בקרב החרדים מבית רוב הפונים למשרות אקדמיות ובעלי משלח יד חופשיים בוחרים בתחום המשפטים ומיעוטם פונים למשרות מדעיות וטכנולוגיות, בשונה מהיוצאים שרבים מהם מעדיפים להשתלב בשנים האחרונות במקצועות הטכנולוגיה והמדע.

תרשים ג-14: מגמות תעסוקה בהייטק - בקרב בני 25-44

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2016-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64 שהיו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על משלח יד.

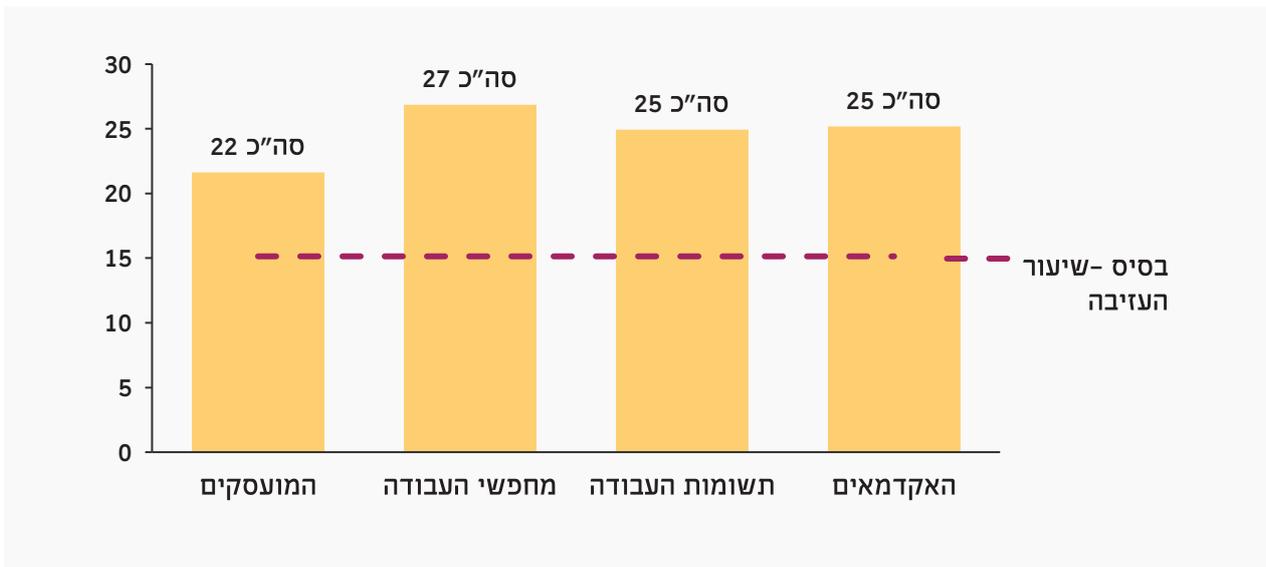
כלל בעלי הרקע החרדי - היוצאים והחרדים מבית - מתמודדים עם פערי השכלה דומים. על כן ההבדלים בהשתלבות במשרות מדעיות וטכנולוגיות מצביעים על קיומם של חסמים נוספים, שאינם קשורים לפערי השכלה, בקרב החרדים מבית. אחד ההסברים להבדל בין הקבוצות הוא היקף העבודה הגבוה בקרב יוצאים לעומת חרדים מבית, המסייע להשתלבותם בתחום.

ג-4 שיעור היוצאים מתוך כוח העבודה של גברים מרקע חרדי

בסעיף ג-2 הוצגו נתונים לגבי מידת ההשתלבות בשוק העבודה לאורך זמן של יוצאים (גברים) בהשוואה למידת ההשתלבות של לא־חרדים וחרדים מבית. מן הנתונים עלה כי במכלול היבטים של היצע העבודה (תעסוקה, חיפוש עבודה והיקפי משרה) היוצאים דומים ללא־חרדים יותר מאשר לחרדים מבית. לממצאים אלה שתי משמעויות עקיפות: האחת - הודות ליוצאים מדדי התעסוקה של כלל הגברים מרקע חרדי, כלומר בוגרי ישיבות חרדיות, עולים; האחרת - תרומתם של היוצאים בכוח העבודה של בעלי רקע חרדי ובתשומות העבודה גבוהה מחלקם היחסי בקבוצה.

היוצאים מהווים כרבע מכוח העבודה של גברים מרקע חרדי, אף ששיעורם כ־15% בלבד מקבוצה זו חרדי הוא 27%. כשמשקללים את שעות העבודה של המועסקים, תרומתם מגיעה ל־25% מתשומות העבודה של גברים מרקע חרדי.

תרשים ג-15: חלקם של היוצאים מכלל הגברים מרקע חרדי בשוק העבודה - בני 25-54 (%)

מקור: נתוני סכ"א, ממוצע לשנים 2021-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54.

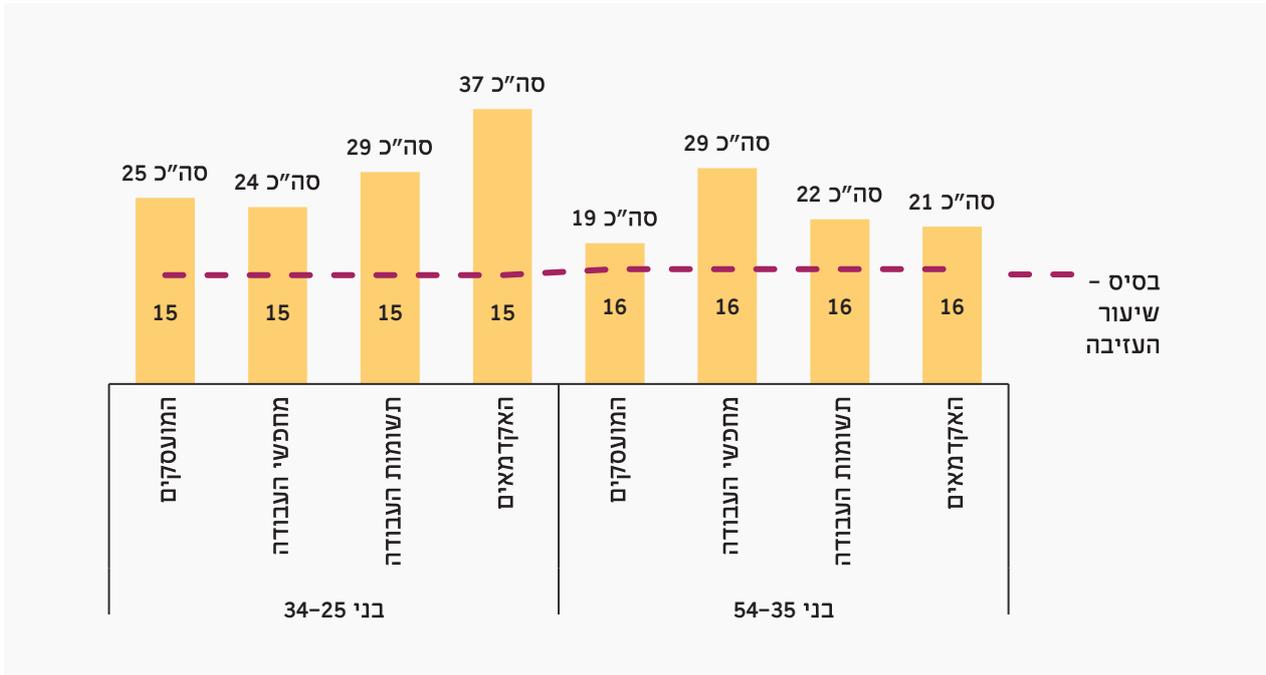
ניתוח לפי קבוצות גיל חושף הבדלים בשיעורים אלו בין הצעירים למבוגרים (תרשים ג-16). מבין הצעירים מרקע חרדי (בני 25-34), היוצאים מהווים רבע מכלל המועסקים ומכלל מחפשי עבודה, שיעור דומה למוצע של בני 25-54. כמו כן, אף שהם מהווים רק 15% מכלל בעלי רקע חרדי, שיעורם מכלל האקדמאים הצעירים מרקע חרדי הוא 37%, ומשום שהיקפי העבודה של חרדים מבית הוא נמוך יחסית, הם אחראים ל־29% מכלל תשומות העבודה של היוצאים.

אשר לבעלי רקע חרדי מבוגרים (35-54), בקרב המועסקים שיעורם של היוצאים דומה יחסית לחלקם באוכלוסייה (19% לעומת 16%), ואילו בקרב מחפשי עבודה שיעורם גבוה באופן ניכר (29%), דבר שעשוי להצביע על קשיים גבוהים יותר להשתלב בתעסוקה בגילים המבוגרים.

לעומת זאת, בכל האמור לאקדמאים מרקע חרדי, אומנם שיעורם של היוצאים גבוה יותר משיעורם באוכלוסייה (21%), אך עדיין נמוך מזה של הצעירים, שהם 37% מכלל האקדמאים הצעירים מרקע חרדי. נתון זה יכול לרמוז על כניסה מוקדמת יותר לאקדמיה או על גידול בשיעור האקדמאים בשנים האחרונות (ראו דיון בסעיף ב-6).

27. בניתוח זה, המתייחס ליחס בין החרדים ליוצאים, נעשה שימוש בקבוצה מצומצמת של בני 25-54, זאת מכיוון ששיעור העזיבה בקרב בני 54-64 גבוה יחסית (הגורם לכך לא מובן דיו).

תרשים ג-16: חלקם של היוצאים מכלל הגברים מרקע חרדי בשוק העבודה - לפי קבוצות גיל

מקור: נתוני סכ"א, ממוצע לשנים 2021-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54.

ג-לוחות

בלוחות הבאים מוצגים נתונים מפורטים בנוגע לארבע קבוצות המשנה שעבורן הוצגו נתונים בגוף הפרק: **יוצאים (חרדים לשעבר)** - בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום; **חרדים מבית** - בעלי רקע חרדי שהם חרדים כיום; **מצטרפים ("מתחרדים")** - בעלי רקע לא-חרדי שהם חרדים כיום; **לא-חרדים** - בעלי רקע לא-חרדי שאינם חרדים כיום.

נוסף על כך מוצגים נתונים לשתי קבוצות הניתוח הרחבות לפי השתייכות בעבר וכיום:

- **כלל בעלי רקע חרדי** (חרדים מבית ויוצאים)
- **כלל החרדים כיום** (חרדים מבית ומצטרפים)

הנתונים עבור **כלל הלא-חרדים כיום** (לא-חרדים ויוצאים) אינם מובאים בלוחות מכיוון שהם דומים מאוד לאלו של הלא-חרדים.

לוח ג-1: שיעור התעסוקה

שנה	לא-חרדים	יוצאים	חרדים מבית	מצטרפים	כלל בעלי רקע חרדי	כלל כיום	החרדים
2016	87	77	48	60	55	52	
2017	88	77	48	60	54	51	
2018	88	82	47	60	54	51	
2019	88	81	50	61	55	53	
2020	87	81	50	59	55	52	
2021	86	77	49	57	53	51	
2022	88	78	51	61	55	53	
2023	88	77	52	67	56	55	
2024	87	77	51	64	55	54	

נתוני סכ"א לשנים 2016-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64.

לוח ג-2: מדדי תעסוקה לפי קבוצות גיל (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא־חרדים	
בני 25-34						
44.9	49.2	53.4	43.2	83.8	88.3	השתתפות בכוח העבודה
42.7	46.8	50.5	41.1	80.0	84.0	תעסוקה
5.0	4.8	5.5	4.8	4.6	4.9	אבטלה (מכוח העבודה)
2.2	2.3	2.9	2.1	3.8	4.3	מחפשי עבודה (מהאוכלוסייה)
2.5	2.6	3.4	2.3	4.1	4.5	מחפשי עבודה או מתייאשים (מהאוכלוסייה)
בני 35-64						
63.7	64.3	70.5	61.1	79.6	91.5	השתתפות בכוח העבודה
61.1	61.5	67.8	58.6	75.4	89.0	תעסוקה
4.0	4.4	3.8	4.1	5.3	2.8	אבטלה (מכוח העבודה)
2.6	2.8	2.7	2.5	4.2	2.6	מחפשי עבודה (מהאוכלוסייה)
2.8	3.1	3.1	2.8	4.6	2.7	מחפשי עבודה או מתייאשים (מהאוכלוסייה)
בני 25-64						
55.8	57.6	65.2	53.0	81.3	90.7	השתתפות בכוח העבודה
53.4	55.0	62.5	50.7	77.3	87.6	תעסוקה
4.4	4.5	4.3	4.4	5.0	3.3	אבטלה (מכוח העבודה)
2.4	2.6	2.8	2.3	4.0	3.0	מחפשי עבודה (מהאוכלוסייה)
2.7	2.9	3.2	2.6	4.4	3.2	מחפשי עבודה או מתייאשים (מהאוכלוסייה)

נתוני סכ"א לשנים 2021-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64.

לוח ג-3: היקפי משרה לפי קבוצות גיל

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא־חרדים	
בני 25-34						
33.5	34.7	35.1	33.1	39.5	41.0	ממוצע שעות עבודה
68.9	72.3	72.1	68.1	85.5	87.9	עבדו 30 ש"ש ויותר (%)
62.5	66.7	66.2	61.6	81.9	85.5	עבדו 35 ש"ש ויותר (%)
בני 35-64						
34.8	35.6	36.6	34.1	41.4	43.4	ממוצע שעות עבודה
71.9	74.4	76.3	70.1	90.8	94.1	עבדו 30 ש"ש ויותר (%)
66.0	68.8	71.9	63.5	88.5	92.2	עבדו 35 ש"ש ויותר (%)
בני 25-64						
34.4	35.3	36.3	33.7	40.6	42.8	ממוצע שעות עבודה
70.9	73.6	75.2	69.3	88.6	92.5	עבדו 30 ש"ש ויותר (%)
64.8	68.0	70.5	62.8	85.7	90.4	עבדו 35 ש"ש ויותר (%)

נתוני סכ"א לשנים 2021-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64.
 ממוצע שעות העבודה - ממוצע שעות עבודה שבועיות בשבוע האחרון בקרב מועסקים בפועל.
 עבדו 35/30 ש"ש - שיעור מהמועסקים שעובדים בדרך כלל 35/30 שעות שבועיות.

לוח ג-4: משלחי יד - 2020-2023

מנהלים	לא־חרדים	יוצאים	חרדים מבית	מצטרפים	בעלי רקע חרדי	חרדים כיום
13.9	10.2	7.0	8.4	7.7	7.4	מהם
2.6	2>	(1.1)	2>	(1.1)	(1.2)	מחוקקים, פקידים ומנהלים בכירים
9.1	(6.1)	4.1	(4.9)	4.5	4.3	מנהלים כללי ¹
2.2	(2.9)	(1.8)	(1.9)	(2.1)	(1.9)	מנהלים בתחומי האירות, המסחר ושירות
34.8	15.6	40.3	26.5	34.9	36.7	משלח יד אקדמי
20.1	(6.4)	3.7	(4.9)	4.3	4.0	מהם
3.7	(3.0)	22.6	10.4	18.3	19.4	ענפי טכנולוגיות המידע (ICT) ² הוראה
5.7	2>	(1.8)	(2.7)	(1.7)	(2.1)	עסקים, מינהל ואחר
5.3	(5.1)	12.3	8.5	10.7	11.3	משפט, חברה ותרבות
16.0	16.4	18.7	16.8	18.2	18.2	הנדסאים, טכנאים וכדומה
5.5	(3.6)	(1.7)	(3.5)	2.1	2.2	מהם
8.2	(9.7)	8.2	(6)	8.5	7.6	ענפי טכנולוגיות המידע (ICT) ² עסקים, מינהל ואחר
2.2	(3.2)	8.9	7.4	7.6	8.5	משפט, חברה ותרבות
4.3	(6.0)	5.5	(6.8)	5.6	5.8	פקידים ועובדי משרד
11.4	16	14.4	17	14.7	15.0	עובדי מכירות ושירותים
4.6	(7.2)	9.3	9.1	8.8	9.3	מהם
3.5	(4.6)	4.8	(6.1)	4.7	5.1	עובדים בתחום השירותים האישיים
3.3	(3.8)	1>	2>	(1.1)	(0.6)	עובדי מכירות
10.7	18.5	7.3	12.3	9.7	8.6	עובדים בשירותי אבטחה
2.7	(3.9)	(2.6)	(4.1)	2.9	3.0	מהם
2.8	(6.2)	(2.7)	(2.8)	3.5	2.7	חקלאות ובעלי מלאכה אחר בנייה ומקצועות דומים (פרט לחשמלאים)
2.6	(4.5)	1>	(2.3)	(1.3)	(0.9)	עובדי מתכות, מכונות וכדומה
2.6	(3.9)	(1.5)	(3.1)	(2.0)	(1.9)	חשמל ואלקטרוניקה
6.8	12.6	3.6	7.7	5.6	4.7	נהגים ומפעילי מתקנים ומכונות
2.2	(5.2)	3.3	(5.1)	3.7	3.7	עובדים לא מקצועיים

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בספח המקוון).

נתוני סכ"א לשנים 2021-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64.

1. מנהלים אדמיניסטרטיביים, מנהלי מכירות, שיווק וכיתות, מנהלי ייצור ומנהלים בתחום השירותים המקצועיים.

2. כולל גם מדע, הנדסה ובריאות.

לוח ג-5: פירוט ענפי כלכלה של המועסקים - 2020-2023

לא־חרדים	יוצאים	חרדים מבית	מצטרפים	בעלי רקע חרדי	חרדים כיום
16.3	12.9	7.7	9.8	8.9	8.3
6.5	11.8	3.8	(6.7)	5.5	4.6
11.6	15.9	11.1	13.9	12.1	11.8
6.0	(8.3)	4.6	7.2	5.4	5.3
3.5	(4.7)	(2.8)	(2.7)	3.2	2.8
13.1	(7.2)	3.5	(4.4)	4.3	3.7
5.6	(3.7)	3.4	(2.1)	3.5	3.0
11.1	(5.4)	3.5	(6.2)	3.9	4.2
3.8	(5.3)	(2.2)	(6.1)	2.8	3.2
8.5	(8.0)	2.8	(4.5)	3.9	3.2
5.8	(6.4)	35.5	18.8	29.2	31.1
4.1	(4.1)	8.6	(5.6)	7.6	7.8
4.2	(6.3)	11	12	9.7	11.0

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). נתוני סכ"א לשנים 2021-2024, גברים ילידי ישראל בני 25-64. 1. כולל ענפי חקלאות, כרייה וחציבה, תעשייה וחרושת, אספקת חשמל ומים.

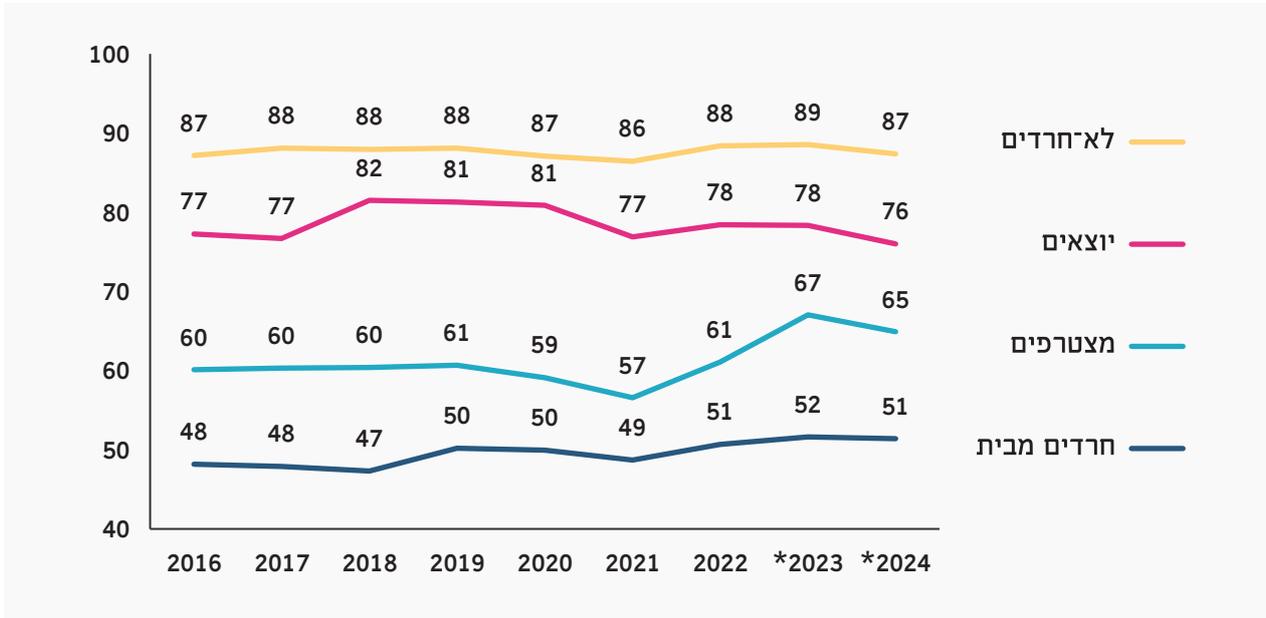
לוח ג-6: שיעור המועסקים בתחום ההייטק לפי קבוצות גיל - 2020-2023

גיל	לא־חרדים	יוצאים	חרדים מבית	מצטרפים	בעלי רקע חרדי	חרדים כיום
ענפי כלכלה הייטק						
34-25	21.6	10.3	3.1	3.8	4.8	3.2
44-30	22.7	9.3	2.5	6.2	3.7	3.3
64-35	17.5	7.9	1.3	5.0	2.7	2.4
64-25	18.6	9.0	2.0	4.7	3.5	2.7
משלח יד הייטק						
34-25	25.9	10.3	4.6	6.9	5.9	5.0
44-30	26.0	9.0	4.1	10.9	5.0	5.6
64-35	19.7	7.0	2.2	7.5	3.2	3.7
64-25	21.3	8.4	3.1	7.3	4.3	4.2

נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64.

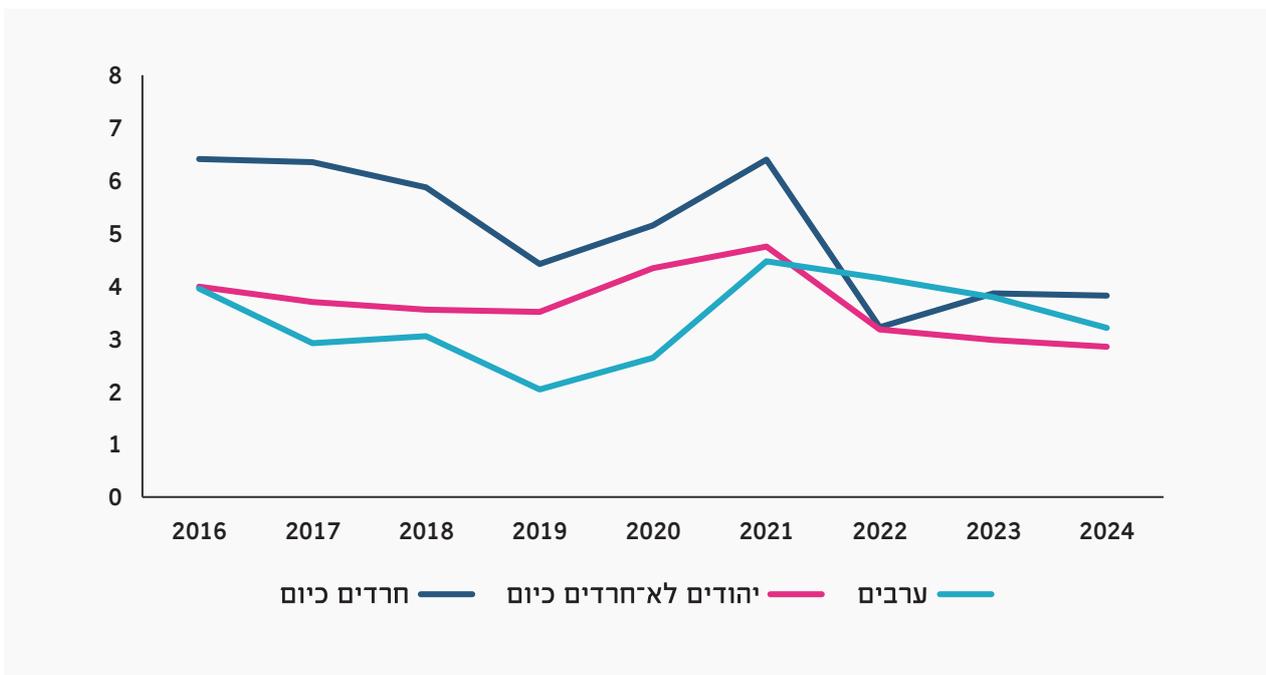
ג- השלמת נתונים

תרשים ג-נ-1: מגמות בשיעור התעסוקה בקרב בני 25-64

*נתוני 2024 כוללים את רבעון המלחמה ב-2023

תרשים ג-נ-2: מגמות בשיעור האבטלה - לפי מגזר: יהודים, ערבים וחרדים (גברים בני 25-64)

מקור: למ"ס (2025), על בסיס נתוני סכ"א, גברים בני 25-64.

ג- נספחים

נספח ג-1 מילון מונחי תעסוקה

1. **משתתף בכוח העבודה:** מועסק או מחפש עבודה.
 - 1.1 **מועסק:** עבד בשבוע שקדם לסקר לפחות שעה בשבוע או מי שנעדרו זמנית מהעבודה.
 - 1.1.1 **מועסק בפועל:** עבד בשבוע שקדם לסקר לפחות שעה בשבוע.
 - 2.1.1 **נעדר זמנית מעבודתו:** נעדר זמנית מעבודתו עקב מחלה, חופשה, שירות מילואים, צמצום בהיקף העבודה, סכסוך עבודה או הפסקה זמנית של העבודה (עד 30 יום). נעדר זמנית עד חודש או עד שנה נחשב מועסק אם בתום תקופת ההיעדרות מובטחת לו חזרה לעבודה אצל אותו מעסיק.
 - 1.2 **מחפש עבודה (מובטל, "בלתי־מועסק"):** אדם שלא עבד אך חיפש עבודה באופן פעיל בארבעת השבועות שקדמו לסקר ומעוניין זמין להתחיל לעבוד אם תוצע לו עבודה מתאימה.
 2. לא משתתף בכוח העבודה
 - 2.1 **מתיאש מחיפוש עבודה:** אינו בכוח העבודה שחיפש עבודה בשנה האחרונה אך לא בארבעת השבועות האחרונים, משום שחשב שלא ימצא עבודה מתאימה במקצוע שהוא מעוניין לעבוד בו או באזור מגוריו, והוא זמין ומעוניין לעבוד אם תוצע לו משרה מתאימה.
3. היקף העבודה
 - 3.1 **שעות העבודה השבועיות:** מספר שעות העבודה שעבד בשבוע הקודם לסקר בכל מקומות העבודה, כולל שעות הכנה (של מורים ואומנים).
 - 3.2 **שעות עבודה בדרך כלל:** מספר שעות העבודה השבועיות שעובד בדרך כלל בכל מקומות העבודה כולל שעות הכנה (של מורים ואומנים).
 - 3.3 **עובד בהיקף מלא:** עובד בדרך כלל 35 שעות ויותר (הגדרת הלמ"ס); 30 שעות ויותר (הגדרת OECD).
 - 3.4 **עובד בהיקף חלקי:** עובד בדרך כלל 1-34 שעות (הגדרת הלמ"ס); 1-30 שעות (הגדרת OECD).
4. תחומי עיסוק
 - 4.1 **משלח יד:** אוסף הפעילויות והעיסוקים שהמועסק מבצע במקום עבודתו, בלי להתחשב במקצוע שלמד, אם אינו עוסק בו, על פי סיווג משלחי היד 2011 (למ"ס, 2015א), המבוסס על הסיווג של ארגון העבודה הבין-לאומי ISCO-08.
 - 4.2 **ענף כלכלי:** הענף הכלכלי שאליו משתייך המפעל או המוסד ("יחידת הסיווג") שהמועסק עובד בו, על פי סיווג ענפי הכלכלה 2011 (למ"ס, 2015ב), בהתבסס על המלצות האו"ם לסיווג אחיד של ענפי הכלכלה - ISIC Rev. 4.
5. מועסק בתחומי ההייטק
 - 5.1 **מועסק בענף ההייטק** מועסק באחד מענפי כלכלה לפי הרשימה בלוח ג-1-1.
 - 5.2 **מועסק במשלח יד הייטק** מועסק באחד ממשלחי היד לפי הרשימה בלוח ג-1-2.

לוח ג-נ-1: רשימת ענפי כלכלה המסווגים כהייטק

קוד סיווג	תיאור סיווג
21	ייצור תרופות, כולל תרופות הומאופתיות
26	ייצור מחשבים, מכשור אלקטרוני ואופטי
303	ייצור כלי טיס, חלליות וציוד נלווה
62	תכנות מחשבים, ייעוץ בתחום המחשבים ושירותים נלווים אחרים
631	עיבוד נתונים, אחסון ושירותים נלווים
720	מרכזי מחקר ופיתוח
721	מרכזי מחקר ופיתוח בהנדסה ובמדעי הטבע

לוח ג-נ-2: רשימת משלחי יד המסווגים כהייטק

קוד סיווג	תיאור סיווג
133	מנהלי שירותים בענפי טכנולוגיות המידע (ICT)
211	בעלי משלח יד בתחום מדעי הפיזיקה וכדור הארץ
212	מתמטיקאים, אקטוארים וסטטיסטיקאים
213	בעלי משלח יד בתחום מדעי החיים
214	בעלי משלח יד בתחום ההנדסה (פרט להנדסת חשמל ואלקטרוניקה)
215	מהנדסי חשמל ואלקטרוניקה
251	מפתחי תוכנה ומנתחי יישומים
252	בעלי משלח יד בתחום מסדי הנתונים ובתחום הרשתות
311	הנדסאים וטכנאים במדעי הפיזיקה וההנדסה
314	הנדסאים וטכנאים במדעי החיים ובעלי משלח יד נלווה בתחומים דומים
315	בקרים, הנדסאים וטכנאים של כלי שיט וכלי טיס
351	הנדסאי וטכנאי תפעול והנדסאי וטכנאי תמיכה במשתמשים בענפי טכנולוגיות המידע (ICT)

נספח ג-2 משלחי יד לפי רמות מיומנויות

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס, 2015א) מסווגת את משלחי היד לפי ארבע רמות מיומנות, המשקפות את הדרישות לביצוע מיטבי של המשימות בעיסוק הנתון.

- **רמה ראשונה:** משרות שכרוכות בביצוע משימות פיזיות או ידניות, פשוטות ושגרתיות. לדוגמה: ניקיון, חפירה, נשיאה או הובלה ידנית של חומרים, מיון, אחסון או הרכבה ידנית של מוצרים, קטיף ידני של פירות וירקות.
- **רמה שנייה:** משרות שכרוכות בביצוע משימות טכניות פשוטות. לדוגמה: הפעלת מכונות וציוד אלקטרוני, נהיגה בכלי תחבורה, תחזוקה או תיקון של ציוד חשמלי ומכני.
- **רמה שלישית:** משרות שכרוכות בביצוע משימות טכניות מורכבות שדורשות ידע ממשי, טכני ופרוצדורלי נרחב בתחום הנתון. לדוגמה: הכנת אומדנים מפורטים של כמויות ועלויות חומרים ועבודה עבור מיזמים ספציפיים, תיאום, פיקוח ושליטה על פעילויות של עובדים אחרים או ביצוע משימות טכניות בתמיכת אנשי מקצוע.
- **רמה רביעית:** משרות שכרוכות במציאת פתרונות לבעיות מורכבות תוך הפעלת שיקול דעת ויצירתיות. לדוגמה: ניתוח ומחקר, אבחון וטיפול במחלות, הקניית ידע לאחרים בתחום עיצוב של מבנים או מכונות או תהליכים לבנייה ולייצור. דוגמאות למשלחי יד שמסווגים לרמה זו: מנהלי מכירות ושיווק, מהנדסים אזרחיים, מורים בחינוך העל-יסודי, מוזיקאים, אחיות חדר ניתוח ומנתחי מערכות מידע.

רווחה ועמדות

עזיבת החברה החרדית מתרחשת בגיל צעיר - בתקופה שהיא קריטית להשתלבות בהשכלה ובתעסוקה. אלא שהיוצאים הצעירים הם לרוב חסרי השכלה מספקת להשתלבות בהשכלה גבוהה או בתעסוקה איכותית, ולרוב אינם מקבלים סיוע מהמשפחה. היוצאים מדווחים בשיעורים גבוהים יותר על תחושות עוני ועל קשיים כלכליים, ובשיעורים נמוכים יותר של בעלות על דירות.

למרות הקשיים האלו, ניתוח מדדי רווחה רגשית מעלים שבעתות שגרה, רמות הדיווח על תחושות דיכאון גבוהים אך במעט משל הלא חרדים ללא הבדל בשיעורים המדווחים על תחושות בדידות. אך בשנים 2023-2024, במקביל לזעזועים פוליטיים ולמלחמה, נרשמה עלייה בדיווח על תחושות דיכאון.

במבט על מידת האמון במוסדות המדינה, הנתונים מלמדים על שחיקה עקבית ברמות האמון במערכת המשפט, בממשלה ובכנסת. היוצאים דומים יחסית ללא-חרדים, אך רמת האמון שלהם במערכת המשפט נמוכה יותר ושביעות הרצון שלהם מתפקוד הכנסת מעט גבוהה יותר.

קשר עם המשפחה ורווחה כלכלית

רווחה רגשית

אמון ושביעות רצון מתפקוד גופי שלטון

1. בקרב רווקים או גרושים ללא ילדים
 2. חוששים מסיכונים בריאות, כלכליים, ביטחוניים וכדומה
 3. מביעים אמון בתפקוד מערכת המשפט / הממשלה
 4. שבעי רצון מתפקוד הכנסת

ד. מדדי רווחה ועמדות

קבוצות ומקורות נתונים

קבוצות

סיווג הקבוצות נעשה על פי השתייכות כיום (חרדים כיום או לא) לעומת השתייכות בעבר (האם הם מרקע חרדי או לא).

קבוצות משנה

יוצאים (חרדים לשעבר): בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום - קיצור ליוצאי החברה החרדית.
חרדים מבית: בעלי רקע חרדי שהם חרדים כיום - קיצור לחרדים מבית חרדי.
מצטרפים ("מתחרדים"): בעלי רקע לא-חרדי שהם חרדים כיום - קיצור למצטרפים לחברה החרדית.
לא-חרדים: בעלי רקע לא-חרדי שאינם חרדים כיום - קיצור ליהודים לא-חרדים.

מקורות נתונים ושיטות זיהוי (*)

הסקר החברתי של הלמ"ס - לשנים 2007-2012 וכן 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. זיהוי רקע חרדי: גדל/ה (בגיל 15) במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית (משתנה זה אינו זמין בנתונים לפני שנת 2007 ובשנים 2013-2016); זיהוי חרדי/ת כיום: לפי הגדרה עצמית.

סקר כוח אדם (סכ"א) של הלמ"ס - לשנים 2021-2024, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64. זיהוי רקע חרדי: בוגר ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי (שיטת דש"ת); זיהוי חרדי כיום: לפי הגדרה עצמית (רמת משק הבית).

(*) עוד על מקורות הנתונים ראו בנספח המקוון.

ד-1 מבוא

היציאה מהחברה החרדית מתרחשת בגיל צעיר - בתקופה שהיא קריטית להשתלבות בהשכלה ובתעסוקה. בתקופה שלאחר העזיבה היוצאים עדיין אינם מבוססים מבחינה כלכלית, ופעמים רבות הם חסרי עורך משפחתי. אומנם רובם נשארים בקשר עם משפחתם, אך הקשר חלש יותר, והם אינם יכולים להסתמך על סיוע כלכלי מצד המשפחה. כך, דווקא בתקופה קריטית זו היוצאים הצעירים מוצאים עצמם קרחים מכאן ומכאן: ללא השכלה, שנעשויה הייתה לאפשר להם להשתלב בתעסוקה איכותית, וגם ללא סיוע מהמשפחה, שנעשוי היה לאפשר להם תקופת הסתגלות או יכולת להשתלב בהשכלה גבוהה. כתוצאה מכך, בהשוואה לקבוצות המשנה האחרות הם מצליחים פחות לשאת בהוצאות, פחות שבעי רצון ממצבם הכלכלי ומדווחים יותר מאחרים על תחושות עוני. אך למרות האתגרים הניצבים בפניהם, היוצאים, שנמצאים בתחילת דרכם, אופטימיים בנוגע ליכולתם לשפר את מצבם.

פרק זה סוקר מדדים שקשורים ברמת חיים כללית, בשביעות רצון מהמצב הכלכלי וברווחה בקרב היוצאים. המדדים השונים מוצגים גם בהשוואה לשלוש קבוצות המשנה האחרות - חרדים מבית חרדי (חרדים מבית), מצטרפים לחברה החרדית (מצטרפים) ויהודים לא-חרדים (לא-חרדים). הניתוחים מבוססים על נתוני הסקר החברתי, ואלא אם מצוין אחרת מתייחסים לנשים ולגברים.

להלן תיאור הסעיפים: בסעיף ד-2 מוצגים מדדים הקשורים לקשר עם המשפחה; בסעיף ד-3 מוצג ניתוח של מדדי רווחה כלכליים; מדדים סובייקטיביים על המצב הכלכלי, כגון שביעות רצון כלכלית, תפיסות עוני ויכולת לעמוד במסגרת התקציבית החודשית; מדדי רמת חיים אובייקטיביים, כגון שיעור בעלי דירות ובעלי רישיון נהיגה, וגם השוואה של שביעות רצון מהדירה ומאזור המגורים; בסעיף האחרון (ד-4) מוצגים מדדי רווחה רגשיים כמו תופעות של תחושות בדידות ודיכאון והרגשות לחץ. נוסף על כך מוצגת תיבה הבוחנת את השינויים במידת האמון בגופי שלטון ושביעות הרצון מתפקודם בתקופה רווית זעזועים וחוסר יציבות פוליטית במדינת ישראל בשנים האחרונות.

ד-2 קשר עם המשפחה

רוב היוצאות והיוצאים עוזבים את החברה החרדית בגילים צעירים - עד גיל 25 לערך. בתקופה שלאחר העזיבה הם לא מבוססים מבחינה כלכלית, ופעמים רבות הם חסרי עורך משפחתי; אומנם רובם נשארים בקשר עם משפחתם, אך הם לא יכולים להסתמך עליה לסיוע כלכלי. מצב זה ניכר במידת שביעות הרצון מהקשר של היוצאים עם משפחתם (תרשים ד-1א). כדי לבחון באיזו מידה הקשר עם משפחת המוצא עשוי להסביר את הממצאים, הניתוח מוצג בנפרד לרווקים (כולל גרושים ואלמנים ללא ילדים) וללא-רווקים, שכן ייתכן שחלק מהנשואים או אלו שהם הורים לילדים מדווחים על המשפחה שבחרו להקים ולא על משפחת המוצא.

ככלל, היוצאים מביעים שביעות רצון מהקשר המשפחתי, אך במידה פחותה מאשר קבוצות המשנה האחרות: רק כמחצית מהיוצאים הרווקים מדווחים על שביעות רצון גבוהה מהקשר עם משפחתם (47%), לעומת 70% מהלא-חרדים ו-82% מהחרדים מבית. היוצאים הלא-רווקים מדווחים על שביעות רצון בשיעורים גבוהים מעט יותר (62%) - אך עדיין נמוכים במקצת מהשיעורים בקרב לא-חרדים (69%).

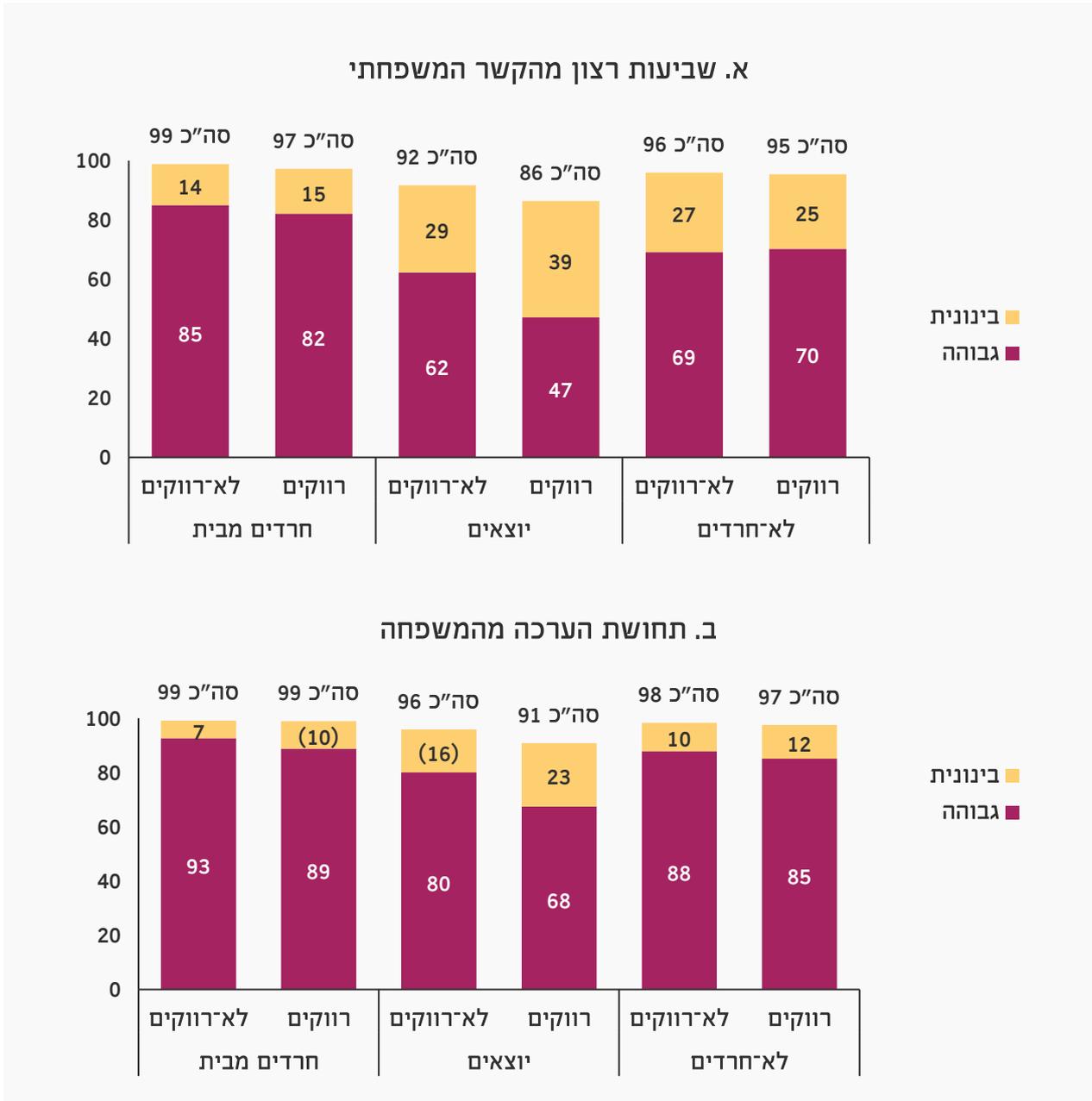
ההבדלים בין קבוצת היוצאים לבין קבוצות המשנה ניכרים גם באופן שבו הם תופסים את ההערכה של משפחתם כלפיהם (תרשים ד-1ב): רק כשני שלישים (68%) מהיוצאים הרווקים מדווחים שההערכה של המשפחה כלפיהם היא גבוהה, לעומת 85% בקרב לא-חרדים ו-89% בקרב חרדים מבית. גם במדד זה הדירוג שהעניקו היוצאים הנשואים היה גבוה יותר בהשוואה לדירוג של היוצאים הרווקים.

ההבדל בין רווקים לבין לא-רווקים ניכר רק בקרב היוצאים ופחות בקבוצות המשנה האחרות. כאמור, הרווקים מדווחים בהכרח על משפחת המוצא, ואילו הנשואים או הורים לילדים עשויים לדווח גם על המשפחה שבחרו להקים ולא על משפחת המוצא. ייתכן גם ששביעות הרצון הגבוהה יותר בקרב הנשואים נובעת מכך שהם מרוצים יותר מהקשר עם משפחת המוצא שלהם, אם בשל הזמן שעבר מאז היציאה ואם משום שהיחס אליהם השתנה לאחר שהקימו משפחה משלהם.

ההבדלים בין הקבוצות במדדים אלו הם בעיקר בשיעור המדווחים על רמה גבוהה של שביעות רצון והערכה לעומת המדווחים על רמה בינונית. כדי לשקלל את רמת שביעות הרצון ואת הרמה של הערכת המשפחה לכדי מספר אחד, מוצג ניתוח של מדד המשקלל את המידה המדווחת (תרשים ד-2), בשונה מהמדד הבינרי של סה"כ מרוצים (מעריכים) - הנותן משקל זהה (ציון 1) למי שהשיב "מרוצה מאוד" ("במידה רבה") ומרוצה ("במידה מסוימת") ומשקל זהה (ציון 0) למשיבים "לא כל כך" ו"בכלל לא".

בתרשים ד-2 מוצג מדד המשקלל את מידת שביעות הרצון והערכת המשפחה על ידי מתן ציון חלקי שמשקף שביעות רצון חלקית. כך, בשתי קטגוריות הביניים: ציון של 2/3 שביעות רצון (במקום ציון מלא) למי שהשיב מרוצה (במידה מסוימת) וציון של 1/3 שביעות רצון למי שהשיב לא כל כך (במקום ציון חסר).

תרשים ד-1: מדדי קשר משפחתי (נשים וגברים) - לפי סטטוס משפחתי נוכחי (%)

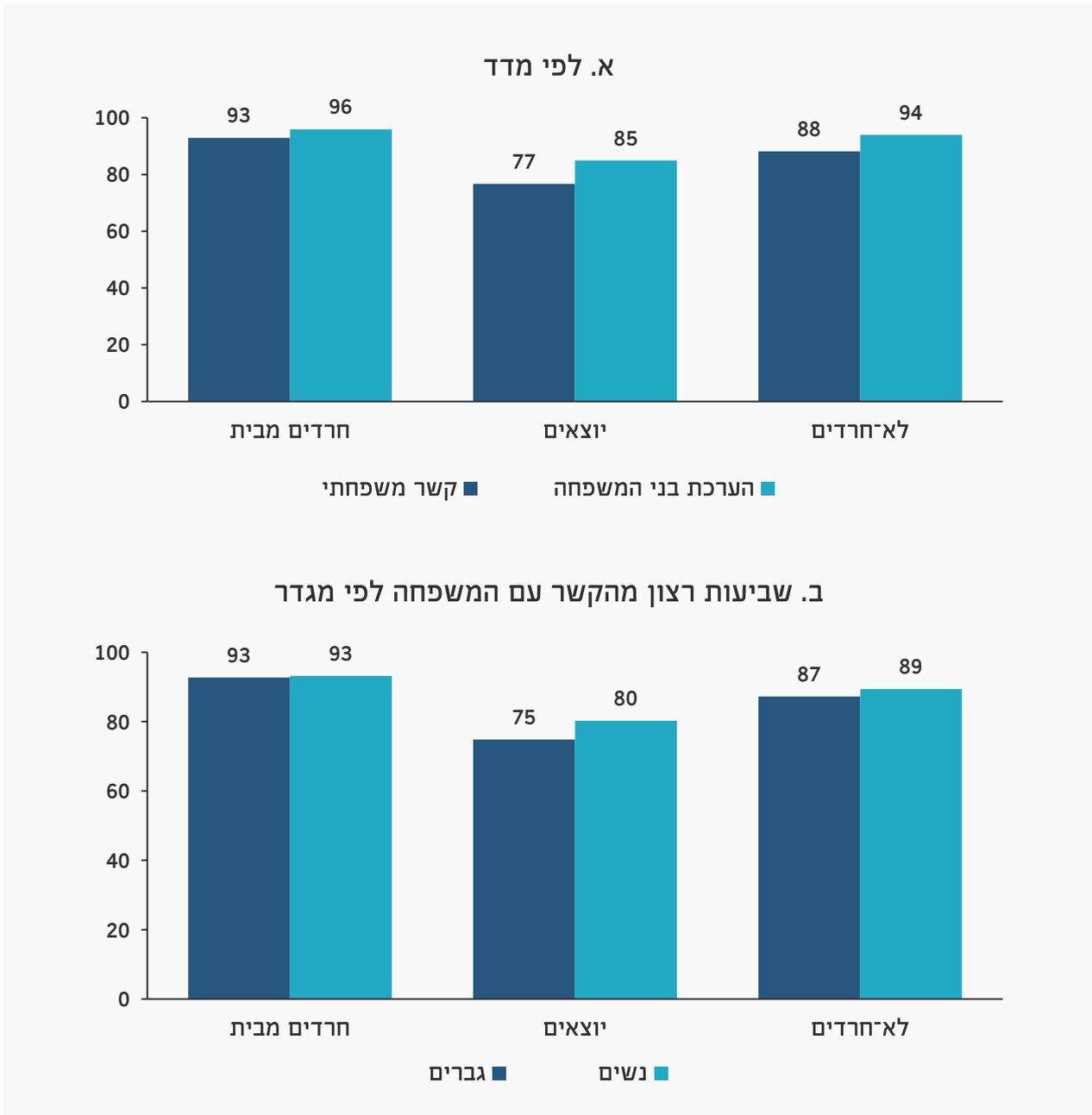
בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2018-2024, יהודים בני 20-64.

רווקים: כולל גרושים או אלמנים ללא ילדים.

שביעות רצון מהקשר המשפחתי: גבוהה - השיבו "מאוד מרוצים"; בינונית - השיבו "מרוצים" לשאלה "האם אתה מרוצה מהקשר שלך עם בני משפחתך?"; תחושת הערכה מהמשפחה: גבוהה - השיבו "במידה רבה", בינונית - השיבו "במידה מסוימת" לשאלה "באיזו מידה אתה מרגיש שבני משפחתך מעריכים אותך?" לנתונים עבור קבוצות נוספות ראו לוח ד-1 וד-2.

תרשים ד-2: מדדי קשר משפחתי - לפי מדד ומגדר (בקרב רווקים)

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2018-2024, יהודים בני 20-64 - רווקים (כולל גרושים/אלמנים שאינם הורים לילדים).
 התרשים מציג באחוזים מדד משוקלל של מידת שביעות רצון מהקשר המשפחתי ומידת תחושת הערכה מהמשפחה).
 התשובות לכל שאלה הן בעלות ארבע רמות - ממרוצה מאוד / במידה רבה עד בכלל לא.
 במדד המשוקלל כל רמה קיבלה ציון יחסי בין 1 ל-10 כדלהלן: ציון 1 לרמה הגבוהה (מרוצה מאוד / במידה רבה); ציון 2/3 לרמה השנייה (מרוצה/ במידה מסוימת); ציון 1/3 לרמה השלישית (לא כל כך); ציון 0 לרמה הרביעית הנמוכה (בכלל לא).
 לנתונים עבור קבוצות נוספות ראו לוחות ד-1 וד-2.

הניתוח מראה כי בממוצע 77% מהיוצאים שבעי רצון מהקשר המשפחתי ו-85% שבעי רצון מהערכת המשפחה כלפיהם, לעומת 88% ו-94% מהלא-חרדים, בהתאמה. רמות אלו דומות יחסית בקרב גברים ונשים, בשתי הקבוצות. נתונים אלו מלמדים על המורכבות של מערכת היחסים של היוצאים עם משפחתם - הערכת בני המשפחה אליהם היא מדד חשוב, אך לא היחיד שמשפיע על שביעות רצונם מהקשר עם משפחתם.

ד-3 מדדי רווחה כלכליים

כאמור, עזיבת החברה החרדית מתרחשת בגיל צעיר - בתקופה שהיא קריטית להשתלבות בהשכלה ובתעסוקה. אלא שהיוצאות והיוצאים הצעירים הם לרוב חסרי השכלה מספקת להשתלבות בהשכלה גבוהה או בתעסוקה איכותית, וגם לרוב אינם מקבלים סיוע מהמשפחה, שעשוי היה לאפשר להם תקופת הסתגלות. חיזוק לכך עולה מהממצאים: יוצאות ויוצאים צעירים מדווחים בשיעורים גבוהים יותר על תחושות עוני ועל קשיים כלכליים. הפערים במצבם הכלכלי של היוצאים במשך השנים מתבטאים גם בשיעורים נמוכים יותר של מדדים נוספים כמו בעלות על דירות.

ד-3.1 שביעות רצון מהמצב הכלכלי

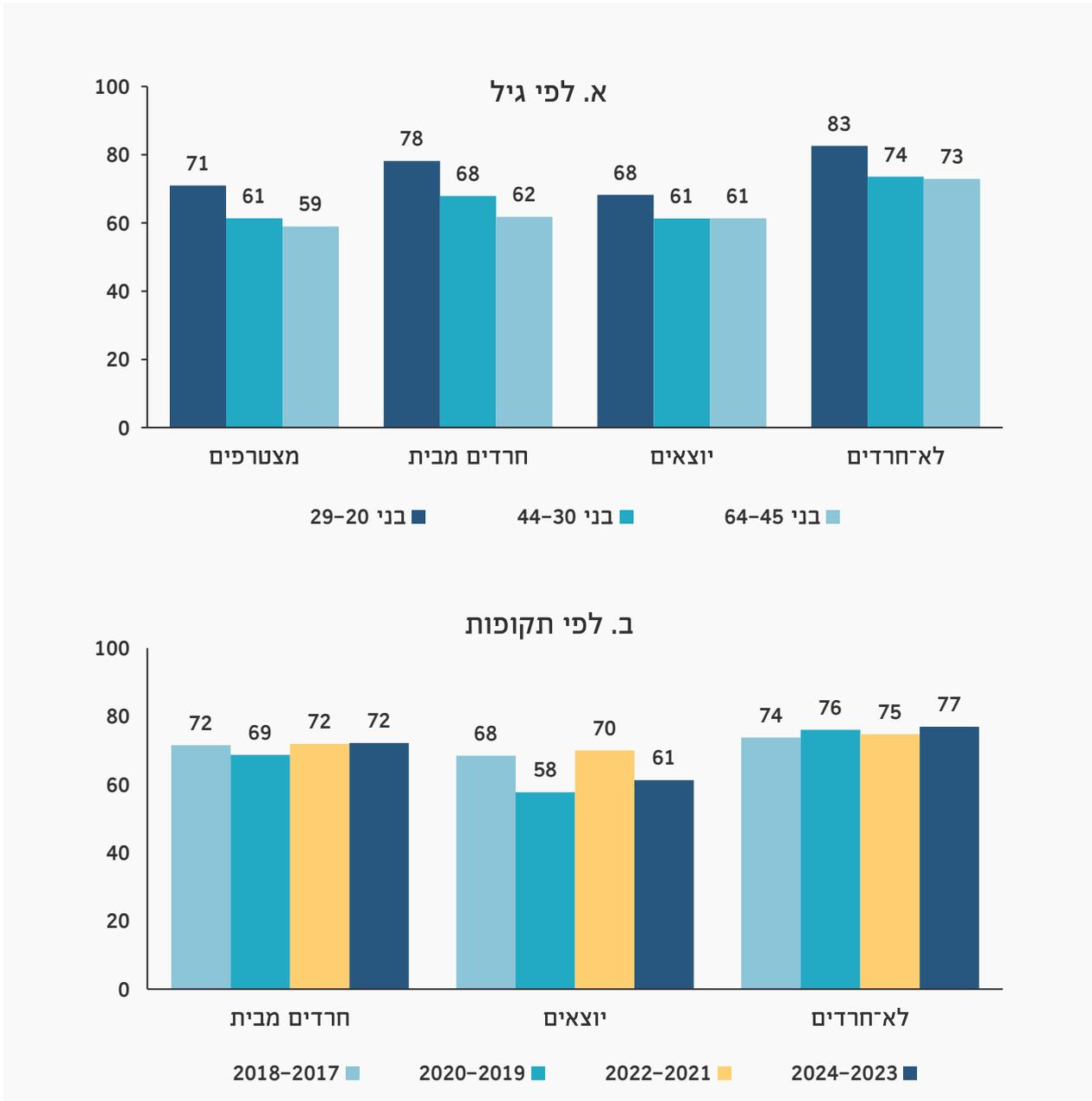
ככלל, היוצאות והיוצאים מדווחים בשיעורים גבוהים יותר מהקבוצות האחרות על קשיים כלכליים, הבאים לידי ביטוי בשיעור המדווחים על חוסר יכולת לשאת בהוצאות החודשיות השוטפות, בשביעות הרצון נמוכה ממצבם הכלכלי ואף בדיווחים על עוני בשיעורים גבוהים יותר. למרות זאת, הנתונים מעידים כי היוצאים אופטימיים בנוגע למצבם בעתיד, אולי כי מצבם העכשווי מתפרש כחלק מהשינוי שהם עושים לצורך שיפור העתיד. הסבר אפשרי אחר קשור בגילם של היוצאים: בכל קבוצת גיל היוצאים בממוצע צעירים יותר מהקבוצות האחרות, וייתכן שהאופטימיות קשורה לגילם הצעיר.

היוצאים הצעירים מדווחים בשיעורים גבוהים יותר על קשיים כלכליים

בכל האמור בהכנסות והוצאות (תרשים ד-3), נראה שהיוצאים הצעירים מתקשים יותר מבני גילם בקבוצות האחרות לשאת בעלויות החודשיות. בקבוצות הגיל המבוגרות יותר נמצא הבדל בין היוצאים, שממשיכים להתקשות בכיסוי ההוצאות החודשיות, לבין הלא־חרדים, למרות הדמיון בין שתי הקבוצות ברמות התעסוקה (פרק ג') ובמאפיינים המשפחתיים (פרק ב'). בגילים המבוגרים היוצאים דומים יותר לחרדים מבית, וזאת למרות רמות התעסוקה הגבוהות יותר בקרב היוצאים בהשוואה לחרדים ומספר ילדים נמוך יותר.

כפי שאפשר לראות בתרשים ד-3, מבין היוצאים רק 68% מהצעירים (בני 20-29) ו-61% מבני קבוצת הביניים (בני 30-44) והמבוגרים יותר (בני 45-64) דיווחו כי הם מצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות שלהם. לעומתם, בקרב הלא־חרדים, 83% מהצעירים ו-73%-74% מבני קבוצת הביניים והמבוגרים יותר דיווחו על הצלחה דומה; ובקרב החרדים מבית - 78% מהצעירים ו-62%-68% מקבוצת גיל הביניים והמבוגרים יותר.

תרשים ד-3: שיעור המצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות

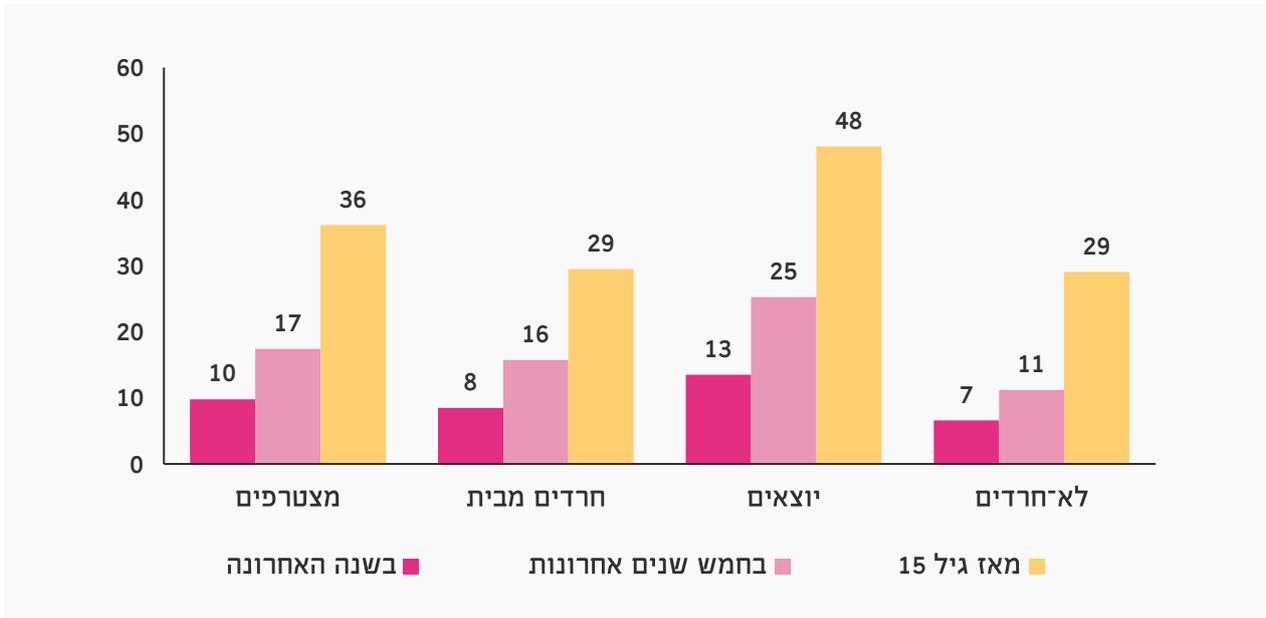
מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. מצליחים: השיבו "מצליח/ה ללא כל קושי" או "מצליח/ה" לכסות את כל ההוצאות החודשיות של משק הבית (כולל הוצאות על מזון, חשמל, טלפון וכדומה).

ניתוח לפי תקופות מראה שבעוד שבשלוש הקבוצות האחרות יש יציבות יחסית בשיעור המצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות, הרי שבקרב היוצאים יש תנודות, ללא כל מגמה ברורה.

נוסף על השיעור הנמוך יותר של היוצאים המצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות, גם תפיסת העוני העצמית שלהם גבוהה יותר (תרשים ד-4) - ממצא שתומך בטענה כי היוצאים מתמודדים עם קשיים כלכליים. כמחצית מהיוצאים (48%) תפסו את עצמם כעניים בחייהם הבוגרים (מגיל 15 ואילך), בהשוואה לקרוב לשליש מהלא-חרדים ומהחרדים מבית (29%) ומעט יותר משליש מהמצטרפים (36%).

היוצאים מדווחים על תפיסת עוני בשיעורים גבוהים יותר מאשר חרדים ולא-חרדים

תרשים ד-4: שיעור התופסים עצמם עניים (נשים וגברים) - בשלוש נקודות זמן

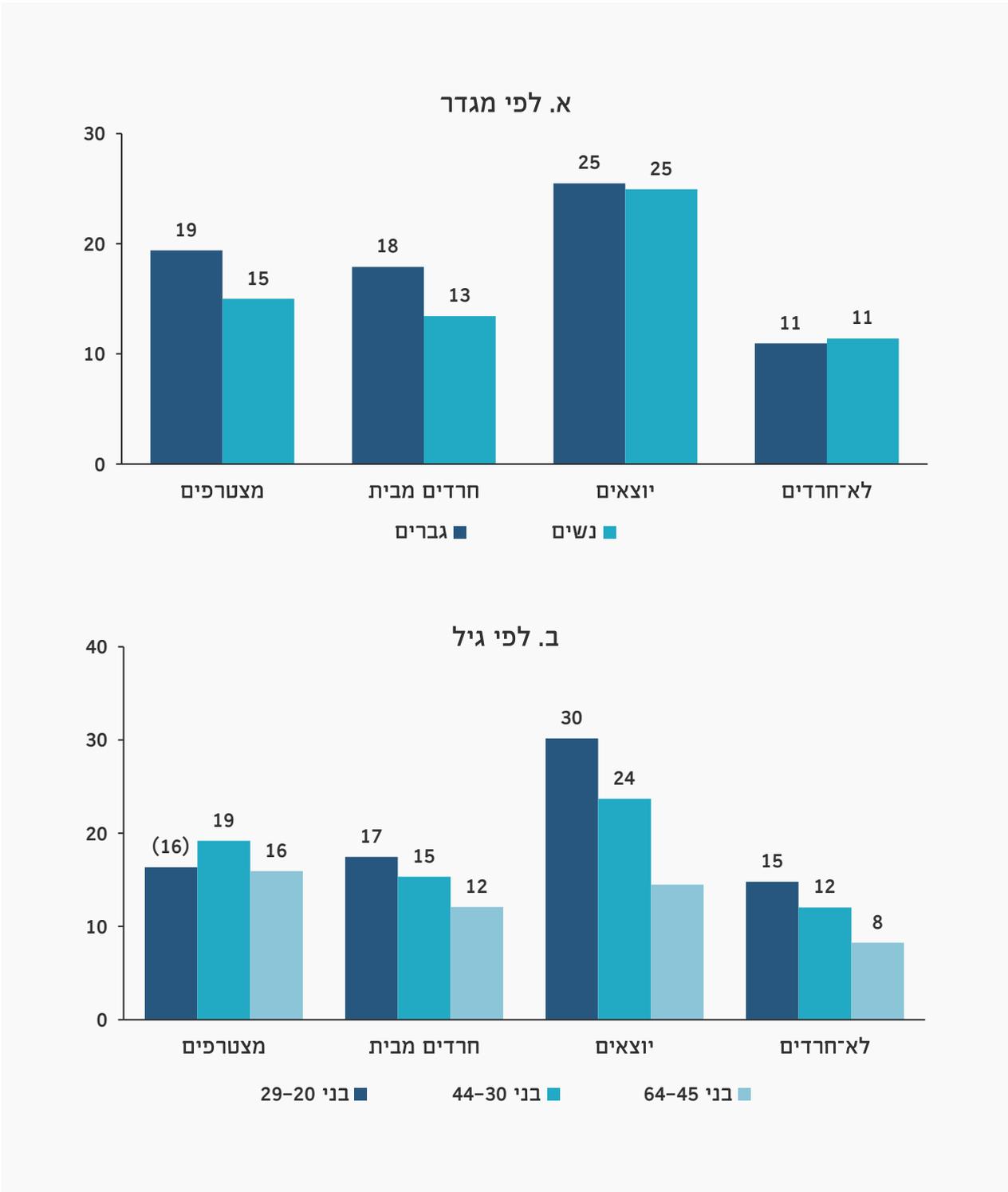

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64.

ייתכן שעוני במשפחה מגדיל את הסיכוי ליציאה או שעזיבת החברה החרדית משפיעה על תפיסת העוני בעבר. עם זאת, סביר להניח שחלק מהפער נובע מתפיסת המצב הכלכלי של היוצאים בהווה, שכן הפער ביחס לתפיסת העוני נשמר גם בחמש השנים האחרונות ובשנה האחרונה (אם כי הוא קטן יותר).

תפיסת העוני גבוהה יותר בקרב היוצאים בהשוואה לקבוצות האחרות גם בקבוצת הגיל הצעירה (20-29) וגם בקרב המבוגרים יותר (בני 30-44), נתון שמחזק את הסברה כי מדובר בתחושת עוני לאחר היציאה (תרשים ד-5).

תרשים ד-5: תפיסת העוני בחמש השנים האחרונות - לפי מגדר וגיל (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

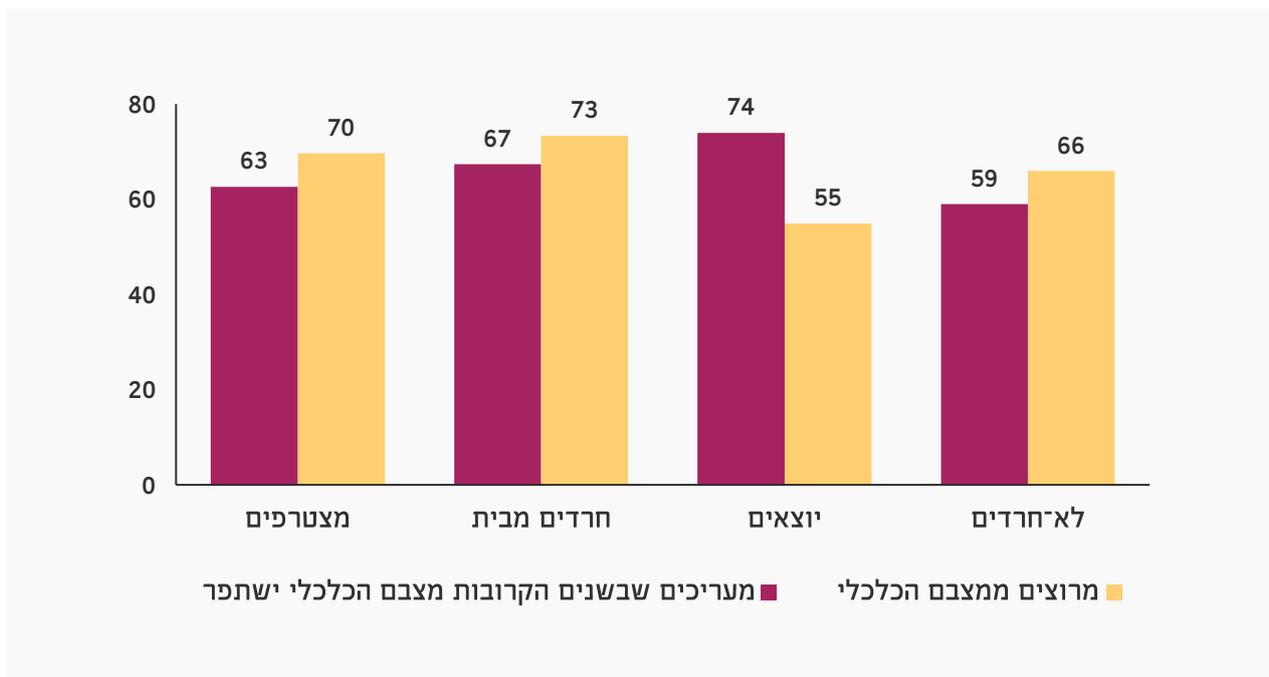
מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

לנתוני חוויית העוני והקושי לכסות את ההוצאות החודשיות מצטרף הנתון כי רק כמחצית מהיוצאים (55%) שבעי רצון ממצבם הכלכלי בהשוואה ל-66% מהלא־חרדים ו-73% מהחרדים מבית (תרשים ד-6).²⁹

למרות אי־שביעות הרצון מהמצב הכלכלי, היוצאים אופטימיים ומעריכים שמצבם הכלכלי ישתפר בשנים הקרובות

ואולם למרות הקשיים הכלכליים, תפיסת העוני וחוסר שביעות הרצון מהמצב הכלכלי, רמת האופטימיות של היוצאים באשר לשיפור מצבם הכלכלי בשנים הקרובות גבוהה (74%) מאשר בקרב לא־חרדים (59%) וחרדים מבית (67%). חלק מהפער נוצר משום שבקרב היוצאים שכיחותם של צעירים גבוהה יותר – ובגילים הצעירים האופטימיות עשויה להיות גבוהה יותר, בין היתר משום שהסיכויים לשנות את מסלול חייהם ולהשלים את הפערים הקשורים ביציאה גבוהים יותר.

תרשים ד-6: שיעור שבעי רצון ממצבם הכלכלי והאופטימיים בנוגע לעתיד

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64.

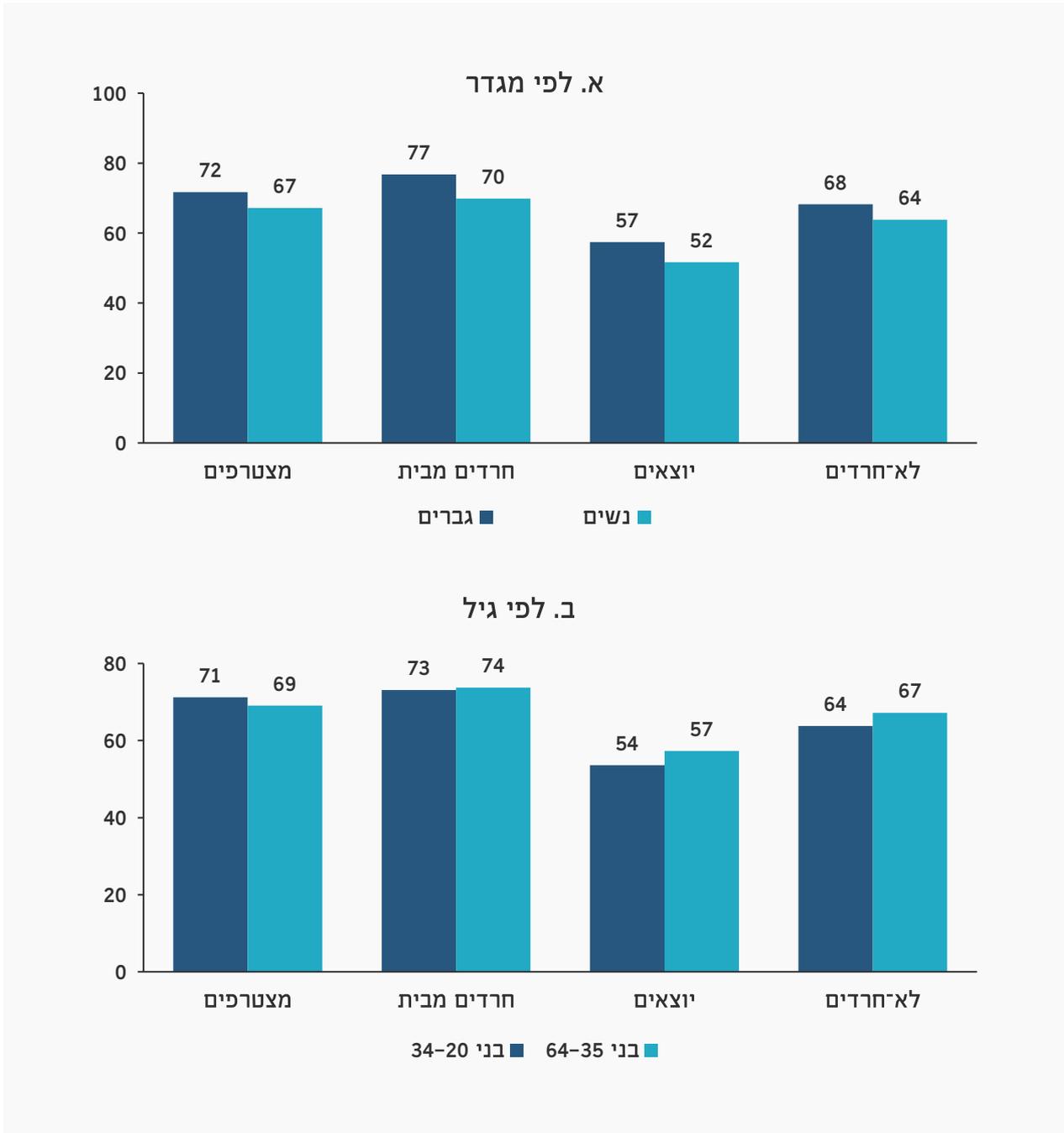
מעריך שבשנים הקרובות המצב הכלכלי ישתפר: מעריך שבשנים הבאות, בהשוואה להיום, המצב הכלכלי יהיה טוב יותר ("לא יודע" הוגדר כלא מעריך שיפור).

מרוצה ממצב הכלכלי: השיב "מרוצה מאוד" או "מרוצה" מהמצב הכלכלי.

ניתוח לפי מגדר מלמד שבכל הקבוצות נשים מעט פחות שבעות רצון ממצבן הכלכלי בהשוואה לגברים (תרשים ד-7א). בהיבט זה היוצאים דומים ליתר הקבוצות, ויתכן שההבדל המגדרי משקף את פערי השכר בין גברים ונשים. בבחינת שביעות רצון לפי גיל לא נמצאו הבדלים מהותיים בין מבוגרים לצעירים (תרשים ד-7ב).

29. בקרב חרדים רווחת התופעה של שביעות רצון מרווחת (Rier et al., 2008), כנראה בשל מאפיינים תרבותיים של רצייה חברתית. הטיה זו הוזכרה כבר במחקרים קלאסיים בתחום (Crowne & Marlowe, 1960; Edwards, 1953), ולפיה ככל שהתנהגות מסוימת נחשבת רצויה מבחינה חברתית, מרואיינים ייטו לייחס אותה לעצמם.

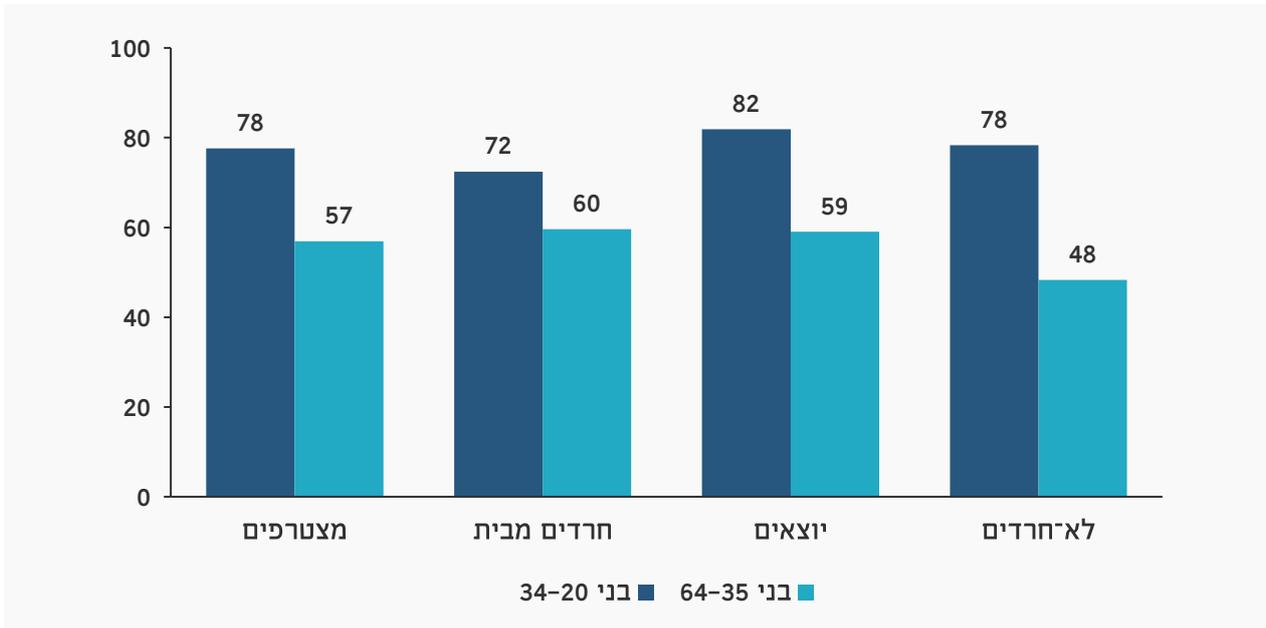
תרשים ד-7: שבעי רצון ממצבם הכלכלי - לפי מגדר וגיל (%)

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64.

מניתוח רמת האופטימיות בכל האמור בשיפור המצב הכלכלי לפי קבוצות גיל (תרשים ד-8) עולה כי בקבוצת הצעירים שיעור האופטימיים בקרב היוצאים (82%) קרוב לשיעור האופטימיים בקרב הלא-חרדים והמצטרפים (78%), ובשלוש הקבוצות האופטימיות גבוהה במקצת מזו של חרדים מבית (72%). בקרב המבוגרים השיעורים נמוכים יותר: 60%-57% בקרב יוצאים, חרדים מבית ומצטרפים לעומת 48% בקרב הלא-חרדים המבוגרים. ההסבר לכך הוא שבקרב הלא-חרדים גם בקבוצת המבוגרים הגיל הממוצע גבוה יותר באופן יחסי.

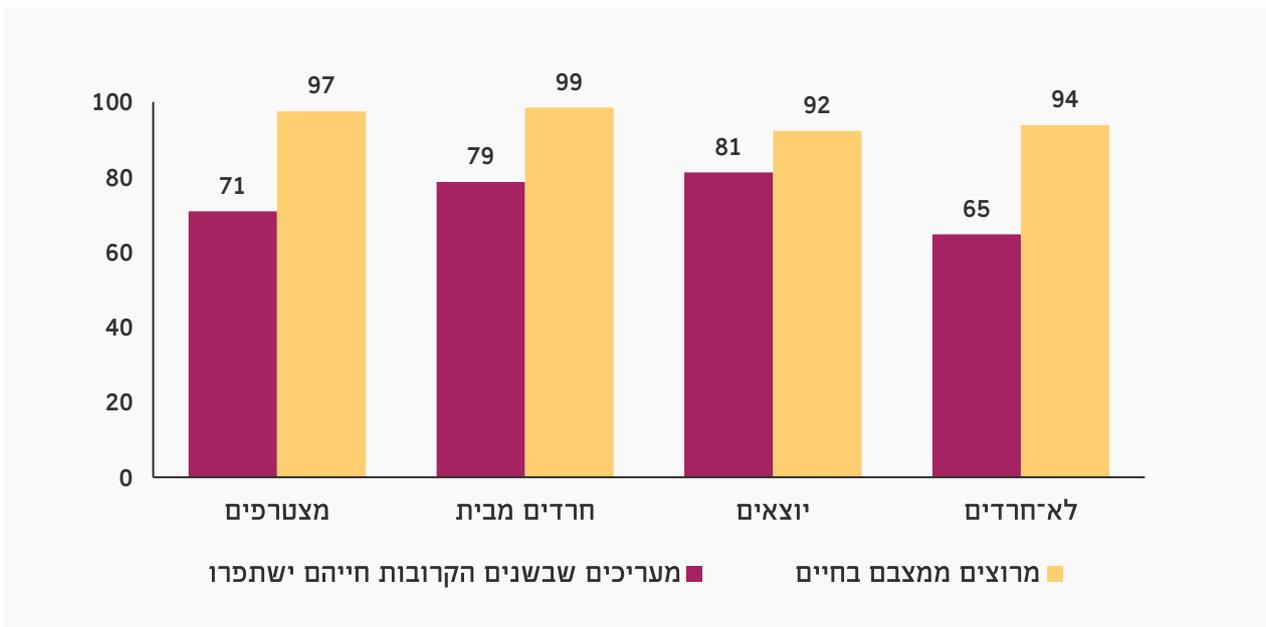
תרשים ד-8: שיעור המעריכים שבעתיד ישתפר מצבם הכלכלי - לפי קבוצת גיל

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64. שיעור המעריכים שבהשוואה להיום מצבם הכלכלי בשנים הבאות יהיה טוב יותר ("לא יודע" הוגדר כלא מעריך שיפור).

איי-שביעות הרצון הכלכלית בקרב היוצאים אינה פוגעת בשביעות הרצון הכללית מהחיים (92%) (תרשים ד-9), ושיעור שביעות הרצון הכללית שלהם דומה לזה של הלא-חרדים (94%). גם בהיבט של אופטימיות כללית נמצא בקרב היוצאים שיעור גבוה (81%) - הדומה לזה של חרדים מבית (79%) וגבוה מזה של לא-חרדים (65%).

תרשים ד-9: שיעור שבעי הרצון מחייהם והסבורים שבעתיד מצבם ישתפר

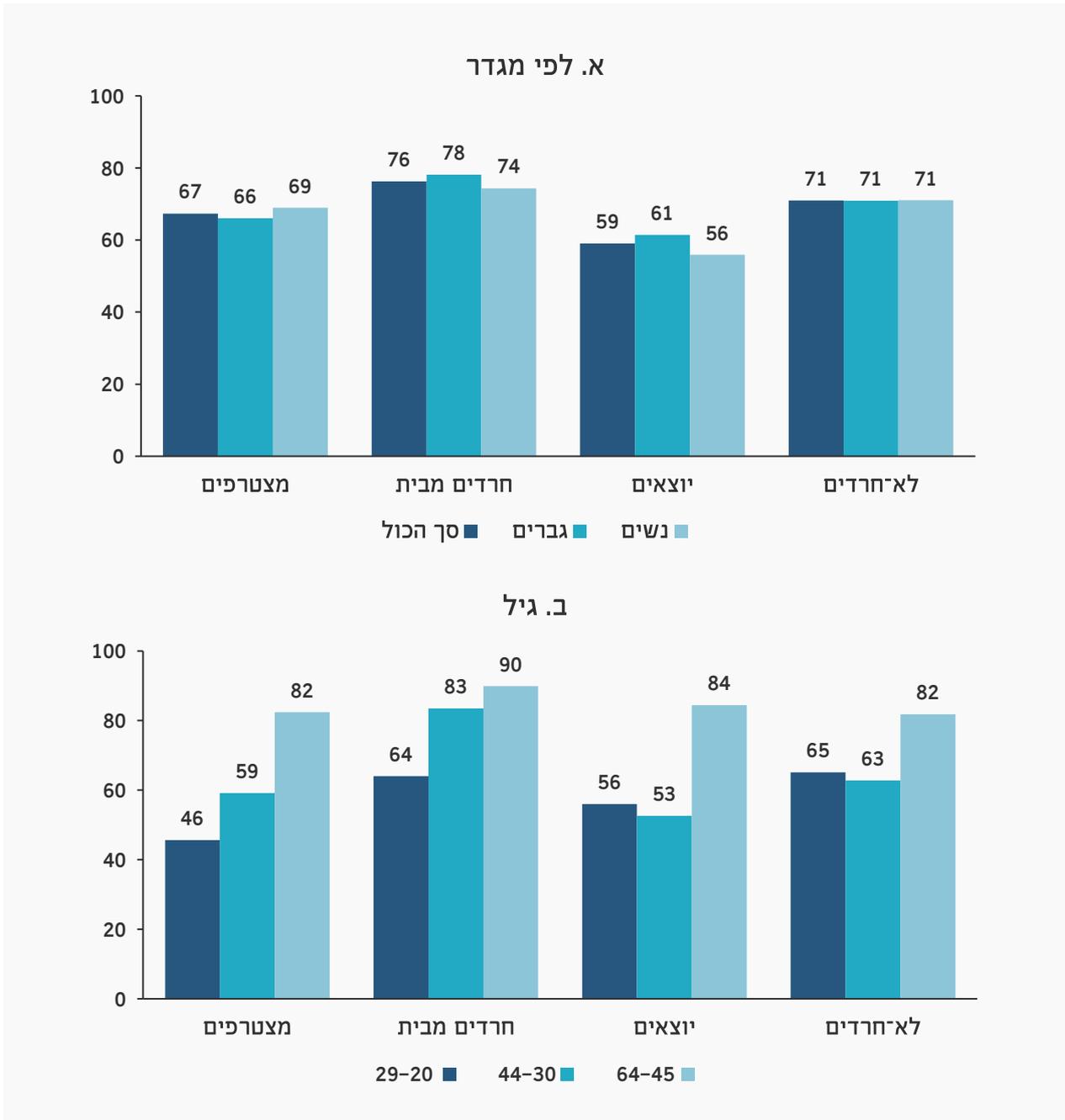
מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64. מעריך שבעתיד ישתפרו: נכלל מי שמעריך שבהשוואה להיום החיים שלו בשנים הקרובות יהיו יותר טובים" (מי שהשיב "לא יודע" הוגדר כלא-מעריך שיפור). מרוצים ממצבם בחיים: השיבו "מרוצה מאוד" או "מרוצה".

ד-3.2 רמת חיים כללית

הפערים במצבם הכלכלי של היוצאים לאורך השנים מתבטאים גם במדדים אובייקטיביים. לדוגמה, בשיעור המדווחים שהם בעלי דירות, שהוא נמוך מאשר בקבוצות המשנה האחרות (תרשים ד-10). בקרב היוצאים רק 59% הם בעלי דירות לעומת 71%-76% בקרב הלא־חרדים וחרדים מבית (תרשים ד-10א). ניתוח לפי חלוקה מגדרית מלמד על דמיון יחסי בין המגדרים בכל הקבוצות - כאשר בקרב היוצאים השיעור בקרב הגברים גבוה בכ-5 נקודות אחוז, הבדל שיכול להיות מוסבר בטעות דגימה גדולה יותר בקרב היוצאים בשל מספר מוגבל של תצפיות.

שיעור בעלי דירה בקרב היוצאים נמוך בהשוואה ללא־חרדים ולחרדים מבית

תרשים ד-10: שיעור בעלי דירה - לפי מגדר וגיל

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64. דירה בבעלות: בעלות על הדירה של אחד מבני משק הבית או שיש להם דירה אחרת בבעלותם (השאלה מנוסחת ברמת משק הבית).

ניתוח לפי גיל מעלה כי ההבדלים העיקריים בין קבוצות המשנה הם בקבוצת הגיל הצעירה ובקבוצת גיל הביניים. קצת יותר ממחצית (56%) מהיוצאים הצעירים (בני 20-29) דיווחו שהם בעלי דירות, שיעור נמוך במקצת משיעורם של בעלי דירות בקרב לא־חרדים וחרדים מבית (64%-65%). בקבוצת גיל הביניים (בני 30-44) שיעור היוצאים (53%) ושיעור הלא־חרדים (63%) שיש דירה בבעלותם דומים לשיעור בקרב הצעירים, אך בקרב חרדים מבית ניכר שיעור גבוה מאוד ביחס לקבוצת הגיל הצעירה (83%). בקרב המבוגרים יותר (בני 45-64), גם אצל היוצאים והלא־חרדים השיעור עולה באופן ניכר ועומד על 82%-84%³⁰.

פערים אלו יכולים להיווצר בהשפעת אובדן העורך המשפחתי והקהילתי של היוצאים. בניגוד לבני גילם החרדים, המסתייעים בהוריהם ובמוסדות קהילתיים (כגון גמ"חים) לרכישת דירות ולפרנסת המשפחה, היוצאים נדרשים לכלכל את עצמם באופן עצמאי, ללא יכולת להיעזר במשפחה ובקהילה החרדית.

נתונים אלו יכולים לרמוז כי היוצאים מצמצמים את הפער רק בגיל מבוגר, כפי הנראה בשל כניסה מאוחרת לשוק העבודה. לכן הם רוכשים דירה בגיל מבוגר יותר בהשוואה ללא־חרדים. מכל מקום, יש לסייג ממצא זה מכיוון שבגיל המבוגר מספר התצפיות נמוך, והטעות עשויה להיות גדולה יותר.

פער נוסף הוא בשיעור אלו שיש להם רישיון נהיגה. בחברה החרדית רבים - בייחוד הנשים - נמנעים מלימודי נהיגה מסיבות אידאולוגיות. לעומת זאת, בקרב הלא־חרדים מדובר במיומנות בסיסית שנדרשת להשתלבות בהשכלה ובתעסוקה. היוצאים כקבוצה נמצאים בין שתי החברות: שיעורם של בעלי רישיון הנהיגה בקרב היוצאים נמוך מעט מאשר בקרב הלא־חרדים וגבוה במידה ניכרת משיעור בעלי הרישיון בקרב חרדים מבית (לנתונים שלא בפילוח לפי גיל או מגדר ראו לוח ד-3 בסוף הפרק).

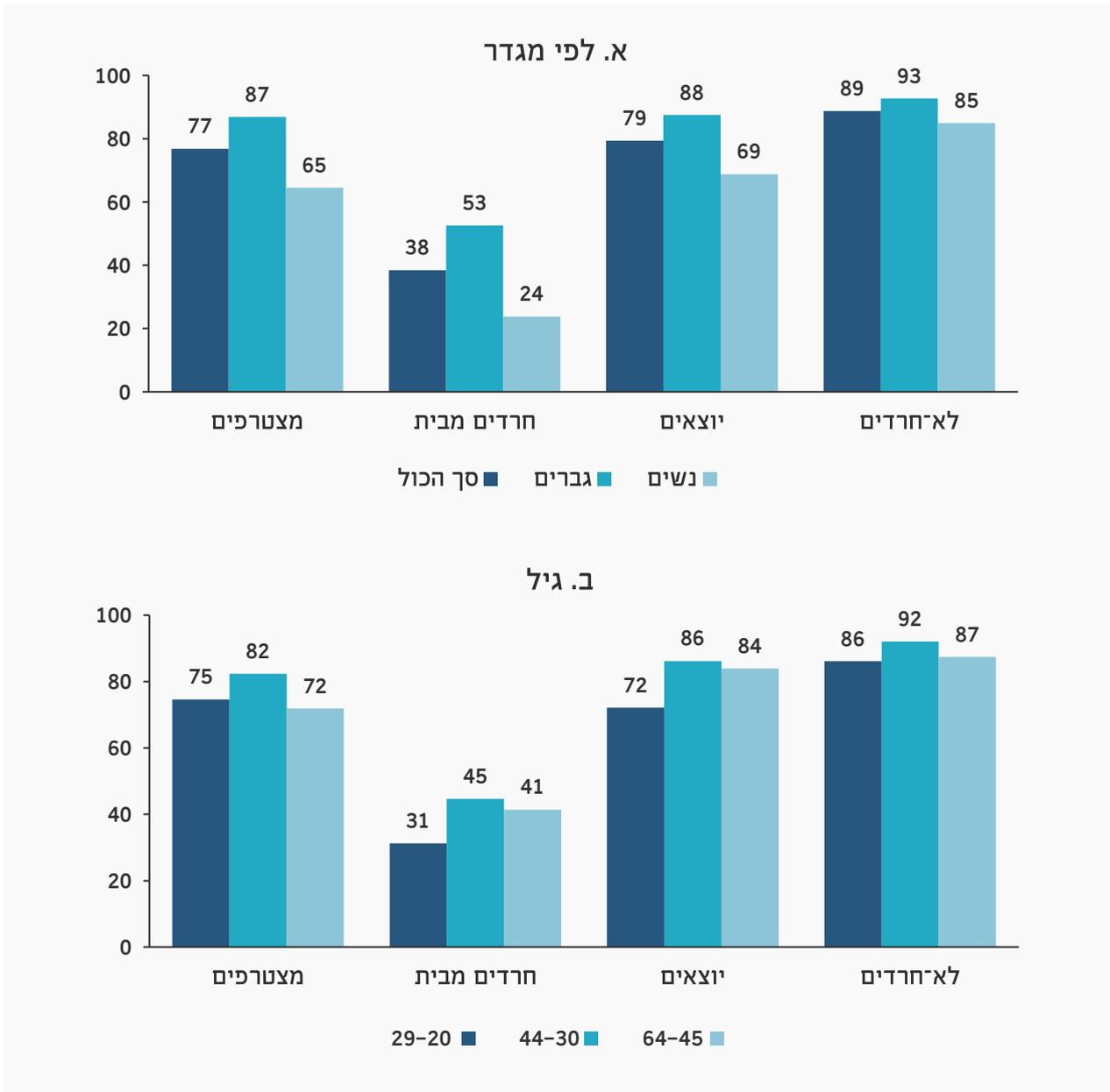
ל-69% מהיוצאות רישיון נהיגה, בהשוואה ל-24% מהחרדיות מבית ו-85% מהלא־חרדיות

מהנתונים עולה כי בממוצע ל-79% מהיוצאים יש רישיון נהיגה - שיעור הנמוך אך במעט מזה שבקרב לא־חרדים (89%), דומה לשיעור בקרב המצטרפים וגבוה מאוד בהשוואה לשיעור בקרב חרדים מבית שיש להם רישיון נהיגה (38%).

בניתוח של שיעור בעלי רישיון הנהיגה לפי מגדר (תרשים ד-11א) נמצא כי שיעור הגברים שיש להם רישיון נהיגה גבוה מאוד בהשוואה לנשים. כמו כן ניכרים הבדלים בין קבוצות: בעוד ששיעור הגברים היוצאים שיש להם רישיון נהיגה (88%) דומה יחסית לשיעור בעלי רישיון בקרב לא־חרדים (93%), שיעור היוצאות בעלות רישיון נהיגה נמוך במידה ניכרת מזה שבקרב לא־חרדיות (69% לעומת 85%). שיעור היוצאים והיוצאות שיש להם רישיון נהיגה דומה לשיעור בקרב המצטרפים והמצטרפות וגבוה מאוד בהשוואה לשיעור בקרב חרדים וחרדיות מבית.

30. נתון זה יש לסייג במקצת. ראשית, "דירה בבעלות" כוללת בעלות של אחד מבני משק הבית, כך שצעיר המתגורר עם הוריו בדירה שבבעלותם ייחשב בעל דירה. על כן ניתן להעריך בזהירות ששיעור בעלי דירות בקרב צעירים נמוך מהמוצג. גורם זה יכול להסביר את הירידה הקלה בגיל הביניים בקרב הלא־חרדים משום שבגיל הצעיר שכוחות המגורים בבית ההורים גבוהים יותר, דבר היכול להגדיל את השיעור שמתגוררים בדירה בבעלות אחד מבני משק הבית. נוסף על כך, בכל אחת משלוש קבוצות הגיל שיעור הצעירים בקבוצה גבוה יותר בקרב היוצאים מאשר בקבוצות המשנה האחרות (לדין נוסף ראו בנספח המקוון, "הסקר החברתי").

תרשים ד-11: שיעור בעלי רישיון נהיגה - לפי מגדר וגיל

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64.

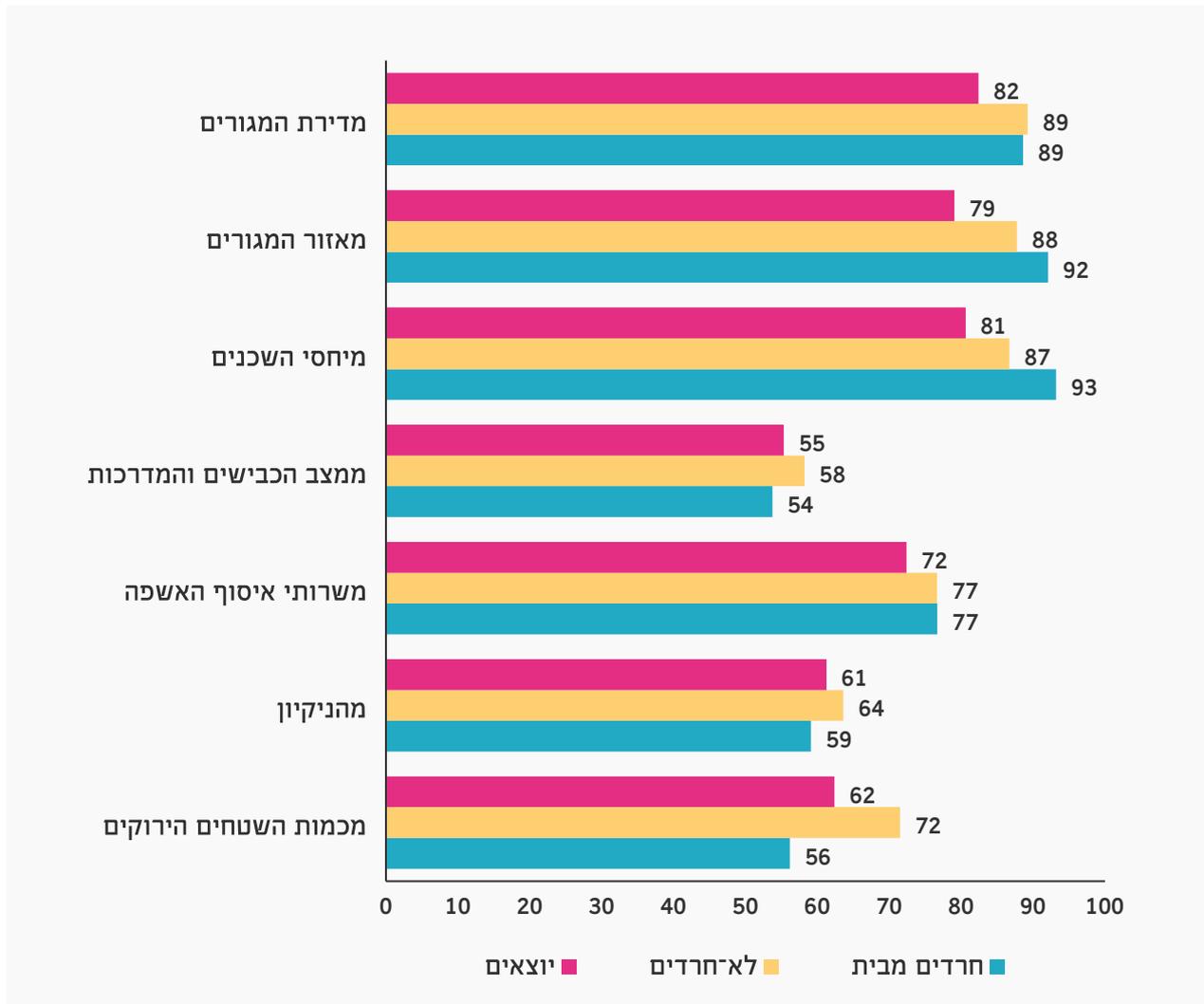
השיעור הנמוך מעט של בעלי רישיון נהיגה בקרב היוצאים, ובייחוד בקרב היוצאות, יכול להיות מוסבר בשיעור הנמוך של בעלי רישיון נהיגה בקרב החרדים ובמשך הזמן הנדרש להוצאת רישיון נהיגה ועלות השיעורים. מצב זה משתקף בתרשים ד-11, המשווה את שיעור בעלי רישיון נהיגה לפי שלוש קבוצות גיל. בגילים הצעירים (20-29) לכשליש מהחרדים מבית (31%) ולמעט יותר משני שלישים מהיוצאים (72%) יש רישיון נהיגה בהשוואה ל-86% מהלא-חרדים. בשתי קבוצות הגיל המבוגרות יותר (בני 30-44 ובני 45-64) הפערים מצטמצמים, כשל-84% עד 86% מהיוצאים יש רישיון נהיגה, שיעור הנמוך רק במקצת מהשיעור בקרב לא-חרדים (87%-92%) וגבוה במידה ניכרת מהשיעור בקרב חרדים מבית (41%-45%).

ד-3.3 שביעות רצון מאזור המגורים

מצבם הכלכלי של היוצאים בא לידי ביטוי גם בשביעות הרצון שלהם ממאפייני המגורים (תרשים ד-12). היוצאים הביעו שביעות רצון נמוכה במעט מהלא-חרדים ומהחרדים מבית בכל הנוגע לדירתם, לאזור מגוריהם וליחסי השכנים:

80% בהשוואה לכ-90% בקרב לא־חרדים וחרדים מבית. יש לציין כי שביעות רצון נמוכה יחסית לממוצע בהיבטים אלה מאפיינת אוכלוסיות בעלות הכנסה נמוכה (למ"ס, 2022). סביר להניח שמצבם הכלכלי של היוצאות והיוצאים מאלץ אותם להתגורר בדירות ובאזורים עם תנאים ירודים יותר, מה שפוגע במידת שביעות הרצון שלהם.

תרשים ד-12: שיעור שבעי הרצון מהדירה וממאפיינים באזור המגורים

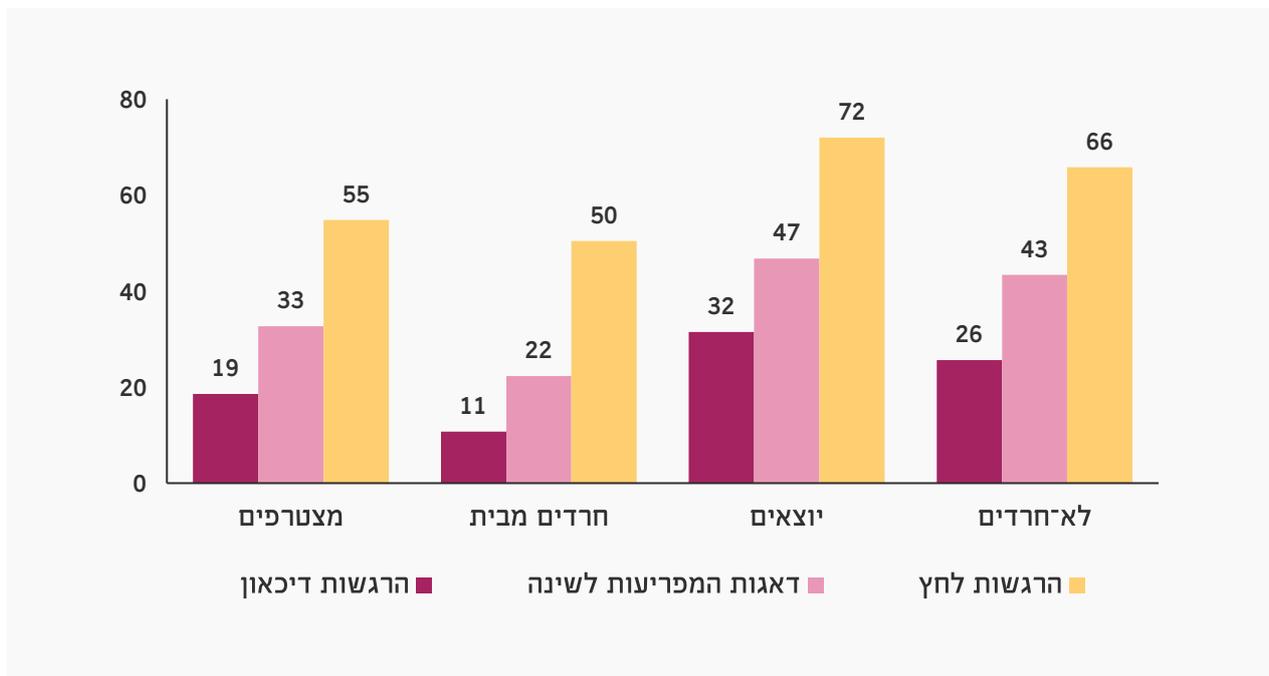
מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64. מרוצים: השיבו "מרוצה מאוד" או "מרוצה".

ד-4 מדדי רווחה רגשיים

אחת הסוגיות שנידונות לא מעט בהקשר של רווחה של היוצאות והיוצאים היא שכיחות מצבים רגשיים כמו דיכאון. כפי שנסקר בגרסאות קודמות של שנתון זה (2023, 2024), מחקרים בקרב מדגם לא מייצג של יוצאים - שאליו מגיעים המשיבים והמשיבות דרך עמותות הסיוע או קבוצות ייעודיות ליוצאים ברשתות החברתיות - חושפים פעם אחר פעם שכיחות גבוהה של דיכאון ובדידות אצל היוצאים.

ואולם כאשר בוחנים את נתוני הסקר החברתי בנושא זה עולה תמונה אחרת (תרשים ד-13). כך למשל, נמצא כי שיעורם של היוצאים שחוו בשנה האחרונה (לפני ההשבה) תחושות דיכאון גבוה אך במעט מזה של לא־חרדים - 32% לעומת 26%. פער קטן נמצא גם בשיעור המדווחים על הרגשת לחץ (72%, 66%) ועל דאגות שהפריעו לשינה (47%, 43%).

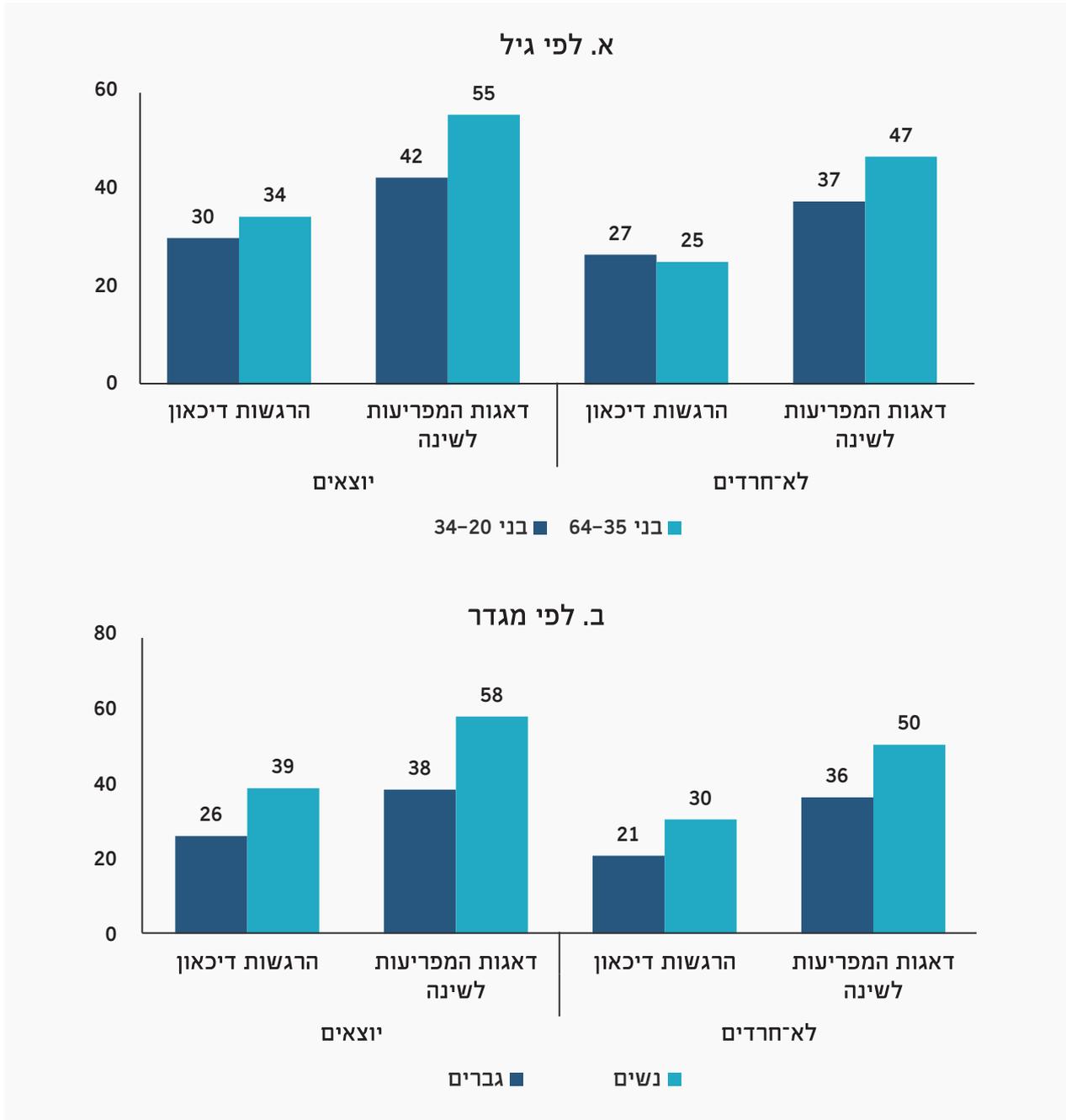
תרשים ד-13: שיעור החשים לחץ, דאגות ודיכאון

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64. חשים לחץ, דאגות ודיכאון: השיבו "תמיד או לעיתים קרובות" או "לפעמים, מדי פעם" לשאלות "האם ב־12 החודשים האחרונים הרגשת לחוצה / הרגשת מדוכא/ת / דאגות הפריעו לך לישון?".

יש מקום לשער שחויית הקושי הרגשי בקרב היוצאות והיוצאים גבוהה יותר בשנים הסמוכות לציאה, ולכן נבדקה שכיחותן של תחושות אלו בקרב צעירים בני 20-34 לעומת בני 35-64 (תרשים ד-14). הנתונים מלמדים כי גם בגילים הצעירים קיים פער קטן בין היוצאים ללא־חרדים. הבדלים נבדקו גם לפי מגדר (תרשים ד-14א).

תרשים ד-14: שיעור החשים לחץ, דאגות ודיכאון בקרב יוצאים ולא־חרדים - לפי גיל ומגדר

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64. חשים לחץ, דאגות ודיכאון: השיבו "תמיד או לעיתים קרובות" או "לפעמים, מדי פעם" לשאלות "האם ב־12 החודשים האחרונים הרגשת לחוץ / הרגשת מדוכא / דאגות הפריעו לך לישון?"

ככלל נשים מדווחות יותר מגברים על קשיים רגשיים. כך למשל, נשים לא־חרדיות מדווחות בשיעורים גבוהים מהגברים על דיכאון (30% לעומת 21%), על דאגות שמפריעות לשינה (50% לעומת 36%) ועל תחושת לחץ (73% לעומת 59%). מגמה דומה עולה גם מן ההשוואה בין נשים יוצאות לגברים יוצאים. וכך, אף שגם הגברים היוצאים וגם הנשים היוצאות מדווחים על קשיים בשיעורים גבוהים יותר מאשר הלא־חרדים, הפער בין הגברים בשתי הקבוצות נמוך יחסית (פחות מחמש נקודות אחוז), ואילו בקרב הנשים היוצאות שיעור הדיווח על קשיים גבוה במידה רבה מזה של נשים לא־חרדיות, והפער ביניהן עומד על קרוב ל־10 נקודות אחוז.

היבט שבו ניכר הבדל גדול יותר בין יוצאים ללא־חרדים הוא תחושת הבדידות. עזיבת החברה החרדית היא פעולה של התנתקות חברתית, ולפיכך יש מקום לצפות שבקרב היוצאים שיעור אלו שחשים בדידות יהיה גבוה יותר. כפי שאפשר לראות בתרשים ד-15, אכן נמצא הבדל בין יוצאים ללא־חרדים, אך ההבדל קטן: כרבע (26%) מהיוצאים דיווחו שלעיתים הם חווים מצבי בדידות לעומת 19% מהלא־חרדים.

בניתוח לפי מגדר נמצא שנשים מדווחות יותר מגברים על תחושות בדידות (29% לעומת 24%), אולם בהשוואה ללא־חרדים נשמרת המגמה הכללית של שיעור גבוה במעט בקרב היוצאים - הן הנשים היוצאות והן הגברים היוצאים מדווחים על חוויות בדידות בשיעור גבוה יותר בכ־6 נקודות אחוז מהלא־חרדים מאותו מגדר.

הפערים עקביים גם בגילים הצעירים (20-29) ובגילי הביניים (30-44) - בשתי קבוצות הגיל שיעור היוצאים המדווחים על תחושות בדידות גבוה בכ־7-8 נקודות אחוז מהשיעור בקרב הלא־חרדים מאותה קבוצת גיל (תרשים ד-15). לסיכום, נראה שגם בקרב צעירים אין עלייה בולטת בשיעור המדווחים על תחושות בדידות בשנים הסמוכות לעזיבת החברה החרדית. עם זאת, על סמך הנתונים אי אפשר לשלול אפקט חזק בשנים הראשונות לאחר עזיבת החברה החרדית, שאינו בא לידי ביטוי בגילים הצעירים. מכיוון שהסקר החברתי כולל רק בני 20 ומעלה, בדיקת השערה זו מוגבלת.

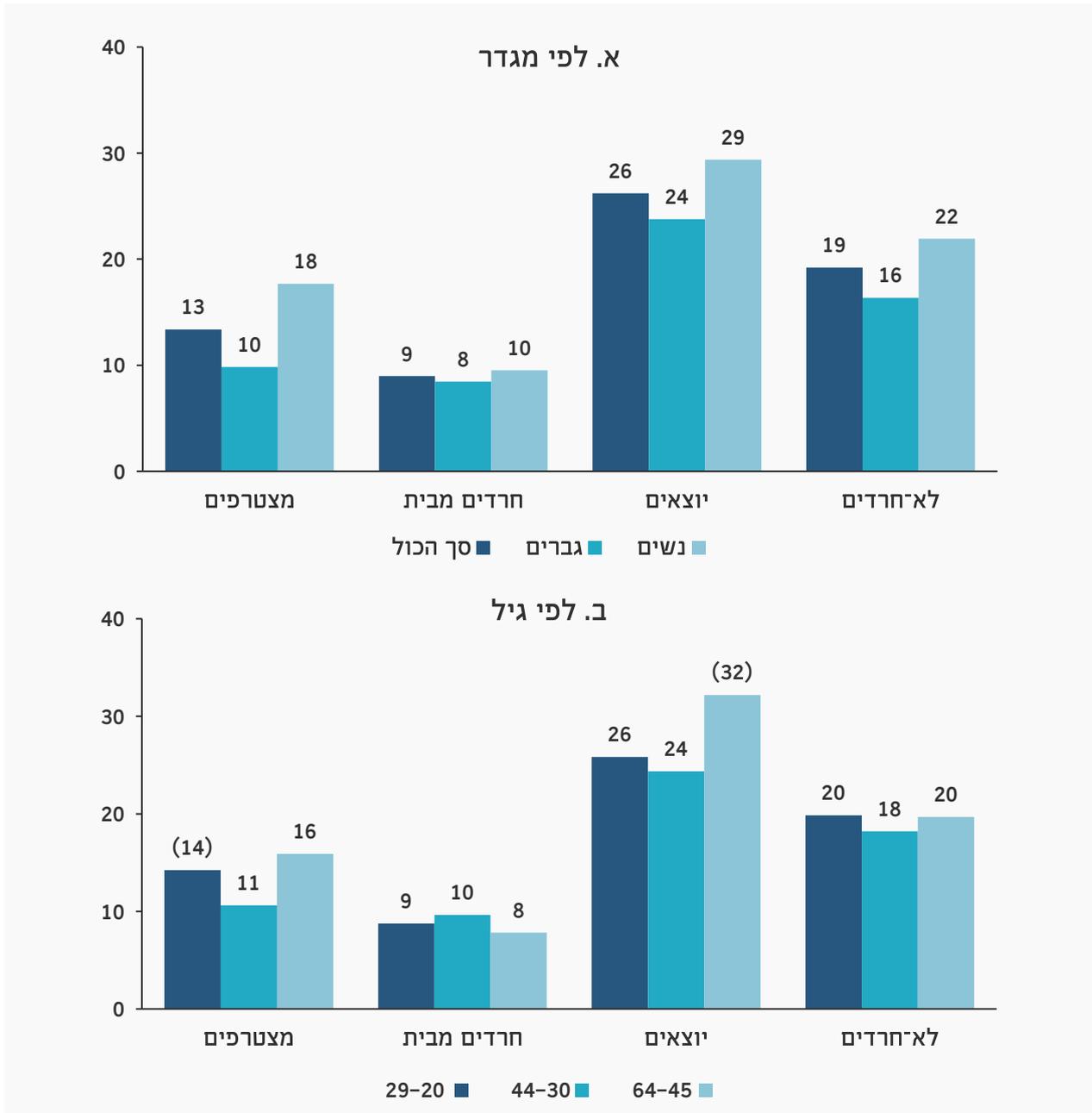
ניתוח הנתונים לפי תקופה מלמד כי לאחר אירועי שבעה באוקטובר עלו שיעורי הדיווח על תחושות דיכאון - בקרב לא־חרדים (31%) ובקרב היוצאים (43%) כאחד. לעומת זאת, לא דווח על שינוי בשיעור הבדידות. הרחבה על כך בתיבה ד-ת-1.

מהממצאים שלעיל ניתן להעריך בזהירות כי המחקרים שדיווחו על שכיחות גבוהה של מצבי דיכאון בקרב יוצאים אינם מייצגים את הממוצע של כלל אוכלוסייה זו. נראה כי שכיחות הקשיים הרגשיים גבוהה במעט בהשוואה ללא־חרדים, וזאת כצפוי לנוכח פערי ההשכלה, האתגרים בשילוב בתעסוקה איכותית ושאר האתגרים שהיוצאות והיוצאים מתמודדים עימם, ובמיוחד סמוך לעזיבה.

עם זאת סביר גם להעריך שקיימת תת־קבוצה של יוצאים ששונה מיתר היוצאים בתחומים האלה, וזו נעלמת בממוצעים של היוצאים בסקר החברתי. תת־קבוצה זו עשויה להתאפיין ברקע משפחתי שונה וכן בתנאים חברתיים ונפשיים אחרים בשלב המייד של לאחר היציאה. עניין זה נידון לעומק בתיבה ד-1 בשנתון 2024 (דויטש ואניסמן, 2024).

מלבד זאת, לצורך אפיון וזיהוי התופעה חשוב לבצע מחקר עומק שיזהה בנתוני הלמ"ס קבוצות המאופיינות בשכיחות גבוהה של תחושות בדידות ודיכאון. כמו כן יש לחקור את ההיתכנות להטיית רצייה חברתית בשאלונים המופצים במסגרת ארגוני הסיוע ליוצאי החברה החרדית - כלומר לבחון אם האווירה הכללית ושאלות מקדימות מגבירות את הסיכוי לדיווח על תחושות מסוג זה.

תרשים ד-15: שיעור החווים בדידות - בחלוקה למגדר ולקבוצות גיל

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.
 חוו בדידות: השיבו "לעיתים קרובות" או "מדי פעם" לשאלה "האם יש מצבים שבהם את/ה מרגיש/ה בדידות?"

ד-4.1 חששות מסיכונים

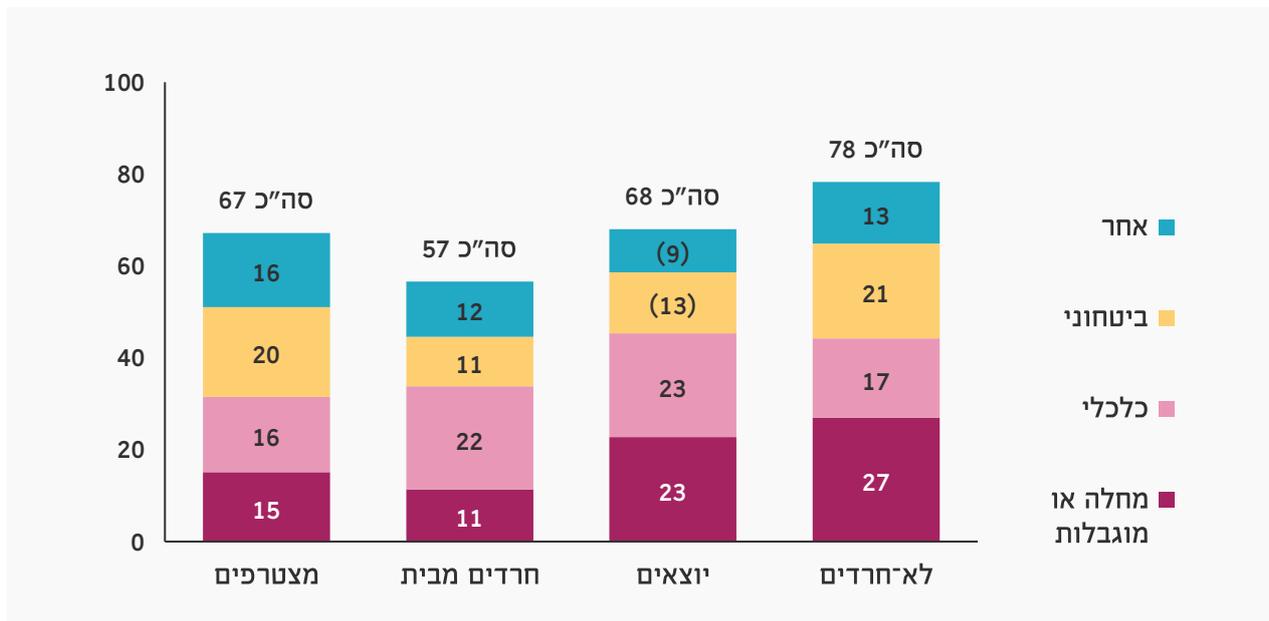
חמש השנים האחרונות התאפיינו בטלטלות רבות ברמה הלאומית וברמה העולמית. מגפת הקורונה, עליית הריבית והאינפלציה ומלחמת חרבות ברזל - כל אלה השפיעו על החברה בישראל ועל תחושת הביטחון האישי של אזרחי המדינה במגוון היבטים. תהליכים אלו משתקפים גם בנושאי השאלות ובנוסח שלהן בסקר החברתי: החל משנת 2021 נוספה השאלה "מהו לדעתך הסיכון העיקרי לך ולמשפחתך?", שלה ניתנו תשע תשובות אפשריות, לצד האפשרות להשיב "אין סיכון". בניתוח התשובות של הסקר החברתי תשע התשובות קובצו לארבע הקטגוריות האלה: סיכון ממחלה או מוגבלות, סיכון כלכלי, סיכון ביטחוני וסיכון אחר.³¹

31. פירוט הקטגוריות שקובצו:

בתרשים ד-16 מוצג סיכום של התפלגות הסיכונים המדווחים, יחד עם סכימת שיעור המדווחים על סיכון. מנתונים אלו עולה כי היוצאים אופטימיים בהשוואה ללא־חרדים ופסימיים בהשוואה לחרדים מבית.

באופן כללי, כשני שלישים מהיוצאים (68%) מדווחים על חששות מסיכון בשנים הקרובות, שיעור נמוך בהשוואה ללא־חרדים (78%), גבוה בהשוואה לחרדים מבית (57%) ודומה למצטרפים (67%). הניתוח חושף הבדלים בולטים בין לא־חרדים ובין חרדים מבית, כאשר היוצאים והמצטרפים נמצאים בתווך בין שתי הקבוצות. בקרב הלא־חרדים - מחלה או מוגבלות הן גורם הסיכון השכיח - יותר מרבע מדווחים עליו (27%). לעומת זאת בקרב היוצאים סיכון ממחלה או ממוגבלות מדווח בשיעור דומה לסיכון כלכלי - 23%. בקבוצת החרדים מבית רק 11% מדווחים על סיכון ממחלה או ממוגבלות לעומת 22% המדווחים על סיכון כלכלי.

תרשים ד-16: הסיכון העיקרי בשנים הקרובות לפרט ולמשפחתו (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

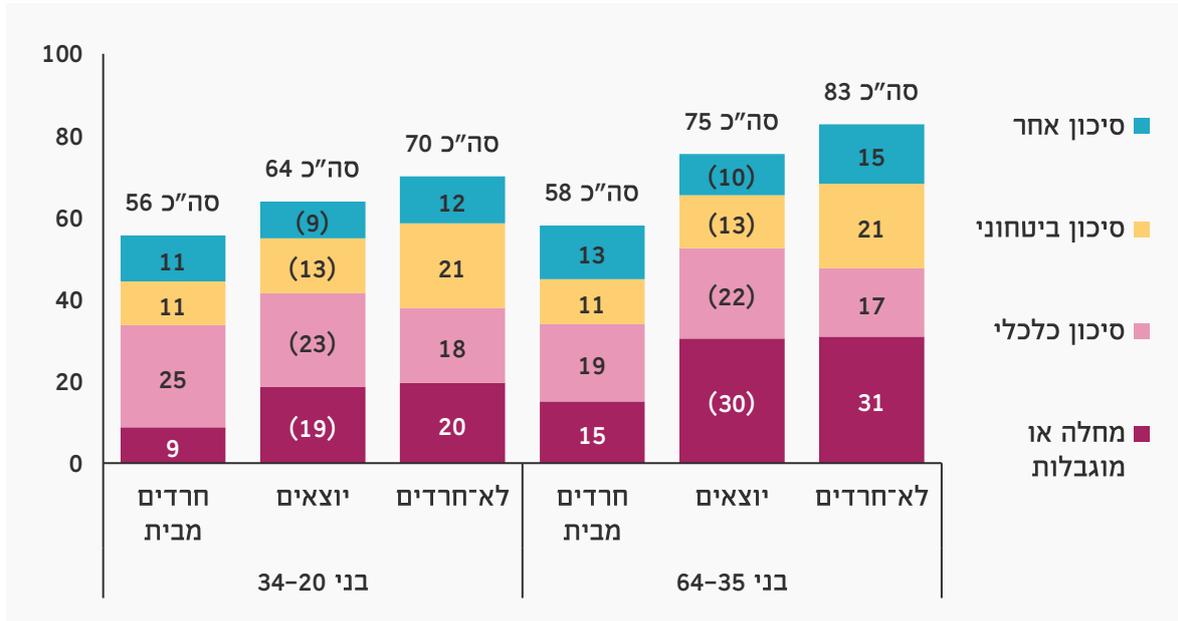
מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2021-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

סיכון ממחלה או מוגבלות: קיבוץ שתי קטגוריות - מחלה או מוגבלות; קושי בטיפול ממושך בבני משפחה מבוגרים. סיכון כלכלי: קיבוץ שלוש קטגוריות - איבוד מקום עבודה, קושי לכסות הוצאות, היעדר רמת דיור נאותה. סיכון אחר: קיבוץ שלוש קטגוריות - קושי להשיג חינוך הולם לילדים, פשיעה או אלימות, סיכון אחר. סיכון ביטחוני: קטגוריה אחת.

סביר להעריך שחשש ממחלה וממוגבלות קשור לגיל. ואכן, שיעור היוצאים המבוגרים שציינו חשש מסיכון ממחלה או ממוגבלות גבוה מאשר הצעירים (30% לעומת 19%; תרשים ד-17). יתרה מכך, שיעור זה דומה למדווח אצל הלא־חרדים (31%) וגבוה במידה ניכרת משל החרדים מבית (15%).

(1) סיכון ממחלה או מוגבלות (קיבוץ שתי קטגוריות: מחלה או מוגבלות; קושי בטיפול ממושך בבני משפחה מבוגרים)
 (2) סיכון כלכלי (קיבוץ שלוש קטגוריות: איבוד מקום עבודה, קושי לכסות הוצאות, היעדר רמת דיור נאותה)
 (3) סיכון אחר (קיבוץ שלוש קטגוריות: קושי להשיג חינוך הולם לילדים, פשיעה או אלימות, סיכון אחר)
 (4) סיכון ביטחוני

תרשים ד-17: הסיכון העיקרי בשנים הקרובות לפרט ולמשפחתו - לפי גיל (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2021-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

סיכון ממחלה או מוגבלות: קיבוץ שתי קטגוריות - מחלה או מוגבלות; קושי בטיפול ממושך בבני משפחה מבוגרים. סיכון כלכלי: קיבוץ שלוש קטגוריות - איבוד מקום עבודה, קושי לכסות הוצאות, היעדר רמת דיור נאותה. סיכון אחר: קיבוץ שלוש קטגוריות - קושי להשיג חינוך הולם לילדים, פשיעה או אלימות, סיכון אחר. סיכון ביטחוני: קטגוריה אחת.

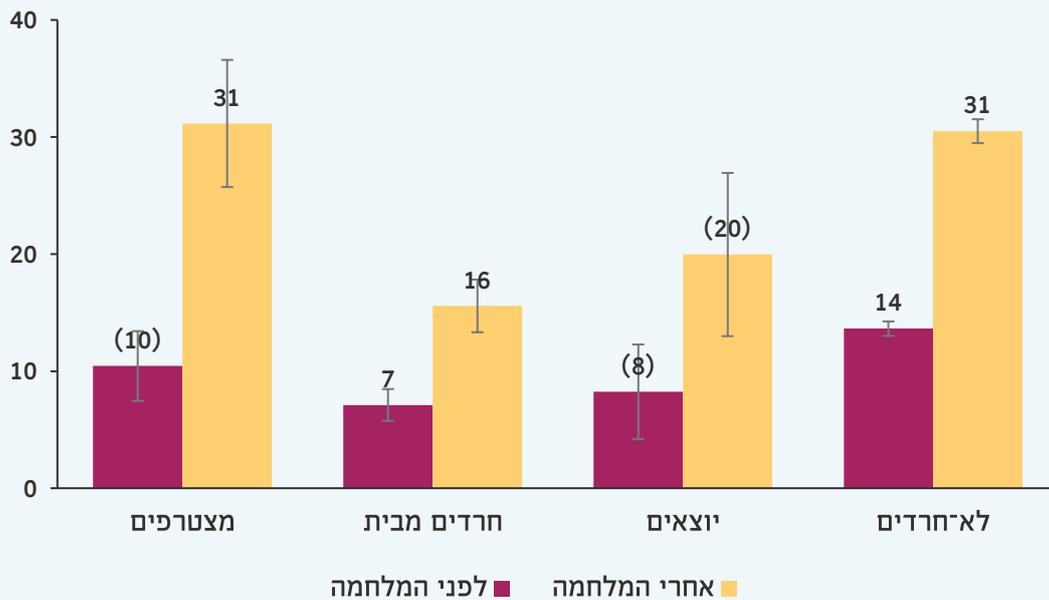
היבט נוסף הוא החשש מסיכון ביטחוני: כחמישית מהלא־חרדים מדווחים על חשש מסיכון זה לעומת 13% ו-11% מהיוצאים והחרדים מבית בהתאמה (בשתי קבוצות הגיל). בתיבה ד-5 אנו מרחיבים על השינויים בחשש מסיכון ביטחוני בעקבות אירועי שבעה באוקטובר.

שינויים בביטחון ובאמון בגופי ממשל בעקבות אירועי שבעה באוקטובר והתנודות הפוליטיות

בשנים האחרונות חוותה במדינת ישראל טלטלות פוליטיות, בריאותיות וביטחוניות. מאז שנת 2019 חוותה המדינה תקופה ממושכת של זעזועים וחוסר יציבות פוליטית, שבמהלכה נערכו חמישה סבבי בחירות לכנסת בפרק זמן של ארבע שנים בלבד. שנים אלו התאפיינו בעימותים פוליטיים ובהפגנות מרובות. במקביל, בתחילת 2020 פרצה מגפת הקורונה, שלוותה בסגרים ובטלטלות במערכת הבריאות והכלכלה במדינה. בינואר 2023 הכריזה הממשלה בראשות בנימין נתניהו על רפורמה משפטית, שבעיני רבים בציבור נתפסה כמהפכה משפטית. לבסוף, אירועי שבעה באוקטובר, מלחמת חרבות ברזל והדיון הציבורי סביב המלחמה וסוגיית החטופים הותירו גם הם את חותמם בציבור הישראלי. בפרק זה נציג את השפעתם של אירועי השנים האחרונות על ארבע קבוצות המשנה.

המגמה הבולטת ביותר היא עלייה בשיעור המדווחים על מצב הביטחון כגורם סיכון עיקרי. העלייה הגבוהה ביותר נמצאה בקרב לא־חרדים ומצטרפים והעלייה הנמוכה ביותר בקרב חרדים מבית. אצל היוצאים נמצאה עלייה נמוכה מאשר בקרב הלא־חרדים והמצטרפים, אך גבוהה מאשר אצל החרדים מבית.

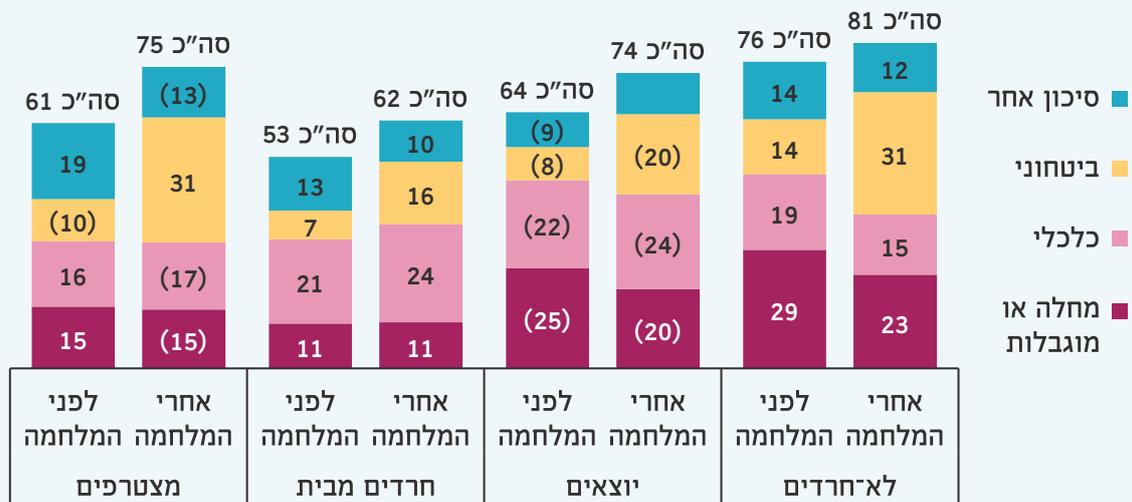
תרשים ת-ד-1: חשש מסיכון ביטחוני - לפי תקופה (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2021-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.
לפני המלחמה: 2021-7.10.2023; אחרי המלחמה - 2023-7.10.2024.

בדיקה של השינויים המדווחים לגבי כלל הסיכונים (תרשים ת-ד-2) נמצא כי אחרי 7 באוקטובר 2023 81% מהאוכלוסייה הלא־חרדית דיווחו על חשש מסיכונים שונים, עלייה מתונה של כ-5 נקודות אחוז מהרמה שלפני המלחמה. בפילוח הסיכונים המדווחים אפשר לראות כי העלייה בדיווח על חשש מסיכון ביטחוני מלווה בירידה בדיווח על חשש מסיכונים אחרים. בקרב היוצאים והחרדים מבית העלייה הכללית לאחר המלחמה היא של כ-10 נקודות אחוז, ובקרב המצטרפים - כ-15 נקודות אחוז.

תרשים ת-ד-2: חשש מסיכון - לפי תקופה (%)

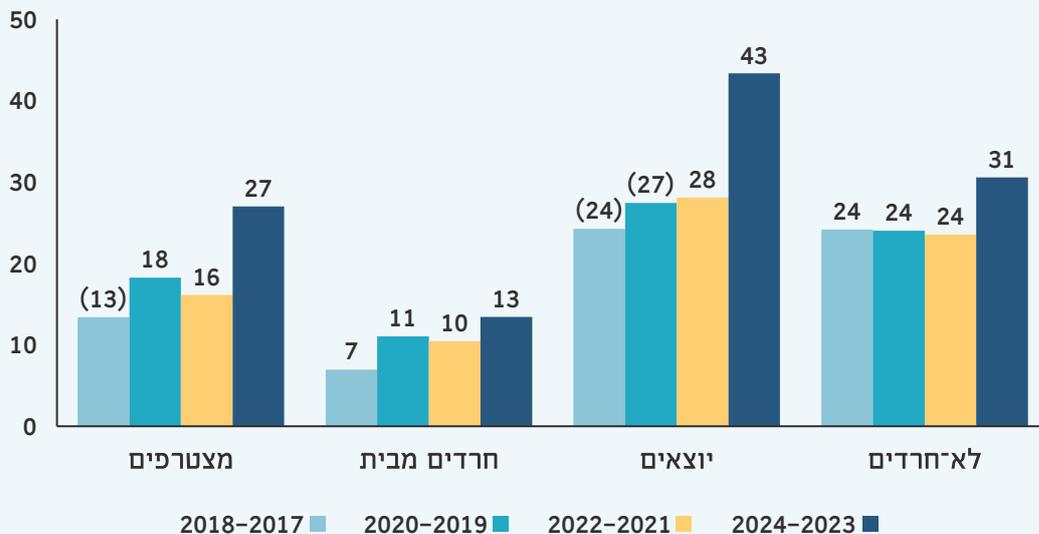

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2021-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. סיכון ממחלה או מוגבלות: קיבוץ שתי קטגוריות - מחלה או מוגבלות; קושי בטיפול ממושך בבני משפחה מבוגרים. סיכון כלכלי: קיבוץ שלוש קטגוריות - איבוד מקום עבודה, קושי לכסות הוצאות, היעדר רמת דיור נאותה. סיכון אחר: קיבוץ שלוש קטגוריות - קושי להשיג חינוך הולם לילדים, פשיעה או אלימות, סיכון אחר. סיכון ביטחוני: קטגוריה אחת. לפני המלחמה: 7.10.2021-2023; אחרי המלחמה: 7.10.2023-2024.

בדומה לעלייה המדווחת על חשש ביטחוני נמצאה עלייה גם במדווחים על תחושות דיכאון לאחר 7 באוקטובר. בקרב כלל קבוצות המשנה תחושת הדיכאון המדווחת לא השתנתה באופן מהותי בשנים 2017-2022, אך החל מ-2023 ניכרת עלייה: מ-24% ל-31% בקרב הלא־חרדים, מ-28% ל-43% בקרב היוצאים ומ-17% לערך ל-27% בקרב המצטרפים. הקבוצה היחידה שלא חלה בה שינוי היא החרדים מבית. מעבר לזה, לא נרשמה עלייה ניכרת בשיעור המדווחים על בדידות או על דאגות המפריעות לשינה בעקבות המלחמה.

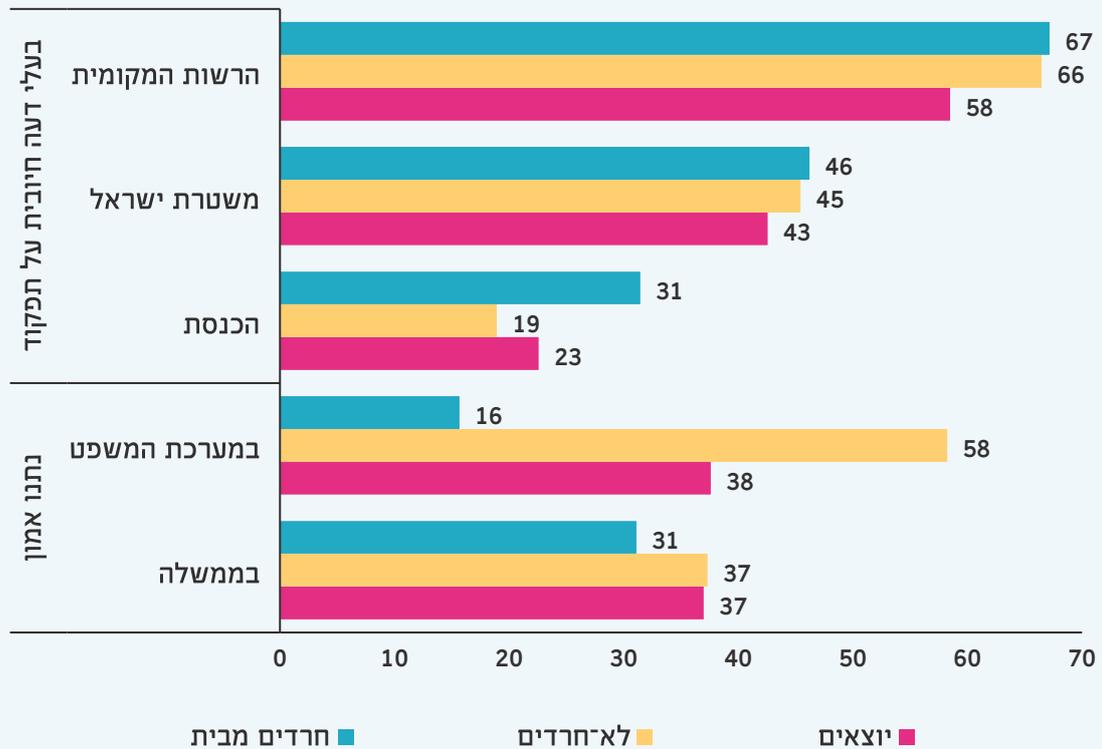
תרשים ת-ד-3: דיווח על תחושת דיכאון - לפי שנות הסקר (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. חשש דיכאון: השיבו "תמיד או לעיתים קרובות" או "לפעמים, מדי פעם" לשאלה "האם ב-12 החודשים האחרונים הרגשת מדוכא?".

הסקר החברתי מציג נתונים בנוגע למידת האמון ושביעות הרצון של אזרחי ישראל מתפקוד גופי ממשל: הממשלה, מערכת המשפט, הכנסת ועוד. ממצאי הניתוח מלמדים על הבדלים בין הקבוצות. בקרב הלא-חרדים נמצאה רמת אמון גבוהה יחסית במערכת המשפט ושביעות רצון גבוהה מתפקוד הרשות המקומית, ומנגד - רמת אמון בינונית בממשלה ושביעות רצון בינונית מתפקוד המשטרה. שביעות הרצון הנמוכה ביותר בקרב הלא-חרדים היא מתפקוד הכנסת. התמונה שהתקבלה בקרב היוצאים דומה יחסית לזו של הלא-חרדים, למעט רמת האמון במערכת המשפט שהיא נמוכה יותר ושביעות רצון מעט גבוהה יותר מתפקוד הכנסת.

תרשים ת-ד-4: רמות אמון ושביעות רצון מתפקוד גופי שלטון בישראל (ממוצע לשנים 2018-2024)

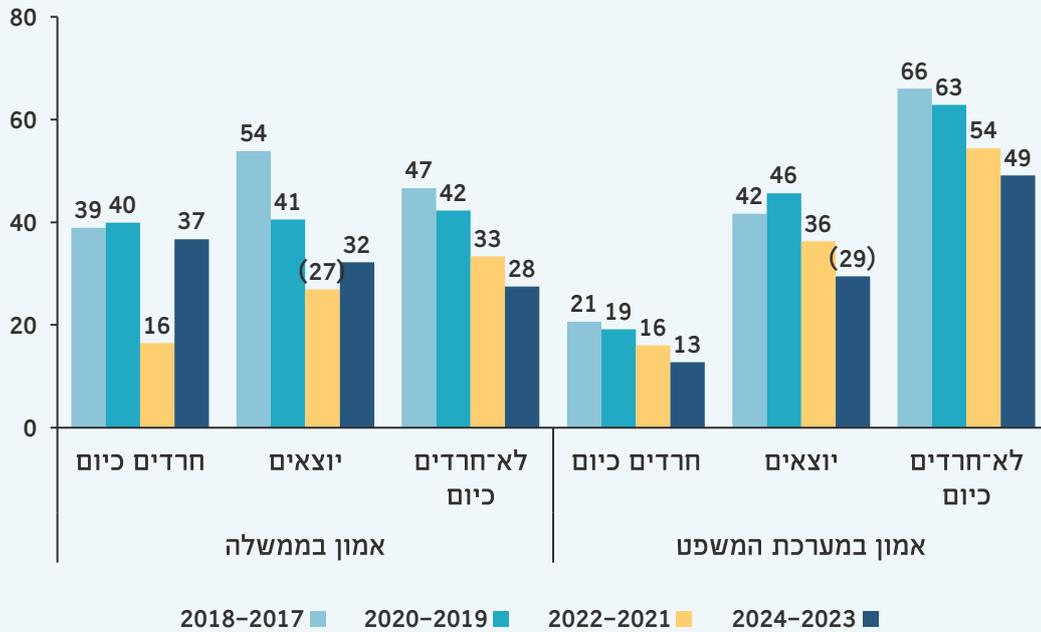
מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2018-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

עם זאת, יש לזכור שהנתונים משקפים ממוצע לתקופה ארוכה, אשר התאפיינה בזעזועים פוליטיים ואירועים ביטחוניים שהם בעלי פוטנציאל גבוה להשפיע על רמות האמון ושביעות הרצון. כך למשל, לפי נתוני מדד הדמוקרטיה של המכון הישראלי לדמוקרטיה (הרמן ואחרים, 2025) בתקופות ממשלת בנט-לפיד נרשמה בקרב תומכי הימין ירידה באמון במוסדות המדינה, ואילו בקרב תומכי השמאל חלה עלייה ובקרב תומכי המרכז לא היה שינוי מהותי ביחס לממוצע התקופתי.

נוכח זאת, כדי להבין את התמונה המלאה נתוני הסקר החברתי נותחו באופן השוואתי על פני השנים 2018-2024 בחלוקה לזוגות שנים. מהנתונים עולה תמונה של שחיקה באמון בממשלה בקרב לא-חרדים ובקרב היוצאים. בחינת השינויים בין הקבוצות מלמדת כי בשנים 2021-2022 (עמודות בצהוב) - תקופה שחופפת ברובה לממשלת בנט-לפיד (2021.6.13-2022.12.29) - יש ירידה נקודתית באמון בממשלה בקרב חרדים מבית ובקרב היוצאים, אך עלייה בתקופה שלאחריה. ירידה זו מתאימה לקבוצות עם אחוז תמיכה גבוה בממשלת נתניהו ואחוז תמיכה נמוך בממשלת בנט-לפיד. נתונים אלו רומזים כי רמות התמיכה של היוצאים בממשלות הימין הן נמוכות מהחרדים מבית וגבוהות מהלא-חרדים.

הירידה המתמדת באמון במערכת המשפט היא רוחבית וחוצה קבוצות. כך למשל, בקרב הלא־חרדים האמון במערכת המשפט ירד מ־66% בשנים 2017–2018 ל־49% בשנים 2023–2024, ובקרב היוצאים ירד מ־42% ל־29% בהתאמה.

תרשים ת-ד-5: רמות אמון בממשלה ובמערכת המשפט - לפי שנה (%)

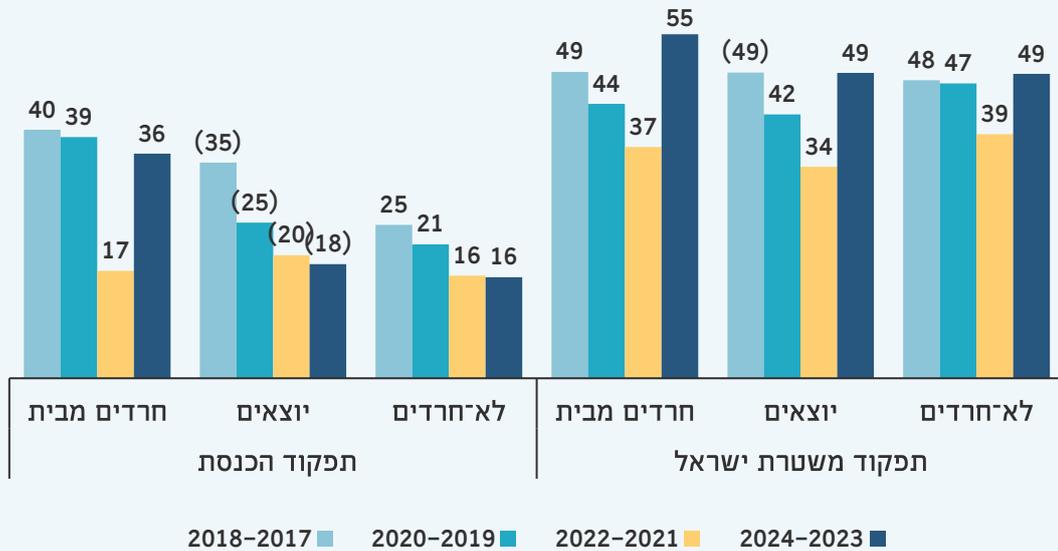

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל־0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017–2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20–64.

כמצוין לעיל, בסקר החברתי מובאים גם נתונים ביחס לשביעות הרצון מתפקוד גופי כנסת ישראל, משטרת ישראל, מערכת החינוך, הרשות המקומית ומערכת הבריאות.

כנסת ישראל היא הגוף הזוכה לשביעות הרצון הנמוכה ביותר, ובעיקר בהשוואה לגופי שלטון ואכיפת החוק. בארבע השנים האחרונות רק 16% מהלא־חרדים הביעו דעה חיובית על תפקוד הכנסת, ולאורך זמן ניכרת שחיקה עקבית ברמות שביעות הרצון מהרשות המחוקקת. דפוס דומה נמצא גם אצל היוצאים. לעומת שתי קבוצות אלו, חרדים מבית מביעים הערכה גבוהה לתפקוד הכנסת, למעט ירידה נקודתית בתקופת ממשלת בנט־לפיד. שביעות הרצון הגבוהה יותר בקרב החרדים מבית יכולה לשקף את שביעות הרצון מתפקוד חברי הכנסת החרדים בכל הקשור לצורכי האוכלוסייה החרדית.

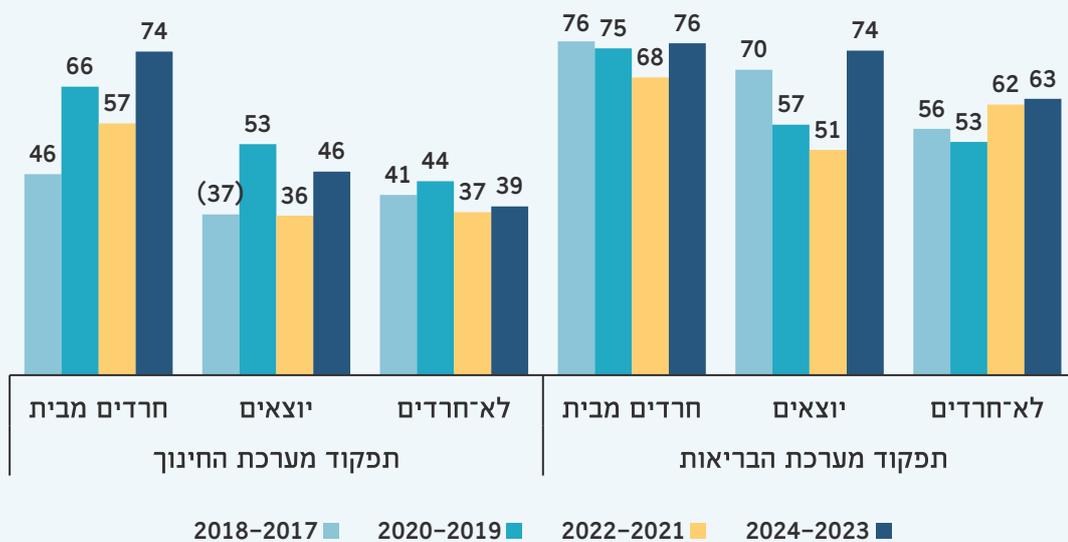
תרשים ת-ד-6: שביעות רצון מתפקוד המשטרה והכנסת - לפי שנה (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

שביעות הרצון מתפקודה של משטרת ישראל היא בינונית (כ-50%) וללא סימני שחיקה לאורך זמן, וזאת גם בקרב הלא-חרדים. נתון זה מפתיע במידה מסוימת נוכח העובדה שבשנים האחרונות המשרד לביטחון פנים ותפקוד המשטרה זכו לביקורת רבה ועמדו במרכז מחלוקת פוליטית. ממצא דומה עלה במחקר של המכון הישראלי לדמוקרטיה (הרמן ואחרים, 2025). ניתוח המגמות מתפקוד מערכת הבריאות והחינוך מלמד על שביעות רצון קבועה למדי לאורך הזמן.

תרשים ת-ד-7: שביעות רצון מתפקוד מערכת הבריאות והחינוך - לפי שנה (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

ד-מקורות

הרמן, ת', יוחנני, ל', קפלן, י' וספוז'ניקוב, א' (2025). **מדד הדמוקרטיה הישראלית 2025**. המכון הישראלי לדמוקרטיה. למ"ס (2022). **הסקר החברתי 2020 - לוח 3** (פרסום מס' 1864). ירושלים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

Crowne, D. P., & Marlowe, D. (1960). A new scale of social desirability independent of psychopathology. *Journal of consulting psychology, 24*(4), 349–354.

Edwards, A. L. (1953). The relationship between the judged desirability of a trait and the probability that the trait will be endorsed. *Journal of applied Psychology, 37*(2), 90–93.

Rier, D. A., Schwartzbaum, A., & Heller, C. (2008). Methodological issues in studying an insular, traditional population: A women's health survey among Israeli haredi (ultra-Orthodox) Jews. *Women & Health, 48*(4), 363–381.

ד-לוחות

בלוחות הבאים מוצגים נתונים מפורטים בנוגע לארבע קבוצות המשנה שעבורן הוצגו נתונים בגוף הפרק: **יוצאים (חרדים לשעבר)** - בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום; **חרדים מבית** - בעלי רקע חרדי שהם חרדים כיום; **מצטרפים ("מתחרדים")** - בעלי רקע לא-חרדי שהם חרדים כיום; **לא-חרדים** - בעלי רקע לא-חרדי שאינם חרדים כיום.

נוסף על כך מוצגים נתונים משלימים לשתי קבוצות הניתוח הרחבות לפי השתייכות בעבר וכיום:

- **כלל בעלי רקע חרדי** (חרדים מבית ויוצאים)
- **כלל החרדים כיום** (חרדים מבית ומצטרפים)

הערכים של קבוצת **כלל הלא-חרדים כיום** (לא-חרדים ויוצאים) אינם מובאים בלוחות, מכיוון שהם דומים מאוד לערכים של לא-חרדים.

לוח ד-1: שביעות רצון מהקשר המשפחתי - לפי מצב משפחתי (%)

	כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
סך הכול							
סך הכול מרוצים	98	98	96	99	90	96	
מרוצים מאוד	81	82	70	85	56	69	
מרוצים	17	16	26	14	33	26	
מדד משוקלל	93	93	88	94	81	88	
רווקים							
סך הכול מרוצים	96	94	92	97	86	95	
מרוצים מאוד	80	73	70	82	47	70	
מרוצים	16	21	(22)	15	39	25	
מדד משוקלל	92	89	87	93	77	88	
נשואים או הורים לילדים							
סך הכול מרוצים	98	98	96	99	92	96	
מרוצים מאוד	81	83	70	85	62	69	
מרוצים	17	15	26	14	29	27	
מדד משוקלל	93	94	88	95	84	88	

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. הערכים של מצטרפים רווקים הושמטו בשל המדגם הקטן (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64.

לוח ד-2: תחושת הערכה מהמשפחה - לפי מצב משפחתי (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא־חרדים	
סך הכול						
99	99	98	99	94	98	סך הכול מעריכים
90	90	84	92	75	87	במידה גבוהה
9	8	14	7	19	11	במידה מסוימת
96	96	94	97	89	95	מדד משוקלל
רווקים						
99	97	99	99	91	97	סך הכול מעריכים
87	83	72	89	68	85	במידה גבוהה
12	14	(26)	(10)	23	12	במידה מסוימת
95	93	90	96	85	94	מדד משוקלל
נשואים או הורים לילדים						
99	99	98	99	96	98	סך הכול מעריכים
91	92	85	93	80	88	במידה גבוהה
8	7	13	7	(16)	10	במידה מסוימת
96	97	94	97	92	95	מדד משוקלל

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. הערכים של מצטרפים רווקים הושמטו בשל המדגם הקטן (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64.

לוח ד-3: רמת חיים - לפי מגדר ולפי קבוצות גיל (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
גברים ונשים						
74	74	67	76	59	71	בעלי דירה ¹
47	43	72	39	75	87	בעלי מכונית ²
15	17	14	15	34	46	בשנה האחרונה נפשו בחו"ל
48	43	77	38	79	89	בעלי רישיון נהיגה
גברים						
75	76	66	78	61	71	בעלי דירה ¹
47	43	72	38	77	87	בעלי מכונית ²
16	18	16	16	34	46	בשנה האחרונה נפשו בחו"ל
61	57	87	53	88	93	בעלי רישיון נהיגה
נשים						
73	73	69	74	56	71	בעלות דירה ¹
47	43	71	40	72	86	בעלות מכונית ²
14	17	12	15	34	47	בשנה האחרונה נפשו בחו"ל
33	28	65	24	69	85	בעלות רישיון נהיגה
צעירים בני 20-34 (גברים ונשים)						
66	67	49	69	54	61	בעלי דירה ¹
41	40	70	37	70	85	בעלי מכונית ²
15	17	(13)	15	34	47	בשנה האחרונה נפשו בחו"ל
40	40	77	35	76	88	בעלי רישיון נהיגה

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64.

1. מי שמתגורר/ת בדירה בבעלות אחד מבני משק הבית או שהשיב/ה שבבעלותם דירה אחרת (שאלה ברמת משק הבית).

2. עומדת לרשותם מכונית פרטית או מסחרית, לא כולל משאיות מעל 4 טון או כלי רכב דו-גלגלי (שאלה ברמת משק הבית).

לוח ד-4: שביעות רצון כללית וכלכלית - לפי מגדר ולפי קבוצות גיל (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא־חרדים	
גברים ונשים						
98	98	97	99	92	94	מרוצים מחייהם ¹
77	79	71	79	81	65	מעריכים שחייהם ישתפרו ²
72	71	70	73	55	66	מרוצים ממצבם הכלכלי ¹
66	68	63	67	74	59	מעריכים שמצבם הכלכלי ישתפר ³
69	70	62	71	64	75	מצליחים לכסות את הוצאותיהם החודשיות ⁴
גברים						
98	98	97	99	91	94	מרוצים מחייהם ¹
76	79	70	79	78	64	מעריכים שחייהם ישתפרו ²
75	74	72	77	57	68	מרוצים ממצבם הכלכלי ¹
66	68	62	67	72	61	מעריכים שמצבם הכלכלי ישתפר ³
70	72	64	73	66	77	מצליחים לכסות את הוצאותיהם החודשיות ⁴
נשים						
98	98	98	99	94	94	מרוצות מחייהן ¹
77	79	72	79	86	65	מעריכות שחייהן ישתפרו ²
69	68	67	70	52	64	מרוצות ממצבן הכלכלי ¹
67	69	64	68	76	57	מעריכות שמצבן הכלכלי ישתפר ³
67	69	59	70	63	74	מצליחות לכסות את הוצאותיהן החודשיות ⁴
צעירים בני 20-34 (גברים ונשים)						
99	98	99	99	92	95	מרוצים מחייהם ¹
82	83	82	82	87	81	מעריכים שחייהם ישתפרו ²
73	71	71	73	54	64	מרוצים ממצבם הכלכלי ¹
73	74	78	72	82	78	מעריכים שמצבם הכלכלי ישתפר ³
74	75	66	76	68	81	מצליחים לכסות את הוצאותיהם החודשיות ⁴

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64.

1. השיבו "מרוצה מאוד" או "מרוצה".

2. מעריכים שבשנים הקרובות חייהם יהיו טובים יותר.

3. מעריכים שבשנים הקרובות מצבם הכלכלי יהיה טוב יותר.

4. השיבו "מצליחה/ה ללא כל קושי" או "מצליחה/ה" לכסות את כל ההוצאות החודשיות של משק הבית (כולל הוצאות למזון, לחשמל, לטלפון וכדומה).

לוח ד-5: רווחה נפשית - לפי מגדר ולפי קבוצות גיל (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא־חרדים	
סך הכול						
10	11	13	9	26	19	בדידות ¹
13	13	19	11	32	26	הרגישו מדוכאים ²
25	25	33	22	47	43	חווים דאגות המפריעות לשינה ²
52	53	55	50	72	66	הרגישו לחץ ²
97	97	96	97	93	95	מתמודדים עם בעיות ²
91	92	86	93	83	84	הרגישו מלאי מרץ ²
גברים						
9	10	10	8	24	16	בדידות ¹
12	12	16	10	26	21	הרגישו מדוכאים ²
21	21	25	19	38	36	חווים דאגות המפריעות לשינה ²
44	45	47	43	65	59	הרגישו לחץ ²
96	96	95	97	90	95	מתמודדים עם בעיות ²
90	91	86	92	83	85	הרגישו מלאי מרץ ²
נשים						
11	11	18	10	29	22	בדידות ¹
14	14	22	11	39	30	הרגישו מדוכאים ²
29	29	42	26	58	50	חווים דאגות המפריעות לשינה ²
60	61	64	58	81	73	הרגישו לחץ ²
98	98	97	98	98	96	מתמודדות עם בעיות ²
92	93	86	94	83	84	הרגישו מלאות מרץ ²
צעירים בני 20-34 (גברים ונשים)						
9	11	(13)	9	26	19	בדידות ¹
11	13	15	11	30	27	הרגישו מדוכאים ²
20	21	26	19	42	37	חווים דאגות המפריעות לשינה ²
49	51	54	49	73	69	הרגישו לחץ ²
97	97	96	97	94	96	מתמודדים עם בעיות ²
93	93	89	94	87	87	הרגישו מלאי מרץ ²

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64.

1. השיבו "לעיתים קרובות" או "מדי פעם" לשאלה "האם יש מצבים שבהם את/ה מרגיש/ה בדידות?"
2. חשים לחץ, דיכאון, דאגות שהפריעו לישון, התמודדו עם בעיות, או הרגישו מלאי מרץ - השיבו "תמיד או לעיתים קרובות" או "לפעמים, מדי פעם" לשאלות "האם ב-12 החודשים האחרונים הרגשת לחוצ/ה / הרגשת מדוכא/ת / דאגות הפריעו לך לישון / התמודדת עם בעיות / היית מלא מרץ?"

לוח ד-6: רווחה נפשית - לפי תקופות (%)

לא־חרדים	יוצאים	חרדים מבית	מצטרפים	בעלי רקע חרדי	חרדים כיום	
חוו בדידות						
20	(24)	8	(11)	10	9	2018-2017
18	(22)	8	17	9	10	2020-2019
19	27	10	14	12	11	2022-2021
20	31	10	(12)	12	10	2024-2023
הרגשות דיכאון						
24	(24)	7	13	9	9	2018-2017
24	(27)	11	18	13	13	2020-2019
24	28	10	16	12	12	2022-2021
31	43	13	27	17	16	2024-2023
דאגות המפריעות לשינה						
43	36	19	25	21	21	2018-2017
43	53	21	37	24	25	2020-2019
41	40	23	33	25	25	2022-2021
46	56	25	37	28	27	2024-2023
הרגשות לחץ						
70	66	51	60	52	53	2018-2017
65	75	57	59	58	57	2020-2019
61	70	45	48	48	46	2022-2021
68	76	50	53	53	51	2024-2023

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64.

1. השיבו "לעיתים קרובות" או "מדי פעם" לשאלה "האם יש מצבים שבהם אתה מרגיש/ה בדידות?"

2. חשים לחץ, דיכאון, דאגות שהפריעו לישון, התמודדו עם בעיות, או הרגישו מלאי מרץ - השיבו "תמיד או לעיתים קרובות" או "לפעמים, מדי פעם" לשאלות "האם ב-12 החודשים האחרונים הרגשת לחוצה / הרגשת מדוכאת / דאגות הפריעו לך לישון / התמודדת עם בעיות / היית מלא מרץ?"

לוח ד-7: מעורבות בחיים הציבוריים ועמדות כלפי מערכות השלטון (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא־חרדים	
מעורבות ציבורית						
11	12	11	12	15	18	מעורבים בחיים הציבוריים או הפוליטיים ¹
12	11	16	10	19	16	מעריכים שביכולתם להשפיע על מדיניות הממשלה ²
דעה חיובית על תפקוד³						
31	30	29	31	23	19	הכנסת
46	46	46	46	43	45	משטרת ישראל
59	62	46	64	44	40	מערכת החינוך
72	72	68	73	62	59	מערכת הבריאות
67	66	66	67	58	66	הרשות המקומית
אמון במוסדות⁴						
33	32	38	31	37	37	בממשלה
17	18	21	16	38	58	במערכת המשפט
77	78	71	79	72	76	במערכת הבריאות
49	48	54	48	49	58	במשטרת ישראל ⁵
71	71	68	72	65	73	ברשות המקומית ⁵

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64.

1. השיבו כן לשאלה "ב־12 חודשים האחרונים, האם היית מעורב/ת בחיים הציבוריים או הפוליטיים, ברמה המקומית או הארצית?"
2. השיבו "כן, במידה רבה" או "כן, במידה מסוימת" לשאלה "להערכתך האם את/ה יכול/ה להשפיע על מדיניות הממשלה?"
3. השיבו "טוב מאוד" או "טוב" לשאלה "מה דעתך על תפקוד הגופים הבאים:..."
4. השיבו "כן, במידה רבה" או "כן, במידה מסוימת" לשאלה "האם את/ה נותנת אמון ב...?"
5. השאלה נשאלה רק בחלק מהשנים.

לוח ד-8: שיעור הבעת אמון ושביעות רצון מתפקוד מוסדות הממשלה - לפי תקופות (%)

לא־חרדים	יוצאים	חרדים מבית	מצטרפים	בעלי רקע חרדי	חרדים כיום	
אמון בממשלה¹						
47	54	36	46	38	39	2018-2017
42	41	40	41	40	40	2020-2019
33	27	15	21	17	16	(*) 2022-2021
27	32	35	43	35	37	2024-2023
אמון במערכת המשפט¹						
66	42	18	27	20	21	2018-2017
63	46	19	21	22	19	2020-2019
55	36	14	24	16	16	(*) 2022-2021
49	29	13	(12)	15	13	2024-2023
תפקוד הכנסת²						
25	(35)	40	40	39	40	2018-2017
21	(25)	39	24	37	35	2020-2019
16	(20)	17	20	18	18	(*) 2022-2021
16	(18)	36	35	34	36	2024-2023
תפקוד משטרת ישראל²						
48	49	49	47	49	49	2018-2017
47	42	44	42	44	43	2020-2019
39	34	37	42	37	38	(*) 2022-2021
49	49	55	52	54	54	2024-2023
תפקוד הרשות המקומית²						
61	50	63	74	62	66	2018-2017
70	60	68	64	67	67	2020-2019
65	56	68	67	67	68	(*) 2022-2021
68	63	67	63	67	66	2024-2023

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים בני 20-64.

1. השיבו כן לשאלה "ב־12 חודשים האחרונים, האם היית מעורב/ת בחיים הציבוריים או הפוליטיים, ברמה המקומית או הארצית?"
2. השיבו "כן, במידה רבה" או "כן, במידה מסוימת" לשאלה "להערכתך האם את/ה יכול/ה להשפיע על מדיניות הממשלה?"
3. השיבו "טוב מאוד" או "טוב" לשאלה "מה דעתך על תפקוד הגופים הבאים:..."
4. השיבו "כן, במידה רבה" או "כן, במידה מסוימת" לשאלה "האם את/ה נותנת אמון ב...?"
5. השאלה נשאלה רק בחלק מהשנים.

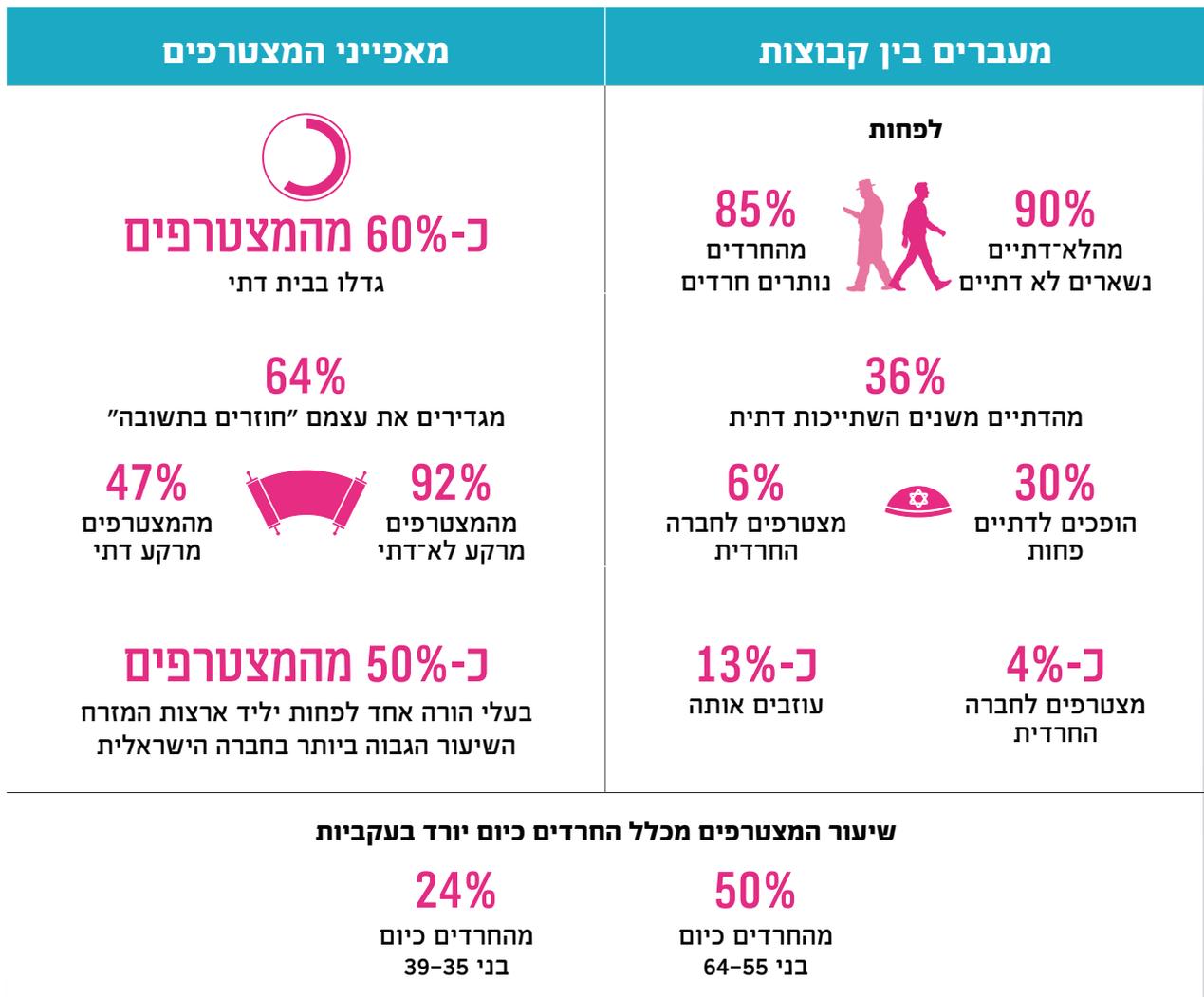
מעברים אל החברה החרדית - מגמות היסטוריות והשפעה בהווה

פרק זה בוחן את דינמיקת ההצטרפות לחברה החרדית בישראל ואת השלכותיה הדמוגרפיות, תוך אימוץ פרספקטיבה היסטורית המשתרעת מקום המדינה ועד ימינו. בהתבסס על נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס, הפרק מציג ניתוח של מגמות המעברים בין קבוצות דתיות ואת מאפייני המצטרפים לחברה החרדית.

הממצאים מראים כי בקרב ילידי אמצע שנות החמישים ועד ילידי אמצע שנות השישים הייתה עלייה בהצטרפות לחברה החרדית, ולאחר מכן התייצבות ואולי אף ירידה קלה. בשל קצב הגידול הטבעי הגבוה של החברה החרדית, חלה ירידה מתמשכת בשיעורם של המצטרפים מתוך כלל החרדים כיום.

הממצאים מראים בנוסף כי כיום ובעבר, רוב המצטרפים לחברה החרדית הם מזרחים וממשפחות דתיות ומסורתיות, ורק מיעוטם הם חילונים אשכנזים ממעמד הביניים.

ילדיהם של המצטרפים הם בעלי מאפיינים שיכולים לעודד את עזיבת החברה החרדית: לרבים מהם יש היכרות עם החברה הלא-חרדית בשל קשרים משפחתיים, וחלקם חווים אפליה בשל הרקע המשפחתי שלהם. לכן, הירידה בחלקם של המצטרפים מתוך כלל החרדים כיום צפויה להשפיע על מאפייני היוצאים, ואף יכולה להשפיע על שיעורי עזיבת החברה החרדית.

ה. מעברים אל החברה החרדית – מגמות היסטוריות והשפעה בהווה

כתבו: אדר אניסמן וצביקה דויטש

קבוצות ומקורות נתונים

קבוצות

קבוצות הניתוח מסווגות על בסיס השתייכות כיום (חרדים כיום או לא) לעומת השתייכות בעבר (האם הם מרקע חרדי או לא).

קבוצות משנה

יוצאים (חרדים לשעבר): בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום – קיצור ליוצאי החברה החרדית.

חרדים מבית: בעלי רקע חרדי שהם חרדים כיום – קיצור לחרדים מבית חרדי.

מצטרפים ("מתחרדים"): בעלי רקע לא-חרדי שהם חרדים כיום – קיצור למצטרפים לחברה החרדית.

לא-חרדים: בעלי רקע לא-חרדי שאינם חרדים כיום – קיצור ליהודים לא-חרדים.

מקורות נתונים ושיטות זיהוי (*)

הסקר החברתי של הלמ"ס – לשנים 2007-2012 וכן 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

זיהוי רקע חרדי: גדל/ה (בגיל 15) במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית (משתנה זה אינו זמין בנתונים לפני שנת 2007 ובשנים 2013-2016); זיהוי חרדי/ת כיום: לפי הגדרה עצמית.

סקר ההשתלבות – סקר מקוון שהועבר על ידי יוצאים לשינוי במאי-יוני 2025.

זיהוי עבר חרדי: גדל במשפחה חרדית בהגדרה עצמית (בגיל 15); זיהוי הווה לא-חרדי: לא-חרדי כיום בהגדרה עצמית.

(*) עוד על מקורות הנתונים ראו בנספח המקוון.

ה-1 מבוא

האוכלוסייה החרדית מתאפיינת בקצב הגידול המהיר ביותר בישראל – כ־4% בשנה. לפי הערכות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס) תוך כארבעה עשורים תהווה החברה החרדית כשליש מכלל האוכלוסייה בישראל וכרבע מכלל האוכלוסייה הבוגרת (פלטיאל ואחרים, 2012). כמו כן, אף שהחברה החרדית מהווה כשמינית מהאוכלוסייה היהודית בישראל, שיעורם של תלמידי החינוך החרדי הוא כרבע מכלל התלמידים בחינוך העברי, ובגילי בית הספר היסודי השיעור גבוה אף יותר.³³

לחברה החרדית מאפיינים ייחודיים, כגון נטייה להתבדלות, לימודים במערכת חינוך שאינה מקנה מיומנויות בסיסיות להשתלבות בתעסוקה איכותית ושיעורי השתלבות נמוכים בהשכלה גבוהה ובשוק העבודה. למאפיינים אלו השפעה ניכרת על הכלכלה הישראלית (דויטש ואחרים, 2025) ועל אופייה של החברה הישראלית עצמה. בשנים האחרונות מתרחב הדיון הציבורי בסוגיות כגון שאלת הגיוס לצה"ל, הדרת נשים, אוטונומיה במערכת החינוך ותשלום קצבאות, נושאים הקשורים בהתבדלותה של החברה החרדית ובשינויים הדמוגרפיים בחברה הישראלית והמעבר מחברה בעלת רוב חילוני מוצק לחברה שמרבית חבריה נמצאים על הרצף הדתי (ראו למשל רובינשטיין וגאון, 2019). הרמן ואחרים (2024) מראים כי בשנים האחרונות רוב גדול מהחילונים חוששים באופן עקבי שלא יוכלו לשמור על אורח חיים התואם את ערכיהם ותפיסותיהם. שיעור החילונים המביעים חשש זה עלה בשבע השנים האחרונות בכמעט 25 נקודות אחוז, מ־55% בשנת 2017 ועד ל־78% בשנת 2024, וכל זאת בהלימה לגידול בשיעורם של החרדים בחברה הישראלית.

33. שיעור התלמידים החרדים מכלל התלמידים בחינוך העברי בגיל היסודי הוא 29%, לעומת 24% בגיל התיכון ו־25% מכלל התלמידים בחטיבות הביניים (כהנר ומלאך, 2025).

קצב הגידול של החברה החרדית מושפע משני גורמים עיקריים: האחד הוא שיעורי פריון גבוהים - נשים חרדיות יולדות 6.4 ילדים בממוצע, בהשוואה ל-3 ילדים בממוצע בקרב נשים יהודיות לא-חרדיות (חליחל, 2023). הגורם השני הוא דינמיקת המעברים - ההצטרפות אל החברה החרדית מחד גיסא ועזיבתה מאידך גיסא.

המחקר הנוכחי מתמקד בבחינת ההקשר ההיסטורי והסוציולוגי של ההצטרפות לחברה החרדית, מתוך הבנה כי שיעור גבוה מעוזבי החברה החרדית הם דור שני למצטרפים לחברה החרדית, ולכן קיים קשר בין מאפייני המצטרפים לבין מאפייני העוזבים אותה. המחקר בוחן את הרקע של המצטרפים ואת הקשר בין ההצטרפות להרכבה הדמוגרפית של החברה החרדית. כמו כן הוא דן במעבר הבין-דורי - מהי ההשפעה הפוטנציאלית של עוזבי החברה החרדית שהם דור שני למצטרפים על הרכבם הדמוגרפית של היוצאים כקבוצה, וכיצד שינויים בהרכבה של החברה החרדית יכולים להשפיע על היוצאים ועל העזיבה עצמה.

מבנה הפרק: סעיף ה-2 מציג סקירה היסטורית של ההצטרפות לחברה החרדית כתנועה סוציולוגית מקום המדינה ועד היום; סעיפים ה-3 וה-4 סוקרים את דפוסי המעברים בין הקבוצות השונות בחברה הישראלית; סעיף ה-5 מציג את הרקע של הקבוצות השונות בחברה הישראלית; סעיף ה-6 מעמיק בנוגע למאפייני המצטרפים לחברה החרדית; סעיף ה-7 מביא נתונים ראשוניים על ההבדלים בין יוצאי החברה החרדית שהם דור שני להצטרפות לעומת יוצאים שהוריהם חרדים מבית; וסעיף ה-8 דן בממצאים ובהשלכות של המעברים על עתיד היציאה מהחברה החרדית.

ה-2 סקירה - מעברים אל החברה החרדית

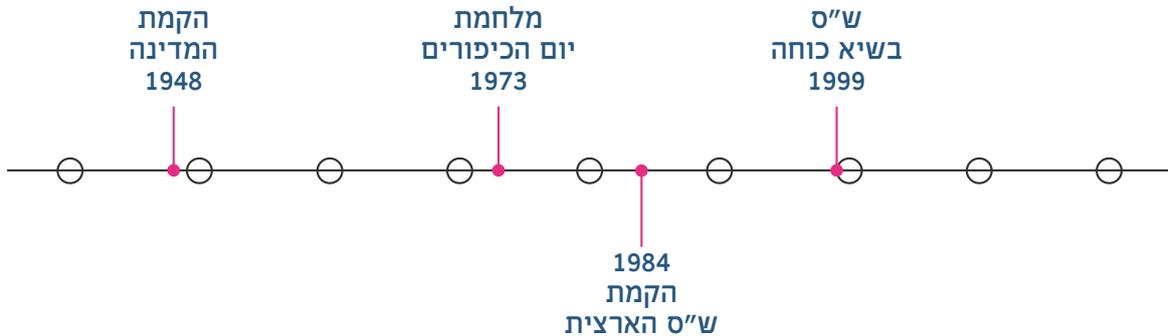
החברה החרדית נתפסת פעמים רבות כמקשה אחת, חברה מתבדלת - "שחור-לבן" - שמתנהלת על פי ציוויים נוקשים. גם כאשר חוקרים מזהים הבדלים, פלגים או חוסר אחידות בין קהילות שונות בחברה החרדית, הם ממשיכים להתייחס לחברה החרדית כהומוגנית (למשל בראון, 2021; פרידמן, 1991; Berman, 2000). פרידמן אף מציין כי למרות הפלגים השונים וחוסר ההסכמות ביניהם, ובכלל זאת נורמות חברתיות שונות, החברה החרדית היא "עדיין חברה אחת בתודעת חברה" (1991, עמ' 161).

למיטב ידיעתנו, אחת הסוגיות שפחות מדוברות בחברה החרדית היא ההבדל בין מי שגדלו בבית חרדי, במיוחד לאחר התמורות בחברה החרדית החל משנות החמישים והגבהת החומות, לבין מי שגדלו בבית שאינו חרדי ומכירים את התרבות והתפיסות הלא-חרדיות, קרי החוזרים בתשובה או המצטרפים לחברה החרדית. ככל שהדיון פונה גם לחברה החרדית עצמה, הרי שהוא מתמקד ביחס של החברה החרדית כלפי מי שבחר להצטרף אליה (ראו למשל: דורון, 2021; קפלן, 2007).

ההשתייכות לחברה החרדית היא השתייכות סוציולוגית ולא דווקא אמונית או דתית (ראו למשל בראון, 2021; דורון, 2006). גם המחקר על עזיבת החברה החרדית מדגיש שמדובר בתופעה סוציולוגית ולא דתית (הורוביץ, 2018; ראו גם דויטש ואניסמן, 2024, שמראים שמרבית מי שעוזבים את החברה החרדית נשארים דתיים). בדומה, גם ההצטרפות לחברה החרדית היא תהליך שמהותו פירוק זהות ומעבר בין קהילות. כך, אף שהחלטה להצטרף לחברה החרדית היא אישית, סביר להניח שימצאו גם נקודות דמיון במעברים אלו, המושפעים מגורמים חברתיים.

במחקר על מגמות ההצטרפות לחברה החרדית מקובל לזהות שלוש נקודות זמן עיקריות: השנים שלאחר קום המדינה, מלחמת יום הכיפורים ועליית ש"ס כתנועה דתית-עדתית-חברתית (דיאגרמה ה-1).

דיאגרמה ה-1: נקודות ציון בהצטרפות לחברה החרדית

הפרק הנוכחי סוקר בקצרה את נקודות הציון הללו ואת הרקע להצטרפות בכל אחת מהן.

ה-2.1 עזיבת החברה החרדית וההצטרפות אליה לאחר קום המדינה

התקופה שלאחר קום המדינה התאפיינה בשיעורי עזיבה גבוהים של החברה החרדית, שלפתע ניצבה בתחרות עם תנועות הנוער הציוניות ואתוס הניצחון של צה"ל. על רקע זה, וכחלק מהמאבקים בין מוסדות המדינה הציוניים לחברה החרדית, צעירים חרדים פעלו לשכנע עולים מארצות המזרח לרשום את ילדיהם לבתי ספר דתיים וחרדים ולשלבם בהמשך בישיבות גדולות (לופו, 2004; פרידמן, 1991). ואכן, שיעור מסוים מבין תלמידים אלו השתלב בישיבות ספרדיות, בעיקר בישיבת "פורת יוסף" בירושלים, ואחרים השתלבו בישיבות ליטאיות-אשכנזיות. במקביל, אחדות מבין הישיבות הספרדיות אימצו את מנהגי הישיבות הליטאיות, וכך לצד המסורת הספרדית התפתחה קהילה חרדית ספרדית-ליטאית, דומה באורחות חייה ובלבושה לחברה החרדית-ליטאית האשכנזית.

עם זאת, יש לציין כי מדובר במספר קטן של צעירים, וכי מלבד פעילות זו החברה החרדית התמקדה בשנים אלו בהתבדלות מהחברה הישראלית ובבניית מנגנונים שביצרו את התבדלותה.

ה-2.2 הצטרפות לחברה החרדית לאחר מלחמת יום הכיפורים

בראון (2021) וקפלן (2007) מתייחסים שניהם לשנים שלאחר מלחמת ששת הימים כשנים שבהן התחילה להתעורר תנועה של הצטרפות לחברה החרדית, זאת על רקע הניצחון במלחמה וכתגובה לשינויים החברתיים בשנות השישים. חוקרים אלו ואחרים (למשל, Beit-Hallahmi, 1992) מציינים נוסף על כך את הטראומה הקולקטיבית שלאחר מלחמת יום הכיפורים ואת אובדן הביטחון בהנהגה כגורמים מרכזיים בהנעת גל זה.

במקביל, בשנים אלו התפתחו תנועות ומנגנונים חרדיים ששאפו להשפיע על קהלים לא-חרדיים ולקרבתם לחרדיות. אלו כללו את מפעל הקירוב וההחזרה בתשובה של חסידות חב"ד, רבנים ליטאים שפנו לציבור החילוני וארגונים ורבנים שפנו לקהל מזרחי-מסורתי. בהתאמה, המצטרפים השתייכו לשלוש אוכלוסיות עיקריות: עולים חדשים, במיוחד מארצות הברית וברית המועצות; בני מעמד הביניים החילוני-אשכנזי; ומזרחים משכונות מצוקה (בראון, 2021; דורון, 2021).

עם זאת, ההתייחסויות בתרבות, במחקר ובתקשורת לתנועת החזרה בתשובה בשנים אלו התמקדו בעיקר באנשי ציבור אשכנזים וחילונים ברובם, ובראשם אורי זוהר. אישים אלו הפכו להיות סמל לתנועת "החזרה בתשובה" - הצטרפות של אשכנזים, חילונים, בני מעמד הביניים לחברה החרדית והחלפת זהות אחת בזהות שונה לחלוטין.

המצטרפים לחברה החרדית בגל זה מאופיינים בניסיון להיטמע בה - קבלת אידיאל חברת הלומדים ואימוץ ההסתגרות החרדית, עד כדי ניתוק מהמשפחה הלא-חרדית. למרות זאת, הם לא התקבלו ל"מועדון" - המצטרפים לא נתפסו כשווי ערך לחרדים מבית ונתקלו באפליה בשידוכים ובקבלה למוסדות לימוד ולמוסדות אחרים בחברה החרדית. החברה החרדית הרגישה צורך להתגונן מפני ההשפעות האפשריות של המצטרפים - אלו שלא גדלו בחברה החרדית והתחנכו על ערכים זרים לה, ועל כן נתפסו כמי שעלולים לייבא את הנורמות והערכים הללו לחברה החרדית עצמה (דורון, 2012, 2021).

ה-2.3 הצטרפות לחברה החרדית - הקמת תנועת ש"ס

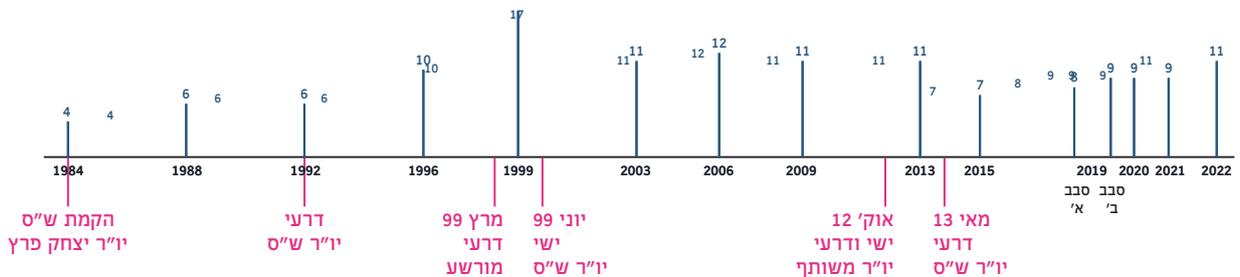
כמצוין לעיל, לאורך כל השנים שלאחר קום המדינה שיעור גבוה מהמצטרפים לחברה החרדית היו מקרב עולי ארצות האסלאם. עם השנים האוכלוסייה החרדית-ספרדית גדלה והלכה, וככל שגדלה סבלו החרדים הספרדים מאפליה על רקע מוצאם מצד החרדים האשכנזים. על רקע אפליה זו צמחה בתחילת שנות השמונים תנועת ש"ס - בתחילה כתנועה מקומית שרצה לבחירות בעיריית ירושלים בשנת 1983, ולאחר מכן כמפלגה ארצית, שרצה לראשונה בבחירות לכנסת ה-11 (וזכתה בארבעה מושבים).

בתחילת דרכה הייתה ש"ס מוקד משיכה כמפלגה פוליטית ותנועה חברתית ספרדית-מזרחית ולא דווקא חרדית; בתחילת שנות האלפיים רק כשליש ממצביעי ש"ס הגדירו את עצמם חרדים (לופו, 2004), ומרביתם הגדירו עצמם מסורתיים או דתיים. נתון זה אינו מפתיע לנוכח מאפייני הדתיות והמסורתיות הספרדית. בעוד שהחברה החרדית האשכנזית פנתה להתבדלות לאחר קום המדינה (פרידמן, 1991), החברה החרדית הספרדית שמרה על קיומו של מגוון דתי רחב (מחילונים ועד חרדים) באותה הקהילה ואף באותה המשפחה. יתר על כן, במקרים רבים תהליכי ההתחזקות הדתית וההצטרפות לחברה החרדית לא לוו בנייתוק מהמשפחה הלא-חרדית או הלא-דתית (דורון, 2021; זיכרמן, 2014).

בבחירות לכנסת בשנת 1999 זכתה המפלגה ב-17 מנדטים, אך בשנים שלאחר מכן נחלש כוחה והיא קיבלה לרוב 9-11 מנדטים. מנדטים אלו נתקבלו בעיקר מחרדים-ספרדים ומשיעור נמוך של מצביעים לא-חרדים ומשפחות מהפריפריה החברתית-גאוגרפית שעל התפר בין דתיות וחרדיות.

לדוגמה, בבחירות לכנסת ה-25 (2023), שיעורי הצבעה לש"ס בערים חרדיות היו קרובים לשיעורם של הספרדים באוכלוסייה בערים אלו.³⁴ בערי הפיתוח בדרום, שלאורך השנים היו אחד ממוקדי הפעילות הבולטים של ש"ס, שיעורי הצבעה למפלגה בבחירות היו נמוכים יותר: כ-12% בשדרות, ירוחם ודימונה ו-18% באופקים. יוצאת דופן היא נתיבות, שבה המפלגה קיבלה 42% מקולות הבוחרים בעיר.

דיאגרמה ה-2: נקודות ציון בהיסטוריה של מפלגת ש"ס

אחת הדרכים העיקריות של ש"ס לקירוב לחרדיות היא באמצעות מערכת החינוך החרדית שלה, "מעין החינוך התורני" (כיום - "בני יוסף"), שהוקמה בשנות השמונים המאוחרות. במערכת חינוך זו פועלים שלושה סוגים של מוסדות: מוסדות לילדים ממשפחות חרדיות, מוסדות למשפחות "מתחזקות" ומוסדות "קירוב", המיועדים לילדים ממעמד סוציו-אקונומי נמוך שאינם מגיעים מבית חרדי. במוסדות אלו צוות בית הספר הוא חרדי, ובתי הספר מעודדים את ההורים לסגל מנהגים חרדיים (זיבצנר ולהמן, 2010).³⁵

בהתאמה, בעת הקמתה של רשת החינוך הציגו אותה בעלי התפקידים כרשת שנועדה לשלב לימודים תורניים וכלליים עם דגש על המסורות הספרדיות, קרי כמערכת חינוך שלא דווקא נועדה לילדים חרדים מבית, אלא לכלל הילדים הספרדים שהוריהם רואים חשיבות בחינוך דתי ומסורתי (פלדמן, 2020).³⁶

34. באלעד: 50% הצבעה לש"ס, כ-45% ספרדים; בבני ברק: 30% הצבעה לש"ס, כ-30% ספרדים; בבית"ר עילית: 30% הצבעה לש"ס, כ-20% ספרדים; ובמודיעין עילית כ-20% הצבעה לש"ס וכ-20% ספרדים. נתוני שיעור הספרדים בכל עיר לקוחים מרגב ומילצקי (2024); נתוני הבחירות לכנסת ה-25 בשנת 2023 מתוך אתר ועדת הבחירות המרכזית, <https://votes25.bechirof.gov.il>.

35. בשנים האחרונות הצטרפו לרשת החינוך בתי ספר אשכנזיים, בעיקר של חסידיות קטנות, בשל אי-הסכמות עם רשת החינוך העצמאי האשכנזית. אחדים ממוסדות אלו עזבו החל מ-2024 את רשת בני יוסף והצטרפו לחינוך הממלכתי-חרדי.

36. פלדמן (2020) מציינת כי קיימים תחת רשת בני יוסף מוסדות חינוכיים שאינם מוכרים על ידי משרד החינוך, ואינם נכללים בסטטיסטיקות.

מראשית שנות האלפיים ועד אמצע העשור השני חל גידול של פי שלושה במספר המוסדות ברשת ובמספר התלמידים המתחנכים בה: מכ־13 אלף תלמידים ו־90 בתי ספר בתחילת שנות האלפיים עד ליותר מ־41 אלף תלמידים ו־190 בתי ספר בשנת 2016 (פלדמן, 2020).

באותה התקופה מספר המצביעים למפלגה לא עלה בצורה משמעותית, כלומר צמיחת רשת החינוך לא באה לידי ביטוי ברמה הפוליטית. ואכן, בחינה מעמיקה יותר מראה כי שיעור גבוה מהמוסדות ומהתלמידים מגיעים מהערים החרדיות. בתחילת דרכה של הרשת הגידול התרחש בעיקר מצירוף בתי ספר חרדיים קיימים לרשת ולא מפנייה לקהלים חדשים. עם זאת בתקופות ש"ס הייתה חלק מהקואליציה היה גידול בפתיחת בתי ספר של הרשת (פלדמן, 2020).

לעומת זאת, במרבית ערי הפריפריה החברתית-גיאוגרפית כמעט שלא חל שינוי במספר בתי הספר המשויכים למערכת החינוך של ש"ס בשנים 1996-2003 או שהוא עלה במתינות (זוסמן וליפניר, 2021), ועיקר הגידול במספר התלמידים מקורו בגידול המהיר בחברה החרדית.

כאמור, יוצאת מן הכלל מבחינה זו היא העיר נתיבות, שבה גדל מספר בתי הספר של ש"ס מאחד בשנת 1996 לשבעה ב־2003. במקביל לכך גם שיעור ההצבעה למפלגה הכפיל את עצמו, דבר המעיד על תהליך עומק של התחדדות האוכלוסייה המזרחית בעיר.

לסיכום, ניתן לראות כי הרקע חברתי להצטרפות לחברה החרדית השתנה עם השנים, אך ככלל לאורך השנים קיימת תנועה עקבית של הצטרפות לחברה החרדית מקרב מזרחים ממשפחות מסורתיות ודתיות, ואילו "חזרה בתשובה", תהליך שבו אשכנזים חילונים ממעמד הביניים מצטרפים לקהילות חרדיות, היא תופעה שולית יחסית.

ה-3 מעברים בקרב קבוצות בחברה היהודית-ישראלית

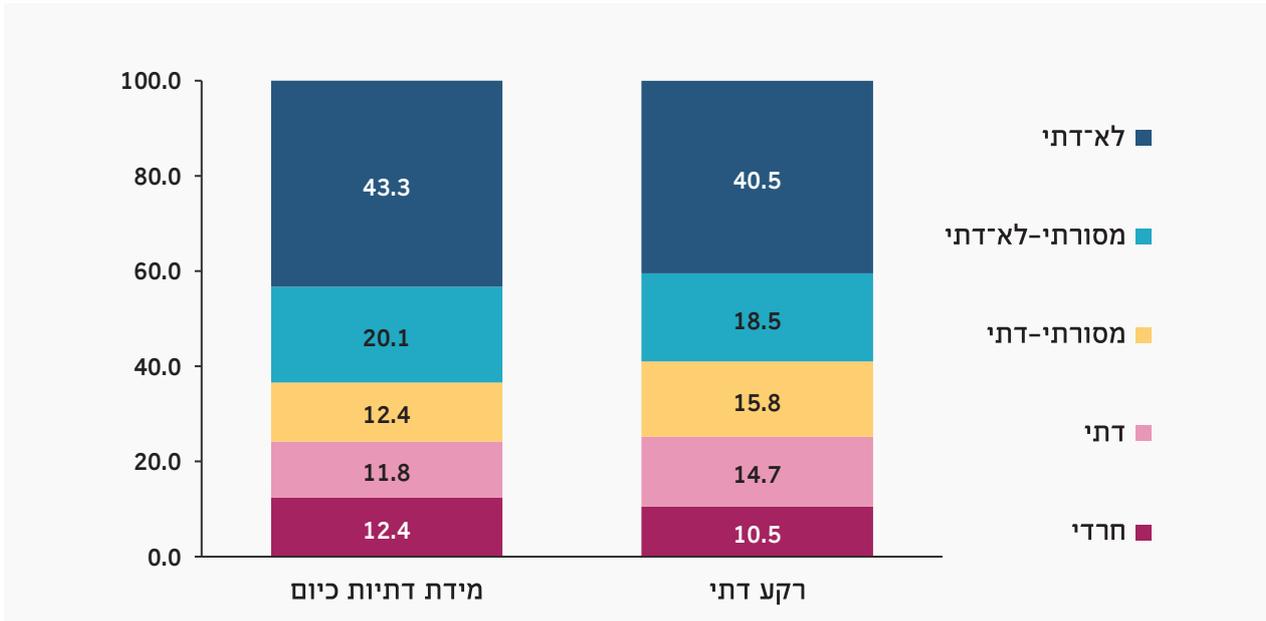
אחד הנושאים המרכזיים בשיח הציבורי בישראל הוא השינויים הדמוגרפיים בהרכבה של החברה היהודית - מעבר מחברה בעלת רוב חילוני מובהק לחברה דתית ומסורתית יותר. בשיח עולה גם החשש מגידול בכוחה של החברה החרדית. השינויים הדמוגרפיים נובעים משילוב של שתי סיבות: גידול דמוגרפי מהיר יותר של הקבוצות הדתיות, בעיקר של החרדים, ותופעה של חזרה בתשובה בכלל והצטרפות לחברה החרדית בפרט. בפרק זה נתמקד בהצגת סקירה כללית על אודות השינויים בהרכב החברה היהודית-ישראלית ועל המעברים בין הקבוצות. בפרק הבא נציג נתוני מגמות של עזיבת החברה החרדית והצטרפות אליה לאורך זמן.

סעיף זה מציג תמונת על של דפוסי המעברים בקרב יהודים בני 20-64. תמונה זו מתקבלת באמצעות ניתוח השוואתי של נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס על התפלגות רמת הדתיות לפי הגדרה עצמית - רמת דתיות כיום לעומת הרקע הדתי (רמת דתיות המשפחה בגיל 15).

תחילה מוצגת התפלגות רמת הדתיות כיום והרקע הדתי בקרב כלל היהודים בני 20-64 (תרשים ה-1). לאחר מכן מוצגת ההתפלגות של רמת הדתיות כיום לפי הרקע הדתי, המאפשרת ללמוד על המעברים מקבוצות האם לקבוצות נוכחיות (תרשים ה-2). רוב הנתונים מוצגים באופן מקובץ: חרדי, דתי (דתי או מסורתי-דתי) ולא־דתי (מסורתי-לא־דתי וחילוני).³⁷

37. הקטגוריות המלאות הן: חרדי, דתי, מסורתי-דתי, מסורתי-לא כל כך דתי, לא־דתי-חילוני.

תרשים ה-1: התפלגות הרכב האוכלוסייה: רמת דתיות כיום והרקע הדתי של המשפחה - בקרב בני 20-64 (%)

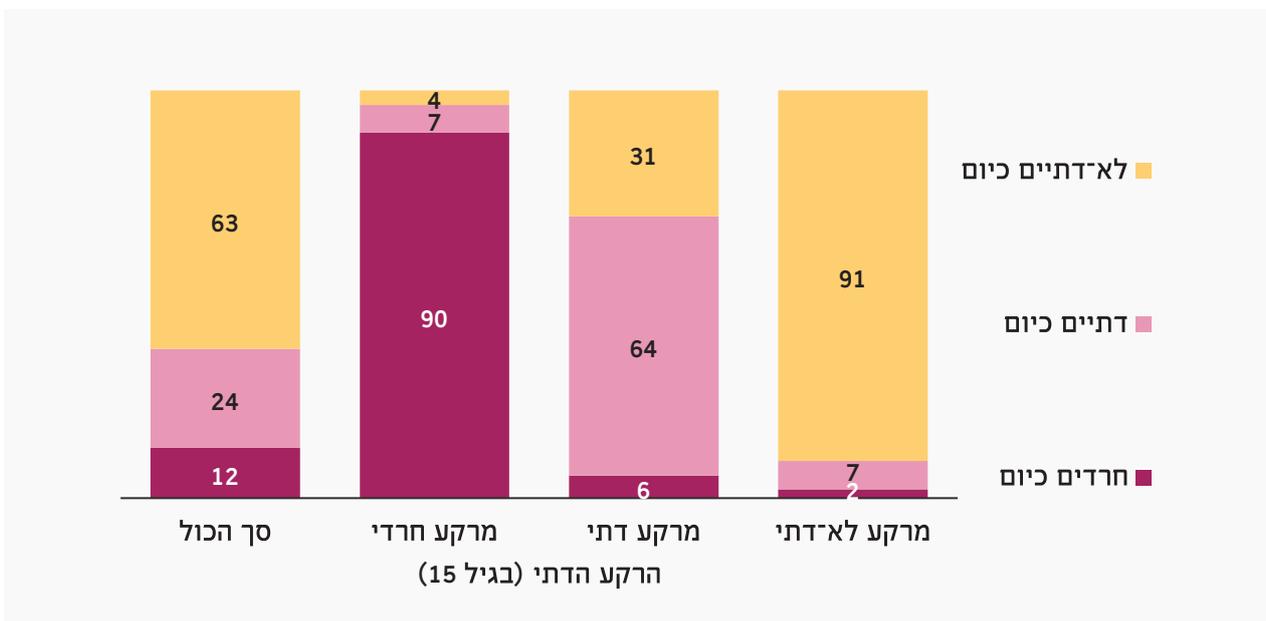

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

כפי שאפשר לראות בתרשים ה-1, במוצע לשנים 2017-2024 כשמינית מבני 20-64 היו חרדים (12.4%), קרוב לרבע דתיים ומסורתיים-דתיים (11.8% ו-12.4%, בהתאמה), כחמישית מסורתיים-לא־דתיים (20.1%) וקרוב למחצית הם לא־דתיים (43.3%). באופן כללי, התפלגות בעלי הרקע הדתי דומה לזו של מידת הדתיות כיום, אך עם הבדלים קטנים: שיעור החרדים כיום גבוה במקצת משיעור בעלי הרקע החרדי (12.4% לעומת 10.5%), שיעור הדתיים והמסורתיים-דתיים כיום נמוך במקצת (24.2% לעומת 30.5%) ושיעור הלא־דתיים והמסורתיים-לא־דתיים גבוה יותר (63.4% לעומת 59%).

עוד עולה מהנתונים המוצגים בתרשים כי החברה הישראלית-יהודית היא ברובה לא־דתית: קרוב לשני שלישים (63%) מהיהודים בישראל הם לא־דתיים (חילונים או מסורתיים-לא־דתיים); כרבע (24%) דתיים וכשמינית (13%) הם חרדים כיום.

תרשים ה-2: התפלגות מעברים: רמת דתיות כיום לפי הרקע הדתי של המשפחה - בקרב בני 20-64 (%)

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

כאשר מנתחים את רמת הדתיות כיום לפי הרקע הדתי עולה תמונה של יציבות בהשתייכות הקבוצתית, כלומר הרוב משתייכים כיום לקבוצה שהשתייכו אליה בנערו (תרשים ה-2).

יציבות זו בולטת במיוחד בקרב אלו שבאו מרקע חרדי ומרקע לא־דתי: כ־90% מבין אלו שגדלו בחברה החרדית משתייכים גם כיום לחברה החרדית, וכ־90% מבין אלו שגדלו בחברה הלא־דתית הם לא־דתיים גם כיום.

שיעור נמוך בלבד מקרב בעלי רקע חרדי עזבו את החברה החרדית: 7% עזבו את החברה החרדית ונשארו דתיים ו־4% הפכו ללא־דתיים. בקרב בעלי רקע לא־דתי, 7% הם דתיים כיום ו־2% הצטרפו לחברה החרדית, כלומר המגמה של התחזקות דתית בקרב בעלי רקע לא־דתי היא מוגבלת.

בקרב בעלי רקע דתי ניכרת דינמיות גבוהה יותר בין הקטגוריות. קרוב לשני שלישים (64%) שומרים על זהותם הדתית לעומת כשליש שהופכים ללא־דתיים (31%) ומיעוט שהופכים לחרדים (6%).

עם זאת, דפוסי המעבר מאופיינים בשינויים הדרגתיים לאורך הספקטרום הדתי, העוברים דרך זהות מסורתית ולא בשינויים חדים מדתיות ללא־דתיות. ניתוח ההתפלגות המלאה של רמות הדתיות עבור חמש הקטגוריות (תרשים ה-נ-1) חושף תמונה מורכבת בקרב הקבוצות המסורתיות. בקרב בעלי רקע מסורתי-דתי כמחצית שומרים על רמת הדתיות מבית, אך בקרב השאר ניכרת נטייה ברורה למעבר של פחות דתיות. מתוך קבוצה זו שיעור המגדירים עצמם כיום כחילונים או כמסורתיים-לא־דתיים גבוה הרבה יותר משיעור אלו שבחרים להגדיר עצמם כדתיים או חרדים. באופן דומה, בקרב בעלי רקע מסורתי-לא־דתי קיימת נטייה חזקה למעבר לכיוון החילוני, כאשר שיעור המגדירים עצמם כלא־דתיים או חילונים גבוה מאוד בהשוואה לאלו שבחרים בהגדרה דתית או חרדית.³⁸

השינויים ברמת הדתיות, ובקרב הקבוצות המסורתיות במיוחד, ממחישים את הרצף הדתי-סוציולוגי של המסורתיות ואת היכולת של הפרט לעבור בין רמות דתיות ללא שינוי שייכות קבוצתית, בניגוד להשתייכות לחברה החרדית (ובמידה פחותה יותר, לחברה החילונית), שהיא דיכוטומית יותר.

יתר על כן, תרשים ה-נ-1 בנספח מראה כי מרבית התנועה בין רמות דתיות היא לכיוון פחות דתי - בכל אחת משלוש הקבוצות (מסורתי-לא־דתי, מסורתי-דתי ודתי) שיעור האוכלוסייה המגדירה את עצמה כיום פחות דתית מבצעירותה גבוה במידה רבה משיעור האוכלוסייה המגדירה את עצמה דתית יותר מבצעירותה.

עד כאן הוצגה תמונת כוללת של מעברים בין קבוצות. הנתונים הוצגו עבור קבוצות גיל רחבות, אך ללא הצגת שינויים שהתרחשו לאורך זמן. כמו כן, הנתונים הוצגו בלי להביא בחשבון השפעות של שינויים דמוגרפיים. נושאים אלו ידונו בהרחבה בשני הפרקים הבאים.

ה-4 מגמות עזיבת החברה החרדית והצטרפות אליה

השינויים הדמוגרפיים בחברה הישראלית מושפעים בין היתר מהדמוגרפיה של החברה החרדית: קצב גידול טבעי גבוה במיוחד והמעברים אל החברה החרדית ומתוכה.

בסעיף זה ננתח את מגמות המעברים: שיעורי העזיבה מהחברה החרדית - שיעורם של היוצאים מתוך כלל בעלי רקע חרדי, ושיעורי ההצטרפות לחברה החרדית - שיעורם של המצטרפים מתוך כלל בעלי רקע לא־חרדי. נתונים אלו מלמדים על שינויים בהיקפי העזיבה וההצטרפות לאורך זמן, אבל לא מלמדים על השינויים הדמוגרפיים הקשורים לקצב הגידול המהיר של החברה החרדית.

לכן אנו מנתחים גם את המגמות בשיעור ההשתלבות באוכלוסיית היעד, קרי שיעורם של היוצאים מקרב כלל בעלי רקע לא־חרדי כיום ושיעורם של המצטרפים מקרב כלל החרדים כיום. שיעורים אלו משקפים את השינויים הדמוגרפיים בכל תת־קבוצה ומשקללים את הגידול הדמוגרפי ואת השינויים בשיעורי המעברים.³⁹

בכל הנוגע למעברים בין הקבוצות עולה כי בקרב ילידי אמצע שנות החמישים ועד ילידי אמצע שנות השישים הייתה

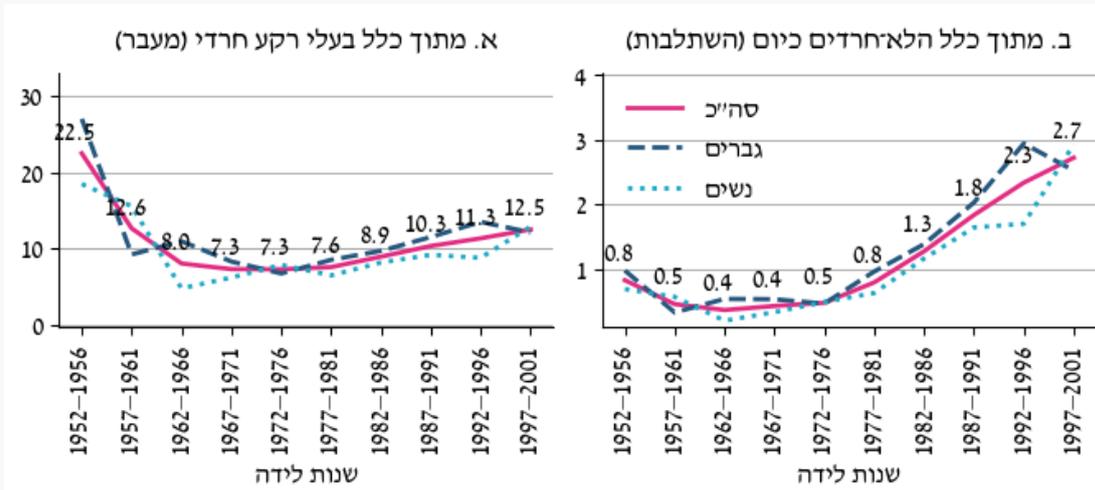
38. בקרב בעלי רקע מסורתי-דתי, כ־47% מגדירים עצמם גם כיום כמסורתיים-דתיים לעומת כ־38% המגדירים עצמם כיום כפחות דתיים (מסורתי-לא־דתי - חילוני) וכ־15% כיותר דתיים (דתי-חרדי). בקרב בעלי רקע מסורתי-לא־דתי, כ־58% גם כיום מגדירים עצמם כמסורתיים-לא־דתיים לעומת כ־27% המגדירים עצמם כלא־דתיים כלל (חילוני) וכ־14% כיותר דתיים (מסורתי-דתי - חרדי).

39. נתונים אלו הוצגו במחקר של דויטש, שנפלד ואניסמן (2025).

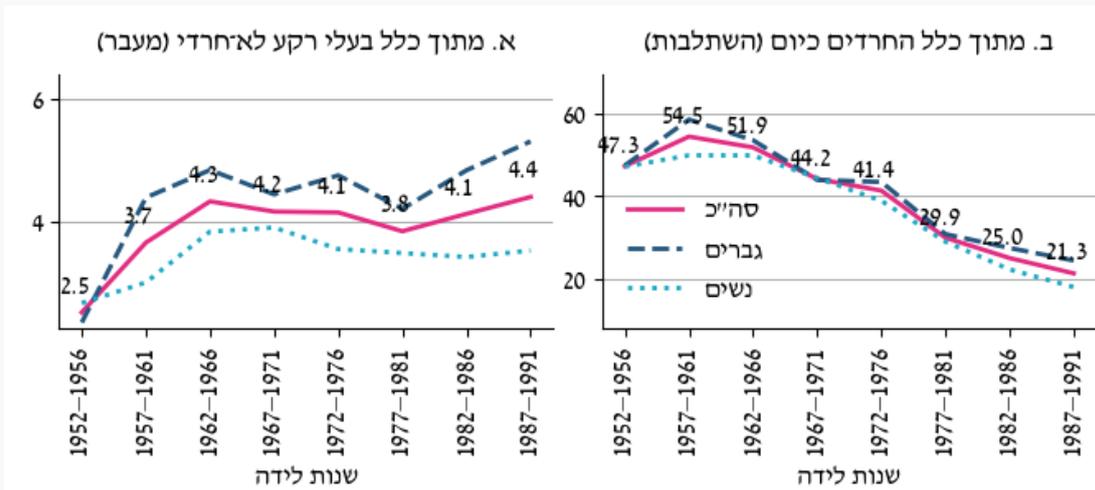
מגמת עלייה בהצטרפות לחברה החרדית, ולאחר מכן מגמה של התייצבות ואף ירידה קלה (תרשים ה-3א). לעומת זאת, בקרב החרדים כיום ניכרת ירידה עקבית בשיעור המצטרפים (תרשים ה-3ב). לכן כל עוד לא תחול עלייה ניכרת בשיעור ההצטרפות או בקצב הגידול של החברה היהודית הלא-חרדית, מגמת הירידה בשיעורם של המצטרפים מקרב כלל החרדים כיום צפויה להימשך משום קצב הגידול הגבוה של החברה החרדית.⁴⁰

תרשים ה-3: שיעורי העזיבה וההצטרפות - מגמה על פני שנות לידה לפי מגדר

א. שיעור העזיבה

א. שיעור ההצטרפות

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2012-2007 ו-2017-2024, בני 30 ויותר (בעת ההשבה).

40. בקרב בני 50-64 (ילידי תחילת שנות השישים עד אמצע שנות השבעים) ישנם כמיליון יהודים לא-חרדים וקרוב ל-80 אלף יהודים חרדים (8% מהאוכלוסייה). כ-4% מהאוכלוסייה הם כ-40,000 איש, או מחצית מהחרדים באותה קבוצת הגיל. לעומת זאת, בקרב בני 30-44 מספר היהודים הלא-חרדים הוא כ-1.2 מיליון איש, ואילו החרדים בקבוצת גיל זו מונים כ-200 אלף איש (14% מהאוכלוסייה). כ-4% מהאוכלוסייה הלא-חרדית הם כ-50,000 איש - או כרבע מהחרדים באותה קבוצת הגיל.

אשר לעזיבת החברה החרדית, ניכרת מגמת ירידה בשיעורי העזיבה בקרב ילידי שנות השישים והשבעים, ולאחר מכן החל מן המחצית השניה של שנות השמונים - עלייה. בשל קצב הגידול המהיר בחברה החרדית, שיעור היוצאים מקרב כלל הלא־חרדים עולה בקצב מהיר יותר מהעלייה בשיעור העזיבה וצפוי להמשיך לעלות גם אם מגמת העלייה בשיעור העזיבה תיבלם.

לסיכום, הנתונים שהוצגו מלמדים שהמגמות היחסיות לכל קבוצה אינן משקפות במלואן את ההשפעות של הגידול הדמוגרפי. לאורך כל השנים - גם בתקופות של גידול בשיעור ההצטרפות לחברה החרדית - יש ירידה ניכרת בשיעורם של המצטרפים מתוך כלל החרדים כיום. הסיבה לכך היא שקצב הגידול הטבעי המהיר של החברה החרדית מקזז את השפעות ההצטרפות, כך ששיעורם של המצטרפים מתוך כלל החרדים קטן והולך לאורך זמן. בקרב היוצאים מוצגת תמונה נגדית. בשל הגידול הטבעי החרדי המהיר, גם בתקופות של יציבות בשיעורי עזיבת החברה החרדית ניכרת עלייה בשיעורם של היוצאים מתוך כלל הלא־חרדים כיום.

ה-5 הרכבן של הקבוצות בישראל

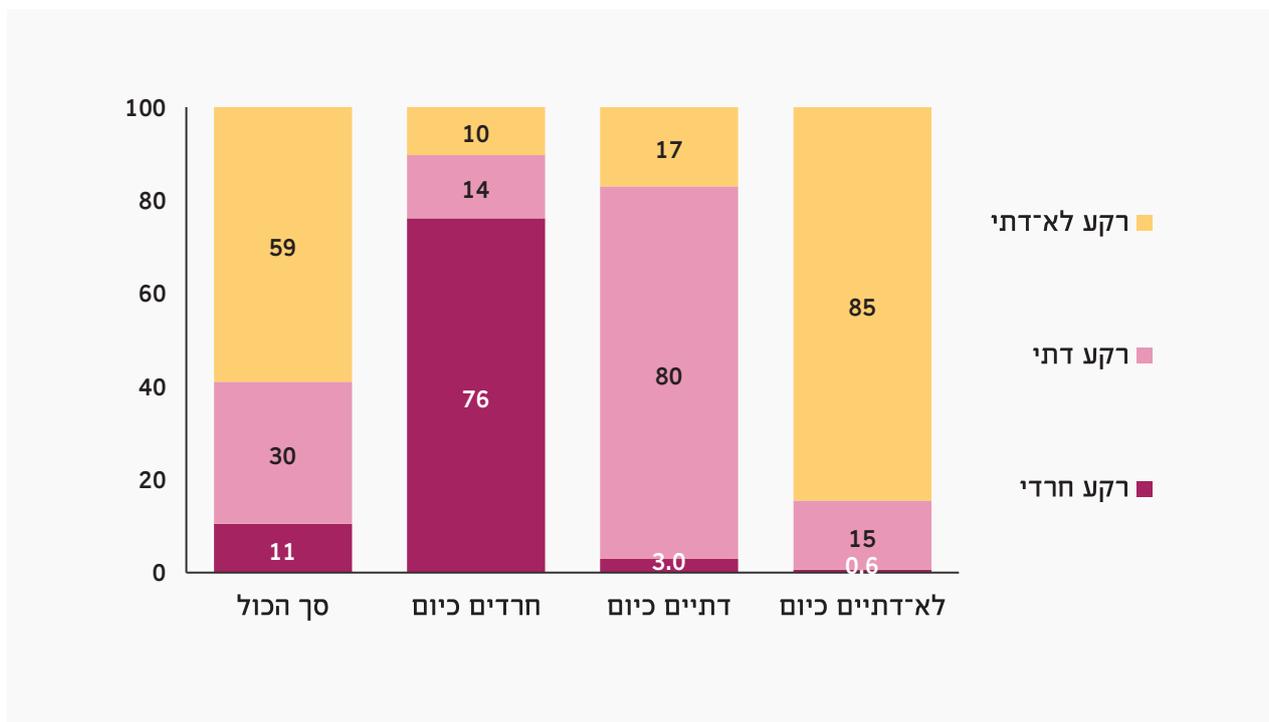
עד כה התמקדנו במעברים בין הקבוצות והצגנו נתונים ראשוניים לגבי היקפם והאופן שבו הם באים לידי ביטוי בחברה החרדית והלא־חרדית. בסעיף זה נעמיק בבחינת ההשפעה אפשרית של המעברים על כל אחת מן הקבוצות.

כמתואר בסעיף ה-2, להצטרפות לחברה החרדית יש השפעה רבה על יחסי חילונים-חרדים במדינה וכן על היחסים הפנים־חרדיים. בחברה החילונית קצב הגידול המהיר של החברה החרדית נתפס לא אחת כאיום, וההצטרפות לחברה החרדית נתפסת פעמים רבות כאיום כפול. מנגד, בחברה החרדית רווחים חששות מפני חדירתם של נורמות והרגלים שמקורם בתרבות של החברה הלא־חרדית וזרים לאופייה הייחודי והמתבדל של החברה החרדית.

מכאן עולה השאלה: האם יש בחששות אלו אמת? האם היקפי המעברים, ובמיוחד ההצטרפות לחברה החרדית, גדולים מספיק כדי להשפיע על הקבוצות עצמן?

ניתוח הרקע הדתי של החברה היהודית כיום מראה שהאוכלוסייה החרדית ברובה מורכבת מאלו שגדלו והתחנכו בה (תרשים ה-4).

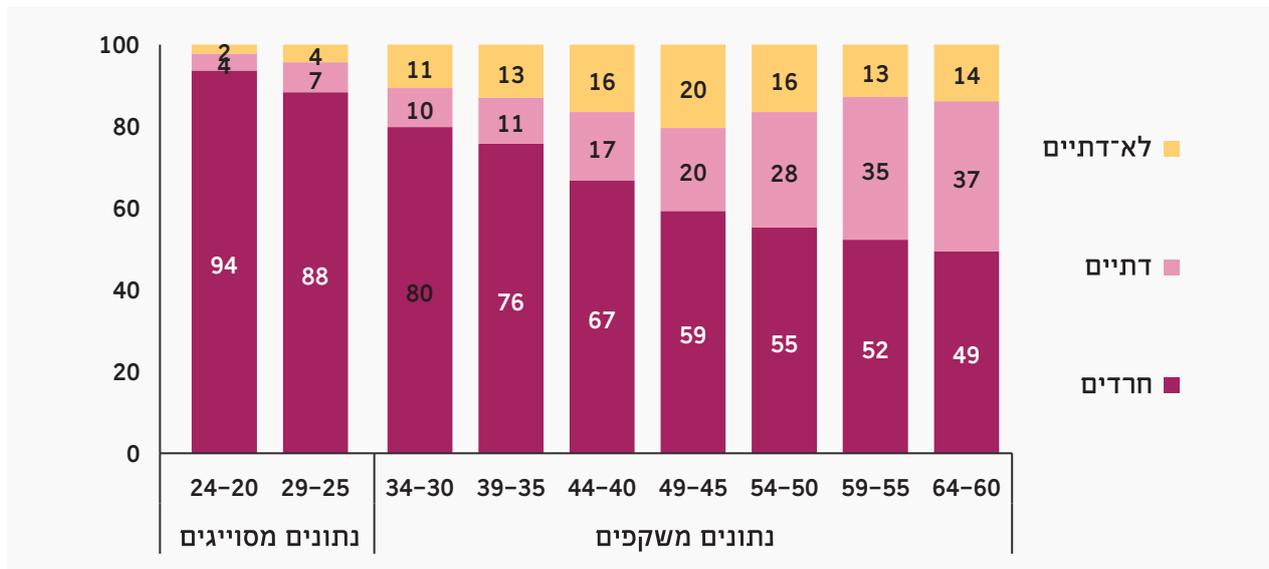
תרשים ה-4: התפלגות הרקע הדתי לפי מידת הדתיות כיום (%)

בעבר הייתה לתופעת החזרה בתשובה השפעה רבה על הרכב החברה החרדית. כפי שאפשר להיווכח בתרשים ה-5, כ-50% מבני 50 ומעלה (ילידי שנות השישים והשבעים) שהם חרדים כיום גדלו בבית לא-חרדי. אלו הם ההורים של הצעירים החרדים כיום, ומשמעות הדבר היא שרבים מבין אותם צעירים גדלו במשפחות שבהן ההורים הם בוגרי מערכת החינוך הממלכתית או הממלכתית-דתית, קרי היו חשופים לחברה היהודית-ישראלית הכללית ולתרבותה וכן לתרבות המערב. יתרה מכך, סביר להניח שלרבים מהצעירים החרדים הללו יש קרובי משפחה שאינם חרדים.

בדורות הצעירים יותר בולט שינוי - עלייה של ממש בשיעור החרדים מבית וירידה בשיעור המצטרפים: בקרב חרדים כיום בני 30-39 פחות מרבע גדלו בבית שאינו חרדי.

תרשים ה-5: התפלגות הרקע הדתי (בגיל 15) בקרב חרדים כיום - לפי קבוצות גיל (%)

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, חרדים כיום (גברים ונשים). נתונים משקפים: בהנחה שמרבית המעברים הסתיימו בקרב קבוצות גיל אלו. נתונים מסוייגים: בהנחה שהמעברים בין הקבוצות עדיין לא הסתיימו. מרקע דתי: דתי או מסורתי-דתי. מרקע לא דתי: מסורתי-לא כל כך דתי ולא-דתי, חילוני.

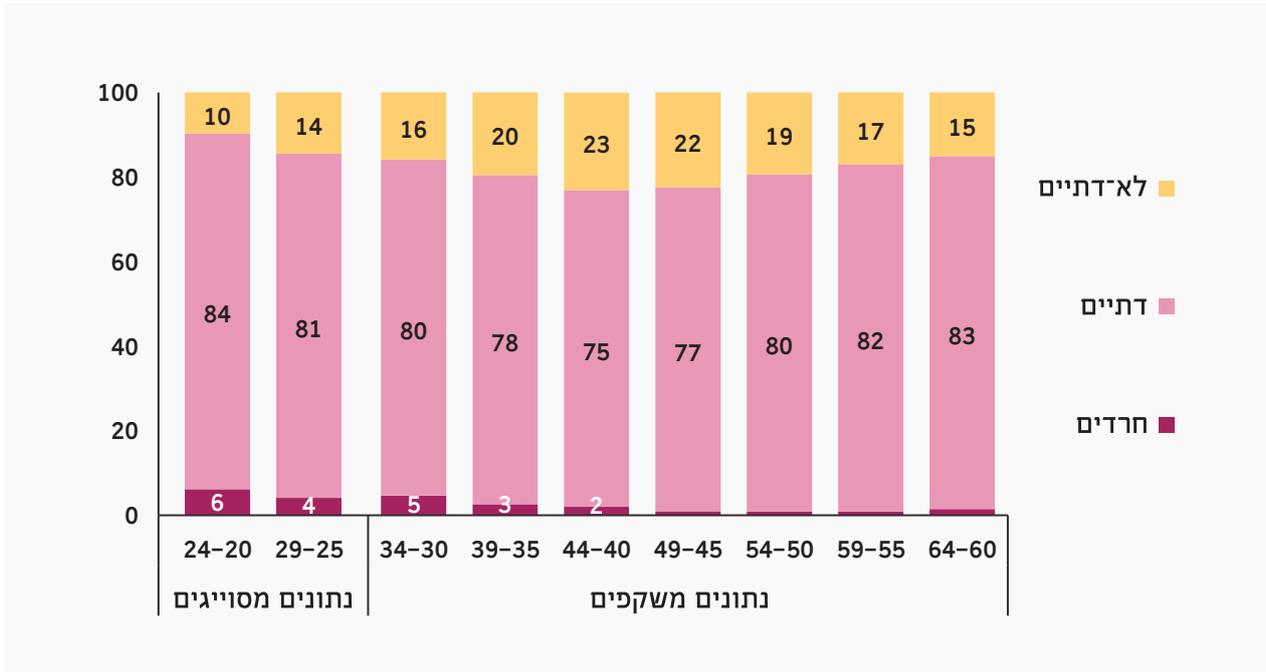
יתר על כן, מהנתונים עולה שמרבית המעברים הם בין החברה הדתית לחרדית. הדבר בולט במיוחד בקבוצת הגיל המבוגרת - בקרב בני 50 ומעלה שיעורם של המצטרפים בעלי רקע דתי עומד על 60%-70%, לעומת כ-50% בקבוצת הגיל שמתחת ל-50. יש לציין כי בשנות השבעים היה עיסוק תקשורתי נרחב בתופעה של "חזרה בתשובה" מקרב מעמד הביניים החילוני, והנתונים מעידים כי למרות זאת קבוצה זו הייתה מיעוט מקרב המצטרפים.

עם זאת, כפי שצוין בסעיף ה-3, מרבית המעברים בין רמות דתיות מתאפיינים דווקא בירידה ברמת הדתיות ולא בהתחזקות. מכאן עולה השאלה: מהו הרכבן של הקבוצות האחרות בחברה הישראלית - הדתיים והלא-דתיים, ומי הם החברים החדשים בהן?

בניגוד לחברה החרדית או החילונית, החברה הדתית-לאומית ידועה בכך שהיא מורכבת מרצף של פרקטיקות דתיות ואורחות חיים (ראו למשל כצמן, 2022). בקצהו האחד של הרצף נמצאים דתיים ליברלים, הנטמעים לחלוטין בחברה הלא-דתית, ובקצהו האחר נמצאים הדתיים-התורניים (הנקראים גם חרדים-לאומיים). החרדים-הלאומיים מגיעים מהחברה הדתית, אך מאמצים פרקטיקות דתיות מחמירות ותפיסות שמרניות המזכירות את אלו של החברה החרדית, לצד הזדהות עם הציונות והלאומיות (שלג, 2020).

עם זאת, בקרב דתיים כיום ניתן לראות שיעורם של בעלי רקע דתי נשאר עקבי לאורך השנים - בין 75% ל-83%. לעומת זאת, שיעור בעלי הרקע החרדי מתוך הדתיים כיום הולך וגדל, בהתאמה לשלושה גורמים: הגידול המספרי בשנתונים החרדיים, העלייה בשיעורי היציאה והעובדה שמרבית העוזבים את החברה החרדית מצטרפים לחברה הדתית (תרשים ה-6).

תרשים ה-6: התפלגות הרקע הדתי (בגיל 15) בקרב דתיים כיום - לפי קבוצות גיל (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

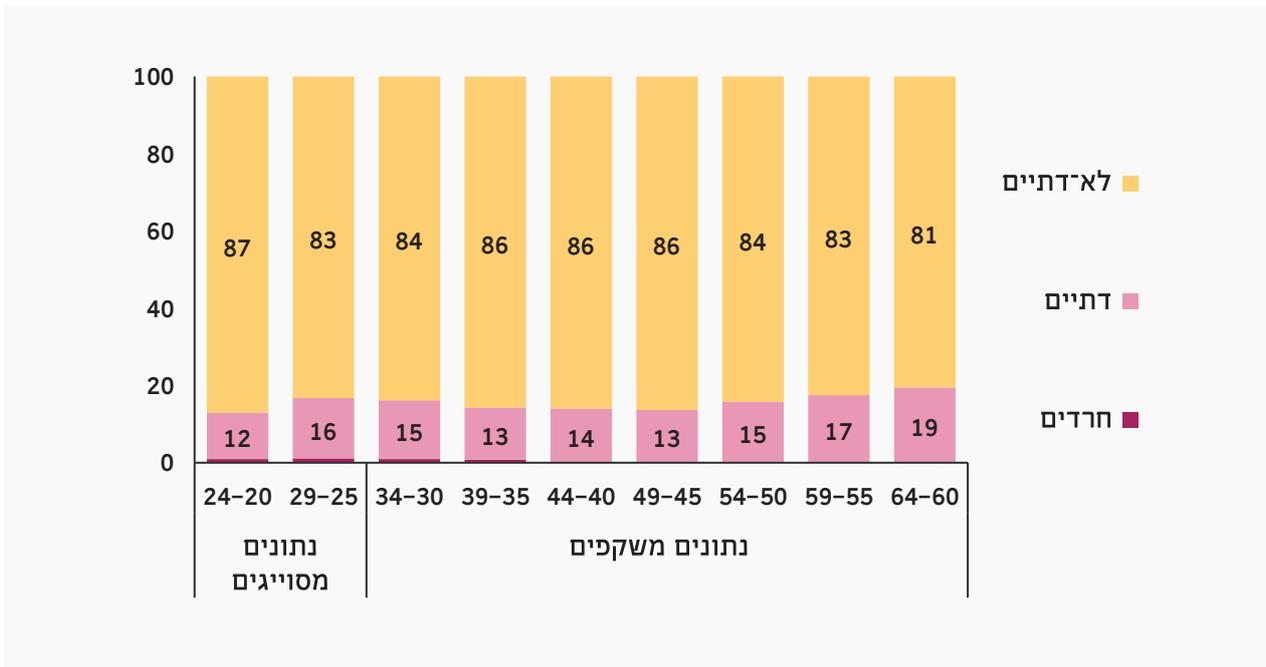
מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, דתיים כיום (גברים ונשים).

נתונים משקפים: בהנחה שמרבית המעברים הסתיימו בקרב קבוצות גיל אלו. נתונים מסוייגים: בהנחה שהמעברים בין קבוצות עדיין לא הסתיימו.

מרקע דתי: דתי או מסורתי-דתי. מרקע לא דתי: מסורתי-לא כל כך דתי ולא־דתי, חילוני.

החברה הלא־דתית היא ההומוגנית ביותר מבין שלוש הקבוצות: שיעור בעלי הרקע הלא־דתי מקרב הלא־דתיים כיום הוא 81%-85% ורק כ-15% בקירוב בעלי רקע דתי. שיעור בעלי הרקע החרדי מקרב הלא־דתיים כיום הוא אפסי, בשל העובדה שלא־דתיים הם הקבוצה הגדולה באוכלוסייה וכן בשל השיעור הנמוך יחסית של בעלי רקע חרדי שעוזבים את הדת יחד עם עזיבת החברה החרדית (תרשים ה-7).

תרשים ה-7: התפלגות הרקע הדתי (בגיל 15) בקרב לא־דתיים כיום (%)

היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, לא־דתיים כיום (גברים ונשים).
 נתונים משקפים: בהנחה שמרבית המעברים הסתיימו בקרב קבוצות גיל אלו. נתונים מסוייגים: בהנחה שהמעברים בין קבוצות עדיין לא הסתיימו.
 מרקע דתי: דתי או מסורתי-דתי. מרקע לא דתי: מסורתי-לא כל כך דתי ולא־דתי, חילוני.

ה-6 הצטרפות לחברה החרדית

הסעיפים הקודמים מציגים את הרכבה של החברה החרדית כיום - חרדים מבית ומצטרפים. בסעיף זה ייבחנו לעומק המאפיינים של המצטרפים לחברה החרדית - ההגדרה העצמית שלהם ומוצאם העדתי.

ה-6.1 הגדרה עצמית ותפיסת ה"חזרה בתשובה" בקרב המצטרפים

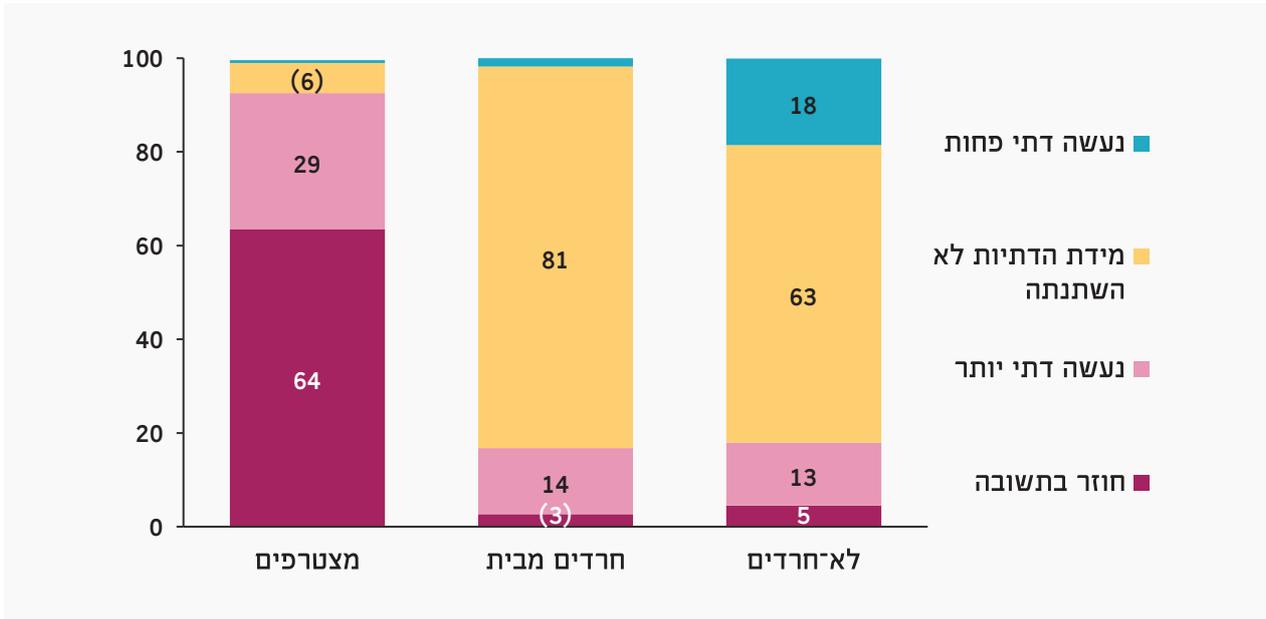
מוקד העניין בעבודה זו הוא מעברים בין קבוצות ולא תהליכים אישיים של הפרט. על כן ההתייחסות העיקרית בעבודה זו היא להצטרפות לחברה החרדית באופן כללי ולא לתופעה של "חזרה בתשובה".

בחברה הישראלית-יהודית המונח "חוזר בתשובה" מתקשר לרוב לחילונים או מסורתיים אשר התחילו לשמור תורה ומצוות ואימצו אורח חיים דתי או חרדי, אך לא לדתיים שבחרו להצטרף לחברה החרדית. על כן אנשים מבית דתי שהצטרפו לחברה החרדית אינם מזהים את עצמם כחוזרים בתשובה, בהיותם דתיים מאז ומתמיד (ראו למשל שרעבי, 2014).

סוגיה זו נבחנה בסקר החברתי שנערך בשנים 2009 ו-2018. בסקרים אלו נכללו שאלות העוסקות בהזדהות כ"חוזר בתשובה" למי שדיווחו כי במהלך החיים הפכו דתיים יותר (תרשים ה-8).⁴¹

41. נוסח השאלה: "במהלך חיך, בהשוואה להיום, האם הפכת להיות יותר דתי, מידת הדתיות שלך לא השתנתה, הפכת להיות פחות דתי?"; מי שציין שהפך להיות דתי יותר נשאל גם "האם אתה מגדיר את עצמך חוזר בתשובה?"

תרשים ה-8: שינוי מידת דתיות והזדהות כחוזר בתשובה - לפי מידת הדתיות כיום (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2009 ולשנת 2018, יהודים (גברים ונשים).

משיבים שדיווחו שנעשו דתיים יותר נשאלו גם אם הם מזדהים כחוזרים בתשובה.

קטגוריית "נעשה דתי יותר" מתייחסת למי שדיווח שבמהלך חייו נעשה דתי יותר, אך לא הזדהה כחוזר בתשובה.

קטגוריית "חוזר בתשובה" מתייחסת למי שדיווח שבמהלך חייו נעשה דתי יותר וגם מזדהה כחוזר בתשובה.

נתונים לפי הרקע הדתי ולפי קבוצות משנה (חרדים כיום, יוצאים וכו') מוצגים בתרשים ה-2 בנספח.

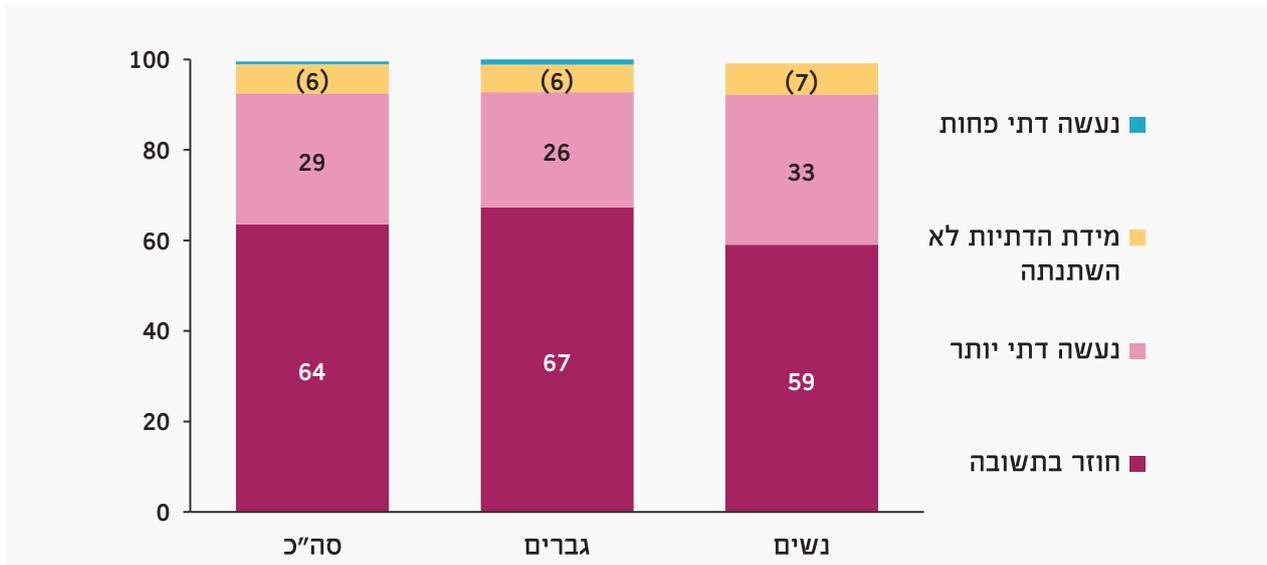
ניתוח התשובות לשאלה מעלה שכ-20% מהחרדים כיום מזדהים כחוזרים בתשובה וכי כ-20% אחרים דיווחו שנהיו דתיים יותר במהלך חייהם, אך לא מזהים את עצמם כחוזרים בתשובה. בקרב הדתיים כיום כ-15% הזדהו כחוזרים בתשובה וכ-25% דיווחו שנהיו דתיים יותר, אך לא הזדהו כחוזרים בתשובה. שיעורם של אלו שמזדהים כחוזרים בתשובה מבין החרדים כיום דומה להערכות קודמות, לפיהן 22% מהאוכלוסייה החרדית הבוגרת הם חוזרים בתשובה לפי הגדרה עצמית (פרידמן ואחרים, 2011).⁴²

כמצוין בסעיף הקודם, שיעורם של המצטרפים מתוך כלל החרדים כיום הוא כ-24% במוצע, דומה לנתון המקובל. עם זאת, אומדן זה מחושב יחד עם בני 20-34, ואלו לא נכללו בסקר של שנת 2009. מכיוון שאצלם שיעור הצטרפות נמוך יותר, ניתן היה לצפות שהשיעור המדווח אצל פרידמן ואחרים (2011) יהיה גבוה יותר. נוסף על כך, האומדנים הכוללים של שיעור המצטרפים נמוכים משום שהם אינם מביאים בחשבון הצטרפות בגיל מאוחר, שלה השפעה ניכרת על שיעור המצטרפים (דויטש ואחרים, 2025).

כדי לבחון את הסיבות לכך שהאומדן נמוך מהמצופה בוצע ניתוח של הנתונים הנוגעים למצטרפים - חרדים כיום שגדלו בבית לא-חרדי. ממצאי הניתוח מראים שכשני שלישים מהמצטרפים הזדהו כ"חוזרים בתשובה", והשאר דיווחו שנעשו דתיים יותר או שמידת הדתיות שלהם לא השתנתה, אך לא הזדהו כחוזרים בתשובה (תרשים ה-9).

42. יש לציין כי פרידמן ואחרים (2011) התייחסו לנתוני 2009 בלבד.

תרשים ה-9: שינוי מידת דתיות בקרב מצטרפים לחברה החרדית - לפי מגדר (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2009 ולשנת 2018, מצטרפים לחברה החרדית (גברים ונשים).

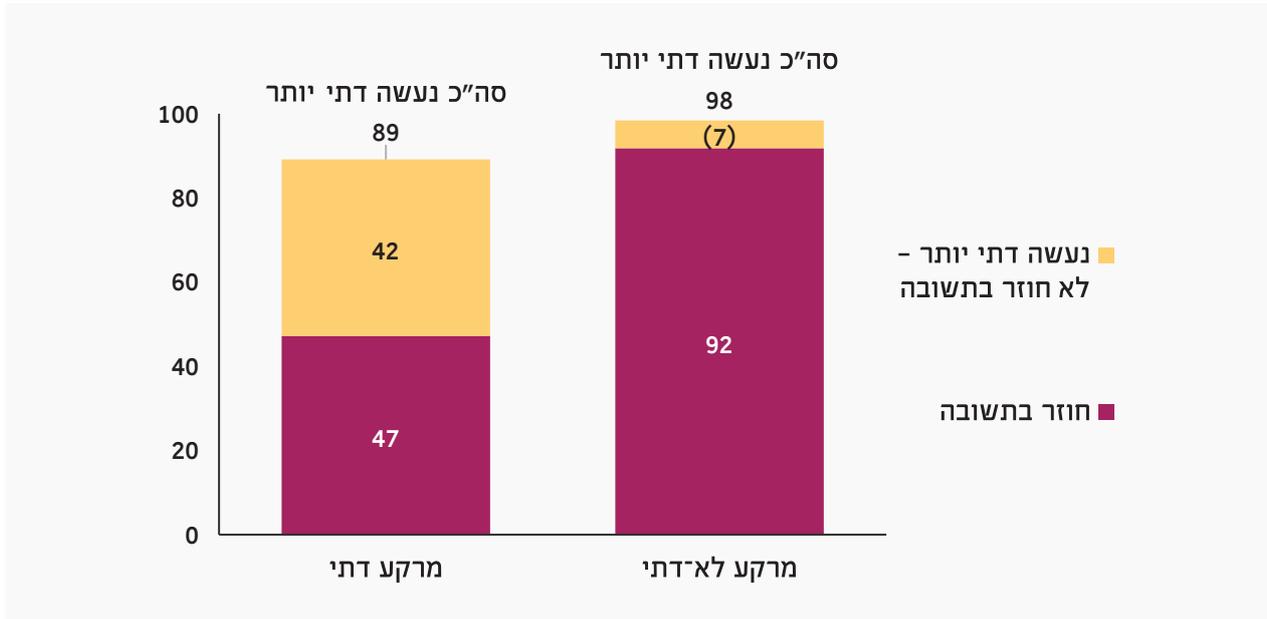
משיבים שדיווחו שנעשו דתיים יותר נשאלו גם אם הם מזדהים כחוזרים בתשובה.

קטגוריית "נעשה דתי יותר" מתייחסת למי שדיווח שבמהלך חייו נעשה דתי יותר, אך לא הזדהה כחוזר בתשובה.

קטגוריית "חוזר בתשובה": מתייחסת למי דיווח שבמהלך חייו נעשה דתי יותר וגם מזדהה כחוזר בתשובה.

ניתוח לפי הרקע הדתי של המצטרפים מחזק עוד יותר את ההשערה בדבר הקשר בין הרקע הדתי לבין הגדרה עצמית כחוזר בתשובה: 92% מהמצטרפים שגדלו בבית לא-דתי הגדירו עצמם כחוזרים בתשובה, לעומת 47% בלבד ממי שגדלו בבית דתי (תרשים ה-10).

תרשים ה-10: הגדרה עצמית כ"חוזרים בתשובה" בקרב מצטרפים לחברה החרדית - לפי רקע דתי (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2009 ולשנת 2018, מצטרפים לחברה החרדית (גברים ונשים).
 משיבים שדיווחו שנעשו דתיים יותר נשאלו גם אם הם מזדהים כחוזרים בתשובה.
 קטגוריית "נעשה דתי יותר": מתייחסת למי שדיווח שבמהלך חייו נעשה דתי יותר, אך לא הזדהה כחוזר בתשובה.
 קטגוריית "חוזר בתשובה": מתייחסת למי שדיווח שבמהלך חייו נעשה דתי יותר וגם מזדהה כחוזר בתשובה.

ה-6.2 מוצא ורקע עדתי בקרב המצטרפים

כפי שצוין בסעיף ה-2, הרקע העדתי הוא רכיב חשוב במבנה של החברה החרדית, ויש לתת את הדעת לכך שהחרדיות הספרדית שונה מהחרדיות האשכנזית בכל הנוגע להשתלבות בחברה הישראלית (בהשכלה ובתעסוקה) ולקשר עם בני משפחה שאינם חרדים ועם מצטרפים.

בחינת המוצא העדתי (מוצא הורים) של ארבע קבוצות המשנה (חרדים מבית, יוצאים, לא-חרדים ומצטרפים) מחזקת את הקביעה כי מאז קום המדינה שיעורי המעברים בקרב המזרחים (מי שנולד בארצות אפריקה או אסיה או שהוריו נולדו בארצות אלו) גבוהים יותר - כפי שאפשר לראות בתרשים ה-11, שיעורם מתוך כלל המצטרפים והיוצאים גבוה משיעורם באוכלוסיית המקור. יתר על כן, ניתן לראות כי בכל קבוצות הגיל שיעור המצטרפים והיוצאים שלפחות אחד מהוריהם מארצות המזרח גבוה משיעורם בקרב החרדים מבית.

תרשים ה-11: מוצא הורים - לפי קבוצות המשנה וגיל (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים (גברים ונשים).

ישראל: שני ההורים ילידי ישראל; אשכנזי - שני ההורים ילידי אירופה או אמריקה; מזרחי - שני ההורים ילידי אסיה או אפריקה, ללא דרום אפריקה ורודזיה; מזרחי ואשכנזי - הורה אחד יליד אירופה או אמריקה והורה אחד יליד אסיה או אפריקה. לניתוח לפי קבוצות נוספות, ראו תרשים ה-2.

יש לתת את הדעת לכך כי אין אפשרות לזהות את ארץ המוצא בקרב בני הדור השלישי בישראל - אלו שהוריהם כבר נולדו בישראל והם מסווגים כילידי הארץ. מכיוון ששיעורם גבוה מאוד בקרב צעירים ופחות במבוגרים, הבדלי המוצא בולטים בעיקר בקרב הדור המבוגר ולא בקרב הצעירים.

שיעור הצעירים שהם ילידי ישראל גבוה מעט בקבוצות שהן מרקע חרדי (חרדים מבית - 68%, יוצאים - 61%) בהשוואה לקבוצות שהם מרקע לא-חרדי (לא-חרדים - 55%, מצטרפים - 49%). הסיבה לכך היא כפי הנראה גיל הנישואין הצעיר

יותר בחברה החרדית, המביא לכך שבני הדור השלישי בישראל בחברה החרדית נולדים מוקדם יותר מאשר בני הדור השלישי בישראל בקבוצות שהן ללא רקע חרדי.

סוגיה נוספת שיש לשים לב אליה היא שמהגרים מזרחיים שמוצאם ממדינות אמריקה ואירופה (בעיקר צרפת) מסווגים כאשכנזים. עם זאת, סביר ששיעורם בכלל האוכלוסייה נמוך יחסית ועל כן ההשפעה של סיווג זה על ניתוח הממצאים והמסקנות מוגבלת.

מהנתונים שהוצגו בסעיפים ה-5 וה-6, העוסקים ברקע הדתי והעדתי של המצטרפים, עולה כי בניגוד לתפיסות רווחות בתרבות הישראלית (ראו דיון סעיף ה-2), גם בשנות השבעים והשמונים מרבית המצטרפים היו דתיים ומרקע מזרחי ולא אשכנזים חילונים.

הרכב העדתי של היוצאים והדמיון הרב להרכב העדתי של המצטרפים מעידים כי שיעור ילידיהם של המצטרפים בקרב אלו שבחרים לעזוב את החברה החרדית גבוה משיעורם בקרב כלל החרדים כיום. בסעיף הבא נשווה בין המאפיינים של יוצאים אלו לבין מאפייני היוצאים ששני הוריהם חרדים מבית.

ה-7 עזיבת החברה החרדית בקרב ילדי המצטרפים

הסברה הנפוצה, המבוססת במידה רבה על כך ששיעורם של בני הדור השני למצטרפים בקרב היוצאים גבוה, היא שהיקף העזיבה בקרב הדור השני למצטרפים גבוה יותר מאשר בקרב אלו שהוריהם חרדים מבית (הורוביץ, 2018; רגב וגורדון, 2021).

עם זאת, כפי שהוסבר בסעיף הקודם, הרכבה של החברה החרדית משתנה בהתאם לקבוצות הגיל - בגיל המבוגר שיעורם של המצטרפים בכלל החברה החרדית הוא כ-50%, ושיעור זה פוחת והולך ככל שיורדים בגיל. הוריהם של עוזבי החברה החרדית שנבחנו במחקרים קודמים משתייכים לקבוצת הגיל המבוגרת יותר. לפיכך גם אם שיעור העזיבה אינו גבוה יותר בקרב המצטרפים, סביר להניח ששיעור היוצאים שהם דור שני למצטרפים יהיה גבוה מאוד - באופן שמשקף את הרכב החברה החרדית בשנתוני לידה מוקדמים יותר. למיטב ידיעתנו, מחקרים קודמים לא התחשבו בשיעור המצטרפים בניתוח הרקע הדמוגרפי של היוצאים.

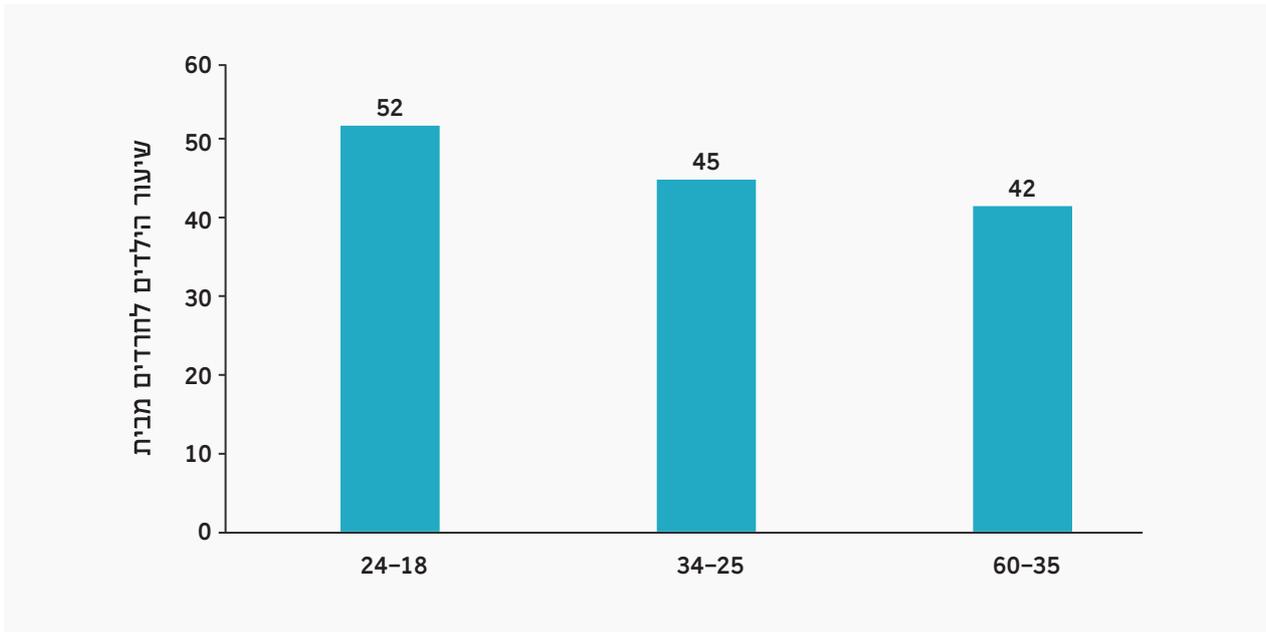
מכאן נשאלת השאלה: האם השינויים בהרכב החברה החרדית, ובמיוחד הירידה בשיעורם של המצטרפים, ישפיעו על מגמת העזיבה של החברה החרדית ועל המאפיינים של מי שבחרים לעזוב אותה? שיעור החרדים לשעבר שהם דור שני למצטרפים יכול להיות מושפע משני גורמים: הראשון הוא השיעור הכולל של המצטרפים מתוך כלל החרדים כיום והשני הוא נטייה - ככל שקיימת נטייה כזו - לעזיבה גבוהה יותר של החברה החרדית בקרב הדור השני של המצטרפים אליה.

הירידה בשיעורם של המצטרפים בקרב כלל החרדים צפויה להקטין את שיעורם של בני הדור השני למצטרפים בקרב הצעירים. בהתאם לכך נצפה לראות שינוי גם בהרכב העוזבים: בקרב צעירים נצפה למצוא שיעור גבוה יותר של עוזבים ששני הוריהם גדלו בבית חרדי, ואילו בקרב מבוגרים יותר נצפה למצוא שיעור גבוה יותר של עוזבים שלפחות אחד מהוריהם הוא מצטרף.

בנתוני הסקר החברתי של הל"מ"ס אין נתונים שמאפשרים לבחון זאת, אך בסקר ייחודי שהועבר על ידי יוצאים לשינוי בשנת 2025 (להלן סקר ההשתלבות) נכללו שאלות המאפשרות לבחון על בסיס דיווח עצמי אם ההורים הם חרדים מבית.

הנתונים מלמדים על עלייה מתונה בשיעור היוצאים שהוריהם הם חרדים מבית: בקרב בני 35-60 42% הם בנים להורים שהם חרדים מבית, לעומת 52% בקרב צעירים בני 18-24 (תרשים ה-12).

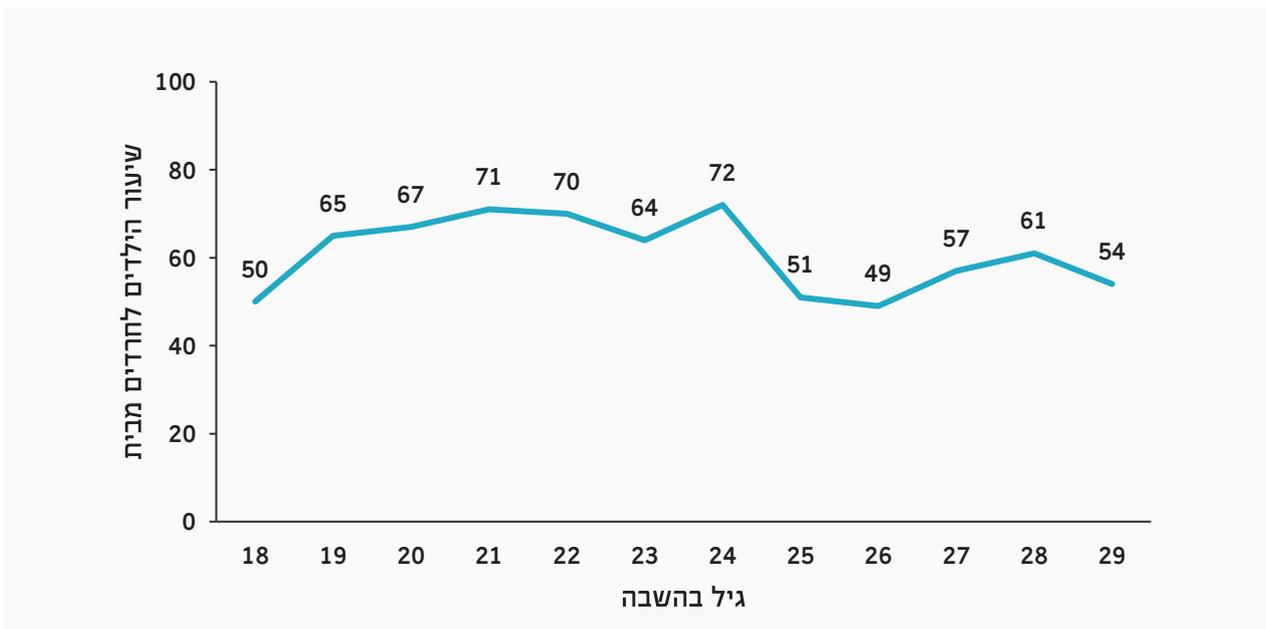
תרשים ה-12: שיעור היוצאים שהוריהם הם חרדים מבית - בחלוקה לקבוצות גיל (סקר השתלבות)

מקור: סקר ההשתלבות (2025) בקרב 932 יוצאות ויוצאים (חרדים לשעבר), בני 18-60 אשר זוהו לפי הגדרה עצמית (להרחבה ראו נספח מקוון).

עם זאת, קצב העלייה בשיעורם של היוצאים שהוריהם חרדים מבית נמוך מהמצופה נוכח השינויים בדמוגרפיה של החברה החרדית, גם אם מביאים בחשבון שיעור העזיבה בקרב ילדי מצטרפים גבוה משיעורם באוכלוסייה. בחינה מעמיקה יותר חושפת שהמגמה המתונה מושפעת ממשיבים בני 18. בקרב קבוצה זו שיעור המשיבים ששני הוריהם חרדים מבית נמוך ביחס לשיעורם בקרב בני 19-24 ודומה יותר לשיעורם בקרב בני 25-29 (תרשים ה-13).

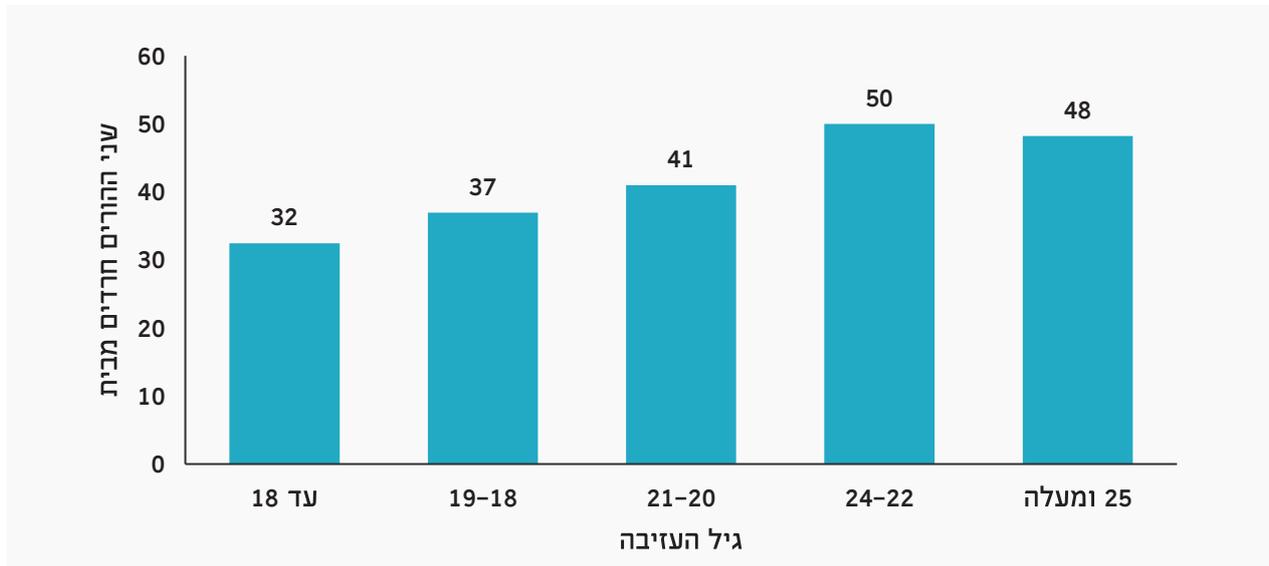
תרשים ה-13: שיעור הילדים לשני הורים חרדים מבית - לפי גיל מפורט (סקר השתלבות)

מקור: סקר ההשתלבות (2025) בקרב 932 יוצאות ויוצאים (חרדים לשעבר), בני 18-60 אשר זוהו לפי הגדרה עצמית (להרחבה ראו נספח מקוון).

ככל הנראה, ההבדל בין בני 18 לבין בני 19-24 נובע מקשר בין הרקע החרדי לבין גיל העזיבה בקרב משיבי הסקר: גיל העזיבה החציוני של יוצאים ששני הוריהם חרדים מבית הוא 21, לעומת 20 בקרב יוצאים ששני הוריהם מצטרפים (תרשים ה-14).

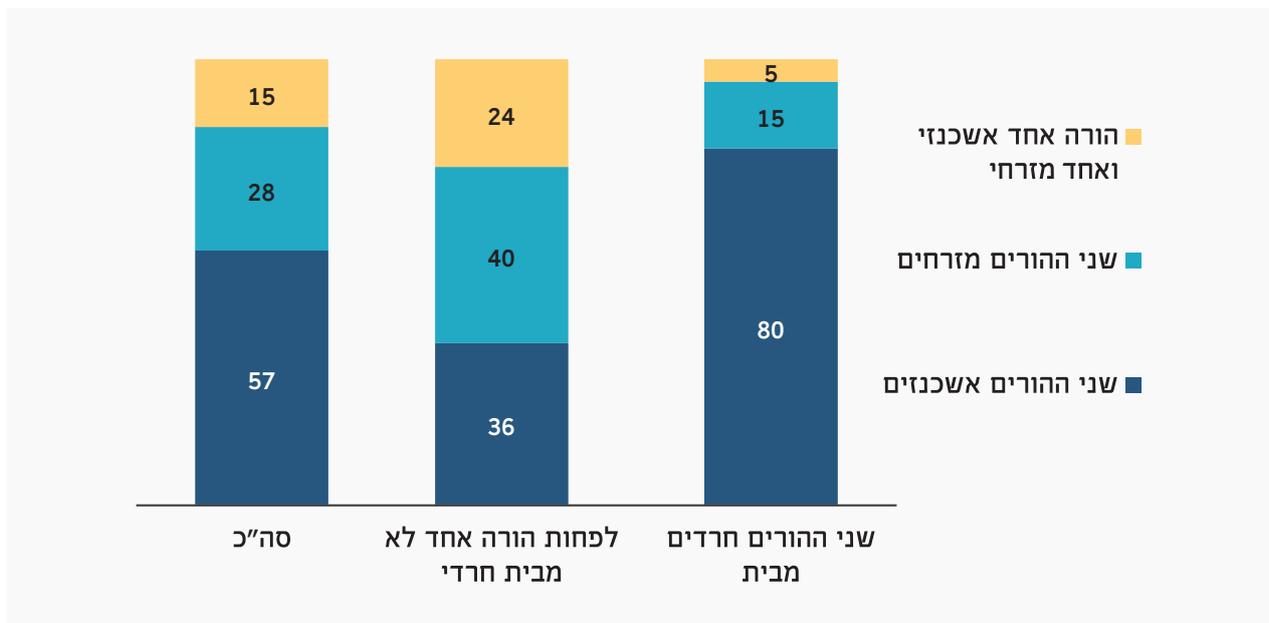
תרשים ה-14: שיעור הילדים לשני הורים חרדים מבית - לפי גיל העזיבה (סקר השתלבות)

מקור: סקר ההשתלבות (2025) בקרב 932 יוצאות ויוצאים (חרדים לשעבר), בני 18-60 אשר זוהו לפי הגדרה עצמית (להרחבה ראו נספח מקוון).

מאפיין נוסף שנמצא בהלימה לרקע החרדי של היוצאים הוא המוצא. כאמור בסעיף ה-6, מרבית המצטרפים לחברה החרדית הם ממוצא מזרחי, ואילו מרבית החרדים מבית הם ממוצא אשכנזי. כך גם בקרב המשיבים לסקר: כ-80% מהמשיבים שהוריהם חרדים מבית ציינו ששני הוריהם אשכנזים, לעומת רק כשליש מהמשיבים שלהם לפחות הורה אחד סגדל בבית לא-חרדי (תרשים ה-15).

תרשים ה-15: מוצא עדתי - לפי חרדיות ההורים (סקר ההשתלבות)

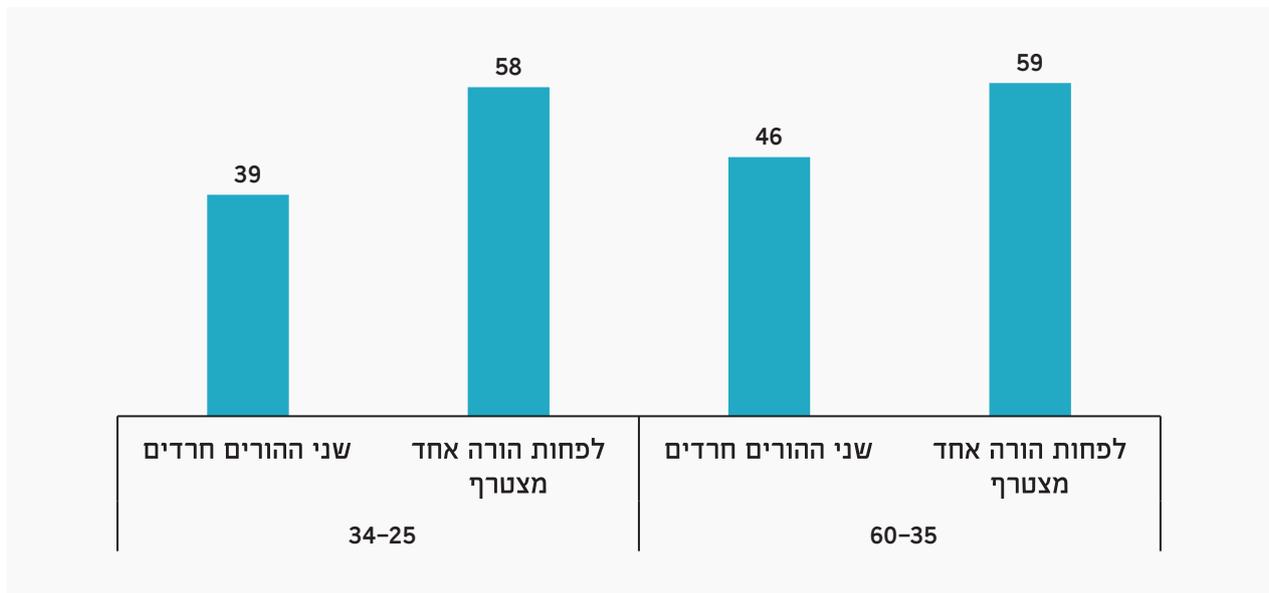

מקור: סקר ההשתלבות (2025) בקרב 932 יוצאות ויוצאים (חרדים לשעבר), בני 18-60 אשר זוהו לפי הגדרה עצמית (להרחבה ראו נספח מקוון).

ממצא זה נמצא גם בקרב יוצאים שאינם מגיעים לארגוני הסיוע. בחינת תשובות של משיבים לסקר בהפצה דרך חברת iPanel העלתה דפוס דומה, למרות ההבדל בהרכבם העדתי של המשיבים בהפצה זו (לעומת המשיבים בהפצה ישירה של יוצאים לשינוי): בשתי האוכלוסיות שיעור הילדים לשני הורים אשכנזים היה יותר מפי שניים בקרב אלו ששני הוריהם חרדים מבית לעומת אלו שלהם לפחות הורה אחד לא-חרדי (ראו תרשים ה-נ-4).

המאפיינים של היוצאים שהם ילדי המצטרפים עשויים להשפיע על השתלבותם בחברה הישראלית. כך למשל בכל הקשור לגיוס לצה"ל: השילוב בין גיל עזיבה צעיר יותר לבין נגישות גבוהה יותר למקורות ידע והיכרות עם הצבא בקרב מי שיש להם משפחה לא-חרדית, מעלה את הסיכוי של יוצאים אלו להתגייס. ואכן, דפוס זה עולה בבירור מנתוני סקר ההשתלבות: 58% מהגברים היוצאים שלפחות אחד מהוריהם מצטרף התגייסו לצה"ל, לעומת 41% מהגברים היוצאים ששני הוריהם חרדים מבית (תרשים ה-16).

תרשים ה-16: גיוס לצה"ל לפי רקע ההורים - גברים בני 25 ומעלה (סקר ההשתלבות)

מקור: סקר ההשתלבות (2025) בקרב 350 גברים יוצאים בני 25-60 אשר זוהו לפי הגדרה עצמית (להרחבה ראו נספח מקוון).

ה-8 סיכום ודין

המחקר הנוכחי מציג סקירה היסטורית ונתונים עכשוויים על הרכב החברה החרדית, ובפרט על המצטרפים אליה.

הרכבה של החברה החרדית מושפעת רבות ממאפייני המצטרפים. בשנות החמישים והשישים הייתה הצטרפות נרחבת למדי לחברה החרדית, וכך בקרב קבוצות הגיל המבוגרות המצטרפים מהווים כמחצית מהחרדים כיום. לאחר שנות החמישים והשישים לא ניכר שינוי של ממש בשיעור המצטרפים אל החברה החרדית, ובשנים האחרונות חלקם של המצטרפים בחברה החרדית יורד בעקביות, בשל קצב הגידול המהיר של החברה החרדית בכללותה.

לאורך השנים, המצטרפים לחברה החרדית נטו להגיע מרקע דתי וממוצא מזרחי, ותהליך ההצטרפות לא היה תהליך "קלאסי" של חזרה בתשובה של אשכנזים חילונים, אלא תהליך של התחזקות דתית, תוך יצירת רצף דתי-חרדי בשונה מהבדלנות החרדית האשכנזית.

לעומת המצטרפים, מרבית החרדים מבית בגילים אלו הם אשכנזים. על בסיס הנתונים הקיימים כיום אין אפשרות לקבוע את הרכב החברה החרדית בקרב הצעירים וכיצד השפיעו גלי ההצטרפות לחברה החרדית על מוצאם העדתי של הצעירים.

כמי שנולדו בחברה החרדית, מאפייניהם הדמוגרפיים של היוצאים מושפעים מהרכבה של החברה החרדית עצמה. כך למשל, שיעור גבוה של היוצאים הם מזרחים - וזאת בשל העובדה שרבים מהם נולדו להורים שהצטרפו לחברה החרדית וחלקם היחסי בגילים המבוגרים גבוה.

בהתאם לכך, השינוי בשיעורם של המצטרפים מתוך כלל החרדים כיום צפוי להשפיע על מאפייני היוצאים, ואף יכול להשפיע על עזיבת החברה החרדית במספר דרכים.

ההשפעה הראשונה היא על קלות העזיבה והמוטיבציה לכך. בהקשר זה, יש הטוענים שבקרב הדור השני למצטרפים קיימים גורמי "משיכה" אל החברה הלא-חרדית מחד גיסא וגורמי "דחייה" מהחברה החרדית מאידך גיסא (Push-pull).

אשר לגורמי המשיכה, עזיבת החברה החרדית קלה יותר לאלו שחשופים יותר לחברה הישראלית ולקרובי משפחה לא-חרדים, כפי שקורה אצל רבים המגיעים ממשפחות מהמגזר הספרדי, אשר אצלן פחות מקובל לנתק קשרים עם בני משפחה לא-חרדים (הורוביץ, 2018; זיכרון, 2014). לעומת זאת, בקהילות הסגורות והשמרניות יותר שיעורי העזיבה נמוכים יותר, כפי שעולה מעדויות מן השטח.

בכל הנוגע לגורמי הדחייה בולט במיוחד היחס כלפי ילדיהם של המצטרפים, ובפרט בכל הקשור לקבלה למוסדות חינוך יוקרתיים ולשידוכים (קפלן, 2007). ילדים אלו, שבשנות הנעורים (או אף מוקדם יותר) מרגישים דחויים על ידי החברה החרדית, עשויים להיות פחות מחויבים לחברה זו ולבחור לחפש דרך עצמאית בקלות רבה יותר.

כך, ירידה בשיעור המצטרפים בחברה החרדית יכולה להוביל לירידה בשיעורי העזיבה בשל ירידה בשיעורם של אלו שעבורם גורמי המשיכה והדחייה האלו רלוונטיים יותר.

עם זאת, למרות הקשר בין שיעורי ההצטרפות לשיעורי העזיבה, יש לציין שירידה בשיעורם של המצטרפים בחברה החרדית לא תביא בהכרח לירידה בשיעורי העזיבה: כפי שציין הורוביץ (2018), ישנם זרמים נוספים שאצלם עזיבת החברה החרדית נעשית בקלות יחסית, למשל חרדים מודרניים ואנגלו-סקסים ("חוצניקים"). הגם שחסרים נתונים על עזיבת החברה החרדית בקרב חרדים מודרניים, אבחנות איכותניות מעלות כי שיעורי העזיבה מקבוצות אלו גבוהים.

נוסף על כך, שיעור העזיבה הגבוה כיום מראה את אותותיו – לצעירים רבים כיום, ללא קשר לרקע של הוריהם, יש קשר עם קרובי משפחה, חברים או מכרים שבחרו לעזוב את החברה החרדית. אלו משמשים עבורם כתובת לשאלות ולסיוע, ובכך מהווים בעצמם גורם משיכה לעזיבת החברה החרדית.

התמורות בדמוגרפיה החרדית עשויות להשפיע לא רק על שיעורי היציאה, אלא גם על השתלבותם של היוצאים בחברה שאליה הם עוברים. כאמור, נראה כי ילדיהם של המצטרפים עוזבים את החברה החרדית בגיל צעיר יותר, ובהתאמה שיעורי הגיוס שלהם לצבא גבוהים יותר. יתרה מכך, הקשרים עם המשפחה הלא-חרדית מעניקים להם כלים להשתלבות בחברה הלא-חרדית, ובעיקר יכולת להתמודד עם חסמי ידע ותרבות בנוגע לגיוס לצבא והשתלבות בהשכלה גבוהה ובעבודה איכותית (ראו דיון אצל אניסמן ודויטש, 2025).

ירידה בשיעורם של ילדי המצטרפים בקרב היוצאים יכולה להיות מלווה בעלייה בשיעור היוצאים שזקוקים לתמיכה בתהליכי ההשתלבות ובנושאים כגון היכרות עם החברה הישראלית, סיוע בצמצום פערי השכלה ורכישת מיומנויות רכות החיוניות להמשך החיים.

גם כאן, השיעור הגבוה יחסית של יוצאים כיום, לעומת נשורים קודמים, עשוי להיות גורם ממתן. כיום אחד משבעה צעירים מרקע חרדי עוזבים את החברה החרדית. משמעות השיעור הגבוה היא שבניגוד לעבר, לרבים מן היוצאים כיום, גם אלו המגיעים מליבת החברה החרדית, יש קרובי משפחה וחברים שעשו את המהלך לפנייהם ויכולים לשמש עבורם עוגן וגורם מסייע בתהליך הקליטה בחברה הכללית (הורוביץ, 2025).

נדרש מחקר המשך לבחון את היקפי היציאה מקבוצות נוספות בחברה החרדית ואת ההבדלים, ככל שקיימים, במאפייני ההשתלבות של היוצאים לפי הרקע החרדי ממנו באו.

ה-מקורות

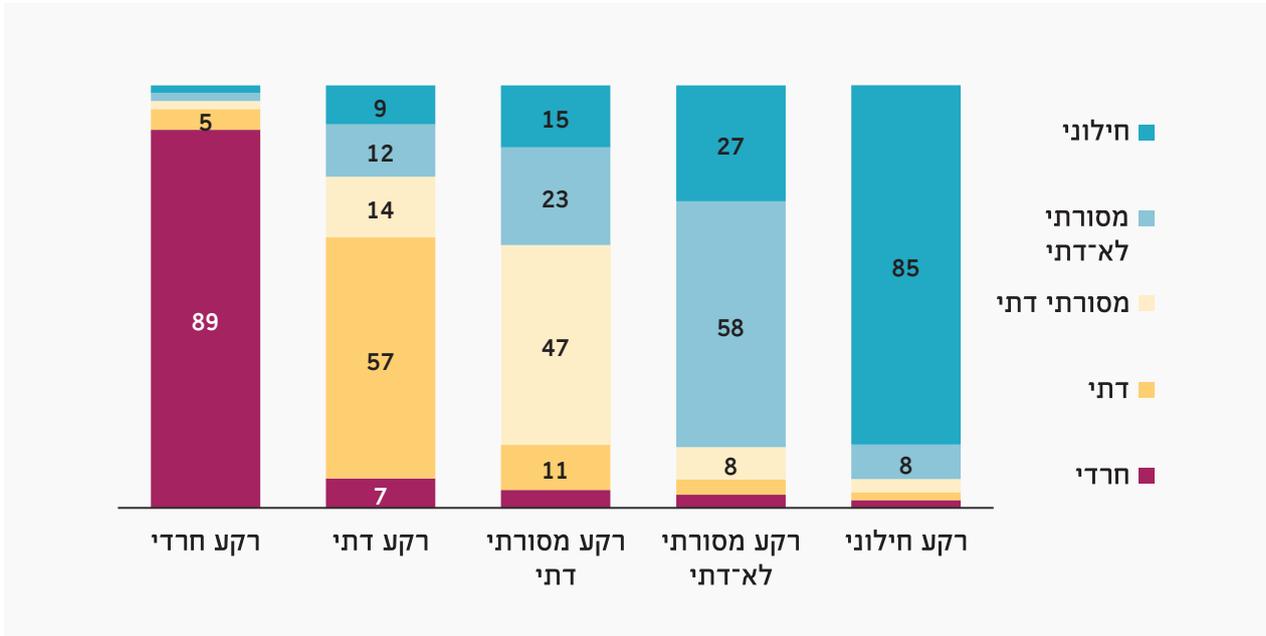
- בראון, ב' (2021). **חברה בתמורה: מבנים ותהליכים ביהדות החרדית**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- דויטש, צ' ואניסמן, א' (2024). **יוצאים עם נתונים 2024**. יוצאים לשינוי.
- דויטש, צ', שנפלד, מ' ואניסמן, א' (2025). **מעברים מתוך החברה החרדית ואליה**. יוצאים לשינוי.
- דורון, ש' (2006). "חזרה בתשובה" ו"יציאה בשאלה": טקסי מעבר וטקסי הגדרה אישיים. **סוגיות חברתיות בישראל, 9**, 90-53.
- דורון, ש' (2012). מחסומי זהות והדרה בתהליך חזרה בתשובה של מזרחים-ספרדים. בתוך ק' קפלן ונ' שטדלר (עורכים), **מהישרדות להתבססות: תמורות בחברה החרדית בישראל ובחברה (עמ' 195-214)**. מכון ון-ליר, הקיבוץ המאוחד.
- דורון, ש' (2021). תמורות בסדר החברתי של בעלי תשובה בקרב החברה החרדית בישראל. בתוך ד' איזנקוט, ר' חיראק וש' דורון (עורכים), **אתגרים ומגמות בחברה הישראלית במבט רב-תחומי (עמ' 247-288)**. פרדס.
- הורוביץ, נ' (2018). **יציאה בשאלה: סיכון, סיכוי ומדיניות חברתית**. יוצאים לשינוי.
- הורוביץ, נ' (2025). **היציאה החדשה מהחברה החרדית** [הרצאה בכנס]. הכנס ה-55 של האגודה הסוציולוגית בישראל, האוניברסיטה הפתוחה, רעננה.
- הרמן, ת', יוחנני, ל', קפלן, י' וספוז'ניקוב, א' (2024). **מדד הדמוקרטיה הישראלית 2024**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- זוסמן, נ' וליפינר, ע' (2021). **כמעין המתגבר? השפעות הקמת מעיין החינוך התורני בטווחים הקצר והארוך**. סדרת מאמרים לדיון 2021.07. בנק ישראל.
- זיבצנר, ב' ולהמן, ד' (2010). **ש"ס כאתגר: יצירת יהדות ישראלית חדשה**. רסלינג.
- זיכרמן, ח' (2014). **שחור כחול לבן: מסע אל תוך החברה החרדית בישראל**. משכל-ידיעות ספרים.
- כהנר, ל' ומלאך, ג' (2025). **שנתון החברה החרדית בישראל**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- כצמן, ח' (2022). **ציונות-דתית. מפתח, 17**, 175-195.
- לופי, י' (2004). **האם תחזיר ש"ס עטרה ליושנה?** מכון פלורסהיימר למחקרי מדיניות.
- פלדמן, ע' (2020). **עיצוב מדיניות חינוך לאומית באמצעות הסכמים קואליציוניים: כיצד הקימה תנועת ש"ס רשת חינוך? סוגיות חברתיות בישראל, 29(1)**, 165-191.
- פליטאל, א', ספולקר, מ', קורנילנקו, א' ומלדונדו, מ' (2012). **תחזיות אוכלוסייה לישראל לטווח ארוך: 2009-2059**. נייר טכני 27. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
- פרידמן, ח' (1991). **החברה החרדית: מקורות, מגמות ותהליכים**. מכון ירושלים לחקר ישראל.
- פרידמן, י', שאול-מנע, נ', פוגל, נ', רומנוב, ד', עמדי, ד', פלדמן, מ', סחייק, ר', שיפריס, ג' ופורטנוי, ח' (2011). **שיטות מדידה ואמידת גודלה של האוכלוסייה החרדית בישראל**. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
- קפלן, ק' (2007). **בסוד השיח החרדי**. מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל.
- רגב, א' וגורדון, ג' (2021). **מגמות ההצטרפות והעזיבה במגזר החרדי**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- רגב, א' ומילצקי, י' (2024). **דוח מצב החברה החרדית 2024**. המכון לאסטרטגיה ומדיניות חרדית.

רובינשטיין, א' וגאון, א' (2019). המיעוט החילוני. **משפט ועסקים, כב**, 197-250.
שלג, י' (2020). **החרד"לים: היסטוריה, אידיאולוגיה, נוכחות**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.
שרעבי, א'. (2014). דתיות 'רכה' ודתיות 'קשיחה': המקרה של תנועת התשובה בישראל. **עיונים בתקומת ישראל, 7**, 460-434.

Beit-Hallahmi, B. (1992). *Despair and deliverance: Private salvation in contemporary Israel*. SUNY Press.

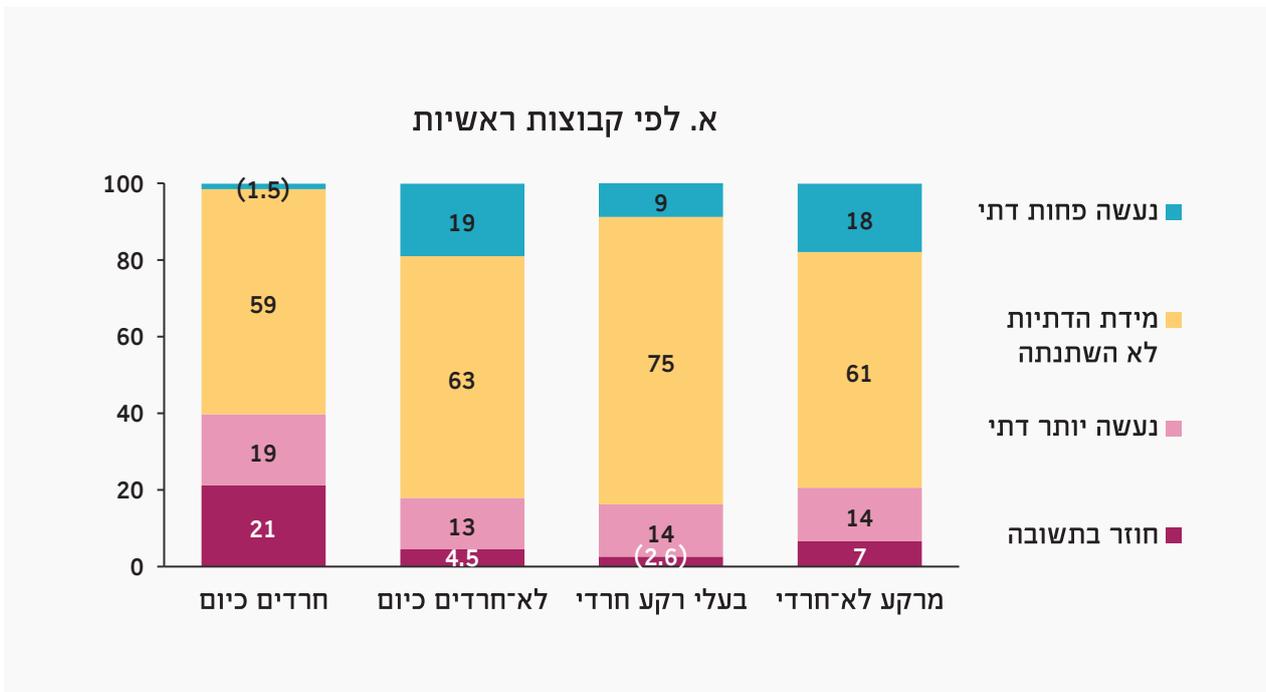
Berman, E. (2000). Sect, subsidy, and sacrifice: An economist's view of Ultra-Orthodox Jews. *The Quarterly Journal of Economics*, 115(3), 905-953.

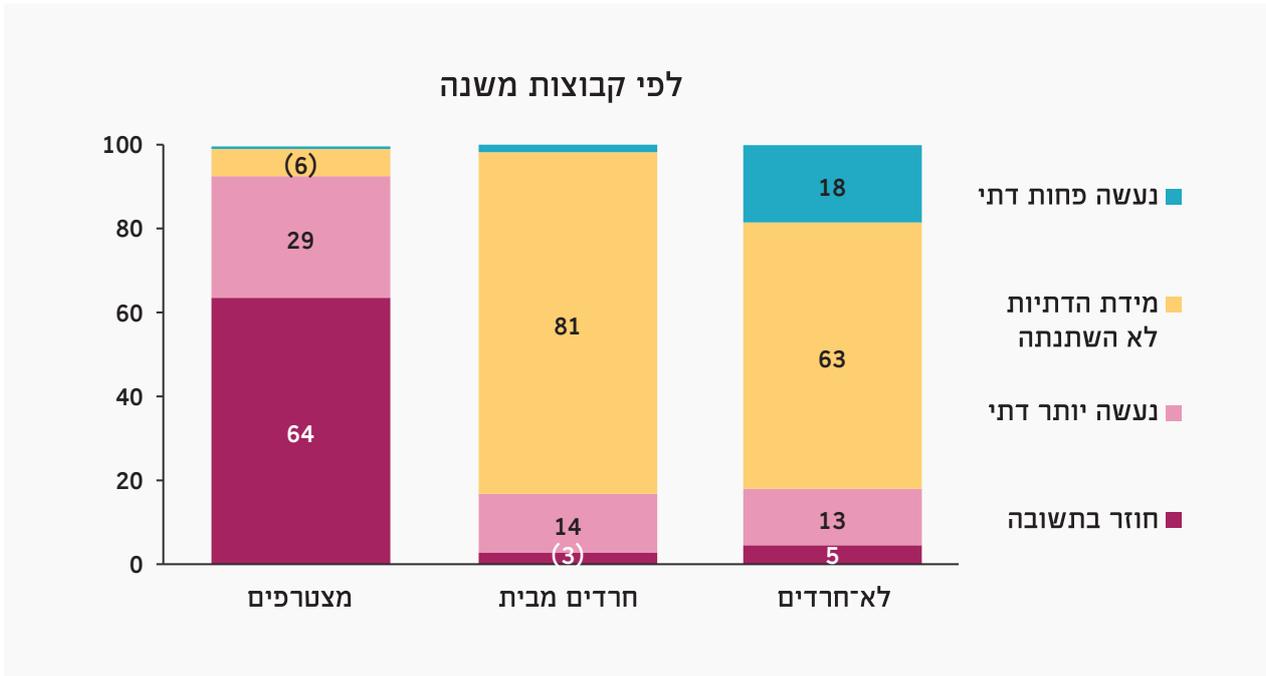
תרשים ה-נ-1: שינויים ברמות הדתיות בקרב יהודים בני 20-64 (%)

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

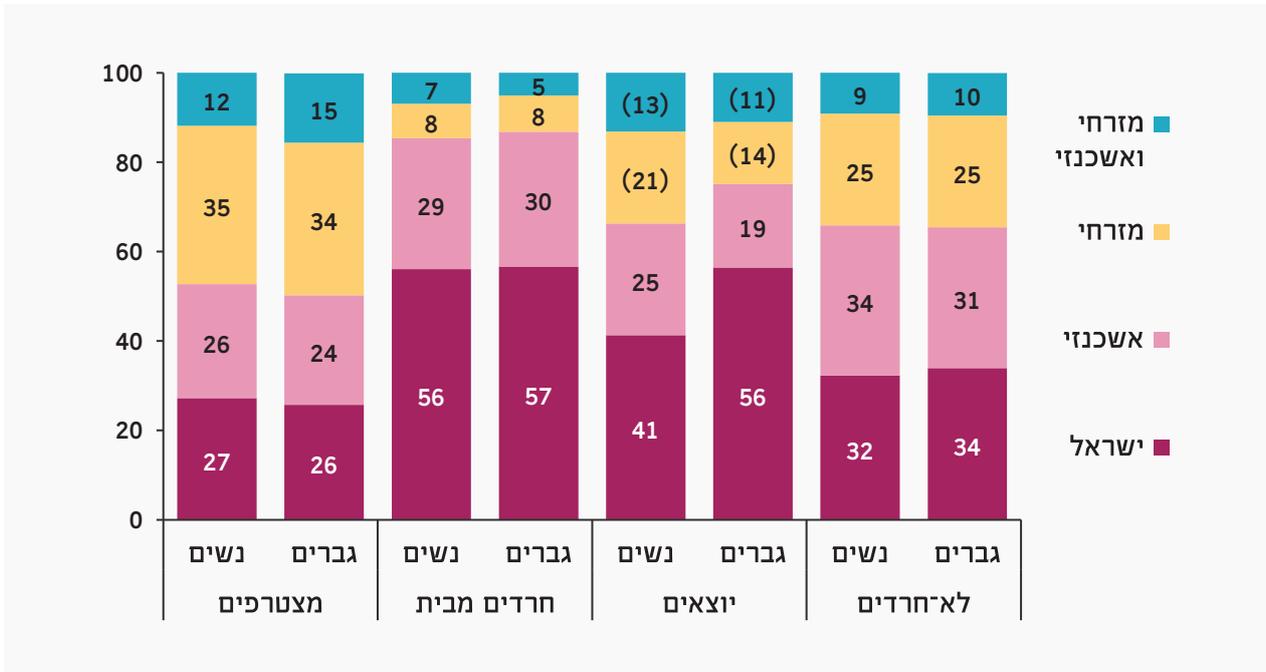
תרשים ה-נ-2: שינויים ברמות דתיות- לפי קבוצות ראשיות וקבוצות משנה (%)

מקור: הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2009 ולשנת 2018. משיבים שדיווחו שנעשו דתיים יותר נשאלו גם אם הם מזדהים כחוזרים בתשובה. קטגוריית "נעשה יותר דתי" מתייחסת למי שדיווח שבמהלך חייו נעשה יותר דתי, אך לא הזדהה כחוזר בתשובה. קטגוריית "חוזר בתשובה" מתייחסת למי שדיווח שבמהלך חייו נעשה יותר דתי וגם מזדהה כחוזר בתשובה. הנתונים עבור יוצאים לא מוצגים בשל מיעוט תצפיות.

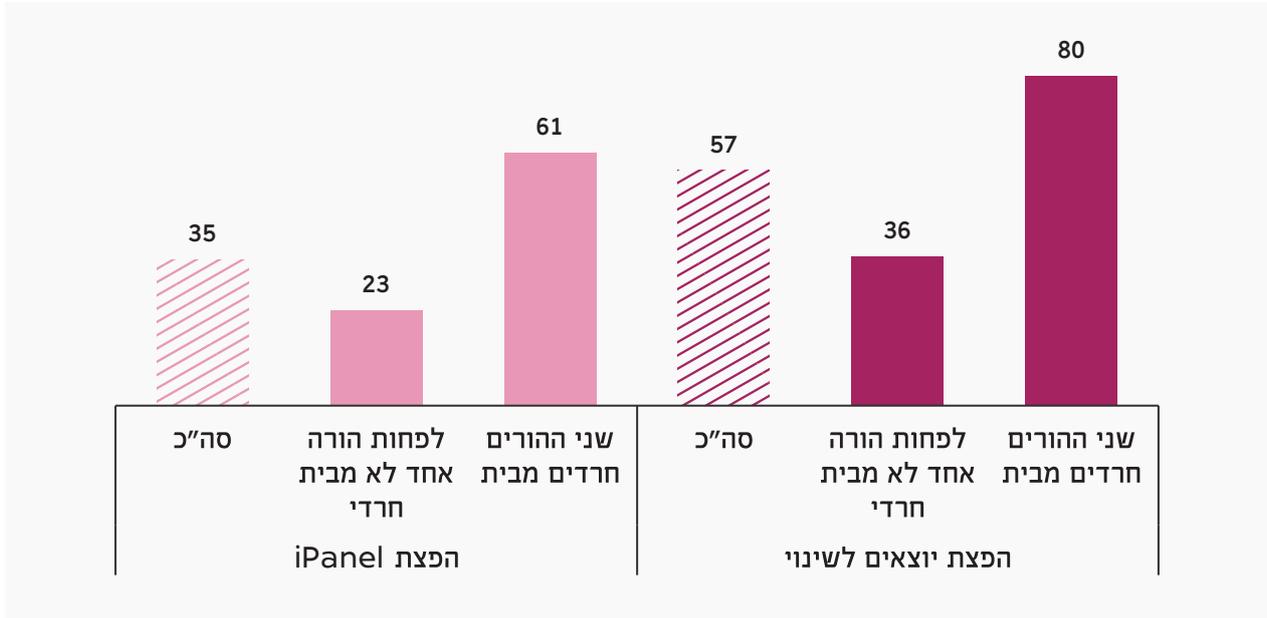
תרשים ה-3: ארץ מוצא לפי מגדר (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים (גברים ונשים). ישראל: שני ההורים ילידי ישראל; אשכנזי - שני ההורים ילידי אירופה או אמריקה; מזרחי - שני ההורים ילידי אסיה או אפריקה, ללא דרום אפריקה ורודזיה; מזרחי ואשכנזי - הורה אחד יליד אירופה או אמריקה והורה אחד יליד אסיה או אפריקה.

תרשים ה-נ-4: משיבים אשכנזים - לפי חרדיות ההורים (סקר ההשתלבות - השוואה בין הפצת יוצאים לשינוי והפצת iPanel)

מקור: סקר ההשתלבות (2025).

הפצת יוצאים לשינוי: 936 יוצאות ויוצאים (חרדים לשעבר), בני 18-60 אשר זהו לפי הגדרה עצמית (להרחבה ראו נספח מקוון).
 הפצת iPanel: 194 יוצאים ויוצאות (חרדים לשעבר) בני 18-44 אשר זהו לפי הגדרה עצמית. ההפצה בוצעה בקרב מי שדיווחו על עצמם בעת הרשמה לפאנל כדתיים או מסורתיים בלבד.